

UNIVERZITET U BEOGRADU
FILOLOŠKI FAKULTET

TARIK D. DURAN

TOPONIMI TURSKOG POREKLA U
SRBIJI

Doktorska disertacija

Beograd, 2017

UNIVERSITY OF BELGRADE
FACULTY OF PHILOLOGY

TARIK D. DURAN
TOPONYMS OF TURKISH ORIGIN IN
SERBIA

Doctoral Dissertation

Belgrade, 2017

БЕЛГРАДСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

ТАРИК Д. ДУРАН
ТОПОНИМЫ ТУРЕЦКОГО
ПРОИСХОЖДЕНИЯ В СЕРБИИ

Докторская диссертация

Белград, 2017

PODACI O MENTORU I ČLANOVIMA KOMISIJE

Mentor:

Prof. dr Mirjana Teodosijević, redovni profesor turskog jezika i
književnosti na Filološkom fakultetu u Beogradu

Članovi komisije:

Prof. dr Ksenija Aykut, vanredni profesor turskog jezika i književnosti na
Filološkom fakultetu u Beogradu

dr Srđan Katić, viši naučni saradnik u Istorijskom institutu SANU

Datum odbrane:

Izražavam svoju veliku zahvalnost prof. dr Mirjani Teodosijević na dragocenoj pomoći, korisnim sugestijama i podršci koju mi je pružala tokom rada na doktorskoj disertaciji.

A P S T R A K T

Predmet istraživanja ovoga rada su toponomastičke strukture turskog porekla, kao i one hibridnog tvorbenog diskursa koje se javljaju u svim geografskim regijama Srbije. Disertacija pruža potpune i validne podatke o toponomastičkim tragovima osmanlijske vladavine na prostorima današnje Srbije, koji se ispoljavaju kroz nepromenjene morfološke strukture iz turskog jezika, toponimske sintagme ili sufiksalne strukture. U radu su definisani osnovni pojmovi toponomastike i urađene su semantička i strukturalna klasifikacija toponima prema kojima je prikupljena građa razvrstana i analizirana. Toponimi su obrađeni prema različitim kriterijumima jer sve podele imaju veoma razuđene podpodele. Kratak pregled toponomastičkih istraživanja u Srbiji potvrđuje autorovu polaznu hipotezu da u Srbiji ima dosta toponima turskog porekla, ali da oni nisu posebno sistematski izučavani i analizirani, već samo parcijalno u sklopu dela šireg zahvata koji se najčešće bavi opisom govora i toponimije određenog geografskog prostora.

U centralnom delu rada se sa semantičko-tvorbenog aspekta analizira oko devet stotina toponima koji pružaju dosta podataka o istoriji tla čija su imena u njima sadržana, kao i tragove jezika starih naroda koji su tu živeli. Turci su staru toponimiju najčešće prihvatili u izvornom obliku i prilagođavali je fonološko-fonetskoj strukturi turskoga jezika, dok su novim lokalitetima davali imena iz leksičkog korpusa svoga jezika.

Najveći deo građe je ekscerpiran iz topografskih karata, dok su mnogi mikrotoponimi sakupljani na terenu, iz topografskih rečnika i drugih dela. Zbog nekih neslaganja u tvorbi i sumnji u preciznost starijeg zapisa, nije bilo moguće da se odredi etimologija svakog lokaliteta za koji se pretpostavljalo da je turskog porekla. Takvi toponimi neodređenog porekla su izostavljeni iz rada, a za sve utvrđene toponime data su srpska značenja, stepen fonetsko-morfološke adaptacije usvojenih turskih reči i osnovni podaci o lokalitetu kao što su vrsta geografskog pojma, njegova lokacija, istorijski podaci o teritoriji, broj stanovnika i slično.

Sakupljeni korpus toponima turskog porekla, iako neravnomerno raspoređen po regijama, svedoči o vremenima pod vlašću Turaka Osmanlija i potvrđuje činjenicu da su strani uticaji najočigledniji u toponomastičkoj leksici.

Ključne reči: onomastika, toponomastika, toponimi, toponimi turskog porekla, srpski toponimi, mikrotoponimija, turcizmi

Naučna oblast: Turkologija

Uža naučna oblast: Turski jezik i toponomastika

UDK:

ABSTRACT

This research aims at analyzing the toponomastic constructions of Turkish origin as well as those of hybrid derivational discourse which can be found across all geographical regions in Serbia. This dissertation derives complete and accurate data about toponomastic traces of the Ottoman reign in the current Serbian territory reflected in morphological forms, toponomastic syntagms or suffixation forms preserved from the Turkish language. This paper defines basic toponomastic concepts and provides both the semantic and structural classification of toponyms that have been used to classify and analyze the gathered material. The toponyms are analyzed according to various criteria because each category has many sub-categories. A short overview of the toponomastic research work in Serbia confirms the author's hypothesis stating that there are a number of toponyms in Serbian language which are of the Turkish origin but have not been systematically analyzed and studied. There are only partial analysis of the toponomastic word forms of Turkish origin included in broader speech and toponomastic studies of a certain geographical region in Serbia.

Central to this work is the semantic-derivational analysis of around nine hundred toponyms that provide a significant insight into the history of the areas after which they are named, as well as into the traces of the languages used by peoples who had inhabited those areas. Most commonly, Turks would keep the original toponyms and adapt them to the phonological and phonetic structure of the Turkish language, while deriving names for the new regions from the corpus of their own language.

The largest piece of material is excerpted from the topographic maps while many micro-toponyms have been acquired on the field, from topographic dictionaries and other works. Some discrepancies in the structure and suspicion in the accuracy of the older records made it impossible to determine the etymology of every entity that was assumed to have been of Turkish origin. Therefore, the author disregards the toponyms of undetermined origin, but provides Serbian denotations for every toponym of

determined origin along with the level of phono-morphological adaptation and basic information about each entity such as the type of geographic term it denotes, its location, historical information about the territory, the number of residents and alike.

The gathered corpus of turkish-originated toponyms, although unequally distributed across regions, unquestionably testifies the Ottoman reign and confirms that foreign influences are best represented in the toponomastic lexicon.

Keywords: onomastics, toponomastics, toponyms of Turkish origin, Serbian toponyms, microtoponymy, Turkish loanwords

Scientific field: Turkology

Narrow scientific field: Turkish language and toponomastics

UDK:

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
1.1. Pristup temi.....	1
1.2. Plan rada i metode istraživanja.....	4
2 . O TOPONOMASTIČKIM ISTRAŽIVANJIMA.....	6
2.1. Kratak pregled toponomastičkih istraživanja u Jugoslaviji, Srbiji i Turskoj.....	6
2.2. Antropogeografska slika Srbije.....	10
3. SEMANTIČKA KLASIFIKACIJA TOPONIMA.....	13
3.1. O pojmovima onomastika, toponomastika, toponimi, toponimija i toponimika.....	13
3.2. Podela toponima.....	14
4. STRUKTURALNA KLASIFIKACIJA TOPONIMA.....	18
4.1. Apelativi turskog porekla koji učestvuju u obrazovanju toponima.....	18
4.2. Struktura turskih toponima.....	26
4.3. Jednočlani toponimi.....	26
4.4. Kompoziti.....	28
4.4.1. Toponimi obrazovani dodavanjem turskih sufikasa.....	29
4.4.2. Toponimi obrazovani dodavanjem srpskih sufikasa.....	30
4.5. Dvočlani toponimi.....	31
4.6. Tročlani toponimi.....	35
5. FONETSKO-MORFOLOŠKE KARAKTERISTIKE TOPONIMA TURSKOG POREKLA.....	36
5.1. Priroda i poreklo turcizama.....	36
5.2. Fonetsko-morfološke karakteristike toponima turskog porekla.....	38
6. ORONIMI.....	43
6.1. Hidronimski oronimi.....	44
6.2. Ojkonimski oronimi.....	44

6.3. Antroponimski oronimi.....	45
6.4. Etnonimski oronimi.....	46
6.5. Fitonimski oronimi.....	47
6.6. Geografski oronimi.....	48
6.7. Zoonimski oronimi.....	49
6.8. Specifični oronimi.....	49
7. HIDRONIMI.....	51
7.1. Limnonimi.....	51
7.2. Potamonimi.....	51
7.3. Helonimi.....	52
7.4. Oronimski hidronimi.....	53
7.5. Ojkonimski hidronimi.....	53
7.6. Antroponimski hidronimi.....	54
7.7. Etnonimski hidronimi.....	54
7.8. Fitonimski hidronimi.....	55
7.9. Zoonimski hidronimi.....	55
8. OJKONIMI.....	56
8.1. Polisonimi.....	56
8.2. Komonimi.....	56
8.3. Oronimski ojkonimi.....	57
8.4. Hidronimski ojkonimi.....	57
8.5. Antroponimski ojkonimi.....	57
8.6. Etnonimski ojkonimi.....	57
8.7. Fitonimski ojkonimi.....	58
8.8. Zoonimski ojkonimi.....	58
8.9. Ojkonimi izvedeni iz geografskih termina.....	58
9. ANTROPONIMSKI TOPONIMI.....	59
9.1. Toponimi nastali od patronima.....	59
9.2. Toponimi nastali od prezimena.....	60
9.3. Antroponimski oronimi.....	61
9.4. Antroponimski hidronimi.....	61
9.5. Antroponimski ojkonimi.....	62

9.6. Antroponimski urbanonimi.....	62
10. ETNONIMSKI TOPONIMI.....	63
10.1. Etnonimski oronimi.....	65
10.2. Etnonimski hidronimi.....	66
10.3. Etnonimski ojkonomi.....	67
10.4. Etnogeografski toponimi.....	67
10.5. Etnourbanonimski toponimi.....	68
11. FITONIMSKI TOPONIMI.....	69
11.1. Fitonimski hidronimi.....	69
11.2. Fitonimski oronimi.....	69
12. ZONIMSKI TOPONIMI.....	70
12.1. Zoonimski oronimi.....	70
12.2. Zoonimski ojkonomi.....	71
12.3. Zoonimski hidronimi.....	71
13. GEOGRAFSKI TOPONIMI.....	72
13.1. Geotoponimi izvedeni od turskih geografskih termina.....	72
13.1.1. Geotoponimi izvedeni od turskih termina i srpskih apelativa.....	74
13.2. Strukturalna klasifikacija geotoponima.....	75
14. URBANONIMSKI TOPONIMI.....	77
14.1. Astionimi.....	77
14.2. Gradski horonimi.....	77
14.3. Godonimi.....	78
14.4. Agoronimi.....	79
14.5. Dromonimi.....	79
15. TOPONOMASTIKON.....	81
16. ZAKLJUČAK.....	151
17. IZVORI.....	155
18. LITERATURA.....	175

SKRAĆENICE

ar.	arapski
arg.	Argo
br.	brdo
EJ	Enciklopedija Jugoslavije
grč.	grčki
izg.	izgovor
lat.	Latinski
mađ.	mađarski
r.	reka
RSKJ	Rečnih srpskohrvatskoga književnog jezika
TS	Türkçe Sözlük
s.	selo
tur.	turski

1. UVOD

1.1. Pristup temi

Život u Srbiji, kao i u većini zemalja na Balkanu koje su bile pod upravom Turaka Osmanlija od 14. do kraja 19. veka, bio je obeležen snažnim tursko-islamskim uticajem koji se ogledao u svim sferama kako političkog i verskog, tako i društvenog (javnog i privatnog) i kulturnog života. Širenje turske vlasti i administracije, islamizacija slovenskog življa, izgradnja javnih objekata orijentalnog tipa – sakralnih, privrednih, društvenih i komunalnih, podražavanje turskog gospodstva u oblačenju i ponašanju, prihvatanje turskih običaja, kuhinje, muzike i svega ostalog što danas čini zajedničko srpsko – tursko kulturno nasleđe, bilo je obeleženo snažnim turskim jezičkim uticajima. Prvoslav Radić ističe da je „najviše turskih jezičkih tragova ostalo duž glavnih stratezijskih pravaca turskog nadiranja (Makedonija – južna Srbija – Kosovo i Metohija – Raška oblast (Sandžak) – Bosna i Hercegovina), delom i kao rezultat snažnijih ili slabijih bilingvističkih procesa” (Radić 2001: 8).

Za turske pozajmljenice u srpskom jeziku rasprostranjen je termin „turcizmi” pod kojim se „podrazumevaju ne samo reči turskog porekla, već i reči koje vode poreklo iz arapskog, persijskog kao i manji broj reči iz drugih jezika (grčkog, latinskog, italijanskog, francuskog i dr) koje su ušle u srpski jezik turskim posredovanjem” (Teodosijević 2010: 56). Turcizmi su se utkali u sve sfere života i mnogi su do danas ostali u standardnojezičkoj upotrebi. Mnogobrojni turcizmi (leksika i sufiksi) koji se javljaju u toponimiji Srbije potvrđuju činjenicu da su strani uticaji najočigledniji u toponomastičkoj leksici.

U svom radu *Toponimija turskog porijekla i njena prilagođenost u sistemima južnoslovenskih jezika* Alija Džogović navodi da su „dolaskom na ove prostore Osmanlije naišle na toponomastički fond nasleđen iz najstarijih balkanskih jezičkih sistema (grčko-vizantijski, ilirsko-trački, ilirsko-keltski, romanski), uglavnom kao supstrate; i mlađi toponomastički sloj – slovenski (u likovima mikrotoponima i modifikovanih mikrotoponima) ... i da Osmanlije nisu vršili preimenovanja naziva mesta (brisanje zatečene toponimije) i sl.”¹ Istog mišljenja je i Momčilo Stojaković koji u predgovoru svog prevoda *Braničevskog teftera* ističe sledeće: „Osvojivši ove krajeve Turci zatiču bezmalo isto stanje kao i u poslednjim decenijama despotovine. Prilikom

¹ Saopštenje na simpozijumu BALTAM u Zagrebu 2004. godine.

utvrđivanja svoje vlasti i popisivanja zemlje i stanovništva oni zadržavaju, kao što to i inače čine, zatečene domaće nazive za većinu naselja, lokaliteta i međa, a ne menjaju, gde god je to moguće, ni zatečenu teritorijalnu podelu” (Stojaković 1987: 7). Međutim, uvidom u šestu svesku *Putopisa* Evlije Čelebije² nailazimo na mnoge nazive gradova, varoši, kasaba i palanki onako kako su ih Turci nazivali u 17. veku što ukazuje na to da se ova tvrdnja ne može u potpunosti prihvatiti. Turci jesu postojeću toponimiju uglavnom prihvatili u izvornom obliku, s tim što su je prilagođavali fonološko-fonetskoj prirodi svoga jezika, ali su neke toponime i prevodili na turski jezik, ili su, pak vršili preimenovanja. Kao primer fonetski prilagođenih naziva gradova možemo navesti: *Duna Belgradi* (Beograd na Dunavu), *Panč-ova* (Pančevo), palanka *Ražanya* (Ražanj), *Valyeva* (Valjevo), *Uzice* (izg. Uziđe / Užice), *Islankamin* (Slankamen), *Karlofça* (izg. Karlofća / Karlovci), *Petri Varadin* (Petrovaradin), *Vukot* (Futog), *Sobočka* (Subotica), *Becey* (izg. Beđe / Beče), *Aleksince Palankası* (izg. Aleksindže / palanka Aleksinac) i dr. S obzirom na nepostojanje slova „c” u turskom, u nazivima mesta se izgovaralo kao „ć” ili „đ”, dok je srpsko „j” zamenjivano adekvatnom turskom fonemom „y”. Ova toponimija je sačuvala svoj slovenski karakter.

Na osnovu našeg istraživanja utvrdili smo da su Turci, iako u manjoj meri, ipak vršili i preimenovanja: Pirot, koji se pominje pod tim narodnim imenom još u 15. veku (EJ 6, 505) bio je Šarkoj (tur. *Şarköy* < *şehir* varoš, grad + tur. *köy* selo; Gradsko selo), Kruševac je bio Aladža Hisar (tur. *Alaca Hisar* < tur. *alaca* šaren + ar. *hisar* grad tvrđava)³, Palanka Grocka je *Hisarcık* (izg. Hisardžik < ar. *hisar* grad tvrđava, + tur. deminutivni sufiks *-cık*; Gradić, Mala tvrđava), Šabac je bio Bigir Delen ili Bejerdelen (tur. *Böğürdelen* < *böğür* strana bok + *delen* koji probija; probijač boka, onaj koji udara sa boka). Beograd se spominjao atributom *Dar’ul Džihad* (područje svetog rata), „atribut koji su Turci davali svim gradovima koji su u datoj situaciji bili poprište ratnih operacija ili isturene granične utvrde” (Čelebi 1979: 608). Međutim, kada su Osmanlije u osvojenim zemljama podizali utvrđenja, davali su im i svoje nazive, kao što je slučaj sa nazivom današnjeg Kladova. Naime, nakon što su Mađari srušili Novi grad koji je bio podignut na mestu antičkog Zanesa, po zapovesti sultana Sulejmana Veličanstvenog podignuto je jače utvrđenje nazvano Fetislam (ar. *Fethu’l islam* – potpuna pobjeda

² Evlija Čelebija, *Putpis. Odlomci o jugoslovenskim zemljama*, Sarajevo 1979.

³ Ovaj naziv dolazi od toga što je kruševačka tvrđava bila sagrađena od raznobojnih cigala pa je grad izgledao „šaren” (Čelebija 1979: 592).

islama). Nekoliko naziva gradova su kalkovi, odnosno doslovni prevodi srpskih toponima na turski kao što je Golubac na turskom *Güvercinlik*.

Polazna hipoteza za izradu ovoga rada bila je pretpostavka da u Srbiji ima dosta toponima turskog porekla koji nisu bili predmet integralne studije. Koliko je nama poznato, do sada niko nije zabeležio i sistematski obradio samo makro i mikro toponime turskog porekla na teritoriji cele Srbije, već su oni parcijalno navedeni u naučnim radovima koji se bave toponomastičkim problemima, u toponomastikonima određenih oblasti ili obimnijim radovima o mikrotoponimiji i govoru određenih područja⁴. Zbog toga je cilj ovoga istraživanja bio analitički pristup toponomastičkim strukturama turskog (orijentalnog) porekla, njihova prilagođenost dijalekatskoj prirodi i jezičkoj normi srpskoga jezika kao i motivisanost imenovanja mesta i produktivnost ove toponomastike. Glavni izvor podataka za rešavanje postavljenih ciljeva je bio onomastički materijal sakupljen na terenu, iz topografskih karata fizičko-geografskih karata, toponimskih rečnika, putopisa, istorijske, geografske, antropografske i druge literature. Na osnovu utvrđenog korpusa prvo je izvršena semantička klasifikacija toponima, a zatim i klasifikacija građe prema strukturalno-gramatičkoj osnovi. Posle toga se pristupilo etimološkim rešenjima, utvrđivanju fonološko-fonetskih transformacija, objašnjavanju semantičke funkcionalnosti toponimskih likova i adaptiranih struktura turskog porekla. Zbog obimnosti prikupljenog toponomastičkog materijala nismo bili u mogućnosti da analiziramo sve mikrotoponime (pre svega hodonime i oronime) turskog porekla kojima posebno obiluje južni i jugozapadni deo Srbije.

Prilikom onomastičko-toponomastičkih istraživanja na teritoriji Srbije utvrdili smo da se većina istraživanja ne odnosi na toponime već više na antroponime. Moramo da istaknemo da su radovi iz toponimije češće članci, analize, etimološke i istorijske procene. Postojeće doktorske teze iz toponimije uglavnom obrađuju manji geografski prostor ili se nedovoljno bave toponimijom turskog porekla. Pravi razlog za to je taj što su istraživači većinom slavisti, hungarolozi, germanisti ili romanisti koji analiziraju prikupljenu građu sa stanovišta svojih oblasti. Pošto je toponomastička slika šarena to otežava istraživanje. Osim toga, prirodno je da postoje teškoće u toponomastičkim

⁴ Vidi: Asim Peco, *Mikrotoponimija Podveležja*, Sarajevo 1990, Mihailo M. Šćepanović *Govor i Mikrotoponimija Drobnojaka*, Beograd, 2007 (doktorska disertacija), Božica D. Knežević *Mikrotoponimija i govor Romanije*, Beograd 2016 (doktorska disertacija) i dr.

istraživanjima zbog vremenske raslojenosti toponimije i postojanja „toponimskog sloja (lat. stratum) kao zbira svih geografskih imena nastalih u jednom razdoblju na datom području” (Loma 1987: 2), ali je donekle u pitanju i nedovoljna zainteresovanost naučnika za utvrđivanje etimologije toponima jer je toponomastika multidisciplinarna grana nauke koja zahteva poznavanje ne samo geografije i istorije već i više stranih jezika.

Naše istraživanje je potvrdilo da pored domaćih toponomastičkih struktura, u Srbiji postoji i veliki broj toponomastičkih struktura turskog porekla koje se koriste u svom izvornom obliku ili su adaptirane u skladu sa jezičkim sistemima i njihovim lingvističkim standardima⁵. Rad pruža potpune i validne podatke o toponomastičkim tragovima osmanlijske vladavine na ovim prostorima, koji se ispoljavaju kroz nepromenjene morfološke strukture iz turskog jezika, toponimske sintagme ili sufiksalne strukture. Ovaj bogat sociolingvistički resurs trebalo bi da bude osnov za izradu odgovarajućeg toponomastikona koji bi predstavljao značajan doprinos kako srpskoj tako i turskoj onomastici.

1.2. Plan rada i metode istraživanja

U prvom delu doktorskog rada na predloženu temu bavimo se teorijskim razmatranjem i definisanjem osnovnih pojmova toponomastike, podelom i načinom nastanka toponima, kao i pitanjem nastanka i širenja turcizama. Središnji deo disertacije u zasebnim poglavljima obuhvata klasifikaciju i naučnu analizu prikupljene građe. Izvršena je podela i analiza toponimskih struktura i utvrđeni su najčešći apelativi koji su učestvovali u obrazovanju toponima, pojava sekundarnih značenja u toponimizaciji,

⁵ Za utvrđivanja značenja toponima turskog porekla korišćena su sledeća dela: A. Peco, *Turcizmi u Vukovim rječnicima*; A. Škaljić, *Turcizmi u srpskohrvatskom-hrvatskosrpskom jeziku*; Đ. Popović, *Turske i druge istočanske reči u našem jeziku*; F.Devellioğlu, *Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lügat*; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*; *Istorija Beograda*, SANU – Prosveta; I.Z. Eyuboğlu, *Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü*, M.Popović, *Pamtimek. Srpski rječnik Vuka St. Karadžića*; P. Tuğlacı *Okyanus Ansiklopedik Sözlük*; *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika, I-VI*, Matica Srpska; S. Petar, *Etimološki rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika I- III*; S. Petrović, *Turcizmi u srpskom prizrenskom govoru* (neobjavljena doktorska disertacija); *Türkçe Sırpça-Sözlük*. Hazırlayanlar: Prof. Dr. Slavoljub Đinđić, Doç. Dr. Mirjana Teodosijević, Prof. Dr. Darko Tanasković, *Türkçe Sözlük*, TDK, V. Golubović, *Stari Beograd. Topografski rečnik*; *Redhouse Sözlüğü. Türkçe- İngilizce*, G. Karaağaç, *Türkçe Verintiler Sözlüğü*.

specifičnosti toponomastičkog sloja, jezička interferencija turskog i srpskog jezika i stepen fonetsko-morfološke adaptacije turcizama.

U zaključnom delu disertacije dat je kratak osvrt na izvršeno istraživanje i sumirani su rezultati istraživanja.

Metode istraživanja: Prilikom istraživanja građe, u radu su primenjene metode kompilacije, klasifikacije, deskripcije i analize. Opisivanje turcizama je zahtevalo i kontrastiranje turskog i srpskog jezika na morfološkoj i semantičkoj ravni.

2. O TOPONOMASTIČKIM ISTRAŽIVANJIMA

2.1. Kratak pregled toponomastičkih istraživanja u Jugoslaviji, Srbiji i Turskoj

Istorija toponomastičkih istraživanja na teritoriji Srbije, odnosno toponima u srpskom jeziku seže, kao i u Turskoj, u daleku prošlost, mada je onomastika kao naučna disciplina, čiji je sastavni deo toponomastika, nastala tek u 19. veku. U ovim istraživanjima kasni se za Evropom iz više razloga. Ipak, može se reći da je glavni razlog taj što su mnoge nove kao i sporedne naučne grane preuzete od Evropljana. Onomastičkoj problematici u srpskoj (jugoslovenskoj) lingvistici posvećena je veća pažnja u drugoj polovini 20. veka (Nedeljkov 2009: 1). Citirajući Hrastea⁶ Ljiljana Nedeljkov ističe da već sredinom 20. veka na području hrvatskog ili srpskog jezika izlazi bibliografija radova iz dijalektologije i onomastičkih disciplina koja sadrži najviše radova o toponimiji nekih oblasti u Hrvatskoj, rečnicima mesta Kraljevine Srbije i Kraljevine Jugoslavije, a o drugim oblastima bivše Jugoslavije daje se uglavnom toponomastička građa (Nedeljkov 2009: 1). Imajući u vidu da mnogi problemi vezani za onomastiku, kako oni teoretskog karaktera tako i oni sa konkretnim temama, predstavljaju predmet interesovanja šireg kruga stručnjaka i mogu se rešavati jedino interdisciplinarnom saradnjom (Gošić 1979: 57), u Tivtu je od 22. do 25.10.1975. godine održana Prva jugoslovenska onomastička konferencija. U svom prikazu Prve jugoslovenske onomastičke konferencije, Zvezdana Pavlović navodi da „vreme i prostor ne omogućuju nam da posvetimo više mesta prikazivanju specifičnih problema i zadataka onomastike o kojima je govoreno na konferenciji u Tivtu, ali možemo istaći da neke teme, kao što su standardizacija vlastitih imena ili odnos apelativa i vlastitih imena, imaju i širi značaj za problematiku našeg književnog jezika i jezičke kulture“ (Pavlović 1975: 278-279). Već na trećoj konferenciji održanoj u Dubrovniku 1979. godine, jedan od zaključaka je bio da širenje interesa za onomastiku u jugoslovenskoj nauci, naročito među mlađim generacijama stručnjaka, trebalo bi iskoristiti za intenzivniji razvoj ove nauke i da bi o tome, pre svega, trebalo da vode računa ustanove, kao i pojedinci koji se bave pedagoškim radom i da u programe obrazovanja, naročito na postdiplomskim studijama, uvode i onomastičke discipline (Gošić 1979: 60).

⁶ M. Hraste, *Bibliografija radova iz dijalektologije, antroponimije, toponimije i hidronimije na području hrvatskog i srpskog jezika*, Hrvatski dijalektološki zbornik, knjiga 1, Zagreb, 1956, 387-467.

Naredne onomastičke konferencije koje su održavane u različitim gradovima nekadašnjih jugoslovenskih republika uz učešće ne samo lingvisti, već i geografa, historičara i drugih naučnika doprineće značajnom razvoju onomastike, odnosno toponomastike, u svim republikama i pokrajinama SFR Jugoslavije.

Najvažniji časopis u bivšoj Jugoslaviji u kome su objavljivani onomastički radovi bio je *Onomastica Jugoslavija*, glasilo Međukademijskog odbora za onomastiku, koji je izlazio u Zagrebu od 1969. do 1999. godine. Odeljenje jezika i književnosti – Odbor za onomastiku Srpske akademije nauka i umetnosti izdaje od 1979. godine *Onomatološke priloge* u kojima se objavljuje onomastička i mikrotoponimska građa.

U Turskoj se veći broj naučnika bavio različitim aspektima toponimije (Hasan Eren, Kara Ibrahimoglu, Ibrahim Şahin, Harun Tundel, Saim Sakaoglu, Tunđer Gulensoj i dr), ali se niko, osim M. Turker Ađaroglua (M. Türker Acaroğlu) nije bavio turskom toponimijom na Balkanu, odnosno nekadašnjoj Rumeliji. On je objavio *Vodič kroz tursku toponimiju na Balkanu (Balkanlarda Türkçe Yer Adları Kılavuzu)* u kome je zabeležio određeni broj makro i mikro toponima u bivšoj Jugoslaviji. M. Turker Ađaroglu u ovom toponomastikonu takođe ističe da Turci Osmanlije nisu menjali stare nazive u zemljama koje su osvajali, već su ih samo prilagođavali turskom izgovoru, mada su se u svim balkanskim zemljama čim su stekle nezavisnost od Osmanlijske imperije odmah menjali turski toponimi (Acaroğlu 2006: 5). Pregledom zabeležene toponimske građe na Balkanu uočili smo da nisu uvršteni mnogi toponimi vredni pažnje. Pažljivom analizom navedenih toponima utvrdili smo da se razlikuju stavovi srpskih i turskih naučnika u pogledu etimologije nekih reči.

Značajno delo u kome su date smernice proučavanja turske toponomastike je *Turska toponimija I Uvod* prof. dr Saima Sakaoglua⁷. U ovom delu, koje je objavio Toponomastički odbor Turskog lingvističkog društva iz Ankare, dat je pregled razvoja turske toponomastike, značenja toponomastičkih termina, imena i spiskovi radova čuvenih turskih onomastičara. Ovaj priručnik predstavlja nezaobilazan izvor, polaznu tačku za svakoga ko se bavi toponomastičkim istraživanjima u Turskoj. Bibliografiju radova o toponimiji Turske priredio je i objavio Guven Şahin 2010. godine.⁸

⁷ Prof. Dr. Saim Sakaoglu, *Türk Ad Bilimi I Giriş*, Ankara, 2001.

⁸ G. Şahin, Türkiye’de Yapılmış Toponimi Çalışmaları, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 3, Sayı: 4, Haziran 2010, 134-156.

„U dosadašnjoj južnoslavističkoj praksi toponomastika turskog porijekla nije sistematski izučavana niti analizovana. Jedino je, u ovom diskursu, bilo sporadičnih onomastičkih zabilješki na nekim geografskim prostorima na kojima su istraživači u organizaciji Odbora za onomastiku SANU u periodu od 1973. do 1996. godine sakupljali ovu materiju za potrebe Instituta za jezik ove Akademije” (Džogović 2004: 4). Mirjana Teodosijević je uradila opsežno istraživanje na temu „Turcizmi u toponimiji Beograda” u kome je pretežno obrađena mikro toponimija Beograda.

U našem radu u prvom planu je toponimski aspekt istraživanja, dok je daleko zahtevniji arheološki izostavljen jer prevazilazi okvire jednog ovakvog rada. Aleksandar Loma navodi da „bogatu i još nedovoljno iskorišćenu riznicu toponomastičkih podataka za gotovo sve delove Srbije predstavljaju latinski, italijanski i srpski spisi Dubrovačkog arhiva iz XIII-XVII veka“ i konstatuje „da su ti zapisi po pravilu dobri, za razliku od malobrojnih zapisa srpskih toponima u delima srednjovekovnih putopisaca, čije je nepoznavanje jezika, uz kratkoću boravka u životnoj sredini imena, činilo svoje. Isto važi za putopis Turčina Evlije Čelebije“ (Loma 1987: 103). Ipak, šesta sveska Putopisa Evlije Čelebije, koja se odnosi na njegovo putovanje po jugoslovenskim zemljama, u vrsnom prevodu Hazima Šabanovića na srpski jezik, predstavlja po obilju podataka značajan i dragocen izvor za upoznavanje sa toponimima koji su se koristili u srpskim zemljama sredinom 17. veka. Indeks geografskih i topografskih naziva na kraju knjige koji je priredio prevodilac dela može poslužiti kao polazna tačka za utvrđivanje kako naziva mesta i njihove strukture, tako i najčešćih apelativa koji se koriste u dvoleksemnim toponimima turskog porekla. Osmanlijski tefteri (popisi) od 15. do 19. veka su važni, nezaobilazni izvori za istorijsku geografiju srednjovekovne Srbije.

Pišući o toponomastici Vojvodine, Petar Skok navodi da „i Turci sporadično stvaraju toponime u Vojvodini kao i na čitavoj balkanskoj teritoriji. Nema ni jedne balkanske zemlje, uračunavši ovamo i Rumuniju, koja bi bila bez turske geografske nomenklature, ta i sam naziv Balkan za poluostrvo čisti je turcizam” (Skok 1939: 13). On u Vojvodini razlikuje dva (ili više) sloja turskih toponima. „Najpre one koji pripadaju severnim Turcima: Pečenjezima i Kumanima. Sem ovih, ovamo treba računati, po mom mišljenju, i Avare. Naročito jaku toponomastiku u čitavoj nekadašnjoj Mađarskoj dali su Kumani i Pečenjezi ili Biseni koji su se pomađarili. Kako među turskim dijalektima nema otsečenih razlika i, sem toga, jezik Avara je nepoznat, a

mnogi naučenjaci računaju ih ne u tursku jezičku grupu, nego u mongolsku, nemoguće je razlikovati ova tri sloja u turskoj toponomastici. Mnogo je lakše razlikovati onaj zadnji turski sloj u imenima mesta naselja koji se ima pripisati južnim Turcima ili Osmanlijama. Ovi dolaze ovamo sa Balkana posle mohačke katastrofe i gospodarili su ovde gotovo 150 godina. Za to vreme dali su nekoliko toponima” (Skok 1939: 14).

U ovom radu predmet istraživanja su savremeni oblici toponima (fiksirani sa obnovom srpske države) koji su zabeleženi u novijim topografskim kartama (1:25 000). Mada su ekonomski, kulturni i društveni razvoj kao i političke prilike u Srbiji u poslednjih trideset godina, s jedne strane, usporili razvoj toponomastike, s druge strane razvojem nacionalne svesti povećalo se interesovanje za ovu granu nauke, što je ojačalo toponomastička istraživanja kako u Srbiji tako i u susednim državama u sastavu bivše Jugoslavije. Iz makro i mikro toponimije brišu se geografski nazivi iz socijalističko-komunističkog režima kao na primer prisvojni pridev, „Titov”: u Srbiji Titovo Užice > Užice; Titova Mitrovica > Kosovska Mitrovica, Titov Vrbas > Vrbas); u Crnoj Gori Titograd > Podgorica; u Hrvatskoj Titova Korenica > Korenica; U Sloveniji Titovo Velenje > Velenje; u Bosni i Hercegovini Titov Drvar > Drvar; u Makedoniji Titov Veles > Veles). Takođe se menjaju i nazivi drugih gradova (Jagodina > Svetozarevo > Jagodina), nazivi glavnih ulica (u Beogradu ul. Maršala Tita > Srpskih vladara), trgova, škola. Takođe se menja pridev „partizanski” (na Zlatiboru Partizanske vode > Kraljeve vode, u Beogradu ul Partizanski put > ul. Dragoslava Srejića), u Beogradu ulica 29. novembra – dan Republike SFR Jugoslavije - promenjena je u Bulevar despota Stefana; Bulevar revolucije u bulevar Kralja Aleksandra i drugi. Među najnovije primere preimenovanja toponima pod uticajem politike možemo navesti primer sela Adžinci u opštini Medveđe koje je dobilo novo ime Putinovo, po ruskom predsedniku Vladimiru Putinu⁹

Do menjanja turskih naziva gradova i mikrotoponima je sigurno došlo „kada je sultan Abdul Aziz posle 1830. godine počeo da ustupa knezu Mihailu gradove u Srbiji, muslimansko stanovništvo je, takođe, otpočelo da se iseljava iz unutrašnjosti, a od 1862. do 1867. godine da napušta i gradove Beograd, Kladovo (Fethislam), Smederevo

⁹(<https://www.srbijadanas.com/vesti/info/selo-na-jugu-srbije-promenilo-ime-vise-nisu-adzinci-sada-je-putinovo>).

(Semendire), Soko i Šabac (Böğürdelen). Odlaskom turskih garnizona, Turaka Osmanlija i muslimanskog življa, menja se ne samo sastav stanovništva, već i način života” (Teodosijević 2016: 9). Nazivi gradova i mikrotoponimi koji su nastali od turskih reči, a nisu promenjeni krajem 19. veka ostali su u upotrebi do današnjih dana (Đerdap, Kuršumlija, Majdan, Mirijevo, Miljakovac i dr).

2.2. Antropogeografska slika Srbije

Antropogeografija (grč. *anthropos* čovek i geografija) je nauka koja proučava odnose između prirodne sredine i čoveka, pitanja geografskog razmeštaja ljudi, kulturnih i privrednih odlika prostora (Mastilo 2013: 21).

Srbija je u antropološkom smislu bogata zemlja koja poseduje opšte karakteristike Balkanskog poluostrva. Njene granice su, kao i u susednim zemljama većinom veštačke, i što se više ide prema granicama pomenuto bogatstvo se povećava i etnička raznovrsnost poprima izgled etničkog mozaika. Autonomna pokrajina Vojvodina u severnom delu zemlje je najznačajniji primer ove raznovrsnosti, ove kosmopolitske i multikulturalne strukture. U ovom regionu gde vlada kultura suživota, pored većinskog srpskog naroda žive i manjinski narodi Mađari, Slovaci, Hrvati, Rumuni, Rusini, Nemci, Bošnjaci, Romi i drugi. Osim u centralnoj Srbiji, to jest u Šumadiji, pored etničke, prisutna je i verska raznovrsnost. Osim Srba, Vlaha, Rusina i delom Roma pravoslavne veroispovesti, narod je uglavnom katoličke vere, uz manji broj protestanata. U Raškoj oblasti (Sandžaku) i dolini Preševa prema makedonskoj granici gde žive i Albanci stanovništvo je pretežno islamske veroispovesti. Različitost jezika dovela je do sociokulturoloških i filoloških uticaja.

U toku svog razvoja većina srpskih gradova je bila mešavina raznih etničkih elemenata. Multikulturalnost se odrazila i na imenovanja mesta. U krajevima u kojima je bilo više turskog, odnosno muslimanskog stanovništva prirodno je da se javlja veći broj toponima (naročito mikrotoponima) orijentalnog porekla.

Uporedo sa širenjem Osmanlijskog carstva uspostavljala se osmanlijska administracija na osvojenim teritorijama. Sultani su redovno imenovali i poveravali upravu nad izvesnom oblašću dvojici predstavnika vlasti – *begu*, koji je pripadao vojničkoj klasi i zastupao sultanovu izvršnu vlast, i *kadiji*, koji je poticao iz reda *uleme* i u ime sultana predstavljao pravosuđe (Inaldžik 2003: 163). *Begluk* je bio okrug

ili srez pod upravom *bega*. Bilo je dosta i *paša* – visokih dostojanstvenika i vojnih lica koji su ostavila duboke tragove u istoriji srpskoga naroda. Država je u administrativnom pogledu bila podeljena na tri upravne jedinice: *beglerbegluke* (na čelu sa *beglerbegom*, kasnije *vezirom*), *sandžake* (na čelu sa *sandžakbegom*) i *nahije* (upravnici nahija imali su različite titule). Sandžaci su se delili i na *kadiluke* koji su predstavljali sudske teritorijalne jedinice u kojima je sudsku vlast vršio *kadija*. Naselja su u Carstvu bila razvrstana po kategorijama – selo, trg, varošica (*kasaba*), grad (*šeher*). Šeheri i kasabe delili su se na *džemate* (opštine) i *mahale* (gradske četvrti) (Ljušić 2007; 70 - 71). Veće selo svakog sandžaka imalo je zvaničnika, *čeribašu*, koji je organizovao spahije za vojne pohode. *Čitluci* su bili privatni posedi u okviru timara. Osmanska vlada je svu obradivu seosku zemlju proglasila *mirijom*, carskom zemljom, to jest dobrima koja pripadaju državi. Jedini izuzeci bili su *mulkovi*, slobodna imanja i *vakufi*, čiji je status sultan mogao po svom nahođenju da sankcioniše ili izmeni (Inaldžik 2003: 171).

Neki od navedenih termina provincijske uprave (teritorijalnih jedinica i predstavnika vlasti) zadržali su se do današnjih dana u toponimiji Srbije. Ovde navodimo nekoliko dobro poznatih toponima. Sandžak geopolitički region između Srbije i Crne Gore dobio je ime po nekadašnjem Novopazarskom sandžaku (1878-1913). Za vreme Osmanlija sandžakbeg je bio vojni namesnik sandžaka, koji je od sultana dobio sandžak (tur. *sancak* zastava) kao simbol svoje vlasti. U varošima su postojale *mahale* ili *male* (tur. *mahalle* kvart; četvrt, ulica) u kojima je živelo stanovište različitog etničkog porekla, a ne samo Turci. Nekada je, na primer, najstariji deo starog Požarevca, takozvana Gornja mala, bio čisto srpski kraj (Purković 1934: 36). U malama su bile čaršije (tur. *çarşı*) u kojima su bili srpski, turski grčki dućani (tur. *dükkan*) i česme (tur. *çeşme*) kojih ima u svim mestima Srbije. U mnogim gradovima južne Srbije još uvek postoje mahale, odnosno male. U Beogradu su poznate Savamala i Cigan mala, Ciganska mala (Vrčin), a nekada je postajala i Jatagan mala, Mahala mesdžida Ferhad – paše, Mahala Kizlar age i druge. U Srbiji postoje lokaliteti Begluk (tur. *beylik* begovo imanje, begov posed), Caribaša (tur. *čeribaşı* zapovednik odreda neredovne ili pomoćne vojske), Čitluk (tur. *çiflik* vrsta feudalnog poseda koji gospodar obrađuje sam ili preko čifčije-seljaka), Čaršija, Kadibogaz (tur. *kadı boğazi* kadijin tesnac), Pašino Brdo, Pašino Polje, Mirijevo (tur. *miri* zemlja koja pripada državi), Miljakovac (tur. *mülk*

nekretnina kojom vlasnik može neograničeno raspolagati) i mnogi drugi lokaliteti tog tipa.

Islamizacijom stanovništva pojavila su se i muslimanska imena. Mnogi dvočlani toponimi nose ime ličnosti iz turskog antroponimskog sistema kao što su Muratova Mahala i Osmanovo Brdo. Prisvojni pridevi mogu biti izvedeni i iz hipokorsitika kao što je to u slučaju oronima Hajrovo brdo (Hajrija – muslimansko muško ime).

Svi u radu objedinjeni toponimi su stari jezički spomenici koji su više od jednog veka ostali imuni na sve društvene promene i urbanizaciju. Oni svojim postojanjem svedoče o snažnom turskom jezičkom nasleđu i u sferi toponomastike i materijal su za izučavanje toponomastike i izradu toponomastikona za istorijski period koji je vremenski okvir ovog rada.

3. SEMANTIČKA KLASIFIKACIJA TOPONIMA

3.1. O pojmovima onomastika, toponomastika, toponimi, toponimija i toponimika

Za potrebe ovog istraživanja geografskih imena potrebno je da se semantički preciznije odrede pojmovi sličnog značenja koji se koriste u radu. To su sledeći pojmovi¹⁰:

Onomastika (grč. *onomastikos* imenski, koji se odnosi na ime) je grana lingvistike i kulturne istorije koja se bavi izučavanjem vlastitih imena. Onomastika je naziv za sveukupnost vlastitih imena (ličnih, porodičnih, mesnih dr.) koja se pojavljuju na nekom geografskom, etničkom, jezičkom području. Deli se na antroponimiju – deo semantike koji proučava vlastita imena (i koji se u užem smislu uzima za onomastiku), toponomastiku i etnonimiju.

Toponomastika (grč. *topos* mesto + *onomastikos* koji se odnosi na ime) je nauka koja proučava vlastita imena geografskog karaktera, to jest toponime. Toponomastika se deli na:

- Makrotoponomastiku - nauku o imenima i značenjima imena velikih geografskih jedinica, kao što su gore, naseljena mesta, mora i sl.
- Mikrotoponomastiku - nauku o imenima i značenjima imena pojedinih delova zemljišta, npr. njiva, livada, pašnjaka i sl.

Toponimi (grč. *topos* mesto + *onoma* ime, naziv) su vlastita imena geografskih objekata – kontinenta, mora, okeana, reka, jezera, otoka, raznih kopnenih formacija (planina, brda, dolina, polja, klanaca i dr), država i naseljenih mesta (zaselaka, sela, varoši, gradova i dr.). U vezi s tim javljaju se termini makro toponimi i mikro toponimi:

- Makro toponimi su imena vezana za veće geografske jedinice, kao što su gore, gradovi i sl.
- Mikro toponimi su imena vezana za manje zemljišne površine. Lako menjaju svoje vlasnike tako da se često menjaju i njihova imena.

¹⁰ Za definicije navedenih pojmova korišćeno je više izvora: *Enciklopedija Jugoslavije*, sv. 1-8; Natalija Mastilo, *Rečnik savremene srpske geografske terminologije*; Rikard Simeon, *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva I-II*, Prof. Dr. Saim Sakaoğlu, *Türk Ad Bilimi I Giriş*, Serdar Yavuz, Mustafa Şenel, *Yer Adları (Toponim) Terimleri Sözlüğü*.

Toponimija (grč. *topos* mesto + *onoma* ime, naziv) je ukupnost toponima na nekoj teritoriji, npr. toponimija Srbije. Takođe se koristi u značenju „nazivanje mesta”, „imenovanje”.

Toponimika (grč. *topos* mesto + *onoma* ime, naziv) je nauka o geografskim nazivima (toponimima), njihovom značenju, strukturi, poreklu i arealima rasprostranjenosti. Toponimika se razvija u tesnoj uzajamnoj vezi sa geografijom, istorijom, etnologijom i lingvistikom. Praktični aspekt toponimike je transkripcija geografskih naziva koja ustanovljava načine njihovog pisanja, odnosno prenošenja iz jednog jezika u drugi, što je od značaja za karteografsko predstavljanje, vojne ciljeve i sve vrste komunikacije (Mastilo 2001: 389). Pojmovi toponimija i toponomastika još nisu jasno izdiferencirani i koriste se u naučnoj literaturi u oba značenja.

3.2. Podela toponima

Toponime, u zavisnosti od geografskih objekata koje imenuju, podelili smo na sledeće podgrupe:

- oronimi (nazivi uzvišenja i drugih oblika reljefa)
- hidronimi (nazivi vodenih objekata)
- ojkonimi (nazivi naseljenih mesta)
- antroponimski toponimi (toponimi izvedeni od patronima i antroponima)
- etnonimski toponimi (toponimi izvedeni od naziva naroda, plemena i dr).
- fitonimski toponimi (toponimi od naziva biljaka)
- zoonimski toponimi (toponimi od naziva životinja)
- geografski toponimi (toponimi izvedeni od geografskih termina)
- urbanonimski toponimi (nazivi dela nekog grada ili naselja)

Sve navedene toponime smo detaljno analizirali podelivši ih u podgrupe koje su nastale od drugih toponima u zavisnosti od adekvatnih primera na terenu.

Toponomastika zajedno sa antroponimijom i etnonimijom predstavlja deo onomastike koja, kao grana lingvistike, proučava sastav vlastitih imena, načine imenovanja i obeležja imena u jednom ili više jezika ili dijalekata. Ono najvažnije po čemu se razlikuju objekti, ljudi, pojedinci i životinje su, u okviru svojih vrsta ili kategorija, njihova imena. „Ime služi da se neko ili nešto opiše, definiše, protumači i odredi” (Yavuz, Šenel 2013: 2239). Imenovati znači dati ime nekom živom biću, mestu

ili stvari kojim će se zvati. Dato ime ili nomenklatura obavezno ima neko značenje i predstavlja definiciju pojma koji je u upotrebi. Davanje imena se ostvaruje u različitim kulturama na različite načine. Običaji imenovanja i faktori koji na to utiču su duboko ukorenjeni i u turskoj tradiciji i kulturi. Čak i imena o kojima mnogo ne razmišljamo predstavljaju bogatstvo kulturnih elemenata kojima se služe mnoge naučne grane kao što su sociologija, etnologija i istorija. Iz navedenih razloga, istraživanje naziva i potreba da se odgovori na različita pitanja u vezi s tim nastala je onomastika koja se može definisati kao „veština nazivanja, proučavanja ili tumačenje vlastitih imena“ (Simeon 1969: 980).

Nazivi mesta, koji su nastali tako što ih je čovek imenovao prema njihovim prirodnim, geografskim, klimatskim, kulturnim, društveno-kulturnim i socijalno-ekonomskim karakteristikama, oduvek su budili interesovanje kod ljudi i postali su važno polje naučnih istraživanja. Toponimi su simboli, šifre gradova i mesta u kojima živimo, ili koja nikada ranije nismo videli. Ne treba da se zaboravi da toponimi omogućavaju stvaranje veze sa mestom u kome se živi i predstavljaju pojmove uz čiju pomoć razlikujemo mesta jedno od drugog. S druge strane, oni su odraz kulturne strukture neke sredine, ideološkog pristupa lokalnih političara, jezičkih karakteristika određenog podneblja, pa čak i sredstvo kojim se čuvaju imena istaknutih ličnosti za buduća pokoljenja, kao svedočanstvo minulih vremena. Asim Peco navodi „da nam toponimija, počesto, pruža sliku međudruštvenih odnosa u nekom kraju. To naročito vredi za područja u kojima ova onomastička kategorija nije trpjela nasilne izmjene, tj. u kojima onomastika zna za normalni razvitak. To naročito vrijedi za mikrotoponimiju“ (Peco 1990: 104).

Toponimi su jedna od najvažnijih nematerijalnih kulturnih vrednosti koje poseduje društvo. Oni su jezik gradova, sela, planina, potoka, puteva, ulica, ukratko, svih mesta i prostora. Iza naziva nekog mesta ponekad se krije neka misteriozna priča ili interesantna prošlost. Zahvaljujući toponimima mogu se protumačiti kulturna struktura, istorija, geografija (zemljište, biljni pokrivač, klima), poljoprivredne delatnosti i prirodni resursi kraja u kome se nalaze. Pošto označavaju trajne geografske pojedinosti, čuvaju i tragove nestalih naroda ili onih koji su nekada živeli na ovim prostorima. Zagorka Vavić Gros za toponime kaže da su „čuvari našeg jezika” i da „zahvaljujući

njima (toponimima) možemo odrediti staništa, zavičaje naroda, pravce njihovih migracija i prisustvo drugih naroda na svojoj teritoriji” (Vavić Gros 2014: 9).

Na nekada postojeći ili nestali građevinski objekat podsećaju imena kao što su Bezistan – velika trgovačka kuća koja se sastoji iz niza trgovačkih radnji, Čuprija – most, Han – kuća koja služi za svratište i prenoćište putnika, Tekija – derviška zgrada u kojoj se obavljaju derviški obredi i drugi.

Mnogi mikro toponimi svedoče o poreklu poseda i imanja. Takvi su Begluk – begovsko imanje, Miljakovac – nekretnina kojom vlasnik može neograničeno raspolagati, Mirijevo – zemljište nad kojim vrhovno pravo pripada državi.

Toponimi podsećaju na neki rudnik ili rudno bogatstvo kraja: Tašmajdan – kamenolom, Majdan – rudnik.

Poneki urbanonimi su dobili nazive po potocima koji su nekada tekli kroz taj deo grada (Bulbuldere – slavujev potok, Topčider – artiljerijski potok) ili nekom drugom obeležju kao što je Dorćol – raskrsnica, Rospri čuprija – most prostitutki.

Neki nazivi su katkada sačuvali ime ili titulu gospodara mesta kao što su Mustafina kula ili Muratova mahala.

Kao što se može videti iz navedenih malobrojnih primera, u toponimima se mogu naći nazivi naroda, nomadskih plemena i zajednica, kao i informacije o istorijskim događajima, o poznatim ljudima koji su živeli u tim krajevima i narodnim herojima, nazivi životinja i objekata. Kroz toponime se može proučavati i razvoj jezika i njegova interferencija sa drugim jezicima. Strani uticaji su najočigledniji u toponomastičkoj leksici. U toponimima nailazimo na neke arhaizme i na pogrešnu upotrebu određene leksike. Toponimi su pokazatelji bogatstva i ukusa ljudi u pogledu davanja prikladnih imena određenom terenu.

Toponomastika je široka i važna tema koja se prepliće sa svim granama nauke. Veze između naučnih disciplina približavaju toponomastiku lingvistici, geografiji, istoriji, arheologiji, etnologiji, antropologiji, sociologiji, etnografiji i drugim naučnim granama. Ove naučne discipline za kojima ima najviše potrebe, su kao noge, oči i uši toponomastike. Toponomastika, osim lingvistike, može da koristi i metode svih drugih naučnih disciplina sa kojima je u vezi. U vezi s tim B.E. Budarev navodi: „Toponomastika radi zajedno sa raznim naukama (geografijom, lingvistikom, istorijom i etnografijom), pa zato bez lingvistike ne postoji, bez istorije je bez korena, a bez

geografije bez prostora.“ (Memmedof 1993: 7). Kao što se iz ovoga može zaključiti naučnik koji se bavi toponomastikom ne sme da prenebregne lingvistiku, geografiju i istoriju.

Toponimi su veoma važni za istoriju, kulturu i geografiju jednoga naroda. U svetu koji se menja, menjaju se i nazivi nekih mesta ili vremenom podležu fonetskim promenama, prenose se na neki novi prostor ili se delimično ili potpuno menjaju ukoliko padnu pod vlast nekog drugog naroda ili kulture. Zbog toga, istraživanje, utvrđivanje i proučavanje toponimije turskog porekla sa lingvističko-toponomastičkog stanovišta na teritoriji Srbije, koja je više vekova bila pod vlašću Osmanlijske države, neće pokazati samo dubok toponimski uticaj turskog na srpski jezik, već će dati i dragocene istorijske, geografske, etnološke i antropološke podatke i rezultate.

4. STRUKTURALNA KLASIFIKACIJA TOPONIMA

4.1. Apelativi turskog porekla koji učestvuju u obrazovanju toponima

„Geografski apelativ, kao jezički izraz, zajednički je naziv za sve iste ili slične fizičke oblike zemljine površine bez obzira gdje se i na kojem se području zemljine površine javljaju takvi oblici i karakteristična svojstva tla, vode šume, ili, pak, zemljišta koje čovjek koristi u svakodnevne proizvodne svrhe” (Gagović s.a.: 22). Toponomastički apelativi su raznorodni u pogledu strukture, semantike i etimologije jer potiču iz različitih jezika (Marinković 1995: 199). U toponimiji svih balkanskih zemljama prisutni su toponimi ili apelativi turskog porekla. Neki od njih datiraju iz predosmanlijskog perioda, ali najveći deo potiče iz perioda pod vlašću Osmanlija.

Primera radi, navodimo neke geografske termine i apelative koji su prisutni kako u srpskom tako i u makedonskom jeziku: ada, atar, bair, bogaz, bunar, dere, jalija, jaruga, kal, kale, kazan, kaja, kapija, koriija, megdan, oluk, orman, samar, suvat, tuzla, čair, čalija, čardak, čukur, džep (Vidoeski 1999: 15-184). Ljiljana Nedeljkov je prilikom istraživanja stranih geografskih termina na teritoriji Šajkaške zabeležila termine „preuzete iz turskog jezika koji su se uklopili u srpskohrvatsku geografsku terminologiju: ada (tur. ada) ostrvo, bair (tur. bajyr) obala i zemljište pored obale, avlija (tur.avli grč. avli) kućno dvorište; bašta/bašča (tur. bahce, bagce < pers. bagče) vrt; bent (tur. bent, bend pers. bend) pregrada, nasip; bogaz (tur. bogaz) uzan prolaz, mesto gde se reka može pregaziti; bunar (tur. bynar) iskopana duboka jama za skupljanje podzemne vode; busija (tur. pusu) zaseda, mesto gde se pravi zaseda; budžak (tur. bucak) zabačen kraj, ružno mesto; dolma (tur. dolma) nasip; jarak (tur. jarik) dubok usek koji bujica napravi; jendek (tur. hendek) kanal sa vodom ili bez nje; kaldrma (tur. kaldirim < grč. Kalos, dromos) kameni put; palanka (tur. palanka vulg. lat. planca) provincijski gradić; skela (tur. iskele lat. scala), mesto na reci gde se putnici i roba prevozi na drugu stranu; sokak (tur. sokak < ar. zuqaq) ulica; spailuk (tur. sipahilik) veliko imanje; ćošak (tur. köşk < pers. küşk) ugao ulice, rogalj; ćuprija (tur. köprü grč. gephyra) most... Drugi sloj turcizama poznat je samo kao mikrotoponim: Đol (tur. göl) kaljuga, lokva; Kalište (tur. kal) kaljuga; krndija (tur. kirindi, kirinti) krševito mesto, stena; Tac (tur. taz) čistina, golo mesto; Džigura (tur. ciğer < pers. ġiger) glib, blatnjavo mesto“ (Nedeljkov 1984: 97). Navedeni spisak geografskih termina turskog porekla svakako predstavlja dragocen izvor za dalja istraživanja etimologije toponima turskog

porekla na tlu Srbije. Ipak, kao što smo već ranije istakli, za dobijanje pouzdanih informacija neophodno je da istraživač poznaje turski jezik, kako bi podaci bili tačni. Nažalost, među navedenim primerima ima nekoliko pogrešno napisanih turskih reči i netačnih značenja.

Na ispitivanom području utvrdili smo da se u dvočlanim toponimima u funkciji determinansa (određenog) nalaze geografski termini turskog porekla (*ada*, *korija*, *mahala*, *mala* i dr.) kao i imenice različitog značenja (*bostan*, *ćuprija*, *han* i druge) koje ukazuju na nekadašnje stanje na terenu, odnosno postojanje određenih objekata. Zabeležili smo sledeće apelative koji učestvuju u obrazovanju toponima obuhvaćenih ovim istraživanjem:

ada (tur. *ada* ostrvo)

Značenje reči *ada* kao geografskog termina u srpskom jeziku je „rečno ostrvo”. Primeri sa nazivom *ada* čine najbrojniju grupu. Termin *ada* može biti jednočlani toponim – geotoponim (opština *Ada*), u funkciji apelativa u dvočlanim toponimima kao što su: *Ada Bašnjak*, *Ada Ciganlija*, *Ada Huja*, *Ada Međica*, *Ada Kasarina*, *Ada Skeljanska*, *Bašarevića Ada*, *Bujuklić Ada*, *Čerevićka Ada*, *Kasm Ada*, *Krčedinska Ada*, *Krivića Ada*, *Kurtovića Ada*, *Ločka Ada*, *Majurska Ada*, *Mohovska Ada*, *Mola Ada*, *Nalića Ada*, *Neštinska Ada*, *Nova Ada*, *Ovčanska Ada*, *Oricka Ada*, *Opatovačka Ada*, *Pašina Ada*, *Pejina Ada*, *Radine Ada*, *Smederevska Ada*, *Sotinska Ada*, *Stepska Ada*, *Stojkova Ada*, *Šašićeva Ada*, *Velika Ada*, *Vrnjačka Ada* i drugi. Javlja se i u složenicama kao što su *Adica*, *Adakale*.

alija (tur. *hali* spahijska zemlja koja niti je naseljena niti pripada nekome selu)

Zabeležili smo samo tri toponima sa ovim istorizmom: *Alija*, *Azanjska alija*, *Markovačka alija*.

bardak (tur. *bardak* čaša; zemljani sud za vodu, krčag, vrč)

Turski rečnici ne beleže reč *bardak* kao geografski termin, tako da je mikrotoponim *Pavlov bardak* nejasnog porekla.

bašta, bašča (tur. *bahçe* vrt, voćnjak, gradina)

Retko je javlja u nazivima gradova u Srbiji. Zabeležili smo samo toponim Bajina Bašta. Druga varijanta ovog turcizma je *bašč*. U Vranjskom Pomoravlju naziv Bašč, inače vrlo frekventan, češće nose povrtnjaci, a ređe voćnjaci (Marinković 1995:244). Navodeći da su neizvedene reči u mikrotoponimiji Podveležja dosta brojne, kao primere naziva nastalih iz poljoprivredne terminologije daje Čair i Bašč koji se javljaju u službi mikrotoponima. (Peco 1990: 132).

bazar, pazar (tur. *pazar* < per. *bazar* natkrivena ulica u kojoj se nalaze prodavnice ili pijaca)

Ovaj turcizam ima dve varijante u srpskom jeziku: *bazar* i *pazar*. Poznat je grad Novi Pazar. Manje je poznat mikrotoponim Tumba bazar.

bogaz (tur. *boğaz* klisura, klanac, tesnac)

Srpski rečnici ga beleže kao geografski termin turskog porekla. To su zatvorena, izdužena udubljenja ili prolazi u kršu, nastali razaranjem čebelja (Mastilo 2013: 33). Beležimo granični prelaz prema Bugarskoj Kadibogaz.

bostan (tur. *bostan* bašta, povrtnjak; lubenica i dinja)

Mikrotoponim Jankov bostan je nejasnog porekla. Ukazuje da se na tom lokalitetu nekada gajio bostan ili da je bio povrtnjak.

budak (tur. *budak* grana; čvor na stablu)

Kao turcizam znači trnokop. Mikrotoponim *Jankin budak* je nejasnog porekla.

budžak (tur. *bucak* ugao, kut: zabačeno mesto)

Mikrotoponim Badžin Budžak i Veliki Budžak su nejasnog porekla. Nazivi nas navode na to da se radi o nekakvim zabitim, teško pristupačnim mestima.

bunar, punar (tur. *pinar* izvor)

Kao turcizam znači veštački iskopana duboka jama iz koje se vadi i upotrebljava podzemna voda. Ovaj apelativ se javlja u kompozitima (*Alibunar*), ali češće u dvočlanim toponimima u jednini i množini: Doljinski – sremački punar, Đelov

bunar, Karajukića bunari, Karaolski punar, Lekoviti bunar, Mikin bunar, Mustabušin bunar, Omerov bunar, Studeni bunar, Tošin bunar, Tri bunara, Turski bunar, Tuzinjski bunari.

čaršija (tur. *çarşı* trgovačka četvrt grada, tržnica)

U tursko vreme sva veća mesta imala su čaršije. Obično su zanatlije bile grupisane u čarčijama. U našem istraživanju zabeležili smo više mikrotoponim kao što je Stara čaršija.

češma (tur. *çeşme* izvor, žleb, cev za odvođenje vode)

Turci Osmanlije su imali kulturu građenja česmi. Sva manja i veća mesta su imali česme. Po nazivu česme često se zvao i kraj u njenoj okolini. U radu smo zabeležili sledeće česme: *Ajdinova česma, Asanova česma, Čukur česma, Delovska česma, Demina česma, Dubova česma, Elezova česma, Partizanska česma*. Mirjana Teodosijević navodi da je „Beograd imao veći broj česama od kojih su danas sačuvane i obnovljene Delijska česma – „Junačka česma“ (tur. *deli*, junak, junačina, straža kod vezira, poseban rod konjice; lud), Terazijska česma (tur. *terazi* terzije za vodu), Čukur česma – Česma u udoljici (tur. *çukur*, jama, jarak, udoljica, udubljenje), Skadarska česma (Skadarlija), Česma Mehmed - paše Sokolovića u rovu Gornjeg grada, Hajdučka česma (tur. *haydut* odmetnik od vlasti, drumski razbojnik, lopov, pljačkaš), Pašina česma (tur. *paşa* titula visokih dostojanstvenika i vojnih lica < tur. *beşe*) ili Trećepozivačka česma iznad Gradske bolnice na Zvezdari (Teodosijević 2011: 392).

čiflik, ćifluk (tur. *çiflik* vrsta feudalnog poseda koji gospodar obrađuje sam ili preko ćifćije-seljaka)

Kao turcizam javlja se u više varijanti: *čiflik, čifluk, čitluk*. U radu samo zabeležili Banučki čifluk, Barje Čiflik, Razgojnski ćifluk.

ćuprija (tur. *köprü* most)

U istraživanju smo naišli na sledeće nazive mostova sa apelativom ćuprija: Babovička ćuprija, Badžakova ćuprija, Dinar ćuprija, Jokina ćuprija, Macarova Ćuprija,

Mutapova ćuprija, Rospi ćuprija, Stara Ćuprija, Sulaževa Ćuprija, Suva Ćuprija, Uzun ćuprija.

čukur (tur. *çukur* jama, jarak, udoljica, udubljenje)

Naziv za jamu koji je preuzet iz turskog jezika. Beležimo Mamutovski čukur, Čukurovac.

han (tur. *han* građevina koja služi za smeštaj putnika na drumovima i u naseljenim mestima)

Hanove su Turci zatekli na ovim prostorima, jer su postojali u srednjem veku (Đurić-Zamolo 1977: 90). Divna Đurić-Zamolo navodi da je za vreme Turaka-Osmanlija samo u Beogradu bilo 45 hanova (19 ubiciranih i 25 neubiciranih objekata) i to tri vrste: sezonski, drumski i trgovački (Đurić-Zamolo 1977: 91-100). Beogradski hanovi iz 17. veka nisu dobijali imena prema robi kojom su trgovali njihovi najčešći gosti, već u najvećem broju slučajeva prema mestu na kome su se nalazili, prema najkarakterističnijem obeležju svoje okoline (Đurić-Zamolo 1977: 100). Imajući ove podatke u vidu, i pretpostavljajući da je duž Carigradskog drumu bilo jako mnogo hanova, smatramo da je do današnjih dana trebalo da je ostalo više toponima sa apelativom han. Međutim, ovaj apelativ smo zabeležili samo u pet slučajeva, u jednini i množini: Gadžin Han i Vladičin Han, Orašački Han, Čif Hanovi, Lički hanovi, gde su deo naziva prisvojni oblici ličnog imena (Gadžin), titule (Vladičin) i toponimi (Orašički, Lički).

jarak (tur. *yarık* brazgotina; zasek prokop za odvođenje vode)

Jarak kao geografski termin u srpskom znači rov, dok na turskom reč *yarak* znači oružje. Zato je veća verovatnoća da potiče od turske reči *yarık*. Zabeležili smo Lisički jarak.

jaruga (tur. *yarık* duboko udubljenje sa strmim stranama; udubljenje, pukotina, brazgotina, zasek)

Jaruga se kao geografski termin definiše kao negativna linijska forma reljefa, uska, strma, često razgranata u gornjem delu, s golim ivicama (Mastilo 2013: 102).

Bukova jaruga i Golema jaruga nalaze se u prigradskim naseljima Beograda. U ostalim krajevima zemlje zabeležili smo Badžinu jarugu, Parlušku jarugu, Tatarsku jarugu i Tursku jarugu.

kale (tur. *kale* tvrđava, utvrđenje)

Kale su važni srednjevekovni spomenici u Srbiji. Apelativ kale beležimo u nazivima lokaliteta Marino Kale, Bregovina Kale i Markovo Kale.

kapija (tur. *kapı* vrata)

Kapije su obično imale jedan širi glavni otvor za kolski prolaz, a bočni, manji prolazi su bili za pešake. Kapije su postojale na svim utvrđenjima i varošima. Kapija je i danas često korišćen apelativ u mikrotoponimiji (Kapije Beograda). U našem istraživanju zabeležili smo sledeće toponime sa apelativom kapija: *Ćorava kapija*, *Istanbul kapija*, *Mala kapija*, *Sahat kapija*, *Stara Kapija*, *Skrađanska kapija*, *Velika kapija*. „Beograd je obilovao kapijama u beogradskoj tvrđavi i van nje. Većina sačuvanih kapija danas se nalazi u muzejskom kompleksu Kalemegdana. Kalemegdan ima veći broj kapija u čijim nazivima često postoji još jedan turcizam. To su: Nekada najvažnija i najveća kapija na bedemu, Stambol kapija, Unutrašnja Stambol kapija sa kazamatima (tur. *kazamat*, zaklon, sklonište, zaštićeno topovsko gnezdo), Karađorđeva ili Orospi kapija (tur. *orospu*, kurva, prostitutka), Sahat kapija (tur. *saat* časovnik), Mračna (Karanlik) kapija (tur. *karanlık* mrak), Gvozdena (Demir) kapija (tur. *demir* gvožđe), Zindan kapija (tur. *zindan* tamnica) i Vodena (Sava, su) kapija (tur. *su* voda)“ (Teodosijević 2011: 387-388).

kazan (tur. *kazan* veliki bakreni kotao koji ima sa strane ručke za nošenje)

Rečnici ne beleže ovaj apelativ kao geografski termin. Međutim, javlja se u toponimima kao geografski apelativ koji ima figurativno značenje „za ono što je nalik na kazan, što izaziva predstavu kazana”¹¹. Takav je slučaj sa klisurom *Kazan* u dolini Đerdapa koja se sastoji iz dve klisure, Veliki Kazan i Mali Kazan, koje obiluju vrtlozima čije dubine dostižu i 70 metara. Zabeležili smo i toponim Opešu Kazan.

¹¹RSKJ, Knjiga druga, 625.

konak (tur. *konak* prenoćište, noćište; varoška kuća, kuća kakvog uglednog domaćina)

Od orijentalnih stambenih objekata kao što su saraji (tur. *saray*, dvorac), kiosci (tur. *köşk*, kuća opasana dvorištem) i konaci (velika raskošna privatna kuća, vila ili državna zgrada) sačuvana su samo dva konaka. To su *Milošev konak* u Topčideru i *Konak kneginje Ljubice* u centru Beograda (Teodosijević 2011: 388-389). U svom radu „Uticaj osmanlijske arhitekture u Srbiji na primeru varoške kuće“ Ksenija Aykut je popisala najpoznatije konake u Srbiji i dala detaljan opis varoških kuća sagrađenih za vreme osmanlijske vlasti. Pored već pomenutih beogradskih konaka, ovde navedimo samo one koji u nazivu sadrže apelativ *konak*: *Konak kneginje Ljubice* u Vračevšnivci, *Gospodar Vasin konak* u Kraljevu, *Gospodar Jovanov konak* u Čačku, *Amidžin konak* u Kragujevcu, *Pašini konaci* u Vranju, *Radul begov konak* u Zaječaru, i *Konak Malog Riste* u Pirotu (Aykut 2016: 31-43). Mi smo zabeležili *Konak kneza Jovice* i *Muslimov konak* u Valjevu. Apelativ *konak* se javlja u nazivu grebena, izdanka brda kao što je *Lidanov konak*.

korija (tur. *koru* šumica, gaj, luk)

Ovaj manje poznati turcizam se zadržao u dvoleksemnim toponimima u ruralnim sredinama: Adžijina korija, Mekiška korija.

kula (tur. *kule* visoko, usko zdanje okruglog ili četvrtastog oblika, toranj, utvrda u tvrđavi, osmatračnica).

Od mnogobrojnih kula na srednjovekovnim utvrđenjima danas su uglavnom ostali samo kameni ostaci. U našem istraživanju zabeležili smo sledeće mikrotoponime sa apelativom *kula*: Brankova kula, Dizdareva kula, Jusovića kula, Miranovačka kula, Nebojša kula, Nova Kula, Skobaljića kula, Smailova kula, Todorova kula.

mahala, mala (tur. *mahalle* kvart, gradska četvrt)

U mikro toponimiji prisutna su dva oblika: mala i mahala. Nekada su postojale muslimanske i hrišćanske mahale. U Beogradu su, prema Evliji Čelebiji, pored muslimanskih mahali postojale i mahale drugih veroispovesti. Tako su na obali Save bile tri ciganske mahale, a na obali Dunava tri mahale Grka. Srbi i Bugari su takođe imali tri mahale (Čelebija 1973: 98). Podaci o broju nekadašnjih mahala se razlikuju.

Tako je, na primer, Hazim Šabanović utvrdio iz haračkih deftera da su u Beogradu postojale sledeće hrišćanske mahale: 1) Varoš Beograd (za koju misli da odgovara Sava-mahali), 2) Središnja crkva (možda oko današnje Patrijaršije), 3) Kara-Jovanova, 4) Nova mahala (ona ista iz perioda 1560-1582) 5) Riblja pijaca kod unutrašnjeg dunavskog pristaništa), 6) Kučuk-dere (Mali potok, možda Bulbuldere), 7) Parkanj Brod, 8) Topču koju (Topčijino selo, danas Topčider) (Đurić-Zamolo 1977: 196). Mahale se kao teritorijalne jedinice više nalaze u Sandžaku i na jugu Srbije. Zabeležili smo sledeće mahale: Ćosovska mahala, Simidžiska mahala, Karadačka mahala, Muratova mahala, Turska mahala, Bugarska mala, Ciganska mala, Čugurovska mala, Topolovića mala, Savamala i druge.

mehana (tur. *meyhane* krčma, gostionica, mesto gde se pije vino)

Nekada je bilo dosta mehana, ali se ovaj naziv zadržao kod malog broja ugostiteljskih objekata. Zabeležili smo sledeće poznate mehane: Bolečka mehana, Gospodarska mehana, Nišlijska mehana.

odaja (tur. *oda* soba, prostorija)

Rečnici ne beleže ovaj apelativ kao geografski termin. Zabeležili smo lokalitete Mala Odaja i Nova Odaja.

sokak (tur. *sokak* uličica)

Sokaci se nalaze u mnogim gradovima. Oni se često poistovećuju sa mahalom. Prema Brušovom planu iz 1790. godine u Beogradu je bilo 40 sokaka (mahala) (Teodosijević 2011: 390). Zabeležili smo Čumićev sokak, Đinovića sokak, Đadica sokak, Škorica sokak.

surduk, surdup (tur. *sürdük* mali klanac u brdu; provalija, jaruga)

Turski rečnici ne beleže reč *sürdük* u navedenom značenju. Nismo sigurni u njenu etimologije jer višeznačni glagol *sürmek* u 1. licu množine prošlog vremena glasi *sürdük* i znači „gurnuli smo”, „pomerili smo”, „proterali smo”, „izgnali smo”, „prognali smo” i ima još nekoliko značenja. Ne beleži je Vuk kao turcizam u *Srpskom Rječniku*, niti A. Škaljić. Našli smo je u rečniku *Turske i druge istočanske reči u našem jeziku*

Đorđa Popovića koji daje sledeće značenje: „mali klanac u brdu. Nisam mogao konstatovati, da je ova reč preko Turaka do nas došla, van ako bismo joj koren tražili u turskom *sjurmek*, *terati*, *proterati*” (Popović 1884: 201). Rečnik RSKJ beleži reč *surduk* kao *turcizam* u značenju *provalija*, *jaruga*, *klanac*. U objašnjenju značenja toponima *Surdup* u selu *Bezuju* *Svetozar Gagović* beleži da se ova reč navodi u literaturi u nešto drugačijem glasovnom sklopu. *Surduk* u *Sremu* je *jaruga*, *provalija* (put između dva brda), a u govoru *Zagarača* *surduk* je *jaruga*, *provalika*, *surdup*. On konstatuje da se za *Surdup* ne može reći da je *jaruga*, “ali se može reći da je neponovljiva *provalija*.” (Gagović s.a.: 179). *Ljiljana Nedeljkov* smatra da *surduk* potiče od mađarskog geografskog termina *szurdok* (mađ. *szurdok* kratka strma dolina) (Nedeljkov 1984: 96). U našem istraživanju zabeležili smo *Kraljev surduk*, *Surduk*, *Surdulica*.

tavan (tur. *tavan* plafon, tavanica; gornja granica)

Na ovaj apelativ naišli smo samo u jednom toponimu: *Nikolin tavan*

4.2. Struktura turskih toponima

Toponimi turskog porekla mogu biti jedna leksema, kompozit (složenica) ili sintagmatska struktura. „I toponimi, kao i bilo koja druga kategorija riječi, mogu biti proste, izvedene i složene riječi” (Peco 1990: 132).

Pod toponomastičkim sintagmama podrazumevamo dvočlane i višečlane sintagme. Određeni broj apelativa koji su učestvovali u obrazovanju dvočlanih toponima, mogu biti srpskog ili turskog porekla.

U pogledu morfološke strukture toponime možemo podeliti na sledeće grupe:

- a. Jednočlani toponimi
- b. Kompoziti (složenice)
- c. Dvočlani toponimi
- d. Tročlani toponimi

4.3. Jednočlani toponimi

Jednočlani toponimi ili jednoleksemni toponimi predstavljaju nazive koji su preneseni iz turskog jezika bez veće izmene u izgovoru ili u kojima je došlo do zamenjivanja glasova. Ovi nazivi su nastali toponimizacijom apelativa i predstavljaju

najelementarniji način tvorbe toponima. Njihova značenja, kao turcizama, se vrlo malo razlikuju od originala. Takvi toponimi su na primer:

Ada (tur. *ada ostrvo*)

Avala (tur. *havale* utvrđenje sa pogledom na okolini)

Avlija (tur. *avlu* dvorište)

Bajir (tur. *bayır* breg, strana brega)

Balta (tur. *balta* sekira)

Beleg (tur. *belek* znak; brežuljak, brdašce)

Bunar (tur. *pinar* izvor); Busije (tur. *pusu* zaseda)

Čalma (tur. *çalma* platno omotano oko fesa ili neke druge kape)

Čair (tur. *çayır* livada, pašnjak), Čardak (tur. *çardak* zgrada na četiri svoda)

Čerga (tur. *çerge* ciganski šator, ciganska koliba)

Čitluk (tur. *çiftlik* vrsta feudalnog poseda koji gospodar obrađuje sam ili preko seljaka)

Čurug (tur. *çürük* truo, pokvaren; loman)

Čalije (tur. *çalı* grmlje, trnje i bodljike)

Čuprija (tur. *köprü* most);

Čurćije (tur. *kürkçü* krznar)

Direk (tur. *direk* stub, greda: glavar, prvak)

Džep (tur. *cep* džep)

Đerdap (tur. *girdap* vrtlog, brzica)

Dorćol (tur. *dört Yol* raskrsnica)

Hisar (tur. *hisar* tvrđava, utvrđenje)

Ilidža (tur. *ılıca* banja, toplice)

Jorgovan (tur. *erguvan* jorgovan)

Kale (tur. *kale* tvrđava)

Karaula (tur. *karavulhane* stražarnica, vojna pogranična stanica)

Kula (tur. *kule* utvrda u tvrđavi, kamena zgrada koja umesto prozora ima puškarnice podešene za odbranu od napada; toranj)

Majdan (tur. *maden* rudnik)

Merćez (tur. *merkez* centar)

Nišan (tur. *nişan* meta prilikom pucanja; orden, odlikovanje; nadgrobni kamen na muslimanskom grobu)

Sanduk (tur. *sandık* drveni kovčeg)

Tepe (tur. *tepe* brežuljak, breg, brdo, vrh) i drugi.

4.4. Kompoziti

Kompoziti (složenice) su adaptirane forme turcizama. Oni nastaju srastanjem dveju reči, dodavanjem turskih nastavaka koji su prihvaćeni u srpskom jeziku, kao i srpskih nastavaka na turske reči (hibridne tvorevine). Leksički morfem je osnovni deo naziva, a sufiksom se diferencira imenovani objekat koji sa njim čini zajednički leksički model. Sufiksalni tip mikrotoponima je dosta brojan zbog velikog broja različitih nastavaka. U ovakvim slučajevima „nije uvijek lako odrediti šta je osnovni dio izvedenice, a šta pripada tvorbenom morfemu“ (Peco 1990: 134). Iz tog razloga napravili smo pododelu kompozita prema vrsti nastavaka za građenje izvedenica. Tvorbene morfeme mogu da se dodaju na neizmenjene osnove (npr. Barutana), na izmenjene i okrnjene osnove.

Kompoziti mogu biti:

a. Imeničke složenice nastale spajanjem dva apelativa

Toponimi ove vrste se u turskom jeziku grade imeničkom frazom tzv. drugom genitivnom vezom čiji prvi član (determinans) stoji u nominativu, a drugi (determinatum) prima prisvojni sufiks 3. lica jednine. U toponimima se kao determinatum često nalaze imenice *dere* (potok, dolina), *kale* (tvrđava), *köy* (selo), *meydan* (polje), *kapı* (vrata), *bahçe* (vrt), *köprü* (most), *çay* (potok) i dr. Spajanjem determinansa i determinatuma u velikom broju toponima gubi se prisvojni nastavak. Obrazovanja ove vrste prisutna su u toponimiji Turske i drugih balkanskih zemalja Tako su nastali nazivi Bulbulder (*Bülbül* + *Dere-si* > *Bülbüldere* > Bulbulder), Kalemegdan (*Kale* + *Meydan-ı* > *Kalemeydan* > Kalemegdan), Tašmajdan (*Taş Maden-i* > *Taşmaden* > Tašmajdan) i Topčider (*Topçu* + *Dere-si* > *Topçudere* > Topčider) (Teodosijević 2011: 394). Takvi su toponimi Adakale (*Ada* + *kalesi* > Adakalesi > Adakale), Kadibogaz (*Kadı* + *boğaz-ı* > Kadıboğaz > Kadibogaz), Barutana (*Barut* + *hanesi* > Baruthane > Barutana) i drugi (Teodosijević 2011: 494).

Toponimi mogu biti i pridevske genitivne veze u kojima ni determinans ni determinatum ne primaju sufikse. Samo dolazi do spajanja prvog sa drugim članom. Takav je slučaj sa toponimima Karaburma (*Kara+burun* crni rt) i Karataš (*Kara+taş* crni kamen), kao i hibridnim toponimima Deliblato (*Deli* junačina, hrabar, delija; lud + blato), Delimečka (*Deli* lud, hrabar + mečka).

4.4.1. Toponimi obrazovani dodavanjem turskih sufikasa

a. Toponimi nastali od turskog sufiksa *-luk / -lik*

Turskim sufiksom *-luk* se grade izvedenice od osnova više vrsta reči. Ovakva obrazovanja po svojim tvorbno-semantičkim osobenostima, kako u turskom tako i u srpskom jeziku dobijaju različita značenja. Predmet našeg interesovanja su obrazovanja koja označavaju kategoriju mesta, tj. uži ili širi prostor. Putem preuzetih gotovih obrazovanja (sa nastavkom *-lik* i *-luk*), ovaj sufiks se osamostalio u većini balkanskih jezika (Radić 2001: 63). Kako je ovaj sufiks jako produktivan, vremenom su se izvodili i drugi pojmovi koji označavaju kategoriju mesta. U ovu grupu spadaju sledeći toponimi:

Baštaluk, Begluk, Čiflik, Čitluk, Ekmeklik, Kovanluk, Tatarluk.

b. Toponimi nastali od turskog sufiksa *-lija*

U srpskom jeziku sufiksom *-lija* se obrazuju imeničke izvedenice različitog značenja, a pre svega, izvedenice koje znače osobu sa osobinom poticanja, to jest pripadanja nekoj sredini, kao i etnika. Takođe obuhvata izvedenice u značenju osobe koja ima neku vidljivu karakternu ili fizičku osobinu. Neki toponimi izvedeni ovim sufiksom su:

Ada Ciganlija, Budimlija, Buzdovanlije, Ciganlija, Kavgalija, Kuršumlija, Čamurlija, Čardaklija, Čibuklija, Dugajlije, Kavgalija.

c. Toponimi nastali od turskog sufiksa *-ana*

Turski sufiks *-hane / -ane / -ne* je persijski apelativ *hane* (kuća). Ovaj sufiks se u srpskom jeziku obično javlja bez inicijalnog *h* i dosta je produktivan i u savremenom jeziku. Prisutan je u mikrotoponimima: Barutana, Čumurana, Šećerana, mehana, kafana i drugim.

d. Toponimi nastali od turskog sufiksa -džik

Sufiks *-džik* koristi se za građenje deminutiva. Javlja se u turcizmima kapidžik, hamamdžik, ali i u manjem broju toponima. Zabeležili smo Bunardžik i Hisardžik.

4.4.2. Toponimi obrazovani dodavanjem srpskih sufikasa

a. Toponimi nastali prilagodavanjem izvorne turske reči srpskom jeziku dodavanjem nastavaka -a, -ja, -ija, -ije

Prikom preuzimanja turskih reči u srpski vokabular, to jest prilikom formiranja turcizama, na kraj nekih turskih reči se dodaju nastavci *-a, -ja, -ija, -ije* da bi se reč mogla deklinirati. U ovu grupu spadaju sledeći toponimi: Abazija, Amedija, Čalija, Čevrntija, Čuprija, Karagača, Karakuša, Stara Odaja.

b. Toponimi nastali dodavanjem srpskih sufikasa -ov + ac, -ac na tursku reč

Sufiks *-ov* u savremenom jeziku se koristi za građenje prisvojnih prideva, a sufiks *-ac* za izvođenje toponima. Ovaj sufiks daje deminutivno značenje. U ovu grupu spadaju hibridni toponimi (izvedeni iz turske reči i srpskog nastavka) kao što su: Alibegovac, Arapovac, Asanovac, Babotinac, Balanovac, Budakovac, Dedinac, Hasanovac, Karanovac, Kasapovac, Sokolovac, Šamarovac, Šašilevac, Šišmanovac, Tabakovac, Taranovac, Tekinovac, Topolac, Turčinovac, Zorunovac.

c. Toponimi izvedeni iz turskih reči i srpskih sufikasa -ov / -ev + ci, -ci

Sufiks *-ov / -ev* se koristi za građenje prisvojnih prideva, a sufiks *-ci* je plural deminutiva koji se završava na *-ac*, to jest sufiks *-ci*. Zabeležili smo toponime Adimovci, Kumanovci, Šainovci.

d. Toponimi izvedeni iz turskih reči i srpskog sufiksa -ica

Sufiks *-ica* u srpskoj toponimiji služi da se pomoću njega izrazi deminutivnost prema objektima iz okruženja: Adica, Hajdučica, Samarnica, Surdulica, Tabakovica.

e. Toponimi izvedeni iz turskih reči i srpskih sufikasa -ov + i + ċi, ċe, -ċe

Ovi toponimi su nastali od turskog imena i srpskog nastavka *-ov + i + ċi, -ċi, -ċe*. Ovi mikrotoponimi se uglavnom odnose na nazive sela: Aćimovići, Adžići, Aljići, Amziće, Barbarići, Barjaktarevići, Bakračlići, Basurovići, Batakovići, Beširovići, Bondžići, Bunarići, Čauševići, Čolići, Čolovići, Čurčići, Četenovići, Dušmanići, Dželebdžići, Fazlijevići, Gajtanovići, Kerkezovići, Samardžići, Tabanovići, Topalovići.

f. Toponimi izvedeni iz turske reči i srpskog sufiksa *-ište*

Sufiks *-ište* se dodaje glagolskim ili imenskim osnovama i zajedno sa njima označava prostor na kojem se nalazi kakav predmet ili koji pripada nekome. Takvi su toponimi Begovište, Berberište, Bostanište, Kalište, Kazanište, Duvanište, Pazarište i dr.

g. Toponimi izvedeni iz turske reči i srpskog sufiksa *-njača*

Pomoću srpskog tvorbenog morfema *-njača* nastale su izvedenice Kadinjača, Osmanjača.

h. Toponimi nastali metatezom

Mali je broj toponima izvedenih iz turcizama u kojima je došlo do premetanja glasova. Zabeležili smo Bajračke barice i Barjaktarevsko brdo (tur. *bayrak* > barjak, zastava).

4.5. Dvočlani toponimi

Dvočlani toponimi ili toponimske sintagme najčešće su posesivnog ili deskriptivnog značenja. Prvi član determinans ukazuje na neku osobinu apelativa, odnosno determinatuma. Postoje dva tipa dvočlanih naziva. Prvi tip u kome prvi član ima nastavke za prisvojne prideve i apelativ (Osmanova međa) i drugi tip gde je prvi član u nominativu i apelativ (Rospi ćuprija). Pridevi koji se koriste u ovim toponimima mogu biti:

a. Opisni (kvalitativni pridevi)

Oni označavaju osobine ili kakvoću pojmova uz čija imena stoje. Najčešće se sreću boje – bela (Beli At), crna (Crna ćuprija), crvena (Crvena Odaja), mali-veliki (Mali Čerkez, Velika Ada), stari –novi (Stara Korijska, Nova Odaja) ali i pridevi koji konkretnije opisuju pojam kao što je slučaj u toponimu Grbava ćuprija.

b. Gradivni pridevi

Označavaju sastav, od čega je načinjen pojam uz čije ime stoje, ili asocira na materijal od koga je sagrađen neki objekat. U ovu grupu spada toponim Srebrni Majdan.

c. Pridevi prostornog odnosa

Označavaju mesto na koje se odnosi pojam označen imenicom uz koju pridev stoji. Najčešće se javljaju pridevi gornji i donji (Gornji Keseri, Donja Ada).

d. Prisvojni (posesivni pridevi)

Označavaju pripadanje. Oni su najčešće antroponimi (muška i ženska imena) srpskog ili turskog porekla (Jankov bostan, Osmanova međa), etnonimi (Turske njive), nazivi gradova (Borovska Ada) i drugo.

U većem broju toponima koji pripadaju ovoj podgrupi utvrdili smo sledeće modele dvočlanih naziva:

1) Prvi član turskog porekla (najčešće antroponim), a drugi član srpski geografski termin

Prvi član su najčešće turski antroponimi koji mogu biti puna imena, kao i nadimci. Navodimo primere u kojima su apelativi geografski termini:

bara: Spahijska Bara

barice: Bajračke barice

bilo: Kačarsko bilo

blato: Mujovo blato

brdo: Pazarsko brdo

do: Mustafin do

dol: Tatarski dol

glava: Čorova glava

guvno: Pašino guvno

humka: Turkova humka

izvor: Hajdučki izvor

jezero: Kačarevo jezero

kamen: Čolakov kamen

kanal: Karavukovo kanal

kar: Turski kar

kraj: Odžački kraj

kosa: Hajdučka kosa

krš: Šabov krš

livade: Turske livade

lug: Begov lug

luka: Kadina luka

međa: Osmanova međa

njive: Spahijske njive

oranice: Bunarske oranice
osoje: Hajdučko osoje
pećine: Hajdučke pećine
poljana: Hajdučka poljana
polje: Džanovo polje
potok: Amidov potok
pustara: Kasapska pustara
ravan: Pašina ravan
reka: Čitlučka reka
rid: Kesedžijski rid
rit: Karavukovački rit
stan/stanovi: Tuzinjski stanovi
šiljak: Šeribegov šiljak
šuma: Ajdučka šuma
voda: Deli voda
vrelo: Asanovo vrelo
vrh: Turski vrh

Apelativi mogu biti i nazivi raznih objekata, mesta:

banja: Kuršumlijska banja
grob: Alitov grob
groblje: Tursko groblje
guvno: Pašino guvno
most: Čemanov most
put: Čaralijski put
rog: Misirkov rog
salaš: Topalski salaš
šanac: Turski šanac
trstik: Šebekov Trstik

2) Prvi član srpski prisvojni pridev, a drugi član turski apelativ:

Razgonjski_čifluk

Brankova kula,

Gadžin Han

Jankov bostan

Jankin budak

Jokina ćuprija

Lidanov konak

Macatova Ćuprija

Marijića ćup

Marino kale

Markovo kale

Miloševa kula

Mira-čifluk

Nikolina tavan

Vladičin Han i drugi

3) Prvi član je srpski kvalitativni, gradivni ili pridev prostornog odnosa, a drugi član apelativ turskog porekla:

Beli at

Beli surduk

Crna ćuprija

Crvena mehana

Crvena odaja

Donji Keseri

Gornji Keseri

Grbava Ćuprija,

Mala kapija

Nova Kula

Novi Pazar

Srebrni Majdan

Stara čaršija

Stara Ćuprija

Stara kapija

Stara korija

Stara odaja

Studeni bunar

Velika kapija

4) Dvočlani toponimi u kojima su oba člana turskog porekla

Postoji veliki broj toponima ove vrste. Nabrajamo samo one najpoznatije:

Ada Ciganlija

Badžakova ćuprija

Begovi bunari

Ćerkeska mala

Ćele kula

Hajdučki bunar

Hajdučka česma

Hajdučka ćuprija

Mola Ada

Muratova mahala

Muselimov konak

Mustafina kula

Mutapova ćuprija

Omerov bunar

Pazarska česma

Rospi ćuprija

Smailova kula

Turska mahala

Tuzinjski bunari

4. 6. Tročlani toponimi

Tročlane i višečlane sintagme su strukturalno najstroženiji nazivi. Sastoje se od turskizama i srpskih imena (imenica i prideva). U našem istraživanju naišli smo na mali broj tročlanih toponima. To su: Baba atin grob, Mali Deli Jovan, Velik Deli Jovan.

5. FONETSKO-MORFOLOŠKE KARAKTERISTIKE TOPONIMA

5.1. Priroda i poreklo turcizama

Turcizmi su u srpskom jeziku tema koja više od jednog veka predstavlja predmet istraživanja s više različitih aspekata lingvista, turkologa, srbista, arabista, iranologa, kao i naučnika drugih oblasti istraživanja. „Rječnik jednoga naroda je dosta vjerna slika njegove istorije i cjelokupnog razvitka. Sve ono što se dešavalo u prošlosti našlo je svojevrsan odraz i u vječitom pratiocu ljudskog života – u jeziku“ (Peco 1987: 7). Ove reči profesora Asima Pece potvrđuje i veliki broj turcizama u srpskom jeziku koji predstavljaju bogatu riznicu srpske prošlosti obeležene suživotom sa Turcima Osmanlijama koji su vekovima vladali ovim prostorima. Među Srbima toga doba bilo je malo dobrih poznavalaca turskog jezika. Kao jedan od razloga za to, Mirjana Teodosijević navodi „da se radilo o dodiru tipološki dva različita jezika, turskog – aglutinativnog (veoma teškog za razumevanje i učenje) i srpskog – fleksivnog. Iz tog razloga do jezičke interferencije je dolazilo samo na leksičkom i delimično morfološkom nivou (Teodosijević 2016: 9). Pored leksike usvojene su i tvorbene morfeme turskog porekla u gotovim pozajmljenicama koji se kasnije javljaju i u hibridnim obrazovanjima reči. To su veoma produktivni imenički sufiksi –*džija*, –*luk*, –*lija*, –(*h*)*ana*, kao i manje produktivni sufiksi –*baša*, –*dar* / –*tar*, –*džik*, –*i*, –*li* i –*suz* (Radić 2001: 17-175). Među usvojenim turcizmima nema glagolskih oblika niti rečenicotvornih elemenata.

Pošto je tema ovoga rada toponimija turskog porekla, u radu smo za turske reči, bez obzira na njihovu etimologiju, koristili opšteprihvaćeni termin turcizmi jer su turcizmi pozajmljenice ne samo iz turskog jezika, već i iz arapskog, persijskog, latinskog, grčkog, italijanskog, nemačkog, mađarskog i drugih jezika, koje su se ukorenile u osmanlijsko-turskom jeziku, a zatim tokom širenja osmanlijske vlasti na Balkanu ušle kako u srpski tako i u druge balkanske jezike.

Pre dolaska Turaka Osmanlija na Balkan, na ovim prostorima su boravili i drugi turski narodi koji su o svom postojanju ostavili tragove naročito u toponimiji. Ruski turkolog, lingvista i etnolog Baskakov, napravio je sledeću periodizaciju migracija turskih plemena na Balkansko poluostrvo i njihovih uticaja na jezike južne i jugoistočne Evrope:

- Od VIII do IX veka kada u istočnu Evropu i na crnomorsku obalu dolaze

hunska plemena. Huni, Avari, Sadiri i Suvari. Bugari i Hazari su došli još u IV i V veku.

- Od X do XII veka kada na Balkan dolaze oguska plemena Uzi, Kovusi i Pečenezi.

- Od XIII do XVI veka kada na Balkan dolaze Kipčaci i Kumani čiji je trag naročito vidljiv u toponimiji Mađarske.

- Od XVI do XIX veka kada na Balkan stižu Turci Osmanlije (Baskakov 1968: 82-84).

Toponimi koje smo zabeležili (Komanovci, Kumane i Kumanovci), potiču iz predosmanlijskog perioda i spadaju u etnotoponime nastale od etnonima Kumani - turskog narodu sa prostora centralne Azije koji je sredinom 11. veka prvo počeo da naseljava južnu rusku i ukrajinsku stepu jugoistočne Evrope, a zatim nastavio svoj pohod prema Rumuniji, Bugarskoj, Mađarskoj i Srbiji.

Nakon dolaska Turaka Osmanlija počela je islamizacija i širenje orijentalne materijalne i nematerijalne kulture, što je ostavilo dubok trag na srpski leksički fond. Turcizme su širili turska vojska, administracija, naseljeno tursko stanovništvo i domaći muslimani koji su, primivši islam primili i muslimanska imena, običaje i u svakodnevnom govoru usvojili, pre svega, veoma razučenu versku terminologiju. Vremenom se upotreba turcizama širila, tako da su se turcizmi formirali kao oznake pojedinih predmeta i pojava u svim sferama života. Reči turskog porekla ostale su u upotrebi i u savremenom srpskom jeziku. Javljaju se u antroponimima, u geografskim i topografskim pojmovima, u kulinarskoj terminologiji, vojnoj i građevinskoj terminologiji, u nazivima zanata, odevnih predmeta, predmeta domaćinstva, oruđa, biljaka, životinja, terminima konjske opreme, lova, medicine, apstraktnim i drugim pojmovima. Iako se od sredine 19. veka smanjuje broj turcizama i njihova upotreba u jeziku, oni su i dalje prisutni u savremenom srpskom jeziku, s tim što nisu podjednako zastupljeni u svim socio-kulturnim sredinama.

Prilikom preuzimanja, turcizmi su poprimili fonetsko-morfološke karakteristike srpskog jezika kako bi se uklopili u njegovu strukturu. Škaljić navodi sledeće načine formiranja turcizama:

a. Pojedine reči su prenesene u srpski jezik bez ikakve izmene u izgovoru

- b. Kod nekih reči promena se sastoji samo u tome što je na kraju srpske reči dodat srpski sufik *-ja* da bi se reč mogla deklinirati
- c. Samo se vokal *e* na kraju turskih reči (koji obično potiče od arapskog nastavka za ženski rod *ā, āh*) zamenjuje srpskim nastavkom za ženski rod *e*
- d. Često se razlika između turske i srpske reči ogleda samo u asimilaciji konsonanata ili u pretvaranju bezvučnih konsonanata pred zvučnima u zvučne
- e. Turski sufiksi *-lik* i *-lık* i postpozicije *-siz* i *-siz* pretvaraju se u srpskom jeziku u *-luk* i *-suz*
- f. O drugim promenama kao što su metateza, fonetske promene, građenje izvedenica i složenica data su objašnjenja sa većim brojem primera (Škaljić 1985: 27-45).

Turcizmi nisu usvajani prema utvrđenim fonetskim pravilima već onako kako ih je narod slušao, tako da postoje razlike u izgovoru nekih fonema i u akcentima. Mnogi turcizmi imaju različita značenja od izvornih reči ili različita značenja u zavisnosti od kraja u kome su se koristili.

S aspekta njihove upotrebe u savremenom srpskom jeziku, Mirjana Teodosijević klasifikuje turcizme u tri grupe:

1. Istorizmi - reči koje su prestale da se upotrebljavaju prestankom upotrebe predmeta i pojava koje su one označavale, kao na primer vrste imanja *alija, čiflik*.
2. Arhaizmi - reči koje prestaju da se upotrebljavaju u savremenom jeziku zato što

Ih zamenjuju druge reči za označavanje istih predmeta, pojava, osobina, kao na primer: *korija* (šumica, gaj, lug), *kale* (tvrđava).

3. Turcizmi koji su potpuno asimilovani - reči za koje ne postoji adekvatna zamena, kao na primer: *bašta, bunar* (Teodosijević 2010: 57-58).

Apelativi turskog porekla koji učestvuju u obrazovanju toponima zastupljeni su u sve tri navedne grupe .

5.2. Fonetsko-morfološke karakteristike toponima turskog porekla

Turski alfabet se sastoji iz 29 grafema (dvadeset jednog konsonanta i osam vokala). Njegova ortografija se zasniva na fonološkom principu jedan fonem – jedan

grafem što je čini vrlo sličnoj srpskoj ćirilici. Turski jezik ima osam vokala (*a, ı, o, u, e, i, ö, ü*). U odnosu na srpski jezik specifični turski vokali su *ı, ö, ü*, a turski konsonanti koji se razlikuju od srpskih po grafiji i izgovoru su: *c, ç, ğ, j, ş, y*. Prilikom usvajanja turcizama i njihovog prilagođavanja srpskom jeziku nije bilo većih problema, jer artikulaciono-akustičke osobine većine turskih fonema odgovaraju srpskim. Iako je Škaljić opisao načine građenja turcizama, ne postoje čvrsta, usvojena pravila na osnovu kojih bi se mogla precizno utvrditi njihova etimologija.

Jako je mali broj turskih reči koje se koriste u srpskom u svom izvornom obliku. Prilikom preuzimanja turske reči su poprimile fonetsko-morfološke karakteristike srpskog jezika radi prilagođavanja srpskom izgovoru i lakšeg dekliniranja. U ovom delu sistematisano je ponašanje turskih fonema u sistemima vezanim za promenu oblika prilikom tvorbe toponima turskog porekla.

1. Mnogi toponimi su preneti u srpski jezik bez ikakvih izmena u izgovoru.

Takvi su toponimi Ada, Džep, Han, Mermer i drugi.

2. Toponimi nastali disimilacijom vokala.

- a. Turski vokal „ı”

Vokal „ı“ ne postoji u srpskom jeziku pa u toponimima i apelativama prelazi u druge foneme: *ı > u* (*yarıık > jaruga, pınar bunar*); *ı > i* (*çarşı > čaršija*)

- b. Turski vokal „e”

U finitnoj poziciji vokal „e”, koji obično potiče od arapskog nastavka za ženski rod, često prelazi u „a” (*havale > Avala, mahalle > mahala*). Do ovih promena dolazi i u unutar reči. Kao primer možemo navesti apelativ turskog porekla „bašta” koji učestvuje u obrazovanju toponima (*bahçe > bašta*) ili turcizam janičar (*yeniçeri > janičar*) koji se javlja u nazivu sela Janićare.

- c. Turski vokal „ö”

Fonema „ö” ne postoji u srpskom jeziku. Obično prelazi u „o” ili „u” (*dört yol > Dorćol; köprü > ćuprija; kömürhane > ćumurana*).

- d. Turski vokal „ü”

Fonema „ü” ne postoji u srpskom jeziku. U toponimima obično prelazi u „i” (*köprü > ćuprija*)

3. Toponimi nastali disimilacijom konsonanata.¹²

a. Turski konsonant „c”

Turski fonem „c” u srpskom jeziku ima dva alofona: „đ” i „dž” (*cami* > **dž**amija, **đ**amija).

b. Turski konsonant „ç”

Fonem „ç” u srpskom ima dva alofona: „č” i „ć”. Tursko „ç” – izgovara se nešto više palatalizovano od „č” (*çali* > Čalije, deo Karaburme u Beogradu). Češće se javlja kao „ć” (*çali* > Čalije, kvart u Nišu; Topčider, kvart u Beogradu).

c. Turski konsonant „ğ” (meko g)

Tursko meko g se javlja u turcizmima kao „g”, „đ” i „j”. Među toponimima beležimo sledeće primere: *Kadiboğaz* > Kadibogaz, *Bağlı* > Bagalije.

d. Turski konsonant „h”¹³

Iako bi fonema „h” trebalo da se piše i izgovara gde mu je po etimologiji mesto, na početku ili unutar reči, ono se često izostavlja i u govoru i pisanom jeziku. Takve slučajeve beležimo na primer u makrotoponimu Avala < *havale*, apelativu mala < *mahalle* i antroponimima (*Hasan* > Asan, *Hıdır* > Adrovac).

e. Turski konsonant „k”

Mada u toponimima najčešće ostaje kao fonem „k” (*Kalemeydan* > Kalemegdan), javljaju se i varijante kada prelazi u „ć” i „č”. Reči u kojima prelazi u „ć” pisale su se u osmanlijskom jeziku sa mekim „k” (ك): (*merkez* > Merćez), a reči u kojima prelazi u „č” pisale su se sa tvrdim „k” (ق) (*Kübra* > Čubrina). Konsonant „k” prelazi i u „g” (*varık* > jaruga). S obzirom na to da se turski pisao arapskim pismom, slovo k se transkribovalo kao k i ć. „Za arapsko k karakteristično je kolebanje u zameni. Naime, pored normalne zamene našim k, u dosta slučajeva je zamenjeno i našim

¹² Od svih turskih konsonanata najviše rasprava (i danas) se vodi oko transkripcije i izgovora turskih fonema **c** (**dž**, **đ**) i **ç** (**č**, **ć**) (v. Aykut 2011: 18-42). Baveći se turcizmima, Asim Peco kaže da je „bilo mišljenje da su turcizmi uticali na izgovor naših afrikata u nekim bosansko-hercegovačkim govorima. To jest, da je pod uticajem turskog jezika, u kome nema afrikatskih parova **č-ć**, **dž-đ** i gdje preovlađuje palatalnija artikulaciona komponenta, došlo do te pojave i u našem glasovnom sistemu. Time se objašnjava pojava „ćakavaca” u Bosni (up. Izgovor đamija, Demo umjesto džamija, Džemo, na jednoj strani, ali i: ćuješ, svidođa, na drugoj strani (Peco 1987: 242)..

¹³ Analizirajući Vukove turcizme sa fonetskog stanovišta, Asim Peco ističe da „fonema **h** ima nejednaku sudbinu u našim narodnim govorima i u svim pisanim ostvarenjima na našem jeziku. U jednom od tih govora glas **h** se još uvijek dosta dobro čuva. I u svim pozicijama i riječi. I, sasvim razumljivo, i pisana riječ nastala na osnovici tih govora, zna za ovu fonemu. U drugim našim govorima fonema **h** je poodavno iščezla iz govora, mjesto nje su se mogli pojaviti neki drugi glasovi, iako to nije bilo obavezno za sve te govore, ili je u govornom procesu to mjesto ostalo prazno, mjesto izgubljene foneme **h** nije se pojavio nikakav drugi glas (Peco 1987: 201).

palatalnim ć...Međutim, u najvećem broju slučajeva javljaju se dubleti i sa ć i sa k. “ (Rodić 1975: 256).

f. Turski konsonant „p”

Fonema „p” ostaje u izvornom obliku (*pınar* > **p**unar) ili prelazi u svoj bezvučni parnjak „b” (*Alipınar* > **Alib**unar).

g. Turski konsonant „s”

Fonema „s” najčešće ostaje kao „s” (*samar* > **S**amar), ali prelazi i u „š” (*müsevvet* > **Muš**vete).

h. Turski konsonant „ş”

Fonema „ş” ponekad prelazi u „s” (*çeşme* > česma), mada se javlja i kao što se izgovara u turskom – kao „š” (*şebek* > **Š**ebekov).

i. Turski konsonant „v”

Fonema „v” se u izvorno turskim rečima ne pojavljuje u inicijalnoj poziciji, izuzev u onomatopejskim rečima. Na osnovu toga bi se moglo zaključiti da toponimi koji počinju slovom „v” potiču iz nekog drugog jezika koji su ušli u srpski jezik kao turcizmi. Kada se nađe u medijalnoj poziciji najčešće ostaje kao fonema „v” (*tavan* > tavan), a ponekad prelazi u „u” (*tavşan* > **K**raku **Tauš**an).

j. Turski konsonant „y”

Turska fonema „y” se javlja u toponimima kao što se i izgovara u turskom – kao „j” (*yarık* > jaruga, *yeniçeri* > **j**aničar).

4. Toponimi nastali ispadanjem glasova

Turski jezik ne trpi konsonantske grupe na početku, tako da se u pozajmljenicama adaptiraju putem proteze i epenteze. Preuzimanjem muslimanskih imena, u srpskom se često gubi početni vokal ispred konsonantske grupe. Na primer, tursko ime *İsmail* > Smail (Smailova kula), *İskender* > Skender (Skenderovac). Vokalna i konsonantska sinkopa javljaju se i u medijalnoj poziciji prilikom preuzimanja turcizama, a udvostručeni konsonanti koji se javljaju u originalnog grafiji, gube jedan konsonant (*bayır* > Bair; *çevrinti* > Čevrntija; *çiftlik* > Čitluk; *müsevvet* > Mušvete).

5. Toponimi nastali dodavanjem glasova ili slogova

Najteže je utvrditi etimologiju toponima u kojima jedan, dva ili više glasova prelaze u neke druge ili se dodaju slogovi. Na primer, takav je slučaj sa nazivom sela Adrani (*ada*) i nazivom grada Zaječar (*samançayır*). Ovde se može dodati i mišljenje

Ksenije Aykut, koja je prilikom objašnjavanja transkripcije turskog toponima *Üsküdar*, navela da etimološka istraživanja upućuju na činjenicu da srpski nazivi Skadar i Skadarlija potiču od ove lekseme (Aykut 2011: 29).

Toponimi turskog porekla su potpuno prilagođeni srpskom akcenatskom, fonološkom i morfološkom sistemu. Oni su potpuno odomaćeni u srpskoj jezičkoj praksi tako da je u nekim slučajevima teško utvrditi njihovu etimologiju. S obzirom na to da nam njihova izvorna grafija nije poznata (istraživanje ovoga tipa bi zahtevalo višegodišnji rad u turskim arhivama), ovde su navedeni samo opšti uslovi adaptacije toponima u strukturu jezika primaoca.

6. ORONIMI

Oronim (grč. *óros* planina + *onim* ime, naziv) je opšti naziv za planinu, planinski venac, brdo, breg, vrh i druge reljefne karakteristike zemljišta. U toponomastičkim klasifikacijama obično se oronimi prvo definišu i najverovatnije su zajedno sa hidronimima oblast koja je najčešća tema istraživanja. Potrebno je da se istakne da u našem radu ima veliki broj oronima kako zbog geografske strukture regiona, tako i zbog toga što su brdoviti lokaliteti bili od strateškog značaja u osmanlijsko-balkanskoj istoriji.

Oronime, koji obuhvataju geografske nazive svih reljefnih oblika, moguće je klasifikovati na različite načine. Mogu se podeliti na makro oronime i mikro oronime, kao i na sledeće podgrupe: hidronimski oronimi, antroponimski oronimi, ojkonimski oronimi, etnonimski oronimi, fitonimski oronimi, zoonimski oronimi, geografski oronimi i urbanonimski oronimi. Smatramo da su ove vrste klasifikacija korisne kako bi se u okviru podgrupa vršile detaljnije analize i dolazilo do preciznijih rezultata.

Makro oronimi: Makro oronimi su nazivi poznatih velikih, prostranih planina, planinskih venaca i vrhova. Makro oronimi obuhvataju planine i planinske vence koji su poznatiji i mnogo veći u poređenju sa drugim planinama, ali ih je u poređenju sa mikro oronimima brojčano daleko manje.

U ovu grupu spadaju: Avala, Baba, Bajrak, Bakarnjača, Čardačina, Čardak, (Mali) Deli Jovan, Kandžik, Kavgalija, Samar, Veliki Deli Jovan.

Mada su oronimi nastali od apelativa čardak i karaula uglavnom mikro oronimi, treba istaći da u srpskoj toponomastici postoje i nekoliko dvočlanih makro oronima.

Iako neki makro oronimi u pogledu svojih dimenzija spadaju u mikro oronime, oni su svrstani u makro oronime jer su veoma poznati. Takav je slučaj sa Topčiderskim brdom u Beogradu. Neki makro oronimi kao što su Topčidersko brdo, Kadinjača, Pašino brdo i Torlak, iako su po veličini mikro oronimi, smatraju se makro oronimima.

Mikro oronimi: Mikro oronimi su nazivi manjih i manje poznatih brda, bregova i vrhova. Većina oronima u našem radu su mikro oronimi. Njih je takođe moguće klasifikovati i analizirati. Jedan od najinteresantnijih zaključaka do koga smo došli jeste da ima mnogo jednočlanih mikro oronima koji su deonimizirani. Razlog je taj što se apelativi kao što su bakar, čardak, karaula, kula, majdan u savremenom srpskom jeziku često koriste kao toponimi, tako da se toponimizacija obično javlja sa deonimizacijom.

Takvi mikro oronimi su: Čardak, Čardačko brdo, Karaula, Kula, Kundak, Majdan, Mermer, Nišan, Sanduk, Teferić, Tekija, Tepe. Jedan od jednočlanih oronima koji je u ovoj klasifikaciji nastao deonimizacijom je oronim „Tepe“ (tur. *tepe* > tepa, brežuljak, brdašce, uzvišica) koji postoji u srpskom jeziku kao arhaičan turcizam i javlja se u na više mesta na prostoru Srbije.

Pored pomenutih jednočlanih oronima postoje i kompozitni oronimi. U ovu kategoriju spadaju Alilovica, Asanovica, Bakarnjača, Barakovac, Begovića, Čardačka, Hadžićeva, Kadijevac, Kulić, Kurtovača, Majdani, Sanduci, Tatarčevo, Teferić, Tavanče, Veletova.

Kao primer dvočlanih toponima možemo navesti sledeće oronime: Barbatovačko brdo, Devedino brdo, Čakarevo brdo, Čardačko brdo, Mali Čardak, Čutlučko brdo, Hajrovo brdo, Kadijina glava, Kandžik brdo, Kulino brdo, Kurtovo brdo, Samailjsko brdo, Tatarsko brdo, Telalsko brdo, Topalovo brdo, Veliki Čardak.

6.1. Hidronimski oronimi

Hidronimski oronimi su nazivi planina izvedeni iz naziva voda. Hidronimskih oronima, koje možemo zvati i hidrooronimima, nema u velikom broju, tačnije rečeno, u našem istraživanju naišli smo samo na dva. Toponimi nastali od naziva voda su i inače retki.

Pošto u oronimima Česmino brdo i Češmalije postoji apelativ „česma“ koji svrstavamo u hidronime, ova dva oronima smo klasifikovali kao hidronimske oronime. Česmino brdo je mikro oronim koji po strukturi spada u dvočlane hidronimske oronime. Planina Češmalije je po značenju makro oronim, a po strukturi kompozit. U ovu klasifikaciju svrstavamo i oronime Bulburdersko brdo i Topčidersko brdo zato što su dobili nazive po istoimenim potocima.

6.2. Ojkonimski oronimi

Ojkonimski oronimi su nazivi planina izvedeni iz imena naselja. Za ojkonimske oronime koristi se i termin ojkooronimi. Oni su dobili ime prema lokaciji na kojoj se nalaze. Po strukturi mogu biti jednočlani, ali su češće dvočlani oronimi u kojima su ojkonimi u funkciji determinansa (odreditelja), a apelativi „brdo“ ili „planina“ u poziciji

determinatuma (određenog). Kao primere navodimo Barbatovačko brdo, Čutlučko brdo, Đula-Deligrad, Lešje, Merćez, Pazarsko brdo.

Pretpostavljamo da postoji dosta ojkonimskih oronima, jer i ako je pravi naziv oronima zvanično drugačiji, on se pojavljuju kao ojkonimski oronim zato što se u narodu neka planina ili brdo često identifikuju sa tamnošnjim ojkonimom.

6.3. Antroponimski oronimi

Antroponimski oronimi su nazivi planina nastali po vlastitim imenima ljudi. Mogu se skraćeno zvati i antropotoponimi. Treba istaći da su najčešća vrsta oronima i da su obično mikro oronimi. Ne samo u ovoj, već i u mnogim drugim klasifikacijama, antropotoponimi su brojčano zastupljeniji. To nas navodi na zaključak da u narodu postoji tradicija imenovanja mesta. Primera radi, pošto je u Turskoj rasprostranjeniji običaj imenovanja mesta ili oblasti prema njihovim karakteristikama, tamo se ne sreće toliko antroponimskih toponima kao u Srbiji. Antroponimske oronime koji su nastali od imena i prezimena možemo podeliti na sledeće dve grupe: antroponimske oronime nastale od ličnih imena (antroponima) i antroponimske oronime nastale od prezimena (patronima).

a. Antroponimski oronimi izvedeni od ličnih imena

Antroponimi koji učestvuju u imenovanju oronima javljaju se u obliku punih imena, skraćenih ličnih imena, hipokoristika, deminutiva i nadimaka. Puna imena se u Srbiji koriste u zvaničnim prilikama, a ređe u svakodnevnoj komunikaciji gde su u većoj upotrebi skraćena imena, tako da su obe varijante ravnomerno zastupljene u formiranju toponima. U antroponimskim oronimima koje smo sakupili kao drugi član složenog toponima najčešće se javlja geografski termin „brdo”, a ređe „ravan”, „padina”, „stena”: Adžovo brdo, Agino brdo, Alijino brdo, Asanovo brdo, Bajino brdo, Begovo brdo, Begova padina, Bećirovo brdo, Bektovo brdo, Beširovo brdo, Dajičko brdo, Kadrijino brdo, Karađorđevac, Mustafino brdo, Odžina stena, Osmanovo brdo. Kao što se može videti iz navedenih primera, to su složeni dvočlani oronimi. Determinans (odreditelj) je tursko ime, a determinatum (određeni) je srpska reč. Takođe postoje antroponimski oronimi kao što su Ala baba i Alaga (Ali aga), gde su oba člana reči turskog porekla.

Oronim Džafer nastao je deonimizacijom, dok su Alije, Amedija i Asanica jednočlani, a (Mali) Deli Jovan i Veliki Deli Jovan višočlani oronimi. Planine Veliki Deli Jovan i (Mali) Deli Jovan su složeni makro antroponimski oronimi izvedeni iz jednog srpskog prideva (veliki, mali) i jednog turskog imena (*deli*) koji su kvalifikativi u sintagmatskom spoju u kome je određeni član srpsko ime. Odreditelj *deli* je višeznačni turcizam (tur. lud, silovit; junak) što ovaj oronim čini interesantnim za dublje etimološko istraživanje

b. Antroponimski oronimi izvedeni od prezimena

Prilikom proučavanja antroponimskih oronima izvedenih od prezimena utvrdili smo da su i oni uglavnom mikro oronimi kao i drugi antroponimski oronimi. U strukturalnom smislu mogu biti jednočlani, kompozitni ili dvočlani. Pošto su ovi mikro toponimi nastali od turskih prezimena kojih ima jako mnogo u Srbiji¹⁴, očekivali smo da ćemo naići na daleko veći broj nego što smo ovde zabeležili:

Alilovica, Asanovica, Barakovac, Baranac, Beđirovac, Begovića, Čakarevo brdo, Čalakovac, Demirovina, Devedino brdo, Džambarska, Hadžićeva, Hajrovo brdo, Hasanovac, Kadijevac, Kadijevac, Kadijina glava, Karanovac, Karanovac, Kulino brdo, Kulinovo brdo, Kurtiš, Kurtovača, Kurtovo brdo, Mamutovac, Samailjsko brdo, Topalovo brdo, Veletova.

Kao što se može videti iz navedenih oronima, ponekad je teško zaključiti da li je oronim izveden od imena ili prezimena.

6.4. Etnonimski oronimi

Etnonimski oronim je termin koji se koristi za oronime izvedene iz naziva naroda i nacija. Etnonimski oronimi mogu se nazvati i etnooronimima. Malobrojniji su u odnosu na druge. Među ovim toponimima, koji su dobili ime prema narodima koji uglavnom žive na prostoru Balkana, zabeležili smo dva mikro oronima - Arnauta i Arnautsko brdo, čija su imena izvedena iz etnonima Arnaut što je turcizam (tur. *Arnavut*) za Albanca, odnosno Šiptara. Na isti način su nastala imena dva brda, Čerkez i Čerkesko brdo, tako što su dobili nazive deonimizacijom etnonima „Čerkez“. Čerkezi,

¹⁴ Tarik Duran je 2009. godine odbranio na Filološkom fakultetu u Beogradu magistarski rad na temu „Prezimana turskog porekla u Srbiji“ u kome je obradio više od sto prezimana turskog porekla. (neobjavljena magistarska teza)

koje su Osmanlije naselili na Balkansko poluostrvo, često su davali nazive toponimima po svom etnonimu. U prošlosti je na jugu Srbije i na Kosovu bilo dosta „čerkeskih sela“. Međutim, nakon raspada carstva, Čerkezi su se povukli u Tursku zajedno sa Turcima Osmanlijama tako da su vremenom i nestala „čerkeska sela“.

Oronim Karamanova možemo da svrstamo u antroponimske oronime ukoliko se „Karaman“ upotrebi u značenju patronima. Međutim, pošto je „Karaman“ istovremeno i etnonim, smatramo da je pravilnije da ovaj oronim svrstamo u etnonimske oronime. Poznato je da su stari turski narod Kumani ostavili svoje tragove u toponimima u mnogim regionima Balkana. Planina Kumanac je jedan primer takvog imenovanja. Uprkos tome što u Srbiji gotovo uopšte nije bilo Tatara, ima dosta toponima nastalih od etnonima Tatarin (tur. *Tatar*). Smatramo da se termin „Tatarin“ odnosi na poštare - tatarine, konjanike u Turskoj Carevini koji su na brzim konjima prenosili fermane i službenu poštu iz Carigrada u razne krajeve carstva. Iz ovog turcizma nastali su etnonimski oronimi Tatarčevo, Tatarski vis i Tatarsko brdo. Mišljenja smo da je velika verovatnoća da u Srbiji ima još mikro oronima izvedenih iz etnonima Tatarin. Oronim Čurtovo brdo je interesantan jer je nastao od etnonima Kurd, ali je velika verovatnoća i da se radi o nadimku koji se nekada koristio.

Među etnonimskim oronimima najzastupljeniji su oni sa etnonimom Turčin. Prema strukturalnoj klasifikaciji oronim Turčin je jednočlan etnonimski oronim, Turčinac i Turčinovac su kompozitni etnonimski oronimi, dok su Turski breg, Turski šanac, Turski vrh, Tursko brdo i Vrh Turska dvočlani etnonimski oronimi. Osim oronima Vrh Turska svi ostali oronimi izvedeni su iz prideva „turski“ i apelativa vrh, brdo, breg, šanac.

6.5. Fitonimski oronimi

Fitonimski oronimi su nazivi oronima izvedeni od naziva biljaka. Mogu se nazvati i fitoonimima. Pošto su fitonimski oronimi uglavnom mikro toponimi, teško je utvrditi njihov stvarni broj. Među fitonimskim toponimima najviše su zastupljeni fitonimski oronimi. U našem istraživanju naišli smo samo na nekoliko fitoonimima turskog porekla, što je neočekivano s obzirom na to da su biljne vrste predstavljale značajne motive za imenovanje različitih lokaliteta. Dajemo sledeće primere: Budakovac (tur. *budak* grana, čvor na drvetu), Čibukovica (tur. *çubuk* prut, mlada

grana; loza), Đula (tur. *gül* ruža), Karagačko brdo (tur. *kara ağaç* brest), Kraku đuluk (tur. *güllük* ružičnjak), Mali i Veliki Jorgovan (tur. *erguvan* jorgovan), Koriya (tur. *koru* šumica, gaj, luk), Mišeluk (tur. *meşelik* hrastik, dubrava). Kao što se može videti iz datih primera, fitonimski oronimi se razlikuju po značenju i strukturi. Oni nam daju podatke o biljnom pokrivaču određenog krajolika.

6.6. Geografski oronimi

U ovoj podgrupi su sakupljeni oronimi koji imaju u sebi neki turski (bair, tepe) ili srpski (planina, brdo, vrh, padina, krš) geografski termin. Prirodno je da se ovi apelativi nalaze i u drugim klasifikacijama i pošto se u biti oronima nalaze geografski toponimi ovde ćemo analizirati neke specifične oronime. Pošto smo u drugim klasifikacijama dovoljno obradili dvočlane oronime koji se sastoje od srpskih apelativa kao što su brdo, planina, krš i vrh, u ovom delu nećemo se baviti njima.

Pošto nismo smatrali da treba da napravimo posebnu podgrupu, zadržaćemo se na interesantnim geografskim oronimima. Najvažniji su oni oronimi koji su nastali deonimizacijom turskih apelativa „bair“ (tur. *bayır* breg, uzvišica, ćuvik; kosa, padina), „majdan“ (tur. *maden* rudnik), „tepe“ (tur. *tepe* vrh, brdo), „kale“ (tur. *kale* tvrđava) i „kula“ (tur. *kule* utvrda u tvrđavi, toranj).

Geografski oronim „bair“ postoji na više mesta kao mikro toponim, a pošto je „bair“ istovremeno i deo grada Valjeva, može se smatrati ojkonimskim oronimom. Geografski oronim „tepe“ je mikro oronim koji se često sreće u srpskoj toponomastici. Oronimi Kale su dobili svoj naziv obično po tvrđavama koje su se nalazile po brdima i planinama. Ista je situacija i sa oronimima Kula i Majdan. Treba istaći da ima dosta ovakvih geografskih oronima i da se javljaju kao mikro toponimi.

Razlog zbog koga smo ovom klasifikacijom obuhvatili i oronime koji su nastali na različite načine i deonimizacijom reči „čardak“ i „karaula“ je taj što su zdanja koja su ljudi podigli postali oronimi. Vremenom su neko brdo ili planina po čardaku ili karauli koja se nalazila na njemu dobili svoje nazive. Ponekad su oronimi imenovani po tome što im je oblik podsećao na čardak ili karaulu. Ovakvih geografskih oronima ima jako mnogo i sa izuzetkom nekoliko makro oronima ostali su uglavnom mikro toponimi.

6.7. Zoonimski oronimi

Zoonimski oronimi su nazivi planina izvedeni od naziva životinja i ptica. Grade se od imena divljih životinja, ptica i insekata, pre svega onih koji se češće sreću u brdskoplaninskim predelima kao što su vuk, zec i srna. U našem istraživanju zabeležili smo manji broj zoonimskih oronima. To su: Kandžik brdo, Karadža, Kraku Taušan, Kurtiš, Kurtovača, Kurtovo brdo. Navedeni oronimi Izvedeni su iz turcizama kandžik (tur. *kancık* ženka), karadža (tur. *karaca* srna), taušan (tur. *tavşan* zec), katana (tur. *katana* tovarni konj), kurt (tur. *kurt* vuk).

Analizom oronima Kandžik brdo, Karadža i Kraku Taušan utvrdili smo da su zasigurno nastali od zoonima. Međutim, za oronime Kurtiš, Kurtovača i Kurtovo brdo ne možemo da prenebregnemo činjenicu da postoji mogućnost da su nastali od antroponima. Zoonimski oronim Karadža je nastao deonimizacijom. Ostali oronimi su dvočlani. Izuzev oronima Kraku Taušan u ostalim je prvi član turskog porekla, a drugi srpski apelativ. Kod zoonimskog oronima Kraku Taušan komponent Kraku je vlaškog porekla i znači „planina“.

6.8. Specifični oronimi

U ovoj podgrupi ukratko navodimo neke specifične oronime koje nismo obradili u datoj klasifikaciji. Ovi oronimi su motivisani različitim pojavama, predmetima materijalne i nematerijalne kulture, ljuskim karakteristikama, zvanjima. Na primer, smatramo da su toponimi Mermer i Nišan dobili nazive prema sastavu, odnosno izgledu brda. Ovde se radi o imenovanju nastalom kao rezultat geografskog postanka. U ovu podgrupu svrstavamo: Beleševo (tur. *beleş* arg. besplatno), Busija (tur. *pusu* zaseda), Čobanac, Čučuk (tur. *küçük* mali), Ćumurana (tur. *kömürhane* ugljarnik), Donje Tavače i GornjeTavače (tur. *tava* tiganj), Devedino brdo (tur. *deveci* kamilar), Direk (tur. *direk* stub) Džamija (tur. *cami* muslimanska bogomolja), Janjičarsko brdo (tur. *yeniçeri* pešadijska vojska u Osmanlijskom carstvu), Kalafat (tur. *kalafat* janičarska kapa), Kalkan (tur. *kalkan* štit), Kardašica (tur. *kardeş* brat), Kasapsko brdo (tur. *kasap* mesar), Kavgalija (tur. *kavgali* u svađi, svađalica), Merćez (tur. *merkez* centar), Samar, Samarnica (tur. *semer* drveno teretno sedlo za konje), Veletova (tur. *veled* dete). Nismo bili iznenađeni kada smo utvrdili postojanje oronima kao što su Busija, Čobanac, Čučuk, Ćumurana, Direk, Džamija, Janjičarsko brdo, Kalafat, Kalkan, Kasapsko brdo,

Samar i drugi jer su im nazivi nastali od turcizama u srpskom jeziku. Semantičkom i strukturalnom analizom navedenih oronima mogu se dobiti interesantni rezultati.

7. HIDRONIMI

Hidronim (grč. *hýdor* voda + *onim* ime, naziv) u lingvistici označava naziv za ime neke prirodne ili veštačke vode. Istraživači koji se u okviru hidronimije, nauke koja se bavi izučavanjem naziva koji su motivisani vodom, bave hidronimima na teritoriji Srbije, nailaze na veoma šarolika i interesantna imena koja su često nastala pod uticajem stranih jezika. Najveći razlog za takvo stanje je taj što su na teritoriji Srbije, kao i na celom Balkanu, u prošlosti vladali i živeli različiti narodi. Ova multietnička i multietnolingvistička struktura koja je delimično prisutna do današnjih dana, uticala je na srpski jezik kako na leksičkom, etimološkom i lingvističkom planu tako i na polju toponomastike.

Kao što smo već naveli u klasifikaciji hidronima, osim naziva malog broja jezera i reka, ne postoji veći broj makrohidronima turskog porekla, to jest, šira upotreba naziva za veće vode koje imaju prirodan tok. Međutim, važno je napomenuti da postoje na desetine mikrohidronima koje čine bunari, potoci, reke, česme, vrela-izvori i bare koji su po svojoj strukturi antroponimski hidronimi ili hibridni hidronimi sastavljeni od turcizma i srpske reči.

Hidronimi se mogu podeliti u sledeće podgrupe: limnonimi, potamonimi i helonimi.

7.1. Limnonim (grč. *limno* jezero + *onim* ime, naziv) Nazivi jezera. Pod ovim terminom se podrazumevaju ne samo nazivi prirodnih već i veštačkih jezera i bazena. Limnonime koje svrstavamo u kategoriju makrotoponima je brojčano manje u odnosu na druge hidronime. Najpoznatiji među njima su sledeća jezera:

1. Đerdap (tur. *girdap* vrtlog, brzak) Veštačko jezero nastalo izgradnjom brane Đerdap na Dunavu.
2. Kačarevo jezero (tur. *Kaçar* ime jednog turskog naroda –Kačari, Kadžari)
3. Majdan (tur. *maden* rudnik)

7.2. Potamonimi (grč *potamos* reka + *onim* ime. Naziv za vlastita imena reka, potoka i izvore. Ima ih mnogo ne samo među hidronimima već i među toponimima uopšte. Potamonist je naziv za istraživače potamonima. Prilikom istraživanja hidronima, utvrdili smo da su uglavnom potamonimi nastajali deonimizacijom i to od

antroponima. Ima i onih nastalih od ojkonima, zoonima i fitonima. Najčešći apelativ turskog porekla koji se sreće u nazivima potamonima je „česma”, a od srpskih to su reka, potok, vrelo, voda i izvor. U našem istraživanju utvrdili smo postojanje sledećih potamonima sa rečima turskog porekla:

Alibeg (r), Ambarska reka, Bakarovina (r), Bakreni Batar (r), Bondžička reka, Čelijska reka, Deli voda, Delimečka (r), Derventa (r), Gajtanska reka, Hajdućica (r), Ilidža (r), Krdžava (r), Kusak (r), Mala Ilidža, Muhovska reka, Opešu kazan (r), Osmanjača (r), Pamuk (r) Ramoševska reka, Samailjska reka, Samar (r), Rakijska reka, Teveidž (r), Hajdučka voda, Osmanova voda, Alin potok, Amidov potok, Baranski potok, Barutanski potok, Bećirov potok, Bumbureski potok, Čelijski potok, Dervišev potok, Džanov potok, Hajdučki potok, Jalački potok, Kajtazov potok, Seidov potok, Altunin bunar, Begovi bunari, Bunar, Bunardžik, Đelov bunar, Jarauzov bunar, Hajdučki bunar, Karajukića bunari, Lekoviti bunar, Lopski bunar, Mikin bunar, Mustabušin bunar, Omerov bunar, Rakočki bunari, Ramčevića bunar, Srati bunar, Studeni bunar, Tešin bunar, Tri bunara, Trifunov bunar, Vejselov bunar, Hajdučki izvori, Odžin izvor, Ajdinova česma, Asanova česma, Česma, Čukur česma, Delijska česma, Delovska česma, Demina česma, Dubova česma, Elezova česma, Hajdučka česma, Partizanska česma, Pašina česma, Pazarska česma, Asanovo vrelo, Barjaktarevsko vrelo, Seferovo vrelo.

7.3. Helonimi (grč. *elos* močvara). Naziv za jednu vrstu voda. Poseban naziv za močvaru i močvarno mesto. U ovoj klasifikaciji javljaju se srpski apelativi blato i bara, a od turskih kal (tur. *kal* močvarno zemljište) i čamur (tur. *çamur* blato). Helonimi su najčešće dvočlani. Postoje i helonimi koji su postali nazivi za ojkonime, kao što su na primer Kalište, Babin kal i Čamurlija.

U našem istraživanju zabeležili smo sledeće helonime:

1. Asanovo blato (tur. *Hasan Asan*)
2. Barjačke barice (tur. *bayrak* zastava)
3. Babin kal (tur. *kala* močvara)
4. Čamurlija (tur. *çamur* blato)
5. Česmena bara (tur. *çeşme* česma, izvor)

6. Dedina bara (tur. *dede* deda)
7. Mujovo blato (tur. hipokoristik od *Mustafa*)
8. Spahijska Bara (tur. *sipahi* konjanik)

Neki hidronimi nastali su od oronima, ojkonima, antroponima, etnonima, fitonima i zoonima. Iz tog razloga napravljenja je još jedna podpodela.

7.4. Oronimski hidronimi: Nazivi hidronima nastali od naziva planina, brda, to jest oronima. Ovakvi hidronimi se uglavnom nalaze pored neke planine ili brda, tako da su vremenom potoci i reke koji tuda protiču primili i imena tih planina, odnosno brda. U našem istraživanju zabeležili smo sledeće:

1. Kalenićka reka (tur. *kale* tvrđava)
2. Karaulski potok (tur. *karavul*, stražarnica, karaula)
3. Kovanlučka reka (tur. *kovanlık* pčelinjak)
4. Majdanska reka (tur. *maden* rudnik)
5. Tabakovački potok (tur. *tabak* štavljač, kožar)

7.5. Ojkonimski hidronimi: Nazivi voda izvedeni iz naziva naselja. Kao što se može pretpostaviti to su hidronimi koji se nalaze odmah uz ojkonime. Utvrdili smo postojanje sledećih ojkonimskih hidronima:

1. Budimljija (r)
2. Čitlučka reka
3. Ćuprijski potok
4. Karaulski potok (tur. *karavul*, stražarnica, karaula)
5. Kuršumlijska banja (tur. *kurşun* olovo)
6. Odžacka reka (tur. *ocak* ognjište, peć; rudnik; odred, korpus)
7. Pazarska česma (tur. *pazar* pijaca)
8. Tabakovački potok (tur. *tabak* kožar, štavljač; tanjir)
9. Topčiderska reka (tur. *topçudere* artiljerijski potok)
10. Tuzinjski bunari (tur. *tuz* so)

7.6. Antroponimski hidronimi: Nazivi voda izvedeni iz ličnih imena. Ovakvi hidronimi su najčešći. Naišli smo na stotine dvoličanih antroponimskih hidronima koji se sastoje iz imena i apelativa kao što su bunar, česma i potok. Postoje i hidronimi koji su nastali „hidronimizacijom”, to jest kada se vlastito ime izjednači sa nazivom hidronima. Ima dosta složenica nastalih iz turskih i srpskih komponenti. Navodimo sledeće antroponimske hidronime:

Alibeg (r), Gajtanska reka, Muhovska reka, Osmanjača (r), Ramoševska reka, Smailjska reka, Osmanova voda, Alin potok, Amidov potok, Baranski potok, Bećirov potok, Dervišev potok, Džanov potok, Kajtašov potok, Seidov potok, Altunin bunar, Begovi bunari, Đelov bunar, Jaraušov bunar, Karajukića bunari, Mikin bunar, Mustabušin bunar, Omerov bunar, Ramčevića bunar, Tešin bunar, Trifunov bunar, Vejselov bunar, Hajdučki izvori, Odžin izvor, Ajdinova česma, Asanova česma, Delijina česma, Delovska česma, Demina česma, Dubova česma, Elezova česma, Pašina česma, Asanovo vrelo, Barjaktarevsko vrelo, Seferovo vrelo.

7.7. Etnonimski hidronimi: Postoje etnonimski hidronimi ili etnohidronimi koji su nastali od naziva naroda i nacija, uglavnom „turski” ili „turkovo” i apelativa bara, močvara, potok, izvor, vrelo. Navodimo sledeće jednočlane nazive (kompozite) i rasprostranjenije dvočlane nazive:

1. Turčić
2. Turkovo vrelo (tur. *Türk* Turčin, turski)
3. Turkovski potok
4. Turska bara
5. Turski bunar
6. Turski izvor
7. Turski potok

Navedeni etnonimski hidronimi se nalaze na više lokacija u Srbiji i često su zastupljeni u srpskoj toponomastici. Osim prideva „turski” u Srbiji se u etnonimskim hidronimima javljaju i nazivi drugih naroda, na primer u nazivima potoka: Arnauta, Kačaruša, Karamanci i Tatarica.

7.8. Fitonimski hidronimi: Nazivi voda izveden od imena biljke i drveta. U našem istraživanju utvrdili smo samo tri fitonimska hidronima To su:

1. Ormanovac (r) (tur. *orman* šuma)
2. Pamuk (r) (tur. *pamuk*)
3. Tutunjak (r) (tur. *tütün* duvan)

7.9. Zoonimski hidronimi: Zoonimski hidronimi su nazivi voda izvedeni od imena životinja ili ptica. Ovakvi hidronimi su retki. Utvrdili smo sledeće zoonimske hidronime koji su nastali od turskih reči:

1. Bulbulder (tur. *Bülbüldere* Slavujev potok)
2. Karača (r) (tur. *karaca* srna)
3. Tazovac (tur. *tavus* paun)

8. OJKONIMI

Ojkonim (grč. *oykos* prebivalište, domovina, kuća + *onim* – naziv, ime) ili ekonim je geografski naziv za različita naseljena mesta. Svaki prostor koji ljudsko biće prihvati kao prebivalište u kome živi može se nazvati ojkonimom. Pod ojkonimima se podrazumevaju nazivi gradova, manjih mesta, sela, pa čak i seoskih gazdinstava. U ovoj klasifikaciji koriste se i termini komonimi i polisonimi. Toponimija obiluje ojkonimima. U vezi sa ojkonimima u upotrebi su i sledeći termini:

Ojkonimika je deo toponimije koji izučava nazive naseljenih mesta. Utvrdili smo da u Srbiji ima mnogo ojkonima turskog porekla, posebno naziva sela i zaselaka, čija su značenja odavno zaboravljena ili pogrešno protumačena. U radu smo utvrdili postojanje interesantnih naziva koje smo razvrstali u polisonime i komonime. Pošto ranije nisu detaljnije proučavani, njihova tumačenja mogu biti korisna za ojkonimiste i istoričare koji se bave istorijskom prošlošću gradova.

8.1. Polisonimi (grč. *polis* grad + *onim* naziv, ime)

Polisonimi su nazivi gradova. Ovom podgrupom obuhvaćeni su veći gradovi u Srbiji koji imaju opštine, gradovi srednje veličine i male gradove koje često nazivamo varošicama. Polisonimi su najznačajniji u našem istraživanju, jer obuhvataju najpoznatije toponime. U makro ojkonime svrstavamo sledeće polisonime:

Ada, Alibegovac, Alibunar, Bački Jarak, Bajina Bašta, Čačak, Čibukovac, Čuprija, Deliblato, Gađin Han, Kovanluk, Kula, Kumane, Kuršumlija, Lešnica, Leštane, Majdanpek, Novi Pazar, Odžaci, Surdulica, Tekija, Tutin, Varvarin, Vladičin Han i Zaječar.

8.2. Komonimi (grč. *komin* selo, varošica + *onim* naziv, ime)

U ovu podgrupu svrstavamo ojkonime koji označavaju nazive sela i varošica. Istraživanje je pokazalo da je većina komonima antropnimskog porekla. Utvrdili smo sledeće komonime turskog porekla koji spadaju u mikro ojkonime:

Adrovac, Aliloviće, Arapovac, Asanovac, Avala, Ba, Baranovac, Bakalovina, Barbarići, Barje čiflik, Berbataovo, Berberište, Berčinac, Berčinovac, Budžaci, Bulatovac, Bunar, Burgići, Burmazi, Čiflik, Čivluk, Čukurovac, Dugandžije, Dumane, Duvanište, Duvarine, Džep, Džepare, Džepnica, Gavez, Gađin Han, Jarak, Kajtasova,

Kačaruša, Kalabovce, Kalafat, Kalište, Kambelevac, Karanovac, Kare, Kavadar, Kavalučine, Kovanluk, Kula, Kumanci, Kumanovci, Kumanovo, Laleševac, Lalinac, Lešje, Mamutovac, Maraćane, Mehane, Merćez, Pajazitovo, Pašinac, Paštrma, Pazarište, Pečenjevce, Ramaća, Saimova, Salakovac, Samarinovac, Saranovo, Tabakovac, Tabanovac, Turčić, Tuzinje, Zorunovac.

Kao i u svim drugim klasifikacijama, i ovde smo napravili pododelu ojkonima radi lakše analize istih. To su: oronimski, hidronimski, antroponimski, etnonimski, fitonimski i zoonimski ojkonimi.

8.3. Oronimski ojkonimi

Oronimski ojkonim je naziv varošice ili sela nastao od naziva planine. U ovu grupu ojkonima spadaju: Avala, Begovo Brdo, Karaula.

8.4. Hidronimski ojkonimi

Hidronimski ojkonim je naziv naseljenog mesta nastao prema nazivu neke vode. Utvrdili smo sledeće hidronimske ojkonime turskog porekla: Alibunar, Deliblato, Bunar, Čamurlija, Kalište.

8.5. Antroponimski ojkonimi

Antroponimski ojkonim je naziv naseljenog mesta nastao po imenu ili prezimenu nekog lica. Utvrdili smo sledeće antroponimske ojkonime turskog porekla: Adrovac, Aliloviće, Arapovac, Asanovac, Bajina Bašta, Barbarići, Barje čiflik, Berbataovo, Berčinac, Berčinovac, Budžaci, Bulatovac, Burgići, Burmazi, Gađin Han, Kajtasova, Kambelevac, Karanovac, Mamutovac, Pajazitovo, Ramaća, Salakovac, Samarinovac, Saranovo, Šišmanovac, Topalovići.

8.6. Etnonimski ojkonimi

Etnoojkonim ili etnonimski ojkonim je naziv naseljenog mesta nastao prema imenu nekog naroda ili nacije. Takvi su: Arapovac, Arapoviće, Gočmanci, Muhadžiri, Breznički muhadžiri, Kačarevo, Kumanovci, Kumanovo, Pečenjevce, Turčić.

8.7. Fitonimski ojkonimi

Fitonimski ojkonim je naziv naseljenog mesta nastao po nazivu neke biljake. U ovu grupu spadaju: Ba, Ćairi, Duvanište, Laleševac, Pambukovica, Tutin, Zaječar.

8.8. Zoonimski ojkonimi

1. Zoonimski ojkonim je naziv naseljenog mesta nastao prema nazivu neke životinje ili ptice. Utvrdili smo sledeće zoonimske ojkonime turskog porekla: Doganovci, Karadže, Karavukovo, Kurbalija, Mušvete, Šainovac, Šajince, Šainovina i Šebet.

8.9. Ojkonimi izvedeni iz geografskih termina

Iako ih nema mnogo, utvrdili smo da postoje i ojkonimi izvedeni iz geografskih termina turskog porekla kao što su: Ada, Derven, Jarak, Bački Jarak, Surduk, Surdulica.

9. ANTROPONIMSKI TOPONIMI

Kao što se većina naučnih disciplina deli na uže grupe i podgrupe, tako se i onomastika deli na podgrupe. Onomastičari definišu onomastiku kao granu leksikologije koja proučava antroponime (vlastita imena ljudi), etnonime (vlastita imena naroda) i toponime (vlastita imena mesta). U semantičkoj klasifikaciji toponima koju smo ranije dali u radu, naveli smo da toponimi mogu biti i antroponimskog porekla, odnosno izvedeni iz ličnih imena. U istraživanju smo utvrdili da su takvi toponimi mnogobrojniji u odnosu na druge vrste toponima. Oni nam pružaju podatke o ljudima koji su nekada živeli ili sada žive na tim prostorima. Osim toga, ljudi često prisvajaju mesta na kojima žive i identifikuju se sa njima. Takvi toponimi predstavljaju interesantan materijal za proučavanje.

U istraživanjima srpske onomastike koja smo obavili, imali smo priliku da utvrdimo postojanje muslimanskih – turskih imena koja se koriste u geografiji Srbije. Takođe smo objasnili fonetske promene do kojih dolazi pri preuzimanju turskih antroponima, hipokoristike i razne varijante ličnih imena. Mada nije bilo treško registrovati antroponimske toponime u Srbiji, bilo je teško da se klasifikuju.

U ovoj klasifikaciji antroponimske toponime, koji su nastali od ličnih imena (patronima i matronima) i prezimena (antroponima), možemo podeliti u dve grupe. Kada se upoređi ovaj segment turske i srpske toponomastike dolazi se do zaključka da u turskoj toponimiji postoji više toponima nastalih od patronima, a u srpskoj od antroponima. Istraživanje je pokazalo da su antroponimski toponimi turskog porekla uglavnom mikro toponimi i da postoji veći broj toponima nastalih od istog apelativa.

9.1. Toponimi nastali od patronima

Analizom toponima turskog porekla izvedenih od patronima utvrđuje se da među njima ima dosta toponima koji su nastali deonimizacijom. Deonimizovani patronimski toponimi su sledeći:

Alibeg, Alija, Alije, Batal, Batalage, Fazlija.

Na toponime izvedene od patronima najčešće se dodaju srpski sufiksi koji se koriste za građenje toponima (*-ija*, *-ac*, *-ovac*, *-ovača* i dr.) ili sufiksi za građenje prisvojnih prideva (*-ov* / *-ev*, *-a*). Zabeležili smo sledeće toponime:

Abazija, Adrovac, Ametovača, Asanica, Asanovac, Baranac, Hasanovac, Mehovine, Nomanica, Osmanjača, Saimova, Pajazitovo, Ramaća, Ramčevića, Tekinovac.

Veliki je broj dvočlanih toponima izvedenih od patronima. U ovakvim obrazovanjima determinans je najčešće reč turskog porekla, a determinatum apaletiv srpskog porekla kao što su brdo, bunar, česma, planina, potok, reka, vrelo i izvor. Determinans može biti i srpska reč, a determinatum turska. Pošto spadaju u mikrotoponime jako su rasprostranjeni. Zabeležili smo sledeće:

Alin potok, Ajdinova česma, Amidov potok, Asanova česma, Asanovo vrelo, Bajina Bašta, Bajino brdo, Baranski potok, Bećirov potok, Delijina česma, Delovska česma, Demina česma, Dervišev potok, Džanov potok, Džanovo polje, Đelov bunar, Memska reka, Mikin bunar, Muhovska reka, Mustabušin bunar, Odžin izvor, Omerov bunar, Osmanova voda, Ramoševska reka, Samailjska reka, Seferovo vrelo, Seidov potok, Vejselov bunar.

9.2. Toponimi nastali od prezimena

Analizom toponima nastalih od antroponima, tj. od prezimena utvrdili smo da se uglavnom odnose na nazive lokaliteta ili manjih naseobina. Prezimena često primaju i srpske sufikse za množinu *-a* i *-e*. S obzirom da je srpska toponomastika jako bogata toponimima izvedenih od antroponima turskog porekla u našem radu nismo mogli da ih sve obradimo. Kod ovih toponima, koji su sastavljeni i dvočlanski, nije utvrđena deonimizacija.

Navodimo kompozitne toponime izvedene od antroponima:

Amzići, Atmanovac, Arapovac, Babadžanci, Bakarovina, Baranovac, Barbarići, Berbataovo, Berčinac, Berćinovac, Bulatovac, Burgići, Burmazi, Dugandžije, Kajtasova, Kalajdžići¹⁵, Kambelevac, Karanovac, Karamanci, Mamutovac, Pačadžije, Salakovac, Samarinovac, Saranovo, Šaševine, Tabanovac, Tavančići, Tulumovo,

Zabeležili smo sledeće dvoleksemne toponime izvedene od antroponima turskog porekla:

Altunin bunar, Barjaktarevsko vrelo, Bondžička reka, Elezova česma, Jarauzov bunar, Kačarevo jezero, Kajtazov potok, Bulatovačko brdo, Čakarevo brdo, Dajičko

¹⁵ Postoji nekoliko varijanti ovog prezimena: Kalaidžić, Kaladžievski, Kalajdžija, Kaladžijević, Kalajdžijevski, Kalajdžiski, Kalajdžić (Duran 2012: 106).

brdo, Lopski bunar, Kulino brdo, Kulinovo brdo, Kurtovo brdo, Mamutovac, Rakijska reka, Rakočki bunari, Tešin bunar, Trifunov bunar.

Antroponimski toponimi se mogu podeliti i na antroponimske oronime, antroponimske hidronime, antroponimske ojkonime i antroponimske urbanonime.

9.3. Antroponimski oronimi

Antroponimski oronimi su izvedeni iz naziva planina i uglavnom su dvoleksemni, iako ima manji broj kompozita. Kao što se može videti iz navedenih primera, determinatum je najčešće apelativ brdo. Zabeležili smo sledeće antroponimske oronime:

Adžovo brdo, Agino brdo, Alijino brdo, Asanovo brdo, Bajino brdo, Barakovac, Begovo brdo, Bećirovo brdo, Bektovo brdo, Beširovo brdo, Bulatovačko brdo, Čakarevo brdo, Dajičko brdo, Demirovina, Hajrovo brdo, Kadrijino brdo, Karamanova, Karanovac, Kraku Mustafe, Kulino brdo, Kulinovo brdo, Kurtovo brdo, Mamutovac, Mustafino brdo, Odžina stena, Osmanovo brdo, Smailjsko brdo, Topalovo brdo.

9.4. Antroponimski hidronimi

Broj antroponimskih hidronima je daleko veći u odnosu na druge antroponimske toponime. To se može objasniti frekventnom upotrebom apelativa bunar, česma i potok. Utvrdili smo sledeće antroponimske hidronime:

Alin potok, Altunin bunar, Ajdinova česma, Amidov potok, Asanova česma, Asanovo vrelo, Bakarovina, Baranski potok, Barjaktarevsko vrelo, Bećirov potok, Bondžička reka, Delijina česma, Delovska česma, Demina česma, Dervišev potok, Džanov potok, Đelov bunar, Elezova česma, Jarauzov bunar, Kačarevo jezero, Kajtažov potok, Karamanci, Lopski bunar, Memska reka, Mikin bunar, Muhovska reka, Mustabušin bunar, Odžin izvor, Omerov bunar, Osmanova voda, Rakijska reka, Rakočki bunari, Ramčevića, Ramoševska reka, Smailjska reka, Seferovo vrelo, Seidov potok, Tešin bunar, Trifunov bunar, Vejselov bunar.

9.5. Antroponimski ojkonimi

Među antroponimskim ojkonimima ima najviše naziva sela. Nazivi sela nastaju vrlo često od porodičnih prezimena tako da se češće javljaju u oblastima gde su muslimani većinsko stanovništvo. Navodimo sledeće antroponimske ojkonime:

Abazija, Adaševci, Adrovac, Alibunar, Arapovac, Asanovac, Akmačići, Bajna Bašta, Berbataovo, Berčinac, Bulatovac, Burmazi, Čauševići, Ćerimani, Dušmanić, Gajtanovići, Gulenovci, Kačarevo, Kajtasova, Karanovac, Kovandžići, Mehovine, Pajazitovo, Ramaća, Salakovac, Samarinovac, Saranovo, Tabanovac.

9.6. Antroponimski urbanonimi

Antroponimski urbanonimi su nazivi kvartova, mahala, trgova, pijaca, prolaza i drugih sličnih delova grada. Njihovi nazivi imaju istorijsku konotaciju. Kao primer za to možemo navesti turcizme kao što su aga, paša i beg koji se javljaju kao apelativi. U dvoleksemnim antroponimskim urbanonimima često se javlja apelativ turskog porekla mahala ili mala što povećava broj ovakvih toponima. Navodimo neke od poznatijih antroponimskih urbanonima.

Alibegovac, Denkova bašta, Hadžica Mala, Pašina Ada, Pašina česma, Pašino brdo, Pašino polje, kao i velik broj mahala, odnosno mala u mnogim gradovima Srbije (Ciganska mahala i dr.).

10. ETNONIMSKI TOPONIMI

Etnonim (grč. *éthnos* narod, etnik + *onim* ime, naziv). Naziv koji označava ime naroda, pokoljenja, roda, etničke grupe ili nacije. U početku je etnonim često bio vlastito ime ili pridev, kasnije postaje antrotoponim i etnonim, a zatim etnotoponim kojim se označava veza s narodom (Čerkezi, Kačari, Kumani, Tatari, Turci i dr). Toponimi izvedeni iz naziva koji označavaju narod, naciju, to jest iz etnonima, nazivaju se etnotoponimi ili etnonimski toponimi. Da bi se u toponimima utvrdili etnonimi, to jest, da li je toponim etnotoponim ili nije, nije potrebno da istraživač bude etnonimista. Ipak, u nekim situacijama može doći do sumnje da etnotoponim nema veze sa etnonimom već da je toponim ustvari antrotoponim nastao od patronima, ličnog imena ili nadimka. Čak i u takvim slučajevima toponim može se smatrati etnotoponimom. Kao primer možemo navesti sledeće etnonime: Kumanac, Kurdić, Kurdin, Kurtiš, Kurtovača, Kurtovo brdo, Tatarčevo.

Etnotoponimi kao i drugi toponimi osim etnoloških elemenata u sastavu svog naziva mogu sadržati i neke istorijske i filološke nagoveštaje. Osoba koja uopšte ne poznaje istoriju Srbije i etnički sastav Srbije, iz etnotoponima u Srbiji može nešto saznati o narodima koji su nekada živeli ili još žive na ovim prostorima. Iz etnonima kao što su Čerkeska mala (deo Prokuplja), Kumane, Pečenjevce, Tatarija i Turski Begej može se zaključiti da su na tim prostorima živeli i ostavili dubok trag Čerkezi, Karamani, Kumani, Tatari i Turci. Mnogi etnonimi koji postoje u Srbiji i koji su obuhvaćeni našim istraživanjem postoje i u turskoj toponomastici. U nekim slučajevima ima i izuzetaka u pogledu etimologije toponima. Kao primer navodimo mesto Arapovac. Analizom se dolazi do zaključka da tu varošicu nisu osnovali Arapi niti su u prošlosti živeli niti sada žive na toj lokaciji. Najverovatnije je da je ovaj etnotoponim istovremeno i antrotoponim.

Kada etnotoponime uporedimo sa drugim toponimima dolazimo do zaključka da je broj reči (u ovom slučaju etnonima) koje formiraju toponime mali (izuzev kod ojkonomskih etnotoponima). Turski nazivi za Turke, Tatare, Kumane, Pečeneze, Karamane, Kačare, Čitake, Karadaglje (tur. *Karadağlı* Crnogorac), Torlake i neturski kavkaski narod Čerkeze pojavljuju se u nekoliko etnotoponima izvedenih iz etnonima

koji se odnose na doseljeničke - izbegličke narode. Njima se uglavnom obrazuju mikrotoponimi.

Osim navedenih etnonima u našem radu smo naveli i etnotoponime koji su izvedeni iz etnonima Kurt (tur. *Kürt*), Ciganin (tur. *Çingene*) i Albanac (tur. *Arnavut*) čiji nazivi nisu turskog porekla, ali za koje smo fonetskom analizom utvrdili da su iz turskog ušli u srpsku toponomastiku. Etonim „Čingene” je jako rasprostranjen među toponimima. Kao primer navodimo naziv planine Čingeli koji je nastao disimilacijom glasova u turskoj reči *çingene* > čingeli. Sufiks „-li” daje značenje mesta u kome žive Cigani. Ovakvi toponimi se često sreću i u Turskoj.

Želimo da istaknemo da se, kao što se može pretpostaviti iz istorijskih razloga, među etnonimima koji se spominju u našem radu, kao i u balkanskoj toponomastici uopšte, često pojavljuje komponenta „turski”. U srpskoj i albanskoj literaturi se za Albance koristi etnonim Šiptar. U turskom se za Šiptare koristi termin „Arnavut” koji se smatra da je prihvaćen iz grčkog jezika, tako da je etnonim Šiptar takoreći nepoznat. Pošto je etnonim Arnavut, iako nije turskog porekla, ušao u srpsku toponomastiku iz turskog jezika, smatrali smo da u radu treba da obradimo i toponime nastale od ovog etnonima. U srpskoj toponomastici se retko sreće etnonim Šiptar što daje neke naznake o istoriji krajeva čija se toponimija proiĉava.

Nakon što su u drugoj polovini 19. veka proterani iz Rusije, Osmanlije su Čerkeze naselili u Anadoliju i na Balkan. Na taj naĉin su Čerkezi ostavili traga u srpskoj toponomastici. Mada se ovaj etnonim drugaĉije zove na njihovom jeziku, etnonim Čerkez koji su im dali Turci (tur. *çeri* vojnik + *kes* seci > *Çerkes* onaj koji seĉe vojsku – narodna etimologija) je prihvaćen u celom svetu. U mestima u kojima žive Čerkezi, naroĉito na jugu Srbije i na Kosovu, svoja sela su nazivali čerkeska sela. Nakon što su Turci napustili te krajeve, većina tih sela je nestalo.

Razlog iz koga smo napravili klasifikaciju etnotoponima je taj što postoji potreba da se razume naĉin nastanka naziva tih mesta, njihova istorija, etniĉka struktura i etimologija. Na primer, ako ojkonomski etnotoponim, to jest naziv mesta, nije etniĉki koren njegovih stanovnika, već potiče od naziva mesta, sela ili kasabe gde su ranije živali, onda i ove toponime možemo svrstati u etnotoponime. Razlog je taj što se iz ovih toponima vidi pripadnost tih žitelja nekom gradu, pa ĉak i zemlji, a samim tim i nekom narodu. Međutim, dok je lako utvrditi da li se radi o etnonimskim toponimima

izvedenim iz stvarnih etnonima, koje smo spominjali u našem radu, kao što su Turci, Tatari, Kumani, Pečenezi, Karamani, Kačari, Čitaci, Torlaci i Karadaglije, to je teško utvrditi kada je reč o toponimima Karanci, Karakaši, Gulenovci i Doganovci. Zbog ovih teškoća i pošto smatramo da su ovi toponimi antropnimski, u ovoj klasifikaciji ih nismo uzeli u razmatranje kao ni slične toponime. Iako toponimi kao što su Gočmanci, Muhadžiri i Breznički muhadžiri nisu pravi etnonimi, uvrstili smo ih u ovu klasifikaciju jer označavaju čvrstu pripadnost nekoj zajednici.

Etnonimski toponimi mogu biti makro i mikro toponimi.

Etnonimski makro toponimi su: Čerkeška Mala, Ćurtovo Brdo, Kumane, Turčinac i Turekovac.

Etnonimski mikro toponimi:

U ovom delu navodimo mikrotoponime koje ranije nismo obrađivali u drugim klasifikacijama među mikrotoponimima, ali koji postoje kao lokaliteti. Većina ovih toponima se sastoji iz etnonima i apelativa kao što su salaš, humka i groblje. Kao primere mikro etnotoponima možemo navesti: Karamanlić salaš, Turkova humka, Turska humka i Tursko groblje. Poret toga, možemo navesti i lokalitet Čitak, koji se nalazi u Beogradu između Železnika i Resnika, i koji je nastao deonimizacijom etnonima Čitak (tur. *Çitak* – naziv za balkanske Turke, posebno albanske i makedonske). Zatim lokalitet Tatarin, koji se nalazi blizu sela Jasenje kraj Aleksinca. Ovoj grupi pripada i lokalitet Karadaci (tur. *Karadağlı* Crnogorac) koji se nalazi kraj Mandžine Mahale blizu Vlasinskog jezera u Surdulici.

Ovde smo napravili semantičku klasifikaciju toponima etnonimskog porekla i podelili ih na sledeće podgrupe:

- Etnonimski oronimi
- Etnonimski hidronimi
- Etnonimski ojkonimi
- Etnogeografski toponimi
- Etnourbanonimski toponimi

10.1. Etnonimski oronimi

Etnonimski oronimi ili etnooronimi je zbirni naziv za planine, brda i brežuljke koji su dobili nazive po narodima i nacijama. U nazivima se najčešće javljaju etnonimi

Turci / turski i Tatarin / tatarski. Česta upotreba apelativa „turski“ u Srbiji može se objasniti viševjekovnom zajedničkom tursko-srpskom istorijom. Međutim, razlog česte upotrebe etnonima Tatarin u Srbiji jeste taj što je za vreme Osmanlijske uprave bilo mnogo kurira, glasnika koji su se zvali tatari. Tako su mesta u koja su tatari na svojoj putanji svraćali i odmarali se počela da se nazivaju etnonimom „Tatar“ te su vremenom ovi nazivi postali trajni nazivi tih mesta.

U etnonimskim oronimima se često javlja etnonim „turski“ uz koji najčešće stoje srpski apelativi brdo, breg i vrh. U ovim dvočlanim hibridnim toponimima najfrekventniji apelativ je brdo, zatim breg, dok smo na jednoj lokaciji zabeležili Turski vrh. Postoji veliki broj mikrotoponima – etnonimskih oronima nastalih od etnonima „turski“ koji nismo posebno obradili. Vredno je napomenuti brdo Turčin u Tutinskom srezu čiji je naziv nastao deonimizacijom. Između Kraljeva i Ivanjice nalazi se izvedeni toponim planina Turčinac koji svrstavamo u makro oronime. U mikrotoponime svrstavamo i antroponimski oronim brdo Turčinovac.

U ovu kategoriju spadaju brdo Arnauta, Arnautsko brdo, Čerkesko brdo, Čerkez, Mali Čerkez, Tatarčevo i Tatarsko brdo. Tatarsko brdo se nalazi na više lokacija u zemlji.

Oronimi Karaman, Veliki i Mali Karaman i Karamanova su istovremeno i antroponimski oronimi jer pored toga što je to naziv jedne od starih turskih država, ovaj etnonim nije često prisutan u balkanskim zemljama.

Oronim Kumanovac je nastao od etnonima Kumani, a oronim Čitakovica vodi poreklo od turskog plemena Čitaci koji su živeli na obalama Dunava.

Oronimi Kurdić, Kurdin, Mali Kurdin, Kurtiš, Kurtovača, Kurtovo brdo nastali su od etnonima Kurdi (tur. *Kürt*). Postoji mogućnost i da su ovi nazivi nastali od turske reči *kurt* (vuk), tako da se mogu svrstati i u zoonimske oronime.

Oronim Čingeli je nastao od turskog oblika etnonima *Çingene* (Cigani). I na kraju, interesantan je oronim Kačarsko bilo. Ovaj greben se nalazi između Niša i Kruševca, u blizini sela Vukanja.

10.2. Etnonimski hidronimi

Etnonimski hidronimi su nazivi voda izvedeni od naziva naroda i nacija. Mogu se zvati i etnohidronimi. Najvažniji etnohidronimi su: Arnauta, Kačarevo jezero,

Kačaruša, Karamanci, Tatarluk, Tatarica, Tatarnica, Turčić, Turski bunar, Turski izvor, Turkovo vrelo, Turkovski potok, Turska bara, Turski potok i Karamanci. Među njima je samo jedno jezero, Kačarevo jezero. Hidronimi Arnauta, Kačaruša, Tatarluk, Tatarica, Tatarnica i Turčić su nazivi potoka koji spadaju u izvedene hidronime. Turski bunar, Turski izvor, Turkovo vrelo, Turkovski potok, Turska bara i Turski potok su dvočlani mikro hidronimi. Naziv izvora Karamanci, koji se nalazi u blizini sela Manjinac kraj Knjaževca, potiče od etnonima Karaman u množini i svrstava se u kompozitne toponime.

10.3. Etnonimski ojkonimi

Etnonimski ojkonimi su nazivi naseljenih mesta izvedeni od naziva naroda i nacija. Zovu se i etnohidronimi. U ovu grupu spadaju: Arapovac, Arapoviće, Arapovići, Gočmanci, Muhadžiri, Breznički muhadžiri, Kačarci, Kačarevo, Komanice, Kumane, Tatarija i Turekovac. Navedeni ojkonimi su mikro toponimi. U ovoj grupi su najinteresantniji Gočmanci (tur. *göçmen* iseljenik, doseljenik) i sinonim Muhadžiri (tur. *muhacir* iseljenik, doseljenik). Ovde treba spomenuti da je stari naziv Novog Bečaja bio Turski Bečej, a Turska Kanjiža stari naziv za Novi Kneževac.

10.4. Etnogeografski toponimi

Etnogeografski toponimi su toponimi izvedeni od geografskih termina, a u čijem sastavu se nalaze etnonimi. Zovu se još i etnonimski geografski toponimi ili etnogeotoponimi. Po strukturi svi su dvočlani. U njima je determinans turska reč, a determinatum srpski apelativ. Mada nismo smatrali da treba da se klasifikuju u podgrupe, ipak smo ih grupisali prema etnonimu, odnosno determinansu. U ovu grupu spadaju Turska jaruga, Turske njive, Turski breg, Turski kamen, Turski klad, Turski šanac, Turske livade. Iz navedenih primera može se videti da je najviše zastupljen etnonim Turci, odnosno pridev turski. Ovi etnogeografski toponimi nalaze se na više lokacija. Ostali zabeleženi etnogeografski toponimi su Tatarska jaruga, Tatarska dolina, Tatarski visoravan, Čerkesko polje, Kačaraovski rid i Kurtovića Ada.

10.5. Etnourbanonimski toponimi

Etnourbanonimi su toponimi koji se odnose na gradska naselja, a obuhvataju kvartove (mahale), trgove, pijace, prolaze i nazive drugih delova grada. Etnourbanonimi su uglavnom mikro toponimi. U ovu grupu spadaju Turska mahala i Turska mala; u Prokuplju se nalazi Čerkeška mala, a u Kumodražu u Beogradu urbano naselje i brdo Torlak.

11. FITONIMSKI TOPONIMI

Fitonimi (grč. *phytó* biljka, raslina + *ónoma* ime, naziv) su nazivi svih vrsta biljaka, drveća i cveća. Spajanjem termina fitonim sa terminom toponim dobijamo naziv fitonimski toponimi (fitotoponimi) kojim se označavaju toponimi fitonimskog porekla. Iako je botanička nomenklatura veoma bogata u svim jezicima, u našem istraživanju naišli smo na manji broj fitotoponima od očekivanog. Iako nisu široko rasprostranjeni, oni su značajni za naše istraživanje jer su nastali od turcizama koji su šire poznati u svakodnevnom govoru. Na osnovu pregledanih izvora možemo zaključiti da u srpskoj kulturi nije rasprostranjeno davanje imena lokalitetima prema imenima biljaka.

Jedan od najfrekventnijih i najpoznatijih srpskih fitotoponima je Čair (tur. *çayır* livada, travnjak, pašnjak). U štampi se često spominje fudbalski stadion Čair u okviru sportskog centra Čair u Nišu. Čairi je naziv naselja u opštini Trstenik.

U našem istraživanju smo zabeležili sledeće fitonimske toponime:

Čalija (tur. *çalı* grm, žbun, šikara), Četanica (tur. *keten lan*), Četenište (tur. *keten lan*), Čalije (tur. *çalı* grm, žbun, šikara), Četenovići (tur. *keten lan*), Dutovo (tur. *dut* murva, dud, dudinjka), Duvanište (tur. *duhan* biljka duvan), Duvanište (tur. *duhan* biljka duvan; dim), Đula (tur. *gül* ruža), Findikov salaš (tur. *findık* lešnik), Jorgovan (tur. *erguvan* jorgovan), Kamiševo (tur. *kamış* trska, trstika), Karagača (tur. *karaağaç* brest), Kesten (tur. *kestane* kesten), Laleševac (tur. *lale* lala, tulipan), Lalinac (tur. *lale* lala, tulipan), Mala Đula, Mali Jorgovan, Velika Đula, Veliki Jorgovan, Zaječar.

Fitonimske toponime možemo podeliti na fitonimske hidronime i fitonimske oronime.

11.1. Fitonimski hidronimi

Fitonimski hidronimi su nazivi voda izvedeni iz fitonima. Zabeležili smo Pamuk (tur. *pamuk* pamuk) i Tutunjak (tur. *tütün* duvan).

11.2. Fitonimski oronimi

Fitonimski oronimi su nazivi planina i brda izvedeni iz naziva biljaka i drveća. Zabeležili smo brdo Pambukovica (tur. *pamuk* pamuk), Tutunište (tur. *tütün* duvan).

12. ZONIMSKI TOPONIMI

Zoonimski toponimi su toponimi nastali od naziva životinja, ptica i insekata koji najčešće označavaju faunu koja postoji u nekom kraju ili je nekada bila tipična za neki kraj. Zoonimski toponimi, odnosno zootoponimi, zajedno sa drimonimima i fitonimima, po brojnosti nisu mnogo zastupljeni u toponimiji turskog porekla u Srbiji. Iako su zoonimi procentualno veoma prisutni u toponimiji Turske, u Srbije su malobrojni i javljaju se uglavnom u mikrotoponimiji. Na osnovu izvršenih istraživanja, mišljenja smo da u radu prikupljeni zoonimi nisu direktno preuzeti iz turske leksike već da su najčešće nastali od leksikalizovanih patronima.

Najpoznatiji srpski zoonim turskog porekla svakako je toponim Bulbulder (*Bülbüldere* / Slavujev potok). Bulbulder je kraj koji se nalazi u opštini Palilula, u čijem se nazivu takođe nalazi turcizam, a dobio je ime po jednom potoku koji je nekada tekao od Zvezdarske šume do Dunava. Iako se ovaj toponim polako gubi iz upotrebe, on je dobro poznat starim Beograđanima. S obzirom na to da je ovaj lep naziv ime jednog gradskog kvarta, on spada i u zoourbanonime, a pošto je i ime nekadašnjeg potoka, svrstava se i u zoohidronime.

Zoonimski toponimi mogu se podeliti na sledeće podgrupe:

12.1. Zoonimski oronimi: Zoonimski oronimi su nazivi planina nastali od naziva životinja i ptica. Oni su najbrojniji među zoonimskim toponimima i obično predstavljaju nazive brda i brežuljaka. Zoonimski oronimi za koje smo utvrdili da su izvedeni od turskih reči su sledeći:

1. Kandžik brdo (tur. *kancık* ženka, kuja)
2. Karadža brdo (tur. *karaca* srna)
3. Kurtovo brdo (tur. *kurt* vuk, kurjak)
4. Kraku taušan (tur. *tavşan* zec)
5. Tauzovac (tur. *tavus* paun)
6. Šebekov trstik (tur. *şebek* pavijan, majmun)

Pošto smatramo da su oronimi Kurdić, Mali Kurdin, Veliki Kurdin i Kurtiš patronimski oronimi, nismo ih uvrstili u ovu podgrupu.

12.2. Zoonimski ojkonimi. Zoonimski ojkonimi su motovisani nazivima ptica, domaćih i divljih životinja i najčešće se javljaju u nazivima manjih mesta i sela:

2. Doganovci (tur. *doğan* soko)
3. Karadže (tur. *karaca* srna)
4. Karavukovo (tur. *kara* crn)
5. Kurbalija (tur. *kurbağa* žaba)
6. Mušvete (tr. *müsevvet* vrsta crnog goluba)
7. Šainovac, Šajince, Šainovina (tur. *şahin* jastreb)

Zoonimski ojkonimi Doganovci i Šainovac su istovremeno i patronimski ojkonimi.

12.3. Zoonimski hidronimi: Zoonimski hidronimi su nazivi za vode (reke, jezera i sl) nastali od naziva životinja i ptica. Kao zoonimski hidronim zabeležili smo samo Bulbulder (Slavujev potok) po kome se danas zove mesna zajednica Slavujev potok u opštini Zvezdara. Turski naziv Bulbulder polako nestaje iz upotrebe kao što je nestao i potok po kome se nekada nazivao čitav taj kraj na Zvezdari.

Ovde ćemo navesti nekoliko mikro toponima iz srpske toponomastike koji predstavljaju zoonimske toponime, ali se ne mogu svrstati u ni jednu od navedenih podgrupa. To su:

1. Bajkušin salaš (tur. *baykuş* sova)
2. Beli At (tur. *at* konj)
3. Ešekovi (tur. *eşek* magarac)
4. Karakuša (tur. *karakuş* crna ptica),
5. Kerkezovići (tur. *kerkez*, *kerkenez*, klištaš)
6. Čuluk (tur. *çulluk* šumska šljuka)

13. GEOGRAFSKI TOPONIMI

U toponomastici se za geografske toponime, koji su obrađeni u ovom poglavlju uglavnom koriste termini teronimi, agroonimi i adonimi. Termin teronim (lat. *terra* zemlja + grč. *onim* ime, naziv) označava nazive zemlje i pašnjaka. Agroonim (grč. *agros* njiva + grč. *onim* ime, naziv,) i adonim (grč. livada, pašnjak).

S obzirom na to da navedeni termini obuhvataju samo neke specifične geografske nazive, preciznije rečeno, ne obuhvataju nazive svih geografskih objekata i formacija, mi smo se u ovoj klasifikaciji opredelili za termin geotoponimi, odnosno geografski toponimi. Razlog zbog koga smo se opredelili za naslov geografski toponimi je taj što obuhvata nazive svih mesta koji su nastali od geografskih termina, što klasifikaciju čini razumljivijom. Pod pojmom geografske formacije, kao što ćemo i videti iz klasifikacije podrazumevaju se apelativi kao što su ada, livada, polje, gaj, krš, kamen, stena, do, dolina, jaruga, jarak, budžak, vrtlog, ravan, surduk i torovi. Geografske toponime izvedene od navedenih apelativa možemo podeliti na makro i mikro geografske toponime. Možemo sa sigurnošću reći da su makro geografski toponimi oni koji sadrže apelative ada, đerdap, budžak i surduk, a makro geografski toponimi oni koji su izvedeni od ostalih apelativa. Značenja reči đerdap (vrtlog) i surduk (provalija, klanac) mogla bi nas navesti na to da su geografski toponimi nastali od njihovih mikro geografski toponimi. Međutim, pošto se pod nazivom Đerdap podrazumeva veliko jezero i nacionalni park, a pod nazivom Surduk veće naselje, vidimo da je reč o makro geografskim toponimima.

Pojam geotoponimi sugerise da su toponimi nastali od apelativa ada, njiva, bašta, potok, pašnjak, pustinja, jarak-jaruga, torovi koji su nastali kao rezultat geografskih procesa ili ljudskog delovanja. Osim stvarnih geotoponima koji spadaju u ovu klasifikaciju, ovde pripadaju i teronimi, abroonimi (nazivi pustinja i njiva), adonimi (nazivi polja, ravnica, vinograda) kao i nazivi močvara, kamenjara, šumovitih mesta, dolina i visoravni. Analizom toponima turskog porekla možemo zaključiti da su turske reči u velikom broju ušle u srpsku geografsku terminologiju.

13.1. Geotoponimi izvedeni od turskih geografskih termina

Neki od srpskih geotoponima turskog porekla nastali su od turskih apelativa u

funkciji determinatuma. U njima se najviše koriste sledeći apelativi: *ada* (tur. *ada*), *jaruga*, *jarak* (tur. *yarık*), *bašta* (tur. *bahçe*), *budžak* (tur. *bucak*), *čajir* (tur. *çayır*), *surduk* (tur. *sürdük*), *tor* (tur. *tor*, *torluk*) i *kaja* (tur. *kaya*).

Utvrđili smo da ima najviše geotoponima nastalih od apelativa *ada*. Postoji nekoliko toponima *Ada* koji su nastali deonimizacijom. Ostali dvočlani toponimi sa apelativom *ada* su:

Ada Bašnjak, *Ada Ciganlija*, *Ada Huja*, *Ada Kale*, *Ada Kasarina*, *Ada Međica*, *Ada skeljanska*, *Adakale*, *Radine Ada*, *Smederevka Ada*, *Sotinska Ada*, *Stepska Ada*, *Stojkova Ada*, *Varoška Ada*, *Velika Ada*, *Vranjačka Ada*, *Vukovarska Ada*, *Bojića Ada*, *Borovska Ada*, *Bujuklić Ada*, *Čerevička Ada*, *Ada Čibuklija*, *Donja ada*, *Dubovačka Ada*, *Erdučka Ada*, *Gročanska Ada*, *Gutuća Ada*, *Gutuna Ada*, *Kačanska Ada*, *Kasapska Ada*, *Kasm Ada*, *Krćedinska Ada*, *Krivića Ada*, *Ločka Ada*, *Majurska Ada*, *Mišarsla Ada*, *Mohovska Ada*, *Mola Ada*, *Nalića Ada*, *Neštinska Ada*, *Nova Ada*, *Opatovačka Ada*, *Oricka Ada*, *Ovčarska Ada*, *Pašina Ada*, *Pejina Ada*, *Podgorička Ada*.

Postoji priličan broj toponima nastalih od srpskih varijanti turske reči *yarık* - *jarak* i *jaruga*. Osim jednočlanih toponima *Jarak* i *Jaruga* koji su nastali deonimizacijom, ostali toponimi su izvedeni sa ovim apelativima:

Bački Jarak, *Jarak*, *Lisički jarak*, *Bažina jaruga*, *Bukova jarauga*, *Duboka jaruga*, *Kriva Jaruga*, *Jaruge*, *Kusa jaruga*, *Mala jaruga*, *Parloška jaruga*, *Suva jaruga*, *Tatarska jaruga*, *Turska jaruga*, *Vodena jaruga*, *Zvezdanska jaruga*.

Najvažniji među njima je, bez sumnje, toponim *Kusa jaruga* u Beogradu. Oba apelativa u toponimu su turskog porekla. „Kus” je nastao od turske reči *kısa* (kratak, kus) i apelativa *yarık*, tako da se može prevesti kao *Kratka dolina*.

Većina toponima izvedenih iz turcizma „budžak“ (tur. *bucak*, ugao, zabačeno mesto, budžak, zapećak) nastali su deonimizacijom. Osim pet toponima koji su nastali na ovaj način zabeležili smo na tri lokacije ovaj deonimizovan toponim u množini – *Budžaci*. Osim njih, navodimo još dva geotoponima sa ovim apelativom. To su *Badžin Budžak* i *Budžaki*.

Turcizam *čajir* (tur. *çayır* livada) javlja se u dve varijante: *čajir* i *ćair*. Toponim *Ćair* nastao je deonimizacijom i postao poznati niški urbanonim. Postoji i toponim *Ćairi* sa srpskim sufiksom za množinu. Osim toga, *Ćatin ćajr* (tur. *Katibin Çayırı*) koji se

nalazi u Beogradu, specifičan je po tome što je apelativ ćajr zadržao tursku fonetsku varijantu.

Turcizam „bašta, bašča“ (tur. *bahçe* vrt, gradina) smo svrstali u geografske apelative. Toponimi izvedeni od ovog apelativa su, izuzev nekoliko jednočlanih, kompoziti kao što su na primer: Baščeluci, Baščine, Baščine, Baštaluk, Bašte, Baština, Baštine.

Turcizam „surduk“, koji u srpskom jeziku predstavlja geografski termin (provalija, klanac; jaruga) nastao je od prvog lica množine turskog glagola *sürmek* – *sürdük*, što znači „proterali smo“ ili „isterali smo“. Zabeležili smo sledeće toponime izvedene od ovog geografskog termina: Surduk, Surdulica, Surdup, Veliki Surduk, Kapetanov Surduk, Kraljev Surduk. Gradska naselja Surduk i Surdulica su značajni geotoponimski ojkonimi.

Turska reč *oda* (soba, odaja; punkt) upotrebljava se kao geografski termin. Od ovog apelativa nastali su nazivi lokaliteta Odaja, Mala Odaja, Odaje.

Turcizam „đerdap“ je nastao od turske reči *girdap* (vrtlog) koji je, nakon što je fonetski prilagođen srpskom jeziku, deonimizacijom postao toponim Đerdap. Osim ovog poznatog makro toponima, od turske reči *çevrinti* nastao je turcizam „čevrtija“ koji takođe znači „vrtlog“. Od ovog turcizma nastao je toponim Čevrtija koji spada u geografske toponime. Ovaj toponim može da znači i krivudava reka.

U istraživanju smo zabeležili i mikro toponime Tor i Torovi koji su nastali od turske reči *tor* ili *torak* koja ima različita značenja: čelo, glavna tačka; go; gomila drveta prekrivena blatom za pravljenje drvenog uglja

Toponim Kodžakaj je dvočlani toponim nastao spajanjem dve turske reči – *koca* „veliki“ i *kaya* „kamen“, „stena“. Ovaj toponim koji možemo prevesti kao Veliki kamen nalazi se na sredini Dunava preko puta golubačke tvrđave.

13.1.1. Geotoponimi izvedeni od turskih termina i srpskih apelativa

Dok smo u drugim klasifikacijama analizirali geografske termine izvedene od turskih reči srpskim apelativima brdo, planina, reka i potok, u ovoj klasifikaciji smo zabeležili geotoponime u kojima je determinans reč turskog porekla, a determinatumi srpski geografski apelativi livada, polje, gaj, krš, kamen, stena, do, dolina i ravan.

Toponimi izvedeni od apelativa „livada“ su sledeći: Adžine livade, Pašine livade, Tašove livade, Tursko livade.

Toponimi izvedeni od apelativa „polje“ su sledeći: Asanovo polje, Berberovo polje, Čerkesko polje, Džanovo polje, Pašino polje, Smaljevo polje, Spajino polje.

Toponimi izvedeni od apelativa „gaj“ su sledeći: Alijin gaj, Avdin gaj, Begov gaj. Toponimi izvedeni od apelativa „njiva“ su Spahijske njive i Turske njive.

Toponimi izvedeni od apelativa „dolina“ su Babatalska dolina, Begova dolina i Ibrahimova dolina.

Toponimi izvedeni od apelativa „do“ su Murov do, Mustafin do i Tatarski do.

Toponimi izvedeni od apelativa „ravan“ su Ibrovska ravna, Mustafina ravan i Pašina ravan.'

Toponimi izvedeni od apelativa „vis“ su Delijski vis, Tabakovića vis i Tupaljski vis.

Geotoponimi nastali od drugih srpskih geografskih termina su: Amidov krš, Karajčića step, Turski kamen, Begov lug, Deliblatska peščara, Kačaraovski rid, Kasapska pustara, Kesedžijski rid, Misirkov rog, Turski kamen.

13.2. Strukturalna klasifikacija geotoponima

Geotoponimi se po svojoj strukturi mogu podeliti na jednočlane i dvočlane geotoponime.

1. Jednočlani geotoponimi

Treba da naglasimo da u srpskoj toponomastici postoji veliki broj geotoponima nastalih deonimizacijom apelativa turskog porekla kao što su ada, bašta, budžak, čair, čevrntija, đerdap, jarak, jaruga, odaja, surduk i tor. Geografski termini u ovim toponimima su samo turskog porekla.

Izvedeni toponimi od apelativa „ada“ i srpskog sufiksa *-ica*, geotoponimi Adica i Adice, nalaze se na nekoliko lokacija u Srbiji. Utvrdili smo da najviše ima izvedenih toponima od apelativa „bašta“. Na primer to su: Baščeluci, Baščine, Baščine, Baštaluk, Bašte, Baština, Baštine.

Ostali apelativi koji se često sreću u geotoponimima, često primaju razne srpske sufikse, a pre svega za množinu, kojima nastaju izvedeni geotoponimi kao što su Budžaci, Budžaki, Čairi, Jaruge, Odaje, Surdulica (deminutiv od Surduk) i Torovi.

2. Dvočlani geotoponimi

Među geotoponimima postoji najviše dvočlanih toponima. U ovu grupu smo svrstali i nekoliko kompozita. To su:

Ada Bašnjak, Ada Ciganlija, Ada Huja, Ada Kale, Ada Kasarina, Ada Međica, Ada skeljanska, Adakale, Bojića Ada, Borovska Ada, Bujuklić Ada, Čerevićka Ada, Ada Čibuklija, Donja ada, Dubovačka Ada, Erdučka Ada, Gročanska Ada, Gutuća Ada, Gutuna Ada, Kačanska Ada, Kasapska Ada, Krčedinska Ada, Krivića Ada, Ločka Ada, Majurska Ada, Mišarska Ada, Mohovska Ada, Mola Ada, Nalića Ada, Neštinska Ada, Nova Ada, Opatovačka Ada, Orička Ada, Ovčanska Ada, Pašina Ada, Pejina Ada, Podgorička Ada, Radine Ada, Smederevka Ada, Sotinska Ada, Stepska Ada, Stojkova Ada, Varoška Ada, Velika Ada, Vranjačka Ada, Vukovarska Ada, Adžine livade, Pašine livade, Tursko livade, Tašove livade, Alijin gaj, Avdin gaj, Begov gaj, Amidov krš, Kodžakaj, Karajčića step, Turski kamen, Asanovo polje, Berberovo polje, Čerkesko polje, Džanovo polje, Pašino polje, Smaljevo polje, Spajino polje, Babatalska dolina, Begova dolina, Ibrahimova dol, Murov do, Mustafin do, Spahijske njive, Turske njive, Begov lug, Čuruški rit, Derventa, Dolma, Deliblatska pešćara, Delijski vis, Tabakovica vis, Tupaljski vis, Ibrovska ravna, Pašina ravan, Kačaraovski rid, Kasapska pustara, Kesedžijski rid, Topuzova arnica, Turske njive, Turski kamen, Tursko livade, Veliki Surduk, Kapetanov Surduk, Kraljev Surduk, Badzin Budžak, Bački Jarak, Jarak, Lisičji jarak, Bažina jaruga, Bukova jaruga, Duboka jaruga, Kriva jaruga, Kusa jaruga, Mala jaruga, Parloška jaruga, Suva jaruga, Tatarska jaruga, Turska jaruga, Vodena jaruga, Zvezdanska jaruga.

14. URBANONIMSKI TOPONIMI

U ovom delu obrađeni su urabanonimi (lat. reči *urbanus* građanin, stanovnik grada + grč. *onim* ime, naziv), to jest nazivi kvartova, mahala, trgova, pijaca, prolaza i drugih sličnih delova grada. Razlog zbog kojeg se posebno obrađuju urbanonimi u ovoj klasifikaciji je taj što su mnogobrojni i zauzimaju značajno mesto u srpskoj toponimiji. Mada se za urbanonime koriste i drugi termini, mi smo se odlučili za ovaj, jer je najrazumljiviji. Označava unutrašnjost naseljenog mesta, naziv naselja, tako da nam urbanonimi daju važne podatke o nacijama i narodima koji su nekada živeli u tim gradovima kao i mnoge druge važne informacije. Urbanonimi turskog porekla mogu se podeliti u sledeće grupe:

- a. astionimi
- b. gradski horonimi
- c. godonim
- d. agoronim
- e. dromonim

14.1. Astionimi: Astionimi su nazivi gradskih naselja. U ovu klasifikaciju nismo uključili nazive mahala već samo naselja gradskih opština. Prirodno je da nema mnogo astionima turskog porekla kao ostalih toponima. To se može objasniti time što je prošlo skoro sto pedest godina od tursko-srpskog suživota po gradovima i što su u poslednjih pedeset godina urbanizacijom nastali mnogi novi gradovi koji su dobili i nove nazive. I ako ih je malo, ovi astionimi su veoma važni jer su veoma poznati, a posebno neka naselja u Beogradu i drugim gradovima.

Navodimo nekoliko astionima:

Adice, Čibukovac, Dedinje, Dorćol, Karaburma, Kovanluk, Kulić, Miljakovac, Mirijevo, Palilula, Vračar.

Od navedenih astionima Dedinje, Dorćol, Karaburma, Miljakovac, Mirijevo, Palilula i Vračar se nalaze u Beogradu, Adice u Novom Sadu, Kulić u Smederevu, a Kovanluk u Kraljevu. Toponim Palilula srećemo u Beogradu, Nišu i Aleksincu.

14.2. Gradski horonimi: Gradske horonime možemo definisati kao nazive gradskih celina i kvartova. Obuhvataju četvrti (mahale) i manje krajeve. Gradski

honorimi kao ni astionimi ne nalaze se u manjim gradovima. Zbog toga, treba istaći da se ovi honorimi najviše nalaze u Beogradu, Nišu, Novom Sadu, Kruševcu, Kragujevcu, Užicu i Novom Pazaru. Utvrdil smo da se isti nazivi ili aperlativi javljaju u različitim gradovima.

Zabeležili smo sledeće gradske honorime:

Ada ciganlija, Ada huja, Čalije, Kalemegdan, Pašino Brdo, Sava Mala, Tašmajdan, Terazije i Torlak su honorimi u Beogradu. Avdžinica je deo grada Čačka, Bair je deo grada Valjeva i Grocke, Begluk je deo grada Srbobrana, Beleš je deo grada Dimitrovgrada, Čardak je deo grada Kladova, Čibukovac i Kovanluk su delovi grada Kraljeva, Čerkezka mahala je deo grada Prokuplja, Mira-ćifluk je deo grada Leskovca, Mišeluk je deo grada Novog Sada ili Kamenice, Palilule i Teferić su delovi grada Kragujevca, Dedina, Kapiđija, Tekija i Begovo brdo su delovi grada Kruševca, Terazije i Adice su delovi grada Užica, Vezirac je deo grada Petrovaradina, Pazar je deo grada Pirota, Vakup je deo grada Aleksinca, Duvanište, Jagodin Mala, Beograd Mala i Šećer Mala su delovi grada Niša.

Osim toga, u nekim manjim mestima i varošima zabeležili smo postojanje većeg broja dvočlanih gradskih honorima koji u svom nazivu sadrže apelativ „mahala“ ili „mala“ (tur. *mahalle* četvrt, kvart). Osim već pomenutih najpoznatijih mahala Sava Male, Jagodin Male, Beograd Male, Šećer Male i Čerkeške male, postoji veliki broj urbanonimskih toponima sa apelativom „mahala“, odnosno „mala“. To su: Ciganska, Fetahovska, Tutuničeva, Terzinska, Pašaliska, Serdarova, Hodžića, Barbatačka, Muftadijska, Muratova i Turska. One se najčešće nalaze malo izvan grada. Među njima najzastupljenije su Ciganske mahale.

14.3. Godonimi: (grč. *godos* ćošak, prolaz, bulevar, obala + *onim* ime, naziv). To su nazivi krajeva, prolaza i bulevara u gradu. Pod pojmom godonimija podrazumevaju se svi geografski nazivi u jednom kraju. Najvažniji toponimi u ovoj klasifikaciji su nazivi mostova. Beležimo dva mosta u Beogradu: most Ada i most Gazela. Postoji dosta ćuprija u manjim mestima. To su: Arambašića ćuprija, Badžakova ćuprija, Crna ćuprija, Čemanov most, Ćuprijski potok, Babovička ćuprija, Dinar Ćuprija, Hajdučka Ćuprija, Mandalina ćuprija, Marijića ćuprija, Mutapova ćuprija, Pribaška ćuprija, Progarska Ćuprija, Stara Ćuprija, Sulaževa Ćuprija, Suva Ćuprija i druge.

Zatim slede prolazi kao što je prolaz / tržni centar Čumićev sokak, Zapadna kapija Beograda, Istočna kapija Beograda i Istanbul kapija u Nišu. U ovu grupu spadaju i mnogobrojne kapije na Kalemegdanu. To su u Gornjem gradu: Defterdarova kapija, Despotova kapija, Gvozdena (Demir) kapija, Južna kapija, Karađorđeva kapija, Kralj kapija, Leopoldova kapija, Sahat kapija, Spoljašnja Stambol kapija, Unutrašnja Stambol kapija, Zindan kapija. U Donjem gradu su: Kapija Karla VI, Mračna kapija, Pristanišna kapija, Vidin kapija, Vodene (Su) kapije.

14.4. Agoronimi: (grč. *agora* trg, ulica sa drvoredom, pijaca + *onim* ime, naziv). Nazivi gradskih trgova. U ovoj klasifikaciji najvažniji agoronimi su Đeram, Kalemegdan, Kalenić i Terazije koji se nalaze u Beogradu. U ovu klasifikaciju svrstali smo, pored naziva trgova, i nazive kula i konaka koji su se u orijentalnim varošima obično gradili okolo, na ili u blizini trgova. Od konaka navodimo Muselimov konak, Milošev konak, konak kneginje Ljubice, Gospodar Vasin konak, Amidžin konak, Radul begov konak i drugi.

Kule koje se nalaze u srpskim gradovima su: Ćele kula, Mustafina kula, Vršačka kula, Sahat kula, Kula Nebojša i druge.

14.5. Dromonimi: (grč. *dromos* put + *onim* ime, naziv) Neosporno je da postoji jako veliki broj dromonima (naziva puteva, ulica i sokaka) koji su izvedeni iz turskih apelativa. Razlog tome je taj što je jedan deo naziva na hiljade ulica nastao od turskih antroponima. S obzirom na to da je bilo nemoguće zabeležiti i utvrditi značenje svih naziva ulica koji u sebi sadrže tursku leksemu ili sufiks, ovde navodimo samo one najpoznatije i najfrekventije s obzirom da se neki nazivi ulica ponavljaju u više gradova:

Abadžijska, Avalska, Baštovanska, Bećarski put, Bunarska, Čajirska, Čatalijski put, Čubrina ulica, Delijska ulica, Ivan begova ulica, Kajmakčalanska ulica, Kovanlučka, Majdanpečka, Majdanska, Majke Kujundžića, Palilulska, Tošin bunar, Uzun Mirkova ulica i druge¹⁶

¹⁶ U Beogradu, Novom Sadu, Nišu i drugim gradovima u nazivima ulica sreću se turske reči. Za ovakvo jedno istraživanje korisna su sledeća dela: M. Leko, *Beogradske ulice i trgovi 1872 – 2003* i V. Puškar, *Novi Sad – priče varoških ulica*.

U svim srpskim gradovima se i dalje nalaze sokaci i sokačići (tur. *sokak* uska i kratka ulica). Navodimo nekoliko poznatijih sokaka: Čkaljino sokače, Hajduk Veljkovo sokače, Raljsko sokače, Sinđelićevo sokače, Šumadijsko sokače.

15. TOPONOMASTIKON

Abazija: (tur. *Abbas*) Lično ime *Abbas* na prostoru Balkana se javlja u obliku Abaz. Toponim Abazija se sreće kao naziv lokaliteta u blizini sela Plandište u Južnobanatskom okrugu.

Aćimija: (tur. *hakim* sudija) Malo mesto od nekoliko domaćinstava u blizini sela Golovo na Zlatiboru (Aćimovići). Ime ulice u Arilju, kao i naziv za deo grada. Isti toponim, kao lokalitet, nalazimo i u selu Dokmir blizu Uba, u Krupnju kao i u Vrnjačkoj Banji.

Ada: (tur. *ada* ostrvo) Trebalo bi istaći da se ovaj toponim obrazovan od reči „ada” (ostrvo, deo kopna na moru, jezeru ili reci), često se sreće duž Dunava i Save. Kada se izvrši istorijska analiza, podatak ukazuje na to šta su reke značile za Osmanlije. Iako u pogledu veličine spadaju u mikrotoponime, ti toponimi su, zbog svoje prepoznatljivosti, zapravo, makrotoponimi. Najvažniji među ovim toponimima, koje smo u ovom radu svrstali u geotoponime, je svakako Ada Ciganlija u Beogradu (*Çingene Adası*). Iako nije poznato kako je dobio ime ovaj ogromni park uz obalu Save koji obuhvata veliko veštačko jezero (dugih plaža često se naziva beogradskim morem) i mnogobrojne terene za rekreaciju i sport, poreklo imena se može pretpostaviti iz samog njegovog naziva. Drugi toponim je Ada Huja na Dunavu koja se takođe nalazi u Beogradu. Mada na prvi pogled izgleda da su oba apelativa u sastavu naziva turskog porekla, ipak je veća verovatnoća da se radi o hibridnom toponimu. „Turcizam „huja“ (tur. *huy* ćud, narav, karakter; navika; bes, srdžba, srditost; zla volja), prema legendi, vezuje se za nekog turskog velikodostojnika koji je, kad ga „uhvati huja“ imao naviku da ide na ostrvo. Drugo, verovatnije tumačenje, je da potiče od onomatopeje „hŷj (huka, hujanje)“ (Teodosijević 2011: 384). Ada Huja nalazi se ispod naselja Višnjička banja u Beogradu, gde je Dunav napravio rukavac. U novije vreme počinje da se koristi kao izletišta. Preko puta centralnog dela Ade Ciganlije prema novobeogradskoj strani, nalazi se i rečno ostrvo Ada Međica. Ima dosta toponima na različitim lokacijama sa ovim turcizmom: Bašarevića Ada, Borovska Ada, Donja Ada, Kasapska Ada, Bujuklić Ada, Kulagica Ada, Nova Ada, Pašina Ada, Smederevska Ada, Stepska Ada, Stojkova Ada.

Adaševci: (tur. *adaş* imenjaka) Ovaj toponim je nastao od antroponima koji je potekao od turske reči *adaş*. Adaševci su selo kod Šida u Sremskom okrugu i u njemu živi oko 1900 stanovnika.

Adrani: (tur. *ada* ostrvo) U pitanju je etnonim nastao od reči *ada*. U tom kraju seljaci su svoje njive nazivali „ade“ pa je po njima i nastao naziv njihovog sela. Prema jednoj verziji, naziv Adrani je nastao od sintagme „ada nas lebom rani“ koju su meštani često ponavljali. Adrani su selo kod Kraljeva u Raškom okrugu sa 2232 stanovnika.

Adrovac: (tur. *Hıdır*) Ovaj toponim je nastao od hipokoristika vlastitog turskog imena „*Hıdır*“ i srpskog toponimskog nastavka *-vac*. Adrovac je selo u opštini Rača u Šumadijskom okrugu i broji 294 stanovnika. Takođe, ovaj toponim srećemo u obliku Gornji Adrovac (134 stanovnika) i Donji Adrovac (761 stanovnik) kao naziv za sela u opštini Aleksinac u Nišavskom okrugu.

Adžić: (tur. *hacı* hadžija) Turska reč *hacı* postoji u srpskom jeziku kao turcizam u obliku „hadžija“ i koristi se kao nadimak i atribut kao i u turskom. Zbog toga bi trebalo istaći da se u srpskom može sresti mnogo antroponima i toponima nastalih od ovog apelativa. Dok postoji nekoliko zaselaka i lokaliteta sa imenom Adžić, postoje i dvoleksemni toponimi poput Adžijina korija i Adžine livade. Postoji i nekoliko lokaliteta Ađine livade. Toponim Ađine livade predstavlja i selo kod Kragujevca u Šumadijskom okrugu u kojem živi 51 stanovnik.

Adžoviće: (tur. *amca* stric, amidža) U nekim dijalektima srpskog jezika turska reč *amca* u značenju „stric“ ima oblik „amidža“. Ta reč se pri obraćanju ili kao hipokoristik javlja kao „adžo“. Prezime Adžović izvedeno upravo od tog oblika je, primivši nastavak za množinu *-e*, postalo toponim. Toponim Adžoviće je zaselak kod Kuršumlije. Na teritoriji Srbije postoji i Adžovo brdo nastalo od tog apelativa, kao i slični mikrotoponimi.

Akmačići: (tur. *ekmekçi* hlebar, pekar) Nekada se za pekare koje peku i prodaju hleb koristila reč *ekmekçi* (tur. *ekmek*: hleb i nastavak *-çi*). U Srbiji postoji prezime izvedeno od reči *ekmekçi* - naziv za zanimanje koje se u osmansko doba pripisivalo pekarima, naročito na prostoru Balkana. Ovo prezime je, kao što se vidi iz primera, vremenom postalo i toponim. Akmačići je selo u opštini Nova Varoš u Zlatiborskom okrugu i broji 420 stanovnika.

Alibegovac: (tur. *Ali + bey* beg, gospodin) Toponim nastao od muškog vlastitog imena Ali, titule beg i toponimijskog nastavka *-ovac*. Alibegovac, čiji naziv potiče od patronima Ali Beg (najverovatnije je u pitanju istorijska ličnost), je ime jedne četvrti u Petrovaradinu kod Novog Sada u Južnobačkom okrugu. Mnogi stanovnici Novog Sada imaju vikendice u tom kraju. U blizini Alibegovca se nalazi i oronim turskog porekla Tatarsko brdo.

Alibunar: (tur. *Ali + pınar* bunar) Alibunar (Alijin bunar) je ime naselja. Toponim Alibunar (tur. *Ali Pınarı* Bunar Alija) je nastao od muškog vlastitog imena Ali i reči bunar koja označava izvor, mesto iz kojeg izvire voda. Opština Alibunar u Južnobačkom okrugu Autonomne pokrajine Vojvodine obuhvata deset naselja. U samom naselju Alibunar živi oko 3500, a u celoj opštini oko 20000 stanovnika. U Alibunaru živi i veći broj pripadnika rumunske nacionalne manjine.

Aliderce: (tur. *Ali*) Toponim dobijen od antroponima izvedenog od vlastitog imena *Ali*. Toponim Aliderce je naziv jednog sela od oko 1000 žitelja u opštini Preševo u Pčinjskom okrugu. Toponim Aljinovci predstavlja ime jednog sela sa 131 žiteljom kod Prijepolja u Zlatiborskom okrugu. Alin Potok je lep primer kako je hidronim postao naziv sela. Nalazi u Čajetini u Zlatiborskom okrugu i broji oko 190 stanovnika. Aliveroviće je selo od 150 stanovnika i nalazi se u opštini Sjenica, takođe u Zlatiborskom okrugu. Pored još nekih toponima kao što su Alijino Brdo na Goliji na putu Novi Pazar – Ivanjica, zatim potok Alinac u Mladenovcu, Alijin gaj, Alijino brdo i Aljići, mišljenja smo da se na teritoriji Srbije može naći još mnogo drugih toponima izvedenih od ovog apelativa.

Alija: (tur. *hali* spahijska zemlja koja niti je naseljena niti pripada nekome selu) Ne bi je trebalo mešati sa apelativom ličnog imena Ali, ali može se desiti da se ne može definitivno ustanoviti od kojeg od dva apelativa je nastao neki toponim. Međutim, smatramo da su toponimi Azanjska Alija u Smederevskoj Palanci i lokalitet Alija pored brda Kandžik blizu Negotina obrazovani od apelativa *aliya* s obzirom na njihovo značenje. Mikrotoponimi Alija koji predstavlja jedno selo od 87 žitelja u opštini Nova Varoš (stari naziv Jeni Kasaba – tur. *Yeni Kasaba*) u Zlatiborskom okrugu i lokalitet Alije su obrazovani od ovog apelativa.

Aliloviće: (tur. *Halil*) Mnoga turska vlastita imena zastupljena su kod muslimanskog življa u Srbiji. Jedno od njih je i vlastito ime Halil koje se najčešće sreće u prezimenima i to u varijanti sa ispuštenim glasom *h*, kao što se može videti na mnogim primerima. Aliloviće, koji predstavlja antroponimski toponim, je selo u opštini Novi Pazar u Raškom okrugu i broji 314 stanovnika. Kao mikrotoponim javlja se oblik Alilovica obrazovan od istog imena.

Altina: (tur. *altın* zlato, zlatan novac) Prigradsko naselje u Beogradu, u opštini Zemun, čija je izgradnja počela ranih devedestih godina 20. veka. S obzirom da se radi o relativno novom naselju, ne može se utvrditi poreklo turskog naziva.

Alvadžinica: (tur. *helvacı* prodavac alve) Toponim izveden od imenice alvadži (halvadžija) i nastavka *-nica*. Označava mesto na kom se proizvodi alva. Vremenom je postao toponim i danas predstavlja naziv jedne opštine u Čačku.

Ambarina: (tur. *ambar* ambar, skladište, stovarište) S obzirom na to da se u srpskom jeziku koristi reč ambar, u Srbiji srećemo toponime nastale od reči ambar i srpskih toponimijskih nastavaka *-ina* i *-ište*. Najčešće mikrotoponim i naziv lokaliteta, toponim Ambarište se sreće kao nasip/padina blizu planina Omar i Zlatibor severoistočno od Priboja, a moguće je na drugim mestima sresti i nekoliko toponima u obliku množine - Ambarine. Varijanta Ambarište se sreće kao naziv dva lokaliteta u blizini Malog Zvornika i sela Radalj. Postoji i mikrotoponim Ambarska reka.

Ametovača: (tur. *Ahmet*) Izveden od turskog vlastitog imena Ahmet. Ametovača predstavlja naziv jednog lokaliteta prekoputa Jocine Ade između Ade Ciganlije i Ostružnice na obali Save u Beogradu.

Amzići: (tur. *Hamza*) Amzići je prezime nastalo od muškog vlastitog imena Hamza. Kao što se može videti i iz drugih antroponimskih toponima, pluralni oblik ovog prezimena je u obliku Amzići postao naziv sela. Selo Amzići se nalazi u opštini Nova Varoš u Zlatiborskom okrugu i ima 117 stanovnika. Ovaj toponim je, kao mikrotoponim, moguće sresti u sandžačkoj oblasti.

Arapovac: (tur. *Arap Arapın*) Toponim nastao dodavanjem srpskog toponimijskog nastavka *-ovac* na etnonim *Arap*. Iako ovaj etnonim nije turski, u turskom i u balkanskim jezicima pod uticajem turskog se taj izraz, osim kao ime pripadnika naroda, koristi i kao nadimak i pridev vezan za fizionomiju i zbog toga smo odlučili da toponime nastale od etnonima *Arap* uvrstimo u naš rad. Etnonimski toponim Arapovac je selo u opštini Lazarevac nadomak Beograda i u njemu živi oko 650 stanovnika. Vrlo je verovatno da je ime ovog sela patronim. Na različite toponime nastale od ovog etnonima nailazimo i u Bosni i Hrvatskoj. U opštini Tutin postoji seoce Arapoviće sa 61 stanovnikom.

Arnauta: (tur. *Arnavut Albanac*) Toponim obrazovan od etnonima *Arnavut* (*Arnaut*), tačnije Albanac. U pitanju je hidronim i predstavlja naziv jedne rečice u blizini planine Rtanj i Boljevca.

Asanovac: (tur. Hasan) Toponim izveden iz ličnog imena i sufiksa *-ac* koji daje deminutivno značenje. Kao i u mnogim drugim primerima na početku imena izostavljen je suglasnik *h*. Naziv naselja u opštini Žitorađa u Topličkom okrugu. Prema popisu iz 2002. godine imalo je 65 stanovnika. Od istog imena izveden je naziv mesta Asanovača blizu sela Belotića u opštini Šabac. Srećemo i druge varijante mikrotoponima izvedenih od istog imena. Dajemo sledeće primere: Asanova padina u naselju Skrobnica u opštini Knjaževac, Asanovo selo, Asanovo blato, Asanovo brdo, Asanova česma, Asanovo kale, Asanovo polje, Asanovo vrelo, Asanmelevo i vrh Asanovica.

Atmanovac: (tur. *ataman* ataman, vojskovođa, vođa konjice) Toponim nastao od reči *ataman*, vojnog termina koji je nekada bio u upotrebi u ruskom i turkijskim jezicima, a koji u Turskoj i na prostoru Balkana postoji kao prezime. Toponim Atmanovac, koji je najverovatnije antroponim, naziv je jednog brda u blizini opštine Mladenovac grada Beograda.

Avala: (tur. *havale* ono što služi kao zaklon od gledanja; prepuštanje, prenošenje; havala). Najkompetentnije objašnjenje značenja naziva Avala daje Mirjana Teodosijević: „Postoje različita tumačenja naziva ovoga brda – izletišta kraj Beograda. Hazim Šabanović navodi da „riječ havala (ar. *hawala*) ima u arapskom, a i u turskom više značenja, pa znači, između ostalog i „prepreka i pregrada“, ali naziv grada Avale (tur. *Havala*) ne znači nikakvu „prepreku“ niti „pregradu“, kako se tumači u Enciklopediji Jugoslavije (s. v. Avala), nego mjesto ili utvrđenje koje dominira nekim gradom ili svojom okolinom.“¹⁷ Petar Skok daje sledeća značenja: 1. prepreka, smetnja da se može gledati u tuđu kuću, dvorište 2. dominirajuća tačka prema nekoj drugoj 3. utvrđeno mesto. Turski rečnici navode veći broj značenja za reč „*havale*“ (ar. *hawāla*) od kojih izdvajamo „utvrđenje sa pogledom na celu okolinu, utvrđenje sa vidikom“, „zastor ili zid kojim se ograđuje određeno zemljište“, „drvena pregrada ili pregradni zid koji ometa gledanje (u tuđu kuću)“. Međutim, rečnici arapskog jezika ne beleže reč *hawala* već reč *hiwāl* u značenju „prepreka“. Ugledni turkolog i istoričar prof. dr Dušanka Bojanić – Lukač (1927 - 2004) govorila nam je da Avala znači „nadtvrđava“. Dr Jovanka Kalić – Mijušković u opisu prvih turskih napada na Beograd navodi da „dok su se odvijale ugarsko – turske borbe u Vlaškoj, u kojima se Hunjadi proslavio kao nepomirljivi borac protiv Osmanlija, u blizini Beograda na obližnjem brdu Žrnovu (danas Avala), udaljenom oko 16 km od grada, koji potpuno dominira prilazima gradu, kojeg takoreći blokira sa juga, počelo je izgrađivanje utvrđenja, sa očiglednom tendencijom da se kontroliše ugarska posada u Beogradu i onemoguće njene bilo kakve akcije u Srbiji. Mesto je znalački odabrano. Čitava valovita i pitoma oblast Beograda bila je kao na dlanu; grad je bio sasvim odsečen od Šumadije.“¹⁸ Imajući sve ovo u vidu, Avala bi, po nama, mogla da ima jedno objedinjeno značenje a to je „utvrđenje sa

¹⁷ Др Хазим Шабановић, *Турски извори за историју Београда*, стр. 534.

¹⁸ Др Јованка Калић – Мијушковић, *Први турски напади у: Историја Београда 1*, стр. 181.

pogledom na okolinu koje je podignuto kako bi se onemogućili napadi“ (Teodosijević 2011: 383-384). Postoji još jedan oronim Avala dobijen deonimizacijom istog apelativa – u pitanju je naziv jednog brda i lokaliteta u blizini sela Panbukovica između Valjeva i Uba.

Avlija: (tur. *avlu* dvorište, avlija) Kako turska reč *avlu* postoji u srpskom jeziku kao turcizam avlija, među toponimima nastalim deonimizacijom ove reči srećemo oblik Avlija ili pluralni oblik Avlije.

Ba: (tur. *bağ* vinograd, voćnjak, vrt) Mišljenja smo da je ovaj toponim nastao od turske reči *bağ*, što u prevodu na srpski znači vinograd, vrt, voćnjak. Ukoliko u prvom slogu glas *ğ* (meko *g*) sledi vokal *a*, *a* dobija dužinu, tako da se *bağ* čita kao „baa”. U tom obliku je i ušao u srpski jezik. Ba je selo sa 477 stanovnika u opštini Ljig u Kolubarskom okrugu.

Baba: (tur. *baba* otac, tata; velik) Ime planine kod sela Plana kod Paraćina. Reč *baba* koja znači otac/tata, u turskoj onomastici često ima značenje velik, te smo mišljenja da se ime ove planine upotrebljava upravo u tom značenju. Tu našu tezu podržava i činjenica da postoji oronim Baba u blizini Brezne južno od Kruševca i oronim Baba velika u Velikom Mokrom Lugu u Beogradu.

Babač: (tur. *baba* otac; velik) Reč *baba* (otac) se sreće u srpskoj onomastici uglavnom kao oronim i to u značenju „velik”. Međutim, na teritoriji Srbije su prisutni i poneki antroponimski ojkonomi nastali od reči *baba* pošto postoje i prezimena izvedena od iste reči. Jedan od takvih toponima je i naselje Babač u opštini Sjenica. Još neki mikrotoponimi su sela Babanići kod Smederevske Palanke, Babičko kod Leskovca, Babići kod Bajine Bašte i Babin kal kod Bele Palanke. Svakako bi neki od ovih pomenutih toponima mogli biti i oronimski toponimi. Baba atin grob i Babovička ćuprija se sreću kao mikrotoponimi.

Babadžanci: (tur. *babacan* blagonaklon, dobrodušan) Reč *babacan* u turskom postoji kao prezime. Apelativ Babadžan za koji smatramo da je u ovom primeru antroponim, primio je srpski sufiks *-ci* i postao naziv jednog lokaliteta.

Babakaj: (tur. fig. *baba* veliki + *kaya* stena) Babakaj je mala stena na Dunavu tačno naspram Golubačke tvrđave u Nacionalnom parku Đerdap. Ovaj toponim koji bismo zbog njegove prepoznatljivosti mogli da definišemo kao makrotoponim je, zapravo, vrlo mali.

Bački Jarak: (tur. *yarık* jama, kanal; pukotina) Ovaj toponim nastao od turske reči *yarık* u značenju „jama, kanal, pukotina” sreće se u Bačkoj u Vojvodini. Selo Bački Jarak se nalazi u opštini Temerin u Južnobačkom okrugu i ima populaciju od 5687 stanovnika.

Bair: (tur. *bayır* brdo, brdovito mesto) Toponim nastao od turske reči koja je pretrpela fonetske promene. Bair je naziv četvrti u Grockoj i Valjevu. Bair u Valjevu je brdovit deo grada na obali Kolubare, čiju većinu stanovništva čine pripadnici romske populacije.

Bajevac: (tur. *bay* beg, gospodin) Na prostorima Balkana često se sreće da je od turske reči *bay* nastalo prezime kako u obliku baj tako i u obliku beg. Ta prezimena su postala i toponimi, kao što se može videti iz primera Bajevac. Bajevac je selo u opštini Lajkovac u Kolubarskom okrugu u kojem živi oko 610 stanovnika. Mogu se naći različite varijante toponima nastalih od reči *bay*. Primer za to je toponim Bajinac koji postoji kao naziv predela/kraja/oblasti. Ovde bi trebalo naglasiti da postoji i teorija da su toponimi slični ovima potekli od hipokoristika Bajo vlastitog imena Bajram (Bayram).

Bajina Bašta: Bajina Bašta je opština u Zlatiborskom okrugu na reci Drini koja predstavlja granicu između Srbije i Bosne. U istorijskom i geostrateškom pogledu, naselje Bajina Bašta ima veliki značaj zbog toga što se nalazi između Sarajeva i Užica, na granici sa Bosnom, na obali Drine i što se nekada nalazila na trgovačkom putu između Istanbula i Dubrovnika. Prema predanjima, naziv Bajina Bašta dolazi od imena

osmanlijskog spahije Baje koji je osnovao to naselje i reči bašta (*bahçe*). Baja je najverovatnije hipokoristik u skraćenom obliku imena Bajram (na području Srbije, a pre svega Bosne, često se nailazi na pojavu izvođenja nadimaka skraćivanjem imena).

Bajino Brdo: (tur. *bay / bey* gospodin, gospodar, beg) Brdo u naselju Petka kod Lazarevca. Reč je o oronimu koji bi mogao da se prevede kao „Gospodsko Brdo”. Treba naglasiti da postoji i teorija da su toponimi slični ovima potekli od hipokoristika Bajo od vlastitog imena Bajram (*Bayram*).

Bajkušin salaš: (tur. *baykuş* sova) Ovaj toponim koji u sebi sadrži tursku reč *baykuş* (sova) je vrlo zanimljiv. Vrlo je verovatno da je ovaj toponim koji, kao što se vidi iz naziva, predstavlja ime jednog salaša, nastao od nadimka ili antroponima s obzirom na to da reč *baykuş* ne postoji u srpskom kao turcizam.

Bakalovina: (tur. *bakkal* trgovac namirnicama na malo) Naseljeno mesto kod Prijepolja. I oblik Bakalevina se može sresti kao naziv lokaliteta.

Bakar: (tur. *bakır* bakar) Na području Srbije se sreću oronimi Bakar i Bakarnjača (dodatak: brdo u blizini naselja Šipačina u opštini Raška), u obliku Bakarovina kod Prijepolja, kao i hidronim Bakreni Batar kao naziv potočića u selu Radenković kod Sremske Mitrovice.

Bakračlići: (tur. *bakraç* bakrač) Toponim obrazovan od turske reči *bakraç* koja postoji i u srpskom kao turcizam i turskog nastavka *-li*. Naziv malog naselja od nekoliko domaćinstava u blizini sela Dupci kod Užica.

Balčak: (tur. *balçak* držač sablje, balčak) Naziv lokaliteta pored sela Dobrotić kod Prokuplja.

Banatsko Karađorđevo: (tur. *kara* crn) U srpskoj onomastici postoji nekoliko toponima u vezi sa velikim srpskim vođom Karađorđem i dinastijom Karađorđević.

Jedan od njih je selo Banatsko Karađorđevo u Srednjobanatskom okrugu. Ovaj srpsko-turski hibridni toponim se nalazi u opštini Žitište i ima 2091 stanovnika.

Barakovac: (tur. *barak* dlakav, runjav) Barakovac je naziv doline u mokrogorskom zaseoku Kršanje, a takođe i naziv doline i potoka u blizini sela Palilula kod Knjaževca. U pitanju su nazivi najverovatnije antroponimijskog porekla nastali od turske reči *barak* u značenju dlakav, runjav (vezuje se za životinje), s obzirom na to da se susrećemo sa srpskim prezimenima koja imaju u sebi ovu reč. Barakovići predstavlja naziv jedne gradske zone i lokaliteta u Novom Pazaru. Takođe, postoji još nekoliko mikrotoponima kao što su Barak i Barakov salaš.

Baran: (tur. *Baran*) U pitanju je jedan lokalitet čiji je naziv nastao deonimizacijom turskog vlastitog imena Baran. Pored toponima Baran, prisutan je i lokalitet Baranovac izveden iz istog imena. Ustanovili smo i jedan mikrohidronim pod imenom Baranski potok.

Barbatovac: (tur. *berbat* užasan, strašan, jadan) Zna se da turska reč *berbat* postoji u srpskom kao antroponim. Barbatovac, koji predstavlja toponimizovan antroponim, je selo u opštini Blace u Topličkom okrugu i broji 356 stanovnika.

Barjak: (tur. *bayrak* zastava, bajrak) Toponim nastao od reči bajrak kod koje je došlo do metateze jr>rj. Utvrdili smo da na teritoriji Srbije postoje planina i reka sa imenom Barjak, kao i hidronim Barjačke barice. S druge strane, od reči „barjaktar“ (tur. *bayraktar*) izvedene od „bajrak“ nastao je toponim Barjaktarevsko vrelo. Ovaj toponim koji se naročito u Bosni i Hercegovini sreće u obliku „bajrak“, postoji kao oronim Bajrak na Kosovu, u blizini Peći u Nacionalnom parku Prokletije.

Barjaktarevići: (tur. *bayraktar* barjaktar) Turska reč *bayraktar* se u srpskom javlja u obliku barjaktar a u srpskoj antroponomastici kao prezime Barjaktarević. Barjaktarevići je naziv jednog naseljenog mesta u blizini Čajetine u Zlatiborskom okrugu.

Barudžija: (tur. *barutçu* barudžija) Toponim nastao od turske reči *barutçu* u značenju barudžija, proizvođač ili prodavac baruta. U pitanju je hidronim – ovaj izvor se nalazi u neposrednoj blizini Soko Banje.

Barutana: (tur. *baruthane* barutana) Reč koja je u srpski prešla iz turskog i koja ustvari označava objekat, tačnije fabriku i skladište baruta, vremenom je počela da se koristi kao naziv lokacije na kojoj se sam objekat i nalazi. Nalazi se na putu Zvezdara – Kaluđerica u sklopu beogradske opštine Zvezdara. Nailazimo i na toponim Barutanski potok, koji predstavlja naziv jednog potočića u selu Blace kod Prokuplja. U sklopu Beogradske i Niške tvrđave postoje barutane koje su ranije aktivno korišćene. Ovaj toponim se može sresti i u drugim balkanskim zemljama.

Basurovići: (tur. *basur* šuljevi) Prezime Basurović je izvedeno od nadimka (u figurativnom značenju) od turske reči *basur*. Mikrotoponim Basurovići predstavlja lokalitet koji se nalazi između Užica i sela Buar.

Baščeluci: (tur. *bahçe* vrt, bašta + *luk*) Ovaj toponim je nastao od reči *bahçe* i turskog sufiksa *-luk*, a zatim je dodat i srpski nastavak za množinu. Postoji i turcizam *baščeluk*, *baščaluk* (voćnjak, zemljište na kome se nalazi mnogo voća) koji je nastao od turske reči *bahçelik*. Predstavlja naziv sela kod Loznice u Mačvanskom okrugu i ima populaciju od 872 stanovnika. To je šumovito brdsko područje čiji naziv najverovatnije potiče od činjenice da su žitelji na tom mestu imali bašte. Međutim, interesantno je to što je ovde upotrebljen oblik „bašče”, a ne oblik „bašta” koji kao takav postoji u srpskom.

Bašta: (tur. *bahçe* bašta) Reč bašta se često sreće u srpskoj toponomastici, a u pitanju su uglavnom mikrotoponimi. Jedan od najvažnijih iz ove grupe je toponim Baščeluci. Baščeluci su naseljeno mesto kod Loznice u Mačvanskom okrugu sa populacijom od oko 900 stanovnika. To je šumovito brdsko područje čiji naziv najverovatnije potiče od činjenice da su žitelji na tom mestu imali bašte. U istom kraju je i Baštovanska mala koja se nalazi na putu između sela Draginac i Milinkovići kod

Loznice. Još neki od sličnih toponima koji se sreću su Baščine, Baštaluk, Baštići, Baština i Baštine.

Batalage: (tur. *battal* veliki + *ağa* aga) Toponim nastao spajanjem turskih komponenata batal (*battal*) i aga (*ağa*). Ovaj toponim koji bi na srpski mogao da se prevede kao Veliki Aga, ime je sela od 501 stanovnika u opštini Koceljeva u Mačvanskom okrugu. S druge strane, postoji i Batal njiva, naziv lokaliteta kod sela Ljupten u opštini Aleksinac.

Bečarski lug: (tur. *bekâr* bečar, neženja, neudata) Toponim Bečarski lug je naziv jednog lokaliteta u Beogradu, na obali Save u blizini Ostružnice. Oronim Bačarsko brdo predstavlja drugačiju varijantu reči „bečar” koja se u srpskom upotrebljava u figurativnom značenju i kao nadimak. Bačarsko brdo se nalazi u Beogradu, južno od Vrčina. Postoji i mikrotoponim Bekarov salaš u kojem je zadržan fonetski oblik tog apelativa onakav kakav je u turskom.

Bećirovići: (tur. *Bekir*) Bećirovići je naziv dva lokaliteta u blizini Hisardžika kod Prijepolja. Naziv ovog toponima potiče od vlastitog imena Bekir koje je prešlo u prezime a zatim i u antroponimski toponim. Sreću se i dva mikrotoponima od ovog imena: Bećirov potok i Bećirovo brdo.

Begluk: (tur. *beylik* begluk) Toponim nastao od reči *beg*, starije verzije turske reči *bey* i turskog toponimskog nastavka *-luk*. Jedan od najpoznatijih toponima Begluk jeste naziv gradskog stadiona u Užicu. „Begluk“ je stadion FK Sloboda koji može da primi 15 000 gledalaca. Naziv je dobio po nekadašnjem nazivu lokaliteta na kome je izgrađen. Toponim Begluk se sreće u Beogradu kao lokalitet između Surčina i reke Save, blizu Stare Pazove u Sremskom okrugu, kao i između Obrenovca i Save. Lokalitet Begluk postoji i u blizini opštine Bogatić u Mačvanskom okrugu i na obali Save, u selu Obrovac u opštini Bačka Palanka u Južnobačkom okrugu, u Srbobranu i u Novim Karlovcima. Složeni toponim Begluk bara je naziv za hidronim u Šapcu pored reke Save i turskog groblja. Na teritoriji Srbije i Balkana postoji veliki broj toponima koji sadrže apelativ „beg”. Neki od njih su: Beglik, Begluci, Beglučina i drugi.

Begovo Brdo: (tur. *bey/beg* beg) Ovde bi trebalo istaći da se turska reč *bey/beg* često sreće u dvočlanim toponimima. Begovo Brdo je naseljeno mesto grada Kruševca u Rasinskom okrugu i u njemu živi 526 stanovnika. Pored ovog toponima javljaju se i sledeći: Begov gaj, Begov lug, Begova dolina, Begovac, Begovi, Begovi bunari, Begovića planina, Begovina, Begovine, Begovište, Begovo branište, Begovo brdo, Begin Buzalog ve Marića Begovina.

Belajevac: (tur. *belâ* nevolja, problem) Toponim izveden od turske reči *belâ* koja se u srpskom javlja u obliku *belaj*. Belajevac je ime jednog lokaliteta u blizini Šapca u Mačvanskom okrugu.

Beleš: (tur. *beleş* badava, besplatno) Toponim dobijen deonimizacijom apelativa *beleş* na turskom. Veoma je zanimljiva pojava da je toponim nastao od ovog apelativa koji u turskom predstavlja žargonski izraz. Beleš je selo pored Dimitrovgrada u Pirotskom okrugu i broji 773 stanovnika. Od istog apelativa je dobijen i oronim Beleševo.

Beli At: (tur. *at* konj) Zoonimski toponim obrazovan od apelativa *at* koji u srpskom postoji kao turcizam. Beli At je naziv jednog lokaliteta u selu Krčedin u opštini Inđija u Sremskom okrugu.

Beograd-mala: (tur. *mahalle* kvart, četvrt, mala). Ova mala je jedna od mnogobrojnih u Nišu. Dobila je ime po kapiji na Tvrđavi koja gleda ka Beogradu.

Berbatovo: (tur. *berbat* loš, strašan, užasan) Berbatovo je naseljeno mesto u gradskoj opštini Palilula na području grada Niša u Nišavskom okrugu. Od Niša je udaljeno 10 km i ima populaciju od 350 stanovnika. Naziv potiče od reči *berbat* koja znači strašan, užasan i najverovatnije je antroponimski toponim. Ovaj toponim se sreće i u varijanti Barbatovac i predstavlja naziv jednog seoceta u Topličkom okrugu. U ovom selu kod Baca živi oko 35 stanovnika. Kod ovog toponima dolazi do fonetske promene u vidu prelaska vokala *e > a* (*berbat > barbat*) i primanjem toponimijskog sufiksa *-ovac*

dobija svoj krajnji oblik – Barbatovac. Takođe bi trebalo dodati da se u samoj blizini ovog sela nailazi i na toponime Donji Barbatovac, Gornji Barbatovac i Barbatovačko brdo.

Berbernica: (tur. *berber* berberin) Jedan od toponima izvedenih od turske reči *berber* je Berbernica, naziv lokaliteta između Nove i Stare Pazove. Berberovo polje je naziv lokaliteta u planinskoj oblasti između Ivanjice i Kraljeva. Selo Berberišće se nalazi u Leposaviću na Kosovu. Trebalo bi naglasiti da se u srpskoj toponomastici može sresti i Berberićev salaš i drugi mikrotoponimi u različitim varijantama.

Berčinac: (tur. *perçem* pramen kose ili čuperak na vrh glave) Toponim izveden od turske reči *perçem*. Postoji verovatnoća da je ova reč, koja predstavlja turcizam i u starom srpskom, bila u upotrebi kao prezime. Toponim Berčinac je naziv za seoce kod Niša u Nišavskom okrugu i u njemu živi 120 stanovnika. Još jedan toponim nastao od iste reči je i Berčinovac, selo kod Knjaževca u Zaječarskom okrugu sa 172 stanovnika.

Bešlići: (tur. *beşli* pripadnik plaćene konjice; buk. petak) Malo naseljeno mesto preko puta Kremne kod Užica u Zlatiborskom okrugu. Bešlići su ovaj naziv navodno dobile zbog toga što im je plata u vreme njihovog formiranja iznosila pet akči. Na području nekadašnje Jugoslavije može se posebno sresti u formi prezimena. U Srbiji nalazimo mikrotoponime nastale od ovog prezimena, a kao neke od varijanti možemo navesti Bešlinov salaš i Bešlićev salaš.

Bojadzići: (tur. *boyacı* bojadžija) Turska reč *boyacı* javlja se u srpskom u obliku bojadžija i postoji kao naziv zanimanja a takođe i kao prezime. Antroponimski toponim Bojadzići predstavlja malo naseljeno mesto u blizini Trgovišta u Pčinjskom okrugu.

Bondžići: (tur. *boncuk* perlica) Bondžići je lokalitet u blizini sela Breznice kod Vrnjačke Banje. Mogu se sresti antroponimski toponimi od ove reči s obzirom na to da turska reč *boncuk* postoji u srpskom u formi prezimena. Utvrdili smo da postoji i mali hidronim Bondžička reka, kao i jedan lokalitet pod imenom Bondžačka mahala.

Bostanište: (tur. *bostan* vrt, bašta; lubenica i dinja) Reč bostanište, jedini oblik toponima nastao od reči bostan, označava baštu u kojoj se uzgajaju lubenice. Na reč *bostan* dodat ke srpski toponimski nastavak *-ište*. Ovo je naziv za dva lokaliteta u Beogradu – jedan je između Surčina i reke Save, a drugi je, što je veoma zanimljivo, opet u blizini prvog, na Ledinama, između Bežanije i Surčina. Pored ovoga, postoji i Staro Bostanište u selu Donji Androvac kod Aleksinca u Niškom okrugu.

Buar: (tur. *buhar* para) Toponim nastao od turske reči *buhar*, što na srpskom znači „para”. Pošto ne možemo naći nekakvo logično objašnjenje kako je ova reč postala toponim u slučaju da je upotrebljavana u tom svom osnovnom značenju (para), mišljenja smo da je reč *buhar* upotrebljena u značenju „magla” i da je ovo mesto dobilo ime u značenju „maglovito mesto”. Toponim Buar je naziv sela kod Užica u Zlatiborskom okrugu, sa 1082 žitelja.

Bubregoviće: (tur. *böbrek* bubreg) Iako je u pitanju mikrotoponim, ovaj toponim smo uvrstili u ovaj odeljak zato što smatramo da je postojanje jednog takvog toponima veoma zanimljivo i dragoceno. Bubregoviće je zabeležen naziv lokaliteta u blizini sela Sebečevo kod Novog Pazara.

Budak: (tur. *budak* grana, čvor na drvetu; prost, glup čovek, alatka za kopanje tvrde zemlje) Ova reč u srpskom označava prostog, glupog čoveka ili alatku za kopanje tvrde zemlje, dok u turskom znači grana, čvor/kvrga na drvetu, te zbog toga ne bi bilo ispravo davati konačan sud u vezi sa etimologijom toponima nastalih od ovog apelativa. Međutim, činjenica da u Turskoj i na prostorima Balkanskog poluostrva postoje prezimena od ovog apelativa potkrepljuje teoriju da bi ovi antropnimski toponimi mogli da budu turskog porekla. I u Srbiji postoji veći broj toponima u obliku budak, nastalih deonimizacijom. S druge strane, nailazimo na varijantu Budakovac izvedenu od istog apelativa a za koju smatramo da je antropnimski toponim. Budakovac je naseljeno mesto gradaa Kuršumlije, kao i naziv lokaliteta između Novog Pazara i Ivanjice, kao i između Kuršumlije i Prokuplja.

Budžak: (tr. *bucak* ugao, zabačeno mesto, budžak, zapećak) Reč budžak koja u turskom znači nahija (administrativna jedinica), ivica, kraj, ugao i (zabačeno) mesto, u srpskoj toponomastici se upotrebljava kao naziv za predeo u značenju ugao/ćošak/deo/strana/kraj na obalama reka gde reka zavija (rečni zavijutak). Ovaj toponim se u drugačijem značenju od ovog sreće u selu Ada kao hidronim i to u vidu potočića koji se uliva u Tisu. Kod ovog hidronima se verovatno naziv područja/predela preneo na naziv potoka. Toponim Budžak se, ovog puta kao lokalitet, nalazi u blizini Temerinskog mosta i Najlon pijace u Novom Sadu. Osim ovih hidronima, može se naići na nekoliko toponima Budžak i Budžaci duž Dunava uglavnom kao imena predela. Ovaj toponim u obliku Budžaci sreće se u Crnoj Gori i Mađarskoj kao naziv sela, a u obliku Budžaci kao naziv jedne oblasti u Ukrajini.

Bulatovac: (tur. *Polat / Bolat*) Selo kod Prokuplja u Topličkom okrugu sa populacijom od 130 stanovnika. S obzirom na to da je od (prez)imena Polat ili Bolat nastalo srpsko prezime Bulatović, to prezime se javlja i kao toponim. U obliku Bulatovačko brdo je mikrooronim.

Bulutski kamen: (tur. *bulut* oblak) Naziv grebena odmah pored brda Hisar u Prokuplju.

Bunar: (tur. *pinar* izvor) Iako turska reč *pinar* znači izvor, tj. mesto odakle izvire voda, u srpskom jeziku je ta turska reč dobila oblik „bunar” i predstavlja jamu za skupljanje vode. Ako se uzme u obzir činjenica da u Srbiji postoji veliki broj izvora i bunara, onda se može pretpostaviti i da ima dosta toponima, tačnije hidronima koji sadrže ovu reč. To su Bunar (s), Bunardžik, Bunari, Bunarići, Bunarske Oranice, Bunarski potok, Jarauzov bunar, Turski bunar, Tuzinjski bunari.

Burgići: (tur. *burgu* burgija) Naziv lokaliteta na prostoru između Kopaonika i Prokuplja. Reč burgija je postojala u obliku prezimena ili nadimka, nakon čega je stvoren i toponim. Od iste reči je nastao i hidronim Burgina bara.

Burma: (tur. *burma* burma; spiralan, prepleten, usukan) Ovaj toponim se javlja kao rezultat deonimizacije reči *burma* koja, kao i u turskom jeziku, predstavlja jednu vrstu prstena. Burma je ime jedne planine između Bajine Bašte i Valjeva. S obzirom na to da se radi o planini sa strmim padinama i lokalnim reljefom, možda je zbog svog fizičkog izgleda dobila naziv Burma, u značenju spiralan prepleten, usukan.

Burmazi: (tur. *burmaz*, od glagola *burmak* – vrteti, okretati, uvijati; koji se ne okreće, ne uvija) Na teritoriji Srbije nailazimo na tri lokaliteta ili omanjih mahala koje predstavljaju toponim pod ovim imenom. U pitanju su lokaliteti u blizini planine Kavgalija kod Vrnjačke Banje, u blizini sela Matići kod Bajine Bašte, kao i u blizini sela Kovačević kod Krupnja. Jasno je da ovaj toponim, koji se sreće i u Bosni, potiče od prezimena koje je svoj oblik dobilo dodavanjem negativne osnove aorista *-maz* na osnovu infinitiva glagola *burmak*. Nesumljivo je etimološko poreklo ovog prezimena s obzirom na to da u turskom jeziku postoji veoma velik broj prezimena tog tipa.

Busija: (tur. *pusu* busija, zaseda) Ovde bi pre svega trebalo istaći da se turska reč *pusu* u srpskom jeziku koristi u istom značenju – busija, zaseda. Ova reč je deonimizacijom postala toponim. To je naziv lokaliteta između Batajnice i Ugrinovaca u Beogradu, kao i jednog lokaliteta u blizini sela Krčevine kod Sopota.

Buzalog: (tur. *buzagı* tele) Toponim obrazovan od turske reči *buzagı* i turskog sufiksa *-luk*. Ovaj toponim (tur. *buzagılık*) se često sreće u Turskoj kao mikrotoponim u značenju „mesto na kom se čuvaju i na kom pasu telad”. U srpskom je kod ovog toponima došlo do fonetske promene i vidimo da je nastavak *-luk* dobio oblik *-log*, po čemu se razlikuje od ostalih toponima turskog porekla. Ovaj toponim se javlja u dve varijante Buzalog i Begin Buzalog dva lokaliteta u blizini Bujanovca u Pčinjskom okrugu.

Buzdovan: (tur. *boz doğan* vrsta starinskog oružja, topuz) Naziv jednog sela koje pripada Beogradu i naziv jednog brdovitog šumskog područja odmah uz selo Vranić na putu Beograd – Lazarevac. U selu Prnjavor kod Šapca nailazimo na još jedan toponim

koji je izveden od reči buzdovan i to u obliku Buzdovanlije, koji je nastao dodavanjem jednog od toponimskih nastavaka u turskom *-li* (u srpskom *-lija*).

Čačak: Sa populacijom od 73000 stanovnika, Čačak je centralni grad u Moravičkom okrugu i nalazi se 140 km južno od Beograda. Prema predanju, ime grada Čačka, koji se nekada zvao Gradac, znači močvara ili blatište i turskog je porekla. Ovu teoriju potvrđuje i činjenica da je Čačak u vreme Osmanlijskog carstva upisan u istorijske spise pod tim imenom. Istovremeno je i razumljivo da je u gradu na obali reke Morave u vreme kada je grad osnivan postojalo mnogo močvara i blatišta. Čakčak (tur. *çakçak* dronjav i pocepan), raniji naziv grada, kao onomatopeja dolazi iz turskog uprkos tome što ta reč u savremenom turskom nema značenje močvara ili blatišta.

Čair: (tr. *çayır* livada) Ovaj toponim nastao od turske reči *çayır* nalazi se u Nišu. Predstavlja naziv za park, kao i naziv sportskog kompleksa/centra u blizini parka (sportska hala, višenamenski stadion i bazen). Ovaj toponim je važan i poznat je širom zemlje s obzirom na to da stadion predstavlja domaći teren fudbalskog kluba Radnički iz Niša, kao i to da se na stadionu i u sportskoj hali Čair održavaju različita domaća i međunarodna sportska takmičenja. Čair koji nosi to ime jer je taj kraj nekada bio pašnjak na kojem je pasla stoka, vremenom je, kako se grad širio, ostao u centru grada i pretvoren je u mesto za rekreaciju na koje Nišlije dolaze da se opuste. U Beogradu se, između Leštana i Vinče, nalazi Čatin čajr (*Katibin Çayırı*). Zanimljivo je da u ovom obliku naziv zadržan baš onako kako se izgovara na turskom. Takođe, još jedan predeo pod imenom Čair nalazi se u Grockoj kod Beograda, između centra Grocke i Ciganskog brda. Postoji i oblik Čairi kao naziv sela nadomak Trstenika. Mišljenja smo da je i ovo selo od oko 450 stanovnika ime takođe dobilo na isti način. Pored toga, utvrdili smo da u Nišu postoji i Čairska ulica, kao i Čairski put u selu Čairi.

Čalija, Čalije: (tur. *çalı* grm, žbun, šikara, šiblje). Čalije su najjužnije naselje opštine Palilula. Zauzima zapadni i jugozapadni deo Višnjičkog polja i proteže se duž Mirijeuskog bulevara, s obe strane Mirijeuskog potoka. Graniči se sa naseljima Karaburma i Rospri Čuprija (sever), Zvezdara (zapad) i Mirijevo (jug). Čalije je predgrađe Niša, u Nišavskom okrugu. Administrativno pripada Gradskoj opštini

Pantelej. Sagrađeno je početkom 1990-ih godina 20. veka. Naziv Čalije potiče od čalija – šikare koja je pokrivala celu površinu naselja. Tom biljkom su ljudi ograđivali obore sa stokom da bi je spasili od divljači. Čalije se nalazi oko 5 km severoistočno od centra grada. Zapadno od naselja nalazi se gradska četvrt Durlan, južno gradska četvrt Donja Vrežina, a severoistočno sela Donji i Gornji Matejevac. Takođe, ovaj toponim u obliku Čalija predstavlja naziv jednog lokaliteta u blizini sela Bujmir kod Aleksinca, kao i naziv jednog lokaliteta u blizini sela Reljinac kod Prokuplja.

Čamurlija: (tur. *çamur* blato) Čamurlija je naseljeno mesto u gradskoj opštini Crveni Krst na području grada Niša, udaljeno od grada samo 7 km i ima populaciju od oko 550 stanovnika. Naziv je izveden od reči čamur i nastavka *-li* (*-lija*). Zanimljiva je pojava da jedan takav spoj koji je vrlo čest među turskim toponimima oformi toponim koji u sebi nosi tursku reč koja ne postoji u srpskom jeziku. Takođe je interesantno to što se selo Čamurlija čije ime znači blatište, močvarno zemljište ili mulj, spominje pod ovim imenom uprkos tome što se ne nalazi na obali nekog potoka ili jezera. S druge strane, polazeći od jedne takve pretpostavke, može biti da je mesto na kom je selo osnovano prvobitno bilo podno sela na obali Nišave ili da je selo bilo zaglibljeno u blatu zbog velikih poplava i izlivanja reke.

Čardak: (tur. *çardak*) Toponim potekao od turske reči *çardak* i najčešće je u obliku jednoleksemnog toponima. Kako na teritoriji Turske i Balkana, tako se i na teritoriji Srbije može sresti veliki broj toponima potekao od ove reči koja i u srpskom i u turskom nosi isto značenje. Trebalo bi istaći da se ovaj toponim nastao deonimizacijom apelativa u Srbiji uglavnom javlja kao mikrotoponim u vidu naziva lokaliteta, objekata, etno-sela i brda. Brda Čardak srećemo u blizini Vladičinog Hana, zatim u Sremskoj Kamenici kod Novog Sada, kao i na prostoru između Aleksinca i Soko Banje. Postoji i etno-selo Čardak, kao i školsko-rekreativni centar Čardak u Deliblatskoj peščari. Razlog zbog kog su neki oronimi dobili ovaj naziv je taj što su brda podsećala na čardake ili zbog toga što se na vrhovima tih brda nalazio čardak. S druge strane se javljaju i veći oronimi poput planine Čardačina u Novom Pazaru i planine Čardak koja se nalazi između Novog Pazara i Ivanjice. Još neki toponimi izvedeni od ovog apelativa su Čardačko brdo, Mali Čardak, Veliki Čardak, Čardaci i Čardakinja.

Čaršija: (tur. *çarşı* čaršija, trgovačka četvrt grada, tržnica) Reč *čaršija* u značenju centar (grada) s još se uvek koristi među govornicima srpskog jezika, naročito u govoru starije populacije, i zato je prisutna u govoru u srpskoj toponomastici, iako u mnogim gradovima faktički ne postoji. Zato je prirodno što se za Brusnicu, mesto na kojem je nekada osnovan Gornji Milanovac kod Čačka, kaže Stara Čaršija. Postoji i jedan lokalitet pod imenom Čaršija u blizini sela Stepašinovac, južno od Avale. Na jugu Srbije čaršija određuje centar mesta u lokalnom govoru.

Čauševići: (tur. *çavuş* vodnik, čauš) Ovaj toponim, koji se sreće u balkanskim jezicima, nastao je nakon što je od reči čauš izvedeno prezime. Čauševići je naziv lokaliteta u blizini sela Osoje kod Prijepolja.

Čerkeška mala: (tur. *Çerkez*) Etnonim *Çerkez* je prisutan u balkanskoj toponomastici otkako su Čerkezi proterani sa Kavkaza i otkako su ih Turci naselili na Balkansko poluostrvo. Poznato je da su naročito na jugu Srbije i na prostoru Kosova, do iseljenja Čerkeza u Tursku, mnogi toponimi imali u sebi etnonim „čerkez”. Jedan od najvažnijih toponima nastalih od tog etnonima, a koji su se održali do danas, je Čerkeška mala, gradska četvrt u Prokuplju. U srpskoj toponomastici su prisutni i Čerkesko polje i mikrooronimi Čerkesko brdo i Čerkez.

Česmalije: (tur. *çeşme* česma) U srpskoj onomastici je kao mikrohidronim često prisutan turski apelativ *çeşme* koji postoji i u srpskom jeziku (česma). Ovaj toponim dobijen dodavanjem turskog nastavka *-lija* na apelativ „česma”, postoji kao ime jednog lokaliteta i spomenika u opštini Novi Pazar, na granici sa Kosovom. Još neki toponimi obrazovani od ovog apelativa su Česma, Duga Česma, Suva Česma, Kijevska Česma, Partizanska Česma, Lozovička Česma, Česmena bara, Česmino.

Četenište: (tur. *keten* lan) Naziv brda u planinskoj oblasti južno od sela Lešnica između Loznice i Šapca u Mačvanskom okrugu. Ovaj oronim je izveden od turcizma *çeten* i srpskog toponimskog nastavka *-ište*. Isti toponim, tačnije oronim, samo u obliku Četenište, nalazimo u istom okrugu, kod reke Save južno od Loznice. Oronim u obliku

Četanica sreće se kod sela Prisoje naspram planine Derbenta između Nove Varoši i Sjenice. Još jedna varijanta ovog toponima je Četenovići, naseljeno mesto sa nekoliko kuća koje se nalazi južno od Ivanjice u Moravičkom okrugu.

Čevrtija: (tur. *çevirmek* - skrenuti, okrenuti, vrteti, prevrnuti) Naziv izveden od pasivnog oblika glagola *çevirmek*, kao imenica *çevrinti*. Na ovu reč koja u srpskom ne postoji kao turcizam dodat je nastavak *-ja*. Prema onome što smo mogli da utvrdimo na osnovu značenja i njenog mesta upotrebe, moguće je da je ova reč bila korišćena u značenju vrtlog (*girdap*), kako i stoji u rečniku Turskog lingvističkog društva. Ovaj toponim je naziv lokaliteta na obali Save između Sremske Mitrovice i sela Drenovac u Sremskom okrugu. Možda je ovaj lokalitet, koji se nalazi vrlo blizu reke dobio naziv zbog virova u Savi. A druga prihvatljiva teorija je da je taj lokalitet nazvan Čevrtija zbog krivudavog toka reke Save u tom kraju (tur. *kıvrım* zavijutak, okuka, zavoj). I opet, ako je nekada u prošlosti reka Sava skrenula svoj tok na tom području, moguće je da je taj naziv dobila upravo zbog te činjenice.

Čibukovac: (tur. *çubuk* – prut, štap, šipka, motika, batina) Turska reč *çubuk* u značenju prut, štap, šipka, motika, batina zadržala se u srpskom kao turcizam i označava čibuk – lulu za duvan. Zbog toga nije sasvim lako objasniti poreklo toponima Čibukovac, ime jednog sela, tj. naselja u Kraljevu sa 1115 stanovnika. Nije jasno da li je u pitanju bio šumoviti predeo gde su se pravile motke, batine/štapovi ili mesto gde su ljudi pušili čibuk, kao što je slučaj kod toponima Palilula. Širom Srbije se mogu naći različite vrste toponima proizašle iz reči *çubuk* i to u različitim oblicima. Na primer, Čibukovica je ime male planine između Svilajнца i Petrovca na Mlavi. S obzirom da je ovde u pitanju oronim, to jača našu teoriju o tome da bi njegov naziv mogao da proizađe iz značenja motka, batina, štap, šipka. Ista teorija bi mogla da se postavi u slučaju toponima Čibuklija, ostrvceta naspram tvrđave Ram, čije ime označava jednu vrstu oružja. Trebalo bi istaći da se ovo ostrvo koje je većim delo potopljeno, nalazi preko puta turske tvrđave Ram kao i da se često sreće u turskoj toponomastici u obliku *Çubuklu*. I, na kraju, spomenućemo i selo Čibutkovica kod Lazarevca čije bi poreklo imena moglo takođe da se poveže sa rečju *çubuk* (ovde u pitanju može biti i apelativ *çifut*).

Čif hanovi: (tur. *çift* par; *han* han, karavansaraj) Toponim obrazovan od turske reči *çift* i reči *han* koja je primila srpski nastavak za oblik množine. U srpskoj onomastici se javlja kao naziv lokaliteta.

Čifluk Razgojnski: (tur. *çiftlik* farma, čitluk) Veći broj toponima obrazovan od turske reči *çiftlik* je već utvrđen i analiziran. Ovaj toponim je vrlo interesantan u pogledu toga što je dvoleksemni i što su determinans i determinatum zamenili mesta. Čifluk Razgojnski je naseljeno mesto grada Leskovca u Jablaničkom okrugu sa 325 stanovnika.

Čifluk: (tur. *çiftlik* farma) Ovaj toponim nastao od reči Çiftlik (Čiftlik) čiji je pandan u srpskom jeziku, kao što je već rečeno, imanje ili farma, u Makedoniji i Bugarskoj se uglavnom sreće u obliku Čiflik (Çiflik – u savremenom turskom je primećeno da se ponekad ova reč upotrebljava u takvom obliku, tačnije bez T), dok u Bosni i Hercegovini postoje dve varijante - Čitluk i Čifluk. Zanimljivo je da u Srbiji postoji samo jedno seoce sa 103 stanovnika pri opštini Bela Palanka koje nosi ime Čiflik, a koje je fonetski blisko originalu na turskom. Toponim Barje čiflik sa 693 stanovnika koji pripada Pirotskom okrugu je najverovatnije nastao od vlastitog imena Bar-a-o i reči čiflik. Bunuški čifluk je malo selo sa 505 stanovnika. Naziv ovog seoceta pri opštini Leskovac je nastao od reči Bunuk, Bunug ili Bunuš koja ne postoji u srpskom, čije je značenje nepoznato i koje najverovatnije predstavlja neko vlastito ime, i od reči čifluk-çiftlik. Reč Bunuk iz ovog toponima je možda nastala od turske reči büyük (veliki) u formi büyük>buyuk>bunuk. Čitlučka reka u opštini Soko Banja čije ime predstavlja hidronim naziv je dobila po selu Čitluk. Čitlučki, Nokrivanski Čifluk.

Čingeli: (tur. *çingene* / *çingen* Ciganin) Etnonim Ciganin u turskom jeziku ima oblik *çingene* / *çingen*. Oronim Čingeli je obrazovan dodavanjem turskog nastavka *-li* na ovaj etnonim. Ovaj etnonimski oronim je jedan od zanimljivijih toponima.

Čitakovica:(tur. *Çitak* Čitak, naziv turskog plemena) Ime jednog brda nastalo dodavanjem srpskog nastavka *-ovica* na etnonim *çitak*.

Čitluk: (tur. *çiftlik* imanje, gazdinstvo) U Srbiji i okolnim zemljama se ovaj toponim često sreće u svom osnovnom obliku ili u nešto drugačijim varijantama. Razlog česte pojave ovog toponima koji na turskom glasi *çiftlik* i znači „farma, imanje, gazdinstvo” je feudalni poredak/timarski sistem kod Osmanlija. Kao što je poznato, u takvom feudalnom sistemu zemlja je dodeljivana begovima, spahijama i janičarima. Povlačenjem Osmanlija sa ovih prostora, neka od tih mesta koje Turci uglavnom nazivaju Çiftlik (farma) nastavila su da traju i preživela su uz određene fonetske promene. Najvažniji među ovim toponimima je Čitluk, prigradsko naselje grada Kruševca, sa populacijom od 3150 stanovnika. Ovaj toponim se u istom obliku sreće kao naziv muslimanskog sela kod Priboja sa populacijom od 967 stanovnika, muslimanskog sela sa 142 stanovnika kod Sjenice, seoceta sa 180 stanovnika kod Malog Zvornika, sela sa 806 stanovnika kod Soko Banje i sela sa 870 stanovnika kod Ljubovije. Čitluk se javlja ili kao naziv sela ili dela grada.

Čobanac: (tur. *çoban* čobanin) Oronim Čobanac je obrazovan od turskog apelativa *çoban* koji u srpskom jeziku postoji u obliku „čobanin”. Takođe su ustanovljeni i mikrotoponimi Čobanski salaš i Čobansko groblje izvedeni od istog apelativa.

Čojbašići: (tur. *köybaşı* seoski starešina) Naziv lokaliteta između Sjenice i Ivanjice. Naziv potiče od turske reči *köybaşı* što znači seoski starešina, najuticajniji čovek u selu.

Čolovići: (tur. *çolak* sakat u ruku, jednoruk) U srpskom jeziku postoje prezimena Čolović i Čolić izvedena od turske reči *çolak*. Čolovići je ime malog naseljenog mesta sa nekoliko domaćinstava koje se nalazi između Sjenice i Ivanjice. Čolići je selo kod Bajine Bašte sa nekoliko domaćinstava. Iz ovih primera vidimo kako su od prezimena nastali toponimi. Trebalo bi istaći da u srpskoj toponomastici postoje i drugi mikrotoponimi od ovog istog apelativa, kao što su Čolak, Čolakov kamen i Čolakov salaš.

Čolovići: (tur. *çolak* sakat, jednoruk) Turska reč *çolak* (*çolak*) se u srpskom jeziku javlja u obliku prezimena Čolović i Čolić. Čolovići predstavlja malo naseljeno mesto od nekoliko domaćinstava koje se nalazi između Sjenice i Ivanjice. U obliku Čolići se javlja kao malo naseljeno mesto od nekoliko domaćinstava u Bajinoj Bašti. Iz primera se vidi da su navedeni toponimi potekli od prezimena.

Čubura: (tur. *cüb* bunar, zdenac; bunar gde voda izvire). Lokacija na opštini Vračar od Makenzijeve ulice do Kotež – Neimara.

Čučuk: (tur. *küçük* mali, mala, malo) Toponim koji je najverovatnije nastao od turskog apelativa *küçük*. Kao što se može videti iz primera Čučuk Stana, nekada se ova reč i u srpskom koristila kao nadimak. Čučuk je ime planine koja se nalazi između Valjeva i Ljubovije. Smatramo da su i oronimi Čučuge i Čučukovica izvedeni od ovog apelativa.

Čukur česma: (tur. *çukur* jama; *çeşme* česma) Ovaj toponim obrazovan od turskih reči *çukur* i *çeşme* nalazi se u Beogradskoj četvrti Dorćol. Ova spomen-česma je sagrađena 1931. godine u sećanje na događaj koji se odigrao 1862. godine u kom je jedan turski vojnik ubio srpskog dečaka. Čukur česma koja zaista i jeste u udoljici je istovremeno postao i naziv tog kraja Dorćola.

Čukurovac: (tur. *çukur* jama) Ovaj toponim nastao od turske reči *çukur* (srp. jama) predstavlja naziv sela od 122 žitelja u opštini Aleksinac u Nišavskom okrugu. Postoji još i toponim Čugurovska Mala. Mada kod toponima Čukar, Čuka, Čoka i Čukara nije u pitanju apelativ *çukur*, ipak postoji verovatnoća da bi neki od njih mogao da bude izveden od te reči.

Čumurnica: (tur. *kömür* ugalj) Na ovom području je prisutan kao mikrotoponim i predstavlja naziv za mesto na kom se proizvodi ugalj. Srpska varijanta turske reči *kömürhane*. Vremenom je postala toponim. Toponim Čumurana naziv je potoka u Krupnju. Zabeležili smo još i toponime Čumurdinica i Čumurovača.

Čurčići: (tur. *kürkçü* krznar, čurčija) Naziv lokaliteta i naselja od nekoliko domaćinstava severno od Nove Varoši i južno od Zlatarskog jezera. Pored toga, u blizini sela se nalazi i vrelo pod imenom Čurčića vrelo. Ovi toponimi su potekli od prezimena Čurčić, koje je, s druge strane, izvedeno od turcizma čurčija. Utvrđeno je da postoje i mikrotoponimi kao što su Čurčić, Čurčinov salaš, Čurčije i Čurčići.

Ćatin čajr: (tur. *kâtib* ćata, pisar; *çayır* livada) U Beogradu se, između Leštana i Vinče, nalazi lokalitet Ćatin Čajr. Zanimljivo je da je u ovom slučaju kod reči *çayır* u srpskom zadržan oblik izgovora te reči na turskom.

Ćelebinac: (tur. *çelebi* čelebija, gospodin, otmen i lepo vaspitan čovek; titula mladića plemićkog roda) Naziv lokaliteta koji se nalazi između sela Kozjak kod Loznice i reke Save. Ovaj toponim bi se možda mogao vezati i za ime čuvenog tuskog putopisca Evliju Čelebiju. Ime *çelebi* u balkanskim zemljama postoji u obliku prezimena.

Ćelebinac: (tur. *çelebi* gospodin, otmen i lepo vaspitan čovek) Naziv lokaliteta koji se nalazi između sela Kozjak kod Loznice i reke Save. Smatramo da ovaj toponim ima veze sa imenom čuvenog turskog putopisca Evlije Čelebije. Reč *çelebi* (čelebi) u balkanskim zemljama postoji u obliku prezimena. Pored toga, na teritoriji Srbije nailazimo na toponim Čelebija izveden od iste reči, u vidu naziva brda i lokaliteta.

Ćele-kula: (tur. *kelle kulesi*) Ćele-kula je spomenik i muzej koji se nalazi na 4 km od centra Niša na putu za Niški Banju. Ime je dobila od turskih reči *kelle* (lobanja) i *kule* (kula) i u prevodu na srpski glasi „kula lobanja”. Nakon bitke na Čegru 1809. godine u vreme Prvog srpskog ustanka Huršid paša, komandant osmanlijskih snaga, izdao je naređenje da se lobanje palih srpskih ustanika uzidaju u kulu kao opomena Srbima. Ćele-kula stoji kao simbol nečoveštva i patnje.

Ćerimani: (tur. *Kerimane* ljubazan, na fin način) Dva zaseoka Gornji Ćerimani i Donji Ćerimani nalaze se kod Sjenice, severno od planine Osmanjače. Vlastito ime

Keriman u turskom, prisutno kao ime i prezime na teritoriji Srbije, u ovim primerima se javlja kao mikritoponim.

Ćiler: (tur. *kiler* ostava) Ćiler je oblik turske reči *kiler* koja je u srpskom fonološki adaptirana. Toponim je nastao deonimizacijom reči *ćiler* koja je postojala u starom srpskom. U pitanju je naziv jednog lokaliteta.

Ćuluk: (tur. *çulluk* šumska šljuka) Toponim za koji mislimo da je nastao od turskog zoonima *çulluk*. Ćuluk je naziv jednog lokaliteta u blizini naselja Umčari u beogradskoj opštini Grocka.

Ćuprija: (tur. *köprü* most) Ćuprija je gradsko naselje i opština u Pomoravskom okrugu i ima populaciju od 20585 stanovnika. Ovaj grad, udaljen 145 km od Beograda i 90 km od Niša, naziv je dobio po mostu koji su izgradili Turci. U savremenom srpskom jeziku reč ćuprija u značenju „most, manji most” i dalje živi ali polako postaje arhaizam. Grad Ćuprija se u doba Rimskog carstva, noseći ime Horreum Margi, nalazio na putu Istanbul-Rim i imao je važan (strateški) položaj, a danas pored njega prolazi autoput Istanbul-Beograd-Evropa. Osim ovog grada, u Srbiji danas postoji još dosta toponima nastalih od reči *köprü*, tj. „ćuprija”. Ti toponimi su, kao što se može i pretpostaviti, nazivi mostova u gradovima i naseljima. Uprkos tome što su u pitanju mikrotoponimi, sledeći toponimi su makrotoponimi u smislu prepoznatljivosti: Arambašića ćuprija, Badžakova ćuprija, Crna ćuprija, Čemanov most, Ćuprijski potok, Babovička ćuprija, Dinar Ćuprija, Hajdučka Ćuprija, Mandalina ćuprija, Marijića ćuprija, Mutapova ćuprija, Pribaška ćuprija, Progarska Ćuprija, Stara Ćuprija (kod Jabuka), Sulaževa Ćuprija, Suva Ćuprija.

Ćurtovo Brdo: (tur. *Kürt*) S obzirom na to da je etnonim *Kürt* ranije u srpskom imao oblik Ćurt(ovi) (za razliku od savremenog srpskog), postoje neki toponimi obrazovani od ovog etnonima, kao što možemo videti iz primera Ćurtovo Brdo. A to nam, ustvari, dokazuje da je ovde u pitanju etnonimski toponim. Međutim, ovaj etnonim se može pomešati sa rečju *kurt* (vuk) i prezimenima izvedenim iz nje. Na primer, pošto je Kurtovića Ada antroponimski toponim, verovatnije je da je njegov apelativ zoonim.

Ćurtovo Brdo se nalazi u beogradskom naselju Mirijevo u opštini Zvezdara, a Kurtovića Ada predstavlja naziv lokaliteta na obali Drine u blizini Loznice u Mačvanskom okrugu. Beležimo i toponim Kurtiš od ovog istog apelativa koji je najverovatnije primio sufiks iz albanskog. Kurtiš je ime padine koja se nalazi u blizini Prokuplja u Topličkom okrugu. Na teritoriji Srbije su zabeleženi još neki toponimi kao što su Kurtovača, Kurtovo brdo, Kurdić, Kurdin, Mali Kurdin i Kurtina Mahala, a koji su izvedeni od etnonima *Kürt* ili zoonima *kurt*.

Dautovac: (tur. *Davut*) Toponim potekao od apelativa Davut koji predstavlja vlastito ime u turskom. Javlja se kao lokalitet u blizini Užica u Zlatiborskom okrugu.

Dedinje: (tur *dede* deda, predak; šejh derviškog reda) Dedinje je otmeno stambeno naselje Beograda gde se nalazi dvorski kompleks koji pripada u opštini Savski venac. Ako se uzme u obzir da je „jedna beogradska tekija imala na Dedinju vinograde, koji se pominju u popisu iz 1560 g.“ (Đurić Zamolo 1977: 74), moguće je da naziv potiče od reči *dede* u značenju šejh derviškog reda čiji su to bili vinogradi. Tekijske vinograde spominje i Čelebija u opisu Beograda (Čelebija 1979: 91). Vidoje Golubović navodi da je stari naziv Dedinja bio „Dedija, brdo prema Carevoj ćupriji više Save s ove strane pošav Biogradu. Prije se zvalo Velika Dedija kad je imalo jedno malo brdašce koje se zvalo Mala Dedija; ali kad je kroz ovo brdašce prokopan put u Topčider, onda se izgubi ime Velika i Mala Dedija pa ostane brdu ime samo ovako Dedija. Danas se taj prostor zove Dedinje. Ima podataka da se taj prostor zvao i Dedina – „Dedino brdo“ (Golubović 2006: 84). Imajući u vidu da postoji više varijanti toponima izvedenih iz turcizma „deda“ kao i činjenicu da se nalaze na različitim lokacijama u Srbiji, onda je njihovo značenje proisteklo od reči deda, predak, a ne iz značenja derviški šejh. Dedina je naseljeno mesto u Kruševcu, a Dedinac u istom gradu u Rasinskom okrugu. Dedina bara je selo u opštini Leskovac, a selo Dedovići na Zlatiboru između Velikog krša, Trnave i Vladaja.

Degrmen: (tur. *değirmen* mlin, vodenica) Toponim dobijen deonimizacijom turske reči *değirmen*. Degrmen je naselje u opštini Kuršumlja u Topličkom okrugu i ima 88 stanovnika.

Deli Jovan: (tur. *deli* lud; junak) Turcizam delija u srpskom jeziku je u aktivnoj upotrebi i to u značenju „junak” i stoga je vrlo razumljivo što u Srbiji postoji još mnogo toponima nastalih od reči „delija”. Osim toga, razlog nastanka zanimljivih toponima nastalih od ove reči je i činjenica da se ta reč upotrebljavala kao nadimak ili prezime, kako u prošlosti tako i u današnje vreme. Toponimi izvedeni od turske reči *deli* su selo Deliblato, Deliblatska peščara, Deligrad (tur. *Delikent*) je ime jednog sela i veoma je zanimljivo značenje ovog imena. Ovo selo, koje pripada naselju Aleksinac, ime je dobilo po junačkoj borbi koju su Srbi vodili 1806. godine protiv osmanlijske vojske. Prema istorijskim izvorima, selo se junački branilo i porazilo neprijateljske snage u borbi poznatoj kao Bitka na Deligradu. Toponimi izvedeni iz ovog turcizma su: Deli voda, Delići, Deligrad, Delijina česma, Delijski vis, Delimečka, Delovska česma.

Deliblato: (tur. *deli* lud; junak, junačina: poseban rod konjice u Turskoj carevini) Toponim obrazovan od turske reči *deli* i srpskog apelativa „blato”. Skok navodi da je „naročito interesantna složenica Dèliblato u Banatu, gde imademo u prvom delu tursku reč koja u ovakvim slučajevima znači „velik“ (upor. Deli-orman, u Rumunskoj)” (Skok 1939: 14). Ni jedan turski rečnik ne daje značenje „velik“ za *deli*. Deli orman se definiše kao „gusta šuma“ (TS). Deliblato je selo na teritoriji opštine Kovin, u južnobanatskom okrugu, u Vojvodini. Prvi podaci za ovo naselje datiraju iz 1660. godine. Nalazi se na obodu Deliblatske peščare. Prema popisu iz 2011 selo ima 2939 stanovnika. Postoji toponim Deliblatska peščara.

Deligrad: (tur. *deli* lud; junak, junačina; poseban rod konjice u Turskoj carevini) Turska reč *deli* se u srpskom jeziku, pored svog osnovnog značenja „lud”, koristi i u značenju „junak“ (delija). Toponim Deligrad je veoma zanimljiv u pogledu značenja. Selo pripada opštini Aleksinac. Naziv je dobilo po junačkoj borbi koju je srpski narod pružio protiv Osmanlija 1806. godine. Selo je u bici na Deligradu junački odbranjeno a neprijateljske jedinice proterane. U opisu trase Carigradskog drumu Olga Zirojević navodi da je „na ovom putu, ustankom u Srbiji, protiv Osmanskog Carstva, upaljena i pronošena prva buktinja slobode na Balkanu, od Vračara, preko Ivankovca i Deligrada,

pa do Čegra iznad Niša“ (Zirojević 1970: 18). Još neki toponimi obrazovani od reči deli su Deli voda, Delići, Delijina česma, Delijski vis, Delimečka i Delovska česma.

Demir Kapija: (tur. *demir* gvožđe; *kapı* vrata, kapija > Gvozdena kapija) Složeni toponim sastavljen od turskih reči *demir* i *kapı*, turcizma u srpskom jeziku. Predstavlja ime planine u blizini sela Miodragovići kod Vrnjačke Banje.

Denkova bašta: (tur. *bahçe* bašta) Dvopleksemni toponim obrazovan od turske reči *bahçe* i antroponima Denkova. Denkova bašta je gradska četvrt u Beogradu i nalazi se na teritoriji opštine Zvezdara, između Zvezdare i Voždovca.

Dertevci: (tur. *dert* muka, teskoba, problem) Ovaj toponim za koji smatramo da je obrazovan od antroponima predstavlja naziv dela grada Brusa u Rasinskom okrugu.

Derventa: (tur. *derbent* prelaz, tesnac, klanac, karaula) Ovaj toponim dobijen od turske reči *derbent* predstavlja naziv jedne reke na planini Tari u opštini Bajina Bašta u Zlatiborskom okrugu. A Derven naziv jednog sela u blizini Leskovca.

Devedino brdo: (tur. *deveci* kamilar) Toponim formiran od reči *deve* koja je primila turski nastavak *-ci* (tur. *deveci* kamilar, gonič kamila, vlasnik kamila, trgovac kamilama) i apelativa „brdo“. Kao što se može videti iz samog imena ovog toponima, u pitanju je jedan zoonimski oronim.

Direk: (tur. *direk* stub) Toponim dobijen deonimizacijom apelativa *direk*. Na teritoriji Srbije su ustanovljena dva oronima sa ovim nazivom.

Doganovci: (tur. *doğan* soko) je malo naselje u opštini Surdulica u Pčinjskom okrugu. Prema popisu iz 2011. godine imalo je 28 stanovnika.

Dorćol: (tur. *dört yol* četiri puta, mesto gde se seku četiri puta, raskrsnica). Kvart u opštini Stari grad, raskršće ulica Dušanove i Kralja Petra prema Dunavu. Spada u najstarije delove Beograda.

Dugandžije: (tur. *doğan* soko) Utvrđeno je da toponim Dugandžije postoji kao naziv jednog lokaliteta u Bajinoj Bašti. Nakon što je od turske reči *doğan* formirano prezime, utvrđeno je da se ono zatim pojavljuje kao antroponimski mikrotoponim.

Dumani: (tur. *duman* dim) Mikrotoponim nastao od turske reči *duman* i nastavka za množinu *-i* u srpskom. Predstavlja jedan lokalitet i malo naseljeno mesto u opštini Osečina u Zlatiborskom okrugu.

Dušmanić: (tur. *düşman* neprijatelj, dušmanin) Dušmanić je naselje u opštini Golubac u Braničevskom okrugu i ima populaciju od oko 150 stanovnika. Takođe postoji i malo drugačija varijanta ovog toponima – u pitanju je selo Dušmanići kod Prijepolja u Zlatiborskom okrugu sa oko 250 žitelja.

Dutovo: (tur. *dut* dud) Naziv lokaliteta i železničke stanice između sela Poponjak i Stenjevac u blizini Despotovca.

Duvanište: (tur. *duhan* duvan) Reč *duhan* koja je u staroturskom označavala duvan, u savremenom srpskom postoji u obliku duvan. Toponim Duvanište izveden od te imenice i srpskog toponimskog nastavka *-ište* i koji označava mesto gde se uzgaja duvan, sada je gradsko naselje Niša u opštini Medijana. Na isti toponim nailazimo i u Mačvanskom okrugu – u pitanju je naselje kod Šapca sa populacijom od oko 550 stanovnika.

Duvarine: (tur. *duvar* zid) Naziv lokaliteta od nekoliko domaćinstava u opštini Prijepolje u Zlatiborskom okrugu. Ovaj toponim, nastao od reči *duvar* (sr. zid) i toponimskog nastavka *-ine*.

Džafer: (tur. *Cafer*) Naziv lokaliteta potekao od vlastitog imena Džafer. Od istog imena srećemo i toponim Džaveri kao zaselak kod Valjeva.

Džamija: (tur. *cami* džamija) Toponim nastao od turske reči *cami* koja u srpskom postoji u obliku „džamija”. Pored naziva nekoliko lokaliteta, ovaj toponim se javlja i kao ime planine u blizini Zlatibora u Zlatiborskom okrugu.

Džankove doline: (tur. *Can*) Toponim izveden od turskog patronima *Can* (*can* na srpskom znači „duša”). Ovo ime se na prostorima Balkana obično javlja kao žensko ime. Na teritoriji Srbije osim toponima Džankove doline nailazimo i na mikrotoponime Džanov potok i Džanovo polje.

Dželebdžići: (tur. *celepçi* trgovac stokom) Ovde je na već postojeći naziv zanimanja (*celep*) dodat nastavak *-çi* (*celepçi*) kojim se ponovo dobija naziv istog zanimanja. Kao što se može i videti iz primera, Dželebdžići je antroponim, i predstavlja naseljeno mesto u blizini Zlatarskog jezera između Nove Varoši i Arilja. Takođe, postoji i toponim Dželep, malo naseljeno mesto kod Ušća u Raškom okrugu.

Džep: (tur. *cep* džep) Utvrđeno je da je turska reč *cep* koja se aktivno upotrebljava u srpskom, postala toponim nakon deonimizacije. Džep je seoce od oko 180 stanovnika u opštini Vladičin Han u Pčinjskom okrugu.

Džepnica: (tur. *cep* džep) Toponim nastao dodavanjem srpskog toponimijskog nastavka *-nica* na reč džep. Džepnica, od 194 stanovnika u opštini Blace u Topličkom okrugu. U blizini Kragujevca nalazo se selo Džepare čiji je naziv izveden od istog korena.

Đepnica: (tur. *cep* džep) Ovaj toponim je obrazovan dodavanjem srpskog toponimskog nastavka *-nica* na tursku reč *cep* (džep), koja predstavlja turcizam u srpskom jeziku i koja se prihvata i kao balkanizam. Đepnica je selo u opštini Blace u Topličkom okrugu sa populacijom od 194 stanovnika.

Đeram (tur. *germe* zatezanje; *germe çubuğu* poluga za zatezanje) poluga za koju se veže kanta za izvlačenje vode iz bunara. Deo grada na Zvezdari. Nekada je na Slaviji

u Beogradu postojao bunar sa postavljenim đermom. Teško je utvrditi motiv nominacije, ali je, verovatno, na ovom mestu takođe postojao bunar sa đermom.

Đerdap: (tur. *girdap* vrtlog, brzac) Toponim dobijen deonimizacijom reči *girdap*. Ovaj toponim podrazumeva nacionalni park i dve najveće hidrocentrale u zemlji i okolini (Đerdap 1 i Đerdap 2), a ime je najverovatnije poteklo od vrtloga (*girdap*) koji su se mogli često videti na Dunavu pre nego što je sagrađena brana.

Đula: (tur. *gül* ruža) Toponim obrazovan od fitonima *gül* u turskom. Taj apelativ je u upotrebi i kao žensko vlastito ime u Srbiji. Toponimi od ovog apelativa su uglavnom nastajali deonimizacijom. Ustanovljeno je nekoliko toponima Đula koji se uglavnom pojavljuju kao oronimi i nazivi lokaliteta.

Erdoglija: (tur. *erdoğan* rođen kao junak, prerano rođen) Naziv naselja u Kragujevcu, poznatom po tome što njegovi stanovnici smatraju da su centar sveta i u svemu najbolji. Zvanično je proglašeno od strane Cesid-a za najbolje naselje u Srbiji.

Ešekovi: (tur. *eşek* magarac) Toponim nastao od turskog zoonima *eşek*. Nismo uspeli tačno da odgonetnemo kako je dobijen ovaj toponim. Ešekovi se sreće kao naziv jednog lokaliteta.

Findikov salaš: (tur. *findik* lešnik) Najverovatnije je u pitanju antroponimski mikrotoponim izveden od turskog fitonima *findik* (lešnik).

Gadžin Han: (tur. *han*) Opština Gadžin Han je opština Nišavskog okruga u Srbiji. Na severu se graniči sa opštinom Bela Palanka i gradom Nišem, na jugoistoku opštinom Babušnica, na jugu su opštine Vlasotince i Leskovac, a na zapadu sa opštinom Doljevac. Centar opštine je naselje Gadžin Han. Opština Gadžin Han pored naselja Gadžin Han obuhvata još 33 sela. Po podacima iz 2002. godine u opštini je živelo 10.464 stanovnika.

Gajtan: (tur. *gayta, kaytan* gajtan) Na teritoriji Srbije srećemo toponime Gornji Gajtan i Donji Gajtan, sela u opštini Medveđa u Jablaničkom okrugu. Gornji Gajtamn je prema popisu iz 2002. godine imao 87 stanovnika, a Donji Gajtan 142 stanovnika. U istom kraju postoji i Gajtanska reka, između Medveđe i Jablanice. Utvrđen je i mikrotoponim Gajtanoviće.

Gavez: (tur. *kafes kavez*) Gavez je naseljeno mesto grada Kruševca u Rasinskom okrugu sa 140 stanovnika (prema popisu iz 2002. godine).

Gočmanci: (tur. *göçmen* iseljenik, doseljenik, izbeglica) Kao mikrotoponim nastao od turske reči *göçmen*, Gočmanci predstavlja naziv jednog naseljenog mesta od oko 250 žitelja u blizini sela Brzeće u opštini Brus blizu Nacionalnog parka Kopaonik. Možda i postoji neka legenda o poreklu značenja ovog toponima, a moguće je da je u pitanju i antroponimski toponim. Postoji i mikrotoponim Gočmanski nastao od iste reči.

Gokčanica: (tur. *Gökçen*) Smatramo da je ovaj toponim nastao od reči *gökçen* koja se u turskom javlja u vidu imena ili prezimena, a koja nosi značenje „lepa, prijatna osoba”. Gokčanica je naseljeno mesto grada Kraljeva u Raškom okrugu smešteno na putu za Novi Pazar. U ovom selu živi 85 stanovnika.

Gulenovci: (tur. *gülen* onaj koji se smeje, nasmejan, pozitivan) Gulenovci su naselje u opštini Dimitrovgrad u Pirotskom okrugu. U naselju živi 60 stanovnika.

Hajdučica: (tur. *haydut* razbojnik, hajduk) Na teritoriji Srbije postoji dosta toponima nastalih od turskog apelativa *haydut*, reči koja u srpskom postoji u obliku „hajduk”. Mada se toponim Hajdučica (ime jedne reke) javlja kao jednoleksemini, toponimi nastali od ovog apelativa su većinom dvočlani i predstavljaju mikrotoponime - Hajdučka česma, Hajdučka voda, Hajdučki bunar, Hajdučki izvori, Hajdučki potok, Hajdukov salaš i Hajdučko brdo.

Hajrovo brdo: (tur. *Hayrettin*) Vlastito ime Hayrettin u turskom ima svoj hipokoristički oblik među muslimanima u Srbiji - Hajro. Od ovog patronima je nastao toponim Hajrovo brdo.

Ibrići: (tur. *İbrahim*) Toponim formiran od prezimena nastalog od hipokorističkog oblika vlastitog imena Ibrahim. Ibrići su naseljeno mesto u Krupnju. Trebalo bi istaći da se na različitim mestima u Srbiji nailazi na mikrotoponime nastale od istog imena, kao što su Ibrovska ravna, Ibrovska česma i Ibrahimova dolina.

Ilidža: (tur. *ilica* banja) Na prostoru Balkana često srećemo toponime nastale od turske reči *ilica*. Najvažniji je, bez sumnje, onaj koji predstavlja opštinu grada Sarajeva. Isti toponim postoji i u Valjevu i takođe predstavlja deo grada. Tu vidimo kako je hidronim postao ojkonom. Kao mikrohidronim i lokalitet, toponim Ilidža se nalazi u blizini sela Miratovac na granici sa Makedonijom.

Indija: (tur. *inci* biser) Indija je naselje koje se nalazi severozapadno od Beograda u Sremskom okrugu u Autonomnoj pokrajini Vojvodini. Prema popisu iz 2011. godine u Indiji živi 26025 stanovnika različite nacionalnosti. Nismo mogli da precizno utvrdimo kako je grad dobio svoj naziv.

Jagodin Mala: (tur. *mahalle* kraj, četvrt, mala) Jagodin Mala je dvočlani toponim izveden od srpske reči i turskog apelativa mala. Jagodin-mala se nalazi u Nišu, u gradskoj opštini Pantelejš, na putu za Jagodinu. Prema predanju, Nišlije koje su tamo nekada živeli nisu bili baš redovni poreski obveznici pa su ih zato Turci iselili i poslali u nekadašnji Tatar pazar u Bugarskoj, a na njihova imanja su dovedeni Jagodinci.

Janićare: (tur. *yeniçeri* janičar) Redak toponim potekao od turske reči *yeniçeri* koja postoji u srpskom kao turcizam u obliku janičar. Janićare su lokalitet kod sela Kruševo grada Novog Pazara. Trebalo bi istaći i da smo utvrdili da postoji i oronim Janjičarsko brdo nastao od ovog apelativa.

Jarak: (tur. *yarık* zasek, pukotina; prokop, kanal) Ovaj toponim se na teritoriji Srbije uglavnom sreće kao mikrotoponim i to u dve varijante – kao jarak ili jaruga. Pretpostavljamo da su obe varijante, uz pretrpljene fonetske promene, potekle od reči *yarık* / *yarug* u značenju prokop / kanal / pukotina u zemlji. U pogledu značenja, jarak predstavlja širok i velik procep ili kanal u zemlji, a jaruga veliku jamu, procep ili omanju dolinu. Apelativ jarak se često sreće na području Srbije kao geografski termin. Deonimizovani naziv Jarak sreće se na različitim lokacijama kao naziv naselja - Jarak (kod Gardinovaca), Jarak (Vršac), Jarakovići i Jarak (gaj).

Jaruga: (tur. *yarug* velika jama, procep, omanja dolina). Pretpostavljamo da je jaruga nastala od turske reči *yarug*, uz pretrpljene fonetske promene. Kad se u kaže jaruga, deluje kao da je augmentativ od jarka. Takođe se često sreće kao geografski termin u srpskim toponimima. Poznato je da je prva odluka o ustanku protiv Osmanlija doneta u Jaruzi, nadomak Topole. U toponimiji Srbije ima dosta dvoleksemnih toponima sa apelativom jaruga. To su: Kriva jaruga, Duboka jaruga, Suva jaruga, Turska jaruga, Kusa jaruga. Takođe postoji i toponim Jaruge.

Jaramazov: (tur. *yaramaz* nestašan, nevaljao, prezime Jaramaz) Naziv lokaliteta u blizini Bačke Topole izveden od nadimka jaramaz ili prezimena Jaramazov.

Jorgovan: (tur. *erguvan* jorgovan) Toponim nastao od turskog fitonima *erguvan*. Javlja se kao oronimi Mali Jorgovan i Veliki Jorgovan.

Kaçamak: (tur. *kaçamak* kačamak) Toponim nastao kao rezultat deonimizacije turske reči *kaçamak* koja i u turskom i u srpskom jeziku predstavlja naziv jednog jela. Kačamak je ime jednog seoceta kod Kuršumlije. Ovaj toponim je jedan od najoriginalnijih toponima u našem radu u pogledu naziva.

Kačarci: (tur. *Kaçar* Kačar, Kadžar - stari turski narod). Toponim nastao od turskog etnonima *Kaçar*. Naziv malog naseljenog mesta pored sela Spančevac u opštini Bujanovac. Na isti toponim kao lokalitet nailazimo i severno od Vranja. Velika je verovatnoća da i prostrani šumoviti predeo Kačar u istoj oblasti u podnožju planine Čemernik ima veze sa ovim toponimom. Postoje i antroponimski toponimi Kačarevo i

Kačarevo jezero, kao i drugi primeri kao što su Kačarsko bilo, potok Kačaruša i Kačarovski rid.

Kačarevo: (tur. *Kaçar* naziv turskog plemena) Kačarevo je gradsko naselje na teritoriji Pančeva u Južnobanatskom okrugu u kojem živi oko 7100 stanovnika. Reč Kačar postoji među srpskim prezimenima kao etnonim potekao od naziva jednog turskog plemena - Kačar (*Kaçar*). Kraljevićevo, nekadašnji naziv ovog naselja, promenjen je u Kačarevo 1944. godine u čast narodnog heroja Svetozara Kačara. Ovaj antroponimski otkonim nastao od prezimena istorijske ličnosti izveden je uz pomoć toponimijskog nastavka *-evo*.

Kačaruša: (tur. *Kaçar*) Mikrohidronim potekao od turskog etnonima *Kaçar*. U pitanju je izvor u blizini sela Brčani kod Beograda.

Kadibogaz: (tur. *kadı* kadija, sudija + *boğaz* klanac, tesnac; grlo) Kadibogaz (Kadijin tesnac) je granični prelaz na jugoistoku Srbije, u Timočkoj oblasti u opštini Knjaževac. Ovaj granični prelaz koji spaja opštine Knjaževac u Srbiji i Belogradčik u Bugarskoj i koji je u osmanlijsko doba predstavljao važan strateški prelaz, nedavno je obnovljen.

Kadijevac: (tur. *kadı* kadija) Toponim Kadijevac je izveden od turske reči *kadı* koja u srpskom postoji kao turcizam u obliku „kadija” i srpskog nastavka *-vac*. Ustanovljeno je da postoje dva brda sa imenom Kadijevac. U srpskoj toponomastici takođe srećemo i mikrooronom Kadijina glava nastao takođe od iste komponente „kadija”.

Kadina Luka: (tur. *kadı* kadija) Kadina Luka je selo u opštini Ljig u Kolubarskom okrugu i broji 433 žitelja. Smatramo da je ovaj toponim potekao od turske reči *kadı* - „kadija”.

Kadinjača: (tur. *kadı* kadija) Kadinjača je ime jednog brda čiji je naziv izveden iz turske reči *kadı* - „kadija”. Ovo brdo je udaljeno 14 km od Užica. Istovremeno

predstavlja i memorijalni kompleks izgrađen u znak sećanja na branioce Užica koji su se borili u bici na Kadinjači protiv nemačkih okupacionih trupa, a ta činjenica ovom oronimu još više pridaje na značaju. Javlja se i toponim Karaula Kadinjača na tromeđi Srbije, Bugarske i Makedonije.

Kajtasovo: (tur. *kaytaş* lopov, prevarant) Toponim Kajtasovo nastao od turske reči *kaytaş* je najverovatnije antroponimski toponim. U pitanju je selo sa 262 žitelja u opštini Bela Crkva u Južnobanatskom okrugu. Zabeleženi su i mikrotoponimi Kajtašov potok i Kajtašova jaruga nastali od iste komponente.

Kalabovce: (tur. *kalabalık* gužva) Toponim izveden od turske reči *kalabalık*, koja se u turskim dijalektima, naročito na Balkanu, javlja u obliku „kalaba”. Na reč „kalaba” je dodat srpski nastavak. Kalabovce je selo sa 102 stanovnika u opštini Surdulica u Pčinjskom okrugu.

Kalafat: (tur. *kalafat* vrsta janičarske kape) Kalafat je vrsta kape koju su u doba Osmanlija nosili janičari i osobe na visokom položaju. Toponim Kalafati, obrazovan dodavanjem srpskog nastavka za množinu *-i* na reč kalafat, predstavlja naziv jednog sela sa 255 žitelja u opštini Priboj u Zlatiborskom okrugu. U obliku Kalafat postoji oronim u niškoj gradskoj opštini Pantelejš. Ustanovljeno je da postoji i jedan lokalitet u blizini Soko Banje u varijanti Kalavat.

Kalajdžići: (tur. *kalaycı* limar) U srpskom jeziku postoji prezime izvedeno od turske reči *kalaycı*. Toponim Kalajdžići nastao od ovog antroponima javlja se kao naziv za lokalitete u Kuli i Vladičinom Hanu.

Kalanjevci: (tur. *kalan* onaj koji ostaje) Prezime Kalan postoji u turskom, a može se sresti i u srpskom, takođe kao prezime. Toponim Kalanjevci izveden od tog antroponima predstavlja naziv jednog sela u opštini Ljig u Kolubarskom okrugu (selo ima oko 600 stanovnika). U Srbiji se nalazi i toponim Kalanovci od istog apelativa.

Kaldrmići: (tur. *kaldırım* kaldrma) Toponim nastao od turske reči *kaldırım* koja se u srpskom javlja kao turcizam „kaldrma”. Kaldrmići je naziv jednog lokaliteta u Krupnju. Javlja se i u deonimiziranom obliku Kaldrma kao naziv jednog lokaliteta u Zlatiborskom okrugu.

Kale : (tur. *kale* tvrđava) Želimo da istaknemo činjenicu da se na teritoriji Srbije javlja veliki broj toponima nastalih od turske reči *kale*. Osim najpoznatijeg beogradskog toponima Kalemegdana, ima mnogo toponima nastalih deonimizacijom reči *kale* kao i veći broj sastavljenih toponima koji se javljaju na različitim lokacijama kao što su: selo Kalenić, pijaca Kalenić, Kalenička reka, Marino kale i Markovo kale.

Kalemegdan: (tur. *kale* tvrđava + tur. *meydan* polje, poljana, otvoren prostor; trg). Ovaj toponim je do danas ostao u službenoj upotrebi, dok se toponim Fićir bajir – „Breg za razmišljanje“ (tur. *fikir* mišljenje, ideja + tur. *bayır* brdo, padina) kojim su Turci nazivali deo savske padine Gornjeg grada (današnjeg Kalemegdana) više ne koristi. Kalemegdan je najveći i najpoznatiji beogradski park – muzej na otvorenom.

Kalimance: (tur. *Kahraman* ili *Keriman*) Toponim koji je verovatno nastao od vlastitih imena *Kahraman* ili *Keriman* u turskom. Toponim Kalimance, izveden od ovog apelativa i najverovatnije antroponimski toponim, predstavlja ime jednog sela sa oko 100 žitelja u opštini Vladičin Han u Pčinjskom okrugu. Toponim Kalimanići (od istog apelativa) je naziv jednog naseljenog mesta u opštini Kuršumlija u Topličkom okrugu, kao i naziv naseljenog mesta u opštini Gornji Milanovac u Moravičkom okrugu.

Kalište: (tur. *kala* močvarno zemljište, blatište) Toponim nastao dodavanjem srpskog toponimskog nastavka *-ište* na reč *kala* koja u nekim turskim dijalektima označava močvarno zemljište, blatište. Ispravnost naše teorije potkrepljuje činjenica da u ovom slučaju postoji nastavak *-ište*. Kalište je naziv sela sa 421 stanovnikom u opštini Malo Crniće u Braničevskom okrugu. Naša je procena da u srpskoj toponomastici ima i drugih mikrotoponima sa ovom komponentom.

Kalkan: (tur. *kalkan* štit) Toponim nastao deonimizacijom od turske reči *kalkan* koja znači „štit”. Oronim Kalkan je naziv jedne planine u blizini Ljubovije u Mačvanskom okrugu.

Kambelevac: (tur. *Kamber*) Toponim izveden od *Kamber*, vlastitog imena u turskom, najverovatnije predstavlja antroponimski toponim. Kambelevac je naselje u opštini Babušnica u Pirotskom okrugu i ima 419 žitelja.

Kamiševo: (tur. *kamış* trska) Toponim nastao od turskog apelativa *kamış*. Predstavlja naziv lokaliteta koji se nalazi između Sjenice i Tutina.

Kandžik: (tur. *kancık* ženka, kučka; prevrtljivac) Toponim nastao kao posledica deonimizacije turske reči *kancık*. Kandžik je naziv brda i proplanka pored sela Tamnić kod Negotina u Borskom okrugu. U blizini takođe postoji i toponim Kandžik brdo nadomak sela Mokranje.

Kantar: (tur. *kantar* kantar, vrsta vage za merenje) Toponim deonimiziran od turske reči *kantar*. Predstavlja ime padine u blizini Novog Sela kod Kruševca.

Kapidžija: (tur. *kapıcı* vratar) Nismo uspeli tačno da utvrdimo kako je dobijen toponim Kapidžija. Kapidžija je naseljeno mesto grada Kruševca u Rasinsko okrugu i ima 1485 stanovnika.

Kapija: (tur. *kapı* vrata, kapija) Turska reč *kapı* postoji u srpskom u obliku „kapija”. Od ovog apelativa su nastali nazivi za ulaze u tvrđavu, kao što se može videti u primerima Sahat kapija i Stambol kapija na Kalemegdanu. Donja Kapija i Gornja Kapija su nazivi lokaliteta u blizini beogradskog naselja Leštane, a Zucka Kapija se javlja kao naziv jednog lokaliteta pored sela Zuce. Još jedan dvočlani toponim je i Stara Kapija, lokalitet prekoputa Grocke, tačnije pored Dunava i sela Ivanovo u Južnobanatskom okrugu, a utvrdili smo i toponime Čorava Kapija (*Kör Kapı*) i Demir Kapija. Toponim Kapija nastao deonimizacijom predstavlja naziv lokaliteta u nekim drugim naseljenim mestima.

Kara: (tur. *kara* crn) Turska reč *kara* (crn) često se sreće u srpskim prezimenima i toponimima. Toponim Kara, u ovom slučaju toponim nastao deonimizacijom, predstavlja ime jednog potoka u selu Drumine blizu Sopota u Beogradu. Ovaj često viđen apelativ je u ovom primeru hidronim, a u primeru Kara Dag predstavlja oronim, što je slučaj i u turskoj toponomastici gde se ovaj apelativ javlja u figurativnom značenju uglavnom upravo kao hidronim ili oronim. Vrlo je zanimljiv primer Kara Dag koji predstavlja toponim obrazovan od dva turska apelativa i koji na srpskom znači „Crna planina”. Kara Dag se nalazi na granici sa Kosovom u opštini Bujanovac u Pčinjskom okrugu. Utvrđeni su i mnogi mikrtoponimi obrazovani od apelativa *kara*, kao što su Karabare, Karajanci, Karan, Karanci, Karaklije, Karačunar salaš, Karačunov salaš i Karauka.

Karabučje: (tur. *kara* crn + tur. *bük* šipražje, šikara pored reke; krivina, okuka) Naziv lokaliteta u blizini sela Mali Požarevac kod Mladenovca.

Karaburma: (tur. *kara* crn + *burun* greben, rt; nos; „Crni rt“). Postoje različita mišljenja vezana za etimologiju naziva ovog beogradskog naselja. Najčešće se prevodi kao Crni rt, jer su se na tom mestu izvršavale smrtne kazne. Ispravniji etimološki oblik je *Kayaburun*, *Kayaburnu* (tur. *kaya* stena) „Stenovit, kameni greben, rt“. Prota Mateja Nenadović beleži naziv ovoga lokaliteta kao Kajaburma (Teodosijević 2011: 388).

Karadaci: (tur. *Karadağ* Crna Gora) Toponim Karadaci je potekao od reči *Karadağ*, turskog naziva za Crnu Goru i mogao bi da znači „Crnogorci”. Ustanovljeno je da se radi o nazivu jednog lokaliteta pored Mandžine Mahale u blizini Vlasinskog jezera kod Surdulice.

Karadak: (tur. *Karadağ* Crna Gora, planina) Karadak je naselje u opštini Raška u Raškom okrugu i broji 56 žitelja.

Karadže: (tur. *karaca* srna, crnomanjast) U srpskoj onomastici se mogu sresti antroponimi i toponimi nastali od turske reči *karaca*. Oblik množine ove reči, Karadže,

naziv je jednog brdovitog lokaliteta i zaselka između Kraljeva i Ivanjice. Utvrđeni su i mikrotoponimi Karadža i Karadžin čukar, nastali deonimizacijom.

Karadorđev Dud: (*kara* crn; *dut* dud) Ovaj toponim je nastao od od turskih reči *kara* i *dut* i od srpskog patronima Đorđe. Karadorđev Dud je jedna od centralnih četvrti grada Smedereva u Podunavskom okrugu.

Karadorđevo: (tur. *kara* crn) Karadorđevo je naselje u opštini Bačka Topola u Severnobačkom okrugu (468 stanovika), kao i naselje u opštini Bačka Palanka u Južnobačkom okrugu (733 stanovnika).

Karagača: (tur. *karaağaç* brest) U pitanju je fitonimski oronim dobijen od reči *karaağaç*, turskog naziva za brest. Poznato je novosadsko naselje Karagača koje administrativno pripada Petrovaradinu. To je i naziv manjeg mesta u beogradskom naselju Vrčin, pored Karagačkog brda.

Karajukića bunari: (tur. *kara* crn; *pinar* bunar) Dvopleksemni toponim nastao spajanjem antroponima Karajukić (tur. *kara* crn) i turske reči *pinar*. Karajukića bunari je naselje u opštini Sjenica u Zlatiborskom okrugu.

Karakaj: (tur. *kara* crn; *kaya* stena) Kompozit nastao od dvaju turskih reči - *kara* i *kaya*. Karakaj je zapravo selo koje se nalazi u Bosni i Hercegovini u opštini Zvornik. Međutim, Karakaj je takođe i naziv graničnog prelaza između istoimenog sela i Malog Zvornika, između Srbije i Bosne i Hercegovine, zbog čega smo ga uvrstili u ovaj rad.

Karakaš: (tur. *kara* crn; *kaş* obrva) Toponim nastao spajanjem turskih reči *kara* i *kaş*. Ovaj antroponim se često sreće na prostoru Balkana kao varijanta prezimena, kao što se u Srbiji može videti iz primera prezimena sportiste/stonotenisera Aleksandra Karakaševića. Na teritoriji Srbije su utvrđeni toponimi Karakaš, Karakaši i Karakaška dolina. Karakaši su malo naseljeno mesto kod Leskovca.

Karakuša: (tur. *karakuş* carski orao, crni orao, crna ptica) Toponim nastao spajanjem turskih reči *kara* (crn) i *kuş* (ptica), tačnije toponim nastao od zoonima *karakuş* što označava jednu vrstu orla. Karakuša je lovište u blizini Šapca koje obuhvata prostor od oko 8000 hektara. Možda je ovaj predeo u blizini Drine ime dobilo po vrsti orla koja nastanjuje tu oblast.

Karaman: (tur. *Karaman* antroponim nastao po imenu seldžuškog poglavice Karamana) Karamanica je naselje u opštini Bosilegrad u Pčinjskom okrugu i ima 47 stanovnika. Karamanci je naziv izvora u blizini sela Manjinac kod Knjaževca.

Karamejdani: (tur. *kara* crn; *meydan* trg) Ovaj toponim koji bi se na srpski mogao prevesti kao Crni trgovi, predstavlja ime jednog jezera između Sjedinice i Tutina.

Karan: (tur. *karan* mračan, crnomanjast, hrabar) Karan je često prezime na Balkanu. Vremenom su ta prezimena postala i toponimi. Jedan od njih je selo Karan u opštini Užice u Zlatiborskom okrugu, sa 516 stanovnika. Pored ovog toponima koji je deonimiziran srećemo i ojkonom Karanovac, naselje od 409 stanovnika u opštini Varvarin u Rasinskom okrugu. Još neki toponimi izvedeni or apelativa *karan* su Karanovac, Karanci, Karanovići, Karanov salaš i Garanovica.

Karataš: (tur. *kara* crn; *taş* kamen) Toponim obrazovan od apelativa *kara* (crn) i *taş* (kamen) u turskom. Karataš je naziv sportskog i omladinskog kampa pri Zavodu za sport i medicinu sporta Republike Srbije, a nalazi se u Kladovu u Borskom okrugu. Pretpostavka je da je još pre osnivanja kampa taj lokalitet nosio ime Karataš.

Karaula: (tur. *karakol* stražarnica, vojna, policijska stanica) Toponim potekao od turske reči karavul/karakol u Srbiji se uglavnom sreće kao oronim. Karaula je seoce od 40 žitelja u opštini Prijepolje u Zlatiborskom okrugu.

Karaula: (tur. *karavul*, *karavulhane* stražarnica, vojna pogranična stanica, policijska stanica, karaula). U savremenom srpskom jeziku se i dalje koristi u značenju objekata za obezbeđenje državnih granica. Pošto označava graničnu policijsku stanicu i stražarsku kulu, ovaj toponim najčešće srećemo na državnim ili oblasnim granicama i

kontrolnim tačkama/pozicijama. Primećuje se da se Karaula, kao toponim, najčešće javlja kao naziv za planinu ili brdo. Trebalo bi naglasiti da je ustanovljeno na desetine toponima Karaula kao i to da je taj toponim nastao uglavnom deonimizacijom. Pored toga što se javlja kao oronim i naziv lokaliteta, srećemo i mikrohidronim Karaulski potok.

Karavukovo: (tur. *kara* crn) Karavukovo je naselje u opštini Odžaci u Zapadnobačkom okrugu u kojem živi oko 4200 stanovnika. Iako postoje mnoge legende o poreklu ovog naziva, moguće je da potiče od jednog prezimena, pa je tako nastao hibridni toponim spajanjem reči *kara* i *vuk*. Postoji i toponim Karavukovački rit na obali Dunava blizu naselja Karavukovo, odakle je i preuzeto ime, kao i kanal Karavukovo pored naselja.

Kardašica: (tur. *kardeş* brat/sestra) Toponim dobijen od turske reči *kardeş* što na srpskom znači brat ili sestra. Javlja se i toponim Čordaševi salaš izveden od iste reči uz pretrpljenu fonetsku promenu.

Kare: (tur. *kare* kvadrat) U srpskoj onomastici je prisutan toponim Kare za koji smatramo da je nastao kao rezultat deonimizacije apelativa *kare* u turskom. Kare je seoce sa 54 stanovnika koje se nalazi u opštini Žitorađa u Topličkom okrugu.

Kasapovac: (tur. *kasap* kasapin) Ovaj toponim je obrazovan dodavanjem srpskog toponimijskog nastavka -ovac na tursku reč *kasap*. Javlja se kao naziv lokaliteta u blizini beogradskog naselja Ripanj, a takođe i kao naziv železničke stanice pored istoimenog lokaliteta, na pruzi Beograd-Istanbul i Beograd-Solun. Toponim Kasapovica nastao od istog apelativa postoji i kao mikrooronim blizu granice sa Bosnom i Hercegovinom na Mokroj Gori u opštini Užice u Zlatiborskom okrugu. U mladenovačkom naselju Šepšin srećemo oronim Kasapsko brdo. U srpskoj toponomastici nailazimo i na druge različite mikrotoponime kao što su Kasapovac, Kasapnica i Kasapska pustara.

Katrga: (tur. *kadırğa* galijski brod, na vesla; snažan) Postoji verovatnoća da je ovaj toponim nastao i od turskog apelativa *katır* u značenju „mazga”. Katrga je selo u opštini Čačak u Moravičkom okrugu i broji oko 870 stanovnika, a u blizini ovog sela nalaze se i manja naselja Gornja Katrga i Donja Katrga.

Kavadar: (tur. *kafadar* prislan prijatelj, prijatelji koji se dobro slažu) Toponim Kavadar dobijen deonimizacijom turske reči *kafadar* predstavlja ime jednog sela od 364 žitelja u opštini Rekovac u Pomoravskom okrugu.

Kavalučina: (tur. *kahve* kafa; *kafa* glava; *kavak* topola) Postoji pretpostavka da je ovaj toponim nastao od turskih reči *kahve* (kafa), *kafa* (glava) ili *kavak* (topola), uz primljene toponimijske nastavke *-luk* i *-čina*. Mišljenja smo da je toponim dobijen od reči „kavakluk” (šuma topola) s obzirom na to da se nalazi izvan naselja. Kavalučina je naziv lokaliteta u gradskom naselju Mladenovac grada Beograda.

Kavgalija: (tur. *kavga* kavga, svađa; *kavgalı* ogorčen, ljut) Zanimljiv toponim obrazovan od komponenata iz turskog jezika – reči *kavga* i nastavka *-li* (*-lija*). Verujemo da iza ovog toponima postoji zanimljiva legenda. U pitanju je oronim – naziv jedne planine u blizini Kraljeva na putu Kraljevo-Novi Pazar.

Kazan: (tur. *kazan* kazan) Primećujemo da toponimi nastali od apelativa *kazan* (koji predstavlja turcizam u srpskom) najčešće primaju srpski toponimijski nastavak *-ište* i dobijaju oblik Kazanište. U srpskoj toponimastici se varijanta Kazanište sreće uglavnom kao naziv lokaliteta, a takođe postoje i mikrohidronimi Kazanov potok i Kazanski potok.

Kerkezovići: (tur. *kerkez* / *kerkenez* kliktavac) Toponim nastao od turskog zoonima *kerkez* / *kerkenez*. Toponim Kerkezovići za koji vidimo da je antropnimski, u srpskoj toponimastici se javlja kao naziv lokaliteta.

Keserovina: (tur. *keser* keser, tesarska sekirica) Toponim izveden od turske reči *keser*. Keserovina, najverovatnije antropnimski toponim, naziv je jednog sela u opštini Užice u Zlatiborskom okrugu. U selu živi oko 450 stanovika.

Komarane: (tur. *Kamuran*) Toponim nastao od vlastitog imena *Kamuran* u turskom, a na ovo vlastito ime je dodat srpski nastavak -e za oblik množine (nekadašnji naziv Komarani). Komarane je selo u opštini Rekovac u Pomoravskom okrugu i brojo oko 180 stanovnika. Toponim Komarani izveden od istog apelativa predstavlja ime jednog sela sa oko 300 žitelja u opštini Nova Varoš u Zlatiborskom okrugu. Toponim Komaran je nastao deonimizacijom istog apelativa i predstavlja ime naseljenog mesta u blizini Brodareva u Zlatiborskom okrugu.

Komša: (tur. *komşu* komšija) Turska reč *komşu* u srpskom ima oblik „komšija”, a s obzirom na to da se u narodu i na dijalektima koristi i oblik „komša”, smatramo da je ovaj toponim Komša potekao od tog apelativa i to deonimizacijom. Komša je ime potoka u selu Neresnica u opštini Kučevo u Braničevskom okrugu.

Konak: (tur. *konak* konak) U srpskoj toponomastici često nailazimo na toponime nastale od apelativa *konak* koji i u srpskom i u turskom nosi isto značenje. Kao ojkonom nalazimo selo Konak sa 777 stanovnika u opštini Sečanj u Srednjobanatskom okrugu. Primećeno je da se ovaj toponim najčešće sreće kao ime starih konaka ili objekata u gradskim centrima. Kao najvažnije konake možemo navesti Konak kneginje Ljubice u Beogradu, Amidžin Konak u Kragujevcu i Konak kneza Jovice u Valjevu.

Korija: (tur. *koru* šumica, gaj, lug) U srpskoj toponomastici nailazimo na nekoliko toponima nastalih od turske reči *koru*. Postoje dve varijante - Korija i Kurija, kao i mikrotoponimi Mala i Velika Kurija.

Kovandžići: (tur. *kovan* košnica / *kovancı* pčelar) Dodavanjem turskog nastavka -ci koji se aktivno upotrebljava i u srpskom (-dži / -džija) na tursku reč *kovan* dobijamo naziv zanimanja *kovancı* (kovandžija) - pčelar. Tako oformljena reč je vremenom postala i varijanta prezimena Kovandžić, a zatim je taj antroponim postao i toponim - Kovandžići. Kovandžići su zaselak u Sebečevcu kod Kruševca.

Kovanluk: (tur. *kovan* košnica) Ovaj toponim nastao je od reči *kovan* i turskog toponimskog nastavka *-luk*. Na srpski se može prevesti kao Pčelarnik ili Pčelarski kraj. Želimo da istaknemo činjenicu da ovaj toponim nema drugačije varijante. Najvažniji među toponimima Kovanluk je gradsko naselje u niškoj opštini Palilula. Takođe je važno i naselje Kovanluk u Kraljevu sa oko 2300 stanovnika. U opštini Merošina u Nišavskom okrugu nalazimo naselje Kovanluk u kojem živi 266 stanovnika. U navedenim primerima se primećuje da su ovi toponimi vremenom postali urbanonimski toponimi i mikro ojkonimi. Toponim Kovanluk pojavljuje se kao naziv za neku manju oblast/predeo i nalazi se na prostorima blizu naselja. Kovanluk je i naziv jednog predela između Erinog brda i Vinče u Beogradu, zatim naziv predela u Umčarima, kao i predela u Ripnju, takođe u Beogradu, naziv planinskog/brdovitog predela u naselju Braljina u blizini Čičevca, naziv dela sela Donja Jajina kod Leskovca, kao i naziv predela u blizini sela Stragari blizu Trstenika. Svakako da se ovaj toponim može sresti i na mnogim drugim mestima kao mikrotoponim.

Kozličić: (tur. *koz* orah (plod)) Toponim nastao od turske reči *koz* i turskog nastavka *-li*. U Turskoj se često sreće oblik Kozlu (orahovac) kao toponim i antroponim. Toponim Kozličić nastao od prezimena predstavlja naziv jednog naseljenog mesta u blizini Valjeva u Kolubarskom okrugu.

Krdžići: (tur. *kiracı* najamni prevoznik robe, kiradžija) Turska reč *kiracı* se nekada u srpskom jeziku upotrebljavala u obliku kiridžija u značenju najamni prevoznik robe. Pretpostavka je da je ta reč vremenom postala prezime. Antroponimski toponim Krdžići je naseljeno mesto kod Ušća u Raškom okrugu.

Krečana: (tur. *kireçhane* krečana) Toponim nastao od turske reči *kireçhane*, a ime Krečana, mesta odakle se vadio ili na kom se pravio kreč je verovatno u međuvremenu postalo toponim. Krečana predstavlja ime jednog brda između Arilja i Zlatibora.

Kula: (tur. *kule* kula) Na čitavom području Srbije često nalazimo toponime od apelativa „kula” s obzirom na to da je u srpskom reč „kula” u aktivnoj upotrebi. Najvažniji toponim je grad Kula koji se nalazi u istoimenoj opštini u Zapadnobačkom

okragu u Vojvodini i koji ima 17866 stanovnika. Ime je dobio najverovatnije po kuli koja se nekada tu nalazila. Osim grada, postoji još jedan ojkonom Kula - selo sa 653 žitelja koje se nalazi u opštini Malo Crniće u Braničevskom okrugu. Ivan kula je utvrđenje koje se nalazi 33 km južno od Kuršumlije, na planini Radan. U Srbiji postoji veliki broj toponima izvedenih od apelativa „kula”.

Kulić: (tur. *kul* rob, božji rob) Od ove turske reči nastala su mnoga prezimena kao što su Kulić, Kulin i Kulinović. Od ovih prezimena obrazovani su toponimi kao što su Kulić, Kulinovci, Kulina i drugi. Kulić je naseljeno mesto grada Smedereva u Podunavskom okrugu koje ima oko 230 stanovnika. U blizini naselja nalazi se tvrđava Kulič. Kulinovci je naselje u opštini Čačak u Moravičkom okrugu koje ima oko 400 stanovnika. Kulina je naselje u Srbiji u opštini Aleksinac u Nišavskom okrugu sa oko 700 stanovnika. Od ove reči izvedeni su i drugi toponimi kao što su Kulajna, Kulbajrit, Kuline, Kulino brdo, Kulišta, Kuljanska glava, Kuljina.

Kumane: (tur. *Kuman* naziv naroda) Kao što je već rečeno ranije, Kumani koji su zauzeli svoje mesto u istoriji Balkana, ostavili su svoje tragove u srpskoj onomastici dokazujući svoje postojanje na ovim prostorima. Najvažniji među tim toponimima je selo Kumane u opštini Novi Bečej u Srednjobanatskom okrugu sa populacijom od oko 3284 stanovnika. Toponim Kumane je nastao dodavanjem nastavka za množinu *-e* na etnonim Kuman. Srbi veruju da su na tim prostorima nekada živeli Kumani. Još jedan istoimeni toponim, selo Kumanovo nalazi kod Velikog Gradišta u Braničevskom okrugu i ima populaciju od oko 324 stanovnika.

Kundak: (tur. *kundak* kundak, deo oružja) Naziv brda pored sela Turija severno od Arandelovca. Možda se reč kundak (zadnji deo oružja koji se oslanja na rame služeći kao oslonac pri gađanju) upotrebljavala u starom srpskom pa tako postala i toponim.

Kurbalija: (tur. *kurbağa* žaba) Kurbalija je zoonomski toponim obrazovan od turske reči *kurbağa* i nastavka *-lija* (u značenju „mesto gde ima žaba”). Kurbalija je selo u opštini Preševo u Pčinjskom okrugu i u njemu živi 146 stanovnika.

Kuršumlja: (tur. *kurşunlu* s olovom) Kada su Osmanlije nakon Kosovske bitke zavladaali tom oblašću, ovaj grad su nazvali Kuršumli Kilise (*Kurşunlu Kilise*), po manastirima Sv. Nikole i Bogorodice čije su kupole bile pokrivene olovom. Delimično izmenjen, naziv mesta je dobio oblik Kuršumlja (*Kurşunlu* > *Kurşum(n)lija*) nakon povlačenja Osmanlija iz te oblasti i grada 1878. godine. Nalazi se na jugu Srbije. Poznata je Kuršumlijska banja.

Kusa Jaruga: (tur. *kısa* kratak, *yarık* jaruga, udubljenje, pukotina, brazgotina, zasek) Dvopleksemni toponim obrazovan od turskih reči *kısa* i *yarık*. Leksema *kus* koju ovde srećemo je izuzetno važna jer je upotrebljena samo u ovom toponimi i u izreci “što je brzo, to je i kuso”. Kusa Jaruga je identična krajoliku po kome je nazvana. Nalazi se između Kumodraža i Bujanj Potoka u Beogradu.

Lalinac: (tur. *lale* lala) Toponim izveden od turskog fitonima *lale* koji u srpskom ima oblik „lala”. Lalinac je naselje u centralnoj gradskoj opštini Palilula grada Niša koje ima oko 1800 stanovnika. Utvrđen je i toponim Laleševac za koji smatramo da je nastao od ovog istog apelativa.

Lešće: (tur. *leş* leš) Lešće je gradsko naselje u Beogradu, a naziv je dobilo dodavanjem srpskog nastavka *-će* na tursku reč *leş*. U ovom naselju u gradskoj opštini Palilula nalazi se i jedno od najvećih groblja u Beogradu koje nosi isto ime - Lešće.

Lešje: (tur. *leş* leš) Lešje, naziv jednog sela sa 364 žitelja u opštini Paraćin u Pomoravskom okrugu. Ime je dobilo dodavanjem srpskog nastavka *-je* na tursku reč *leş*. Nadimak sela se nalazi i istoimeni manastir. Takođe, postoji i potok Lešje u blizini sela Gradište u opštini Knjaževac.

Lešnica: (tur. *leş* leš) Lešnica je naziv jednog sela kod Loznice u Mačvanskom okrugu u kojem živi 4731 stanovnik. Naziv je dobilo dodavanjem srpskog toponimskog nastavka *-nica* na tursku reč *leş*. Pored toga, postoji i toponim Leševo kao naziv jednog

malog naseljenog mesta u blizini Kraljeva. Složeni ojkonim Jadranska Lešnica beležimo kao selo sa 1933 žitelja u opštini Loznica u Mačvanskom okrugu. Toponim Lješnica se sreće kao naziv jednog sela sa 189 stanovnika u opštini Kučevo u Braničevskom okrugu.

Leštane: (tur. *leş* leš) Od reči „leš” koja je u srpski jezik prešla iz turskog i koja, kao i u turskom, ne označava samo životinjski već i ljudski leš, izvedeni su toponimi koji su, većinom, ojkonimi, i koje uglavnom srećemo u značenju groblje. Najvažniji toponim iz ove grupe je svakako naselje Leštane u beogradskoj opštini Grocka (nekadašnji stari naziv Grocke je Hisardžik). Trebalo bi istaći to da se ovo naselje sa 8492 stanovnika nalazi na nekadašnjem trgovačkom putu Beograd-Istanbul.

Mahala: (tur. *mahalle* gradska četvrt, mahala, mala) Na teritoriji Srbije postoji na desetine toponima koji u sebi imaju tursku reč *mahalle* u obliku „mahala” ili „mala” u srpskoj onomastici. Ovaj apelativ se najčešće viđa u složenim i patronimskim toponimima. Na jugu Srbije blizu granice sa Makedonijom ovaj apelativ ima varijantu „mahala”, a u ostalim oblastima „mala”. Apelativ „mahala” u turskom označava „mali deo grada”, a na ovim prostorima se, a naročito u Pčinjskom okrugu, upotrebljava u značenju „malo naseljeno mesto sa nekoliko domaćinstava (od nekoliko kuća) udaljeno od sela ili varošice”. Najpoznatiji toponimi iz ove grupe su urbanonimi Savamala u Beogradu, kao i Šećer Mala i Jagodin mala u Nišu. S obzirom na to da ovde ne bismo mogli navesti sve toponime sa ovim apelativom, nabrojaćemo neke od njih koji se najčešće javljaju, a to su Ciganska Mala, Donja Mahala i Gornja Mahala. Još neki primeri su Alilovska Mahala, Sadikova Mahala, Korijaška Mahala, Solačka Mahala, Velika Mahala, Mala Mahala, Simidžiska Mahala, Karadačka Mahala, Juručka Mahala, Kardanova Mahala, Tutuničeva Mahala, Terzinska Mahala, Pašaliska Mahala, Karadačka Mahala, Ćurćiska Mahala, Šajina Mahala, Serdarova Mahala, Kurtina Mahala, Turska mahala, Cigan Mala, Donja Mala, Gornja Mala, Hadžića Mala, Hodžića Mala, Fetahovska Mala, Šainska Mala, Barbatačka Mala, Muftadijska Mala, Derbentska Mala i Turska mala.

Majdan: (tur. *maden* rudnik, ruda) Majdan je naselje u opštini Novi Kneževac u

Severnobanatskom okrugu i ima 292 stanovnika, čiju većinu čine Mađari. Postoji još jedan toponim Majdan - naselje u opštini Gornji Milanovac u Moravičkom okrugu sa 419 stanovnika. Pored navedenih otkonima postoje još neki toponimi takođe nastali deonimizacijom, a to su Majdan planina u blizini Medveđe, lokalitet Veliki megdan blizu Drine kod Krupnja kao i planina Majdani pored Velikog Megdana, kao i nekoliko toponima (većinom mikrooronima) Majdan u drugim delovima zemlje.

Majdanpek: (tur. *maden* ruda, rudnik) Toponim nastao od turske reči *maden* i imena reke Pek. Reč „majdan” ne treba mešati sa rečju „mejdan” (*meydan*) što znači „trg”, „polje“. Toponim Majdanpek je, zapravo, dobio naziv po rudniku bakra koji se nalazi u uskoj dolini reke Pek. Pored Majdanpeka se nalazi i Majdanska Šuma. Tašmajdan (kamenolom) u Beogradu je takođe obrazovan od ovog istog apelativa.

Maljska Japija: (tur. *yapı* japija, drveni građevinski materijal, građa) Dvopleksemni toponim koji sadrži turcizam japija. Maljska Japija je naziv jednog brda koje se nalazi između Arilja i Zlatibora.

Mamutovac: (tur. *Mahmut*) Toponim nastao od vlastitog imena *Mahmut* u turskom. Naseljeno mesto Mamutovac nalazi se u lizini Donje Sabante kod Kragujevca. U Srbiji nailazimo i na mnoge druge mikrotoponime obrazovane od patronima Mahmut, kao, na primer, Mamutovski čukar.

Meandžići: (tur. *meyhaneci* krčmar, mehandžija) Naziv seoceta u opštini Bujanovac blizu granice sa Makedonijom.

Međuhana: (tur. *han* han) Kompozit obrazovan od srpske reči *među* i turske reči *han*. Međuhana je selo u opštini Blace u Topličkom okrugu i ima oko 180 stanovnika.

Megdan: (tur. *meydan* trg, polje) Na teritorijama Balkanskog poluostrva i bivšeg Sovjetskog saveza često se mogu videti toponimi nastali od reči *meydan*, tačnije „megdan”. Jedan od njih je Maidan Nezavisnosti koji se nalazi u ukrajinskoj prestonici Kijevu. U Srbiji je svakako najpoznatiji Kalemegdan. Toponim Megdan nastao

deonimizacijom apelativa predstavlja ime jednog lokaliteta koji se nalazi u blizini sela Galibabinac u opštini Svrljig u Nišavskom okrugu. S obzirom na činjenicu da reč megdan postoji u srpskom kao turcizam, trebalo bi istaći i to da se toponimi nastali od ovog apelativa javljaju kao mikrotoponimi.

Mehane: (tur. *meyhane* taverna, kafana, pivnica) Toponim nastao od turskog apelativa *meyhane*. Reč mehana, koja je još i ranije bila u upotrebi u srpskom jeziku, u ovom primeru je dobila oblik množine i verovatno je prvobitno u pitanju bio objekat pre nego što je selo dobilo naziv Mehane. Ovo seoce sa 50 žitelja nalazi se u opštini Kuršumlja u Topličkom okrugu. Trebalo bi dodati i to da u Beogradu postoje dva toponima - objekta: Bolečka mehana i Lipovička mehana. Srećemo i toponim Meandžići izveden od apelativa *meyhaneci* (mehandžija). Meandžići su naseljeno mesto u blizini Trgovišta u Pčinjskom okrugu. Zabeležili smo i toponim Crvena mehana kao naziv jednog lokaliteta.

Mehovine: (tur. *Mehmet*) Toponim nastao od hipokoristika vlastitog imena *Mehmet* u turskom, *Meho*, i srpskom toponimijskog nastavka -ina. Mehovine su selo u opštini Vladimirci u Mačvanskom okrugu. Ovo selo ima oko 550 žitelja.

Merćez: (tur. *merkez* centar) Toponimi nastali od turske reči *merkez* su ili nazivi naselja ili nazivi planina. U opštini Kuršumlja postoji zaselak Merćez, kao i na Kosovu u blizini Leposavića, dok pod istim imenom, ali kao oronim, postoji planina u opštini Raška. Utvrdili smo da u srpskoj toponomastici postoji više toponima Merćez.

Mezdraja: (tur. *mezra* zaselak, zaseok) Toponim nastao od turske reči *mezra* uz pretrpljene fonetske promene. Ustanovili smo da u srpskoj toponomastici postoje dva toponima izvedena od ovog apelativa kao i to da su oba zaista zaseoci. Postoje oblici prilagođeni srpskom fonetskom sklopu u varijantama Mezdraja i Mezgraja. Mezdraja je zaseok u opštini Trgovište u Pčinjskom okrugu i u njemu živi samo 15 stanovnika, dok Mezgraja ima 57 stanovnika i nalazi se u opštini Babušnica u Pirotskom okrugu.

Miljakovac: (tur. *mülk* imanje, nepokretna imovina; mulk) Turcizam mulk kao pravni izraz označavao je čisto vlasništvo, nekretnine kojima je vlasnik mogao neograničeno da raspolaze. Miljakovac je naselje u opštini Rakovica u Beogradu. Sastoji se od Miljakovca 1, sagrađenog 1970. godine i Miljakovca 2, sagrađenog 1973. godine.

Miranovačka Kula: (tur. *kule* kula) Kao što je već rečeno, u Srbiji postoji mnogo toponima nastalih od apelativa kula. Jedan od njih je i ojkonim Miranovačka Kula, omanje naselje sa dvadesetak žitelja u opštini Bela Palanka u Pirotskom okrugu.

Mirijevo: (tur. *mirî* zapovednik, vladar; mirija, zemljišna nekretnina) Pravo vrhovnog vlasništva na miriji pripadalo je državi, a posednik je imao ograničeno pravo raspolaganja njome. Danas je Mirijevo naselje u Beogradu u opštini Zvezdara, sagrađeno na mestu gde se nalazilo selo Mirijevo kroz koje je proticao Mirijeovski potok. U Braničevskom okrugu postoji selo Mirijevo blizu Aleksandrovca.

Mišeluk: (tur. *meşe* hrast) Toponim nastao dodavanjem turskog toponimijskog nastavka *-luk* na tursku reč *meşe* (Mešeluk - hrastova šuma). Mešeluk je četvrt u Novom Sadu, odnosno u Petrovaradinu. Ustanovili smo i toponim Mešelin za koji smatramo da je obrazovan takođe od apelativa *meşe*. Mešelin je ime jednog potoka koji se nalazi između sela Arapovac i Arandjelovca (u blizini Arandjelovca).

Muhadžiri: (tur. *muhacır* iseljenik, došljak) Dva puta nailazimo na ovaj toponim. Predstavljaju naziv lokaliteta ili dela naselja u blizini sela Končulj i Lučane u opštini Bujanovac. Ovaj toponim, koji potiče od reči *muhacır* - iseljenik, došljak, srećemo u velikom broju na teritoriji Kosova. Značenje ovog toponima daje nam podatke o istoriji naroda koji živi u tim mestima. Pored toga, u opštini Bujanovac nailazimo na selo Breznički muhadžiri.

Mustapić: (tur. *Mustafa*) Antroponimski toponim dobijen od vlastitog imena *Mustafa*. Mustapić je selo u opštini Kučevo u Braničevskom okrugu u kome živi 596

stanovnika. Na teritoriji Srbije se sreću i druge varijante izvedene od ovog antroponima kao što su Mustafa, Mustafin do, Mustafina kula, Mustafino brdo, Mistafići i Mistapić.

Mušvete: (tur. *müsevvet* vrsta crnog goluba) Toponim nastao od turskog zoonima *müsevvet*. Zoonimski toponim Mušvete je naziv sela u opštini Čajetina u Zlatiborskom okrugu i broji oko 240 stanovnika. Poreg toga, ovaj ojkonom se javlja kao naziv dva naselja u tom istom kraju.

Mutapovići: (tur. *mutaf* mutavdžija, strunar, koji pravi predmete od kozje dlake) U Srbiji postoje prezimena Mutavdžić i Mutapović izvedena od turske reči *mutaf*, a zatim postoje i antroponimski toponimi nastali od tih prezimena. Mutapovići je naselje u blizini Čačka, a Mutavdžići lokalitet u blizini sela Kovačevci u opštini Bujanovac. Na prostoru između Kraljeva i Čačka srećemo mikrotoponim Mutapova ćuprija, obrazovan od dva turska apelativa.

Nazarica: (tur. *nazar* urok) Kao toponim izveden od turske reči *nazar*, Nazarica predstavlja ime jednog sela sa oko sedamdeset žitelja u opštini Bosilegrad u Pčinjskom okrugu.

Nišan: (tur. *nişan* znak, cilj, meta; muslimanski nadgrobni spomenik, nišan) Naziv brda južno od sela Lešnica. Vredno je pomenuti da se toponim Nišan može sresti u velikom broju u Bosni i Makedoniji.

Nomanica: (tur. *Numan*) Toponim izveden od vlastitog imena *Numan* u turskom. Nomanica je selo u opštini Leskovac u Jablaničkom okrugu, a u selu živi oko 310 stanovnika.

Novi Pazar: (tur. *pazar* tržnica, pijaca, bazar) Ovaj ojkonom predstavlja naziv grada u Raškom okrugu. Poznato je da je grad osnovao Isa-beg Isaković pored starog Trgovišta. Grad je predstavljao jednu od važnih tačaka na istorijskom trgovačkom putu između Dubrovnika i Carigrada (Istanbula). Danas na širem području ovog grada, koji je u svom delu opisao i čuveni putopisac Evlija Čelebija, živi oko 110.000 stanovnika,

od kojih su oko 80% Bošnjaci. Zanimljivo je da se reč *pazar*, iako poznata i u upotrebi u srpskom jeziku, ne sreće često u srpskoj onomastici. Kada se prouče imena sela i mikrotoponima u okolini ovog grada, nailazi se na veliki broj antroponimskih toponima turskog porekla s obzirom na većinsko muslimansko stanovništvo.

Odaja: (tur. *oda* soba, prostorija) Turska reč *oda* se u srpskoj toponomastici javlja kao rezultat deonimizacije. Utvrđeno je nekoliko toponima Odaja koji uglavnom daju ime lokaliteta, kao što je na primer lokalitet Odaja između Bajine Bašte i Valjeva. Ustanovljeno je da postoje i varijante Crvena odaja i Bela odaja, kao i oblik množine - Odaje.

Odžaci: (tur. *ocak* jama, dimnjak, odžak) Naziv gradskog naselja i istoimene opštine u Zapadnoblačkom okrugu u Vojvodini. Opština broji 9 naselja sa ukupno oko 30.000 stanovnika. Poznato je da su ovaj grad osnovali Turci i da je kroz istoriju grad menjao nazive. Ne možemo precizno utvrditi da li naziv ovog toponima potiče od turske reči *ocak* u značenju „jama” ili „dimnjak”. U ovom kraju postoji i mesto Odžački kraj. Takođe, pod imenom Odžaci srećemo i selo u opštini Trstenik u Rasinskom okrugu, sa populacijom od oko 1500 stanovnika. U Bosni se ovaj toponim pojavljuje u obliku jednine – Odžak.

Odžići: (tur. *hoca* učitelj) Turska reč *hoca* se sreće u nekim srpskim prezimenima. i ovi toponimi su nastali od tih prezimena kod kojih je došlo do ispuštanja glasa *h*. Odžići je malo naseljeno mesto kod Čačka. Javljaju se i mikrotoponimi Odžin izvor i Odžina stena nastali od istog apelativa.

Okmejdan: (tur. *ok* strela + *meydan* trg, polje) Ovaj toponim nastao je spajanjem leksema *ok* i *meydan* koji se javlja i u turskom jeziku kao *okmeydanı* u značenju streljište. Okmejdan je čuveni vidikovac u nacionalnom parku Đerdap, u blizini Golupca.

Omar: (tur. *Ömer*) Toponim nastao deonimizacijom turskog vlastitog imena *Ömer*. Omar je ime planine blizu obale Drine u Bajinoj Bašti u Zlatiborskom okrugu. U

srpskoj toponomastici postoje i još neki mikrotoponimi obrazovani od ovog istog apelativa, a neki primeri za to su Omarov bunar i Hajdaromerovo polje,

Osmanjača: (tur. *Osman*) Ovaj oronim nastao od turskog vlastitog imena *Osman* predstavlja planinu blizu Sjenice na čijem se vrhu nalaze i jedna ruševina. Ovde bi trebalo istaći da se u srpskoj toponomastici sreće i veći broj mikrotoponima od ovog istog apelativa. Kao primer možemo navesti mikrotoponime Osmanova međa, Osmanova voda i Osmanovo brdo.

Pačadžije: (tur. *paça* papak; vrsta jela; donji deo noge, nogavica) Ovaj toponim je nastao od turske reči *pača* i sufiksa –džija kojim se označava vršilac radnje. Pačadžija bi mogao biti prodavac papaka, kuvar koji sprema jela od papaka ili neko ko se bavi krojačkim zanatom. Upotrebljava se u množini kao u nazivima: Velike Pačadžije i Male Pačadžije u Bajinoj Bašti.

Pajazitovo: (tur. *Bayazıt*) Toponim nastao od vlastitog imena *Bayazıt* u turskom. Pajazitovo je naselje grada Kragujevca u Šumadijskom okrugu i broji oko 180 stanovnika.

Palilula: (tur. *lüle* lula za pušenje) Palilula je jedna od najvećih beogradskih opština na kojoj živi oko 155 000 stanovnika. Postoji nekoliko legendi o nastanku naziva ovog toponima. Vidoje Golubović smatra da „naziv potiče od nekadašnjeg sela Palilula koje se prostiralo od Vidin kapije prema današnjoj Ruzveltovoj ulici... Samo selo Palilula nastalo je 30-tih godina 19. veka kada je Miloš Obrenović sa Savemale i svih krajeva sa juga Srbije naseljavao ovaj prostor nadomak Beograda, sa željom da napravi veliki srpski grad... Legenda kaže da je ime dobila posle rekonstrukcije ulice, proširenja, kada je dozvoljeno pušenje ulicom, a kao dozvola postavljena tabla sa nacrtanom lulom. Takođe, postoji i legenda da naziv potiče od grnčara koji je pekao lule i narod ga zvao pali – lula od čega je po grnčaru ostao i naziv za čitav kraj naselja. Sam naziv nastaje negde četrdesetih godina 19. veka“ (Golubović 2006: 176). Prema trećoj legendi „naziv je nastao po tome što je, u vreme vladavine Turaka, u varoši bilo zabranjeno pušenje i bilo kakva upotreba duvana na ulicama, zbog opasnosti od požara.

Oni koji nisu mogli bez lule, da bi je zapalili, morali su da idu van gradskih zidina. Jedno od tih mesta gde su odlazili bila je i današnja Palilula”. Kao i u drugim većim naseljima u Srbiji, i u Nišu postoji Palilula. Nastanak ovog toponima vezuje se za sledeću priču: Turske kasabe su se gradile od japija, drvenih greda, pa je postojala opasnost od požara. Zato se samo u jedno vreme na mestu današnje Palilule mogla pušiti lula. U opštini Svrljig u Nišavskom okrugu takođe postoji naselje Palilula sa 75 stanovnika (prema popisu iz 2002. godine).

Pambukovica: (tur. *pamuk* pamuk) Toponim nastao od turskog apelativa pamuk, koji postoji i u srpskom. Poznato je da se ova reč u srpskoj onomastici pojavljuje i u obliku pambuk. Pambukovica je selo u opštini Ub u Kolubarskom okrugu i ima oko 980 stanovnika. Beležimo i mikrohidronim Pamuk koji de nastao deonimizacijom istoimenog apelativa.

Papazovac: (tur. *papaz* pop) Iako je reč *papaz* u turski došla iz grčkog, u ovak rad smo uvrstili toponim obrazovan od ovog apelativa zato što je ta reč upravo preko turskog ušla i u srpski. Papazovac je jedna od centralnih četvrti grada Smedereva u Podunavskom okrugu. Svakako da je ovaj toponim možda dobio svoje ime zbog nekog popa koji je tu živeo.

Pašinac: (tur. *paşa* titula visokih dostojanstvenika i vojnih lica, paša) Na području Balkanskog poluostrva sreće se veliki broj toponima od turske reči *paşa*, koja je ujedno i turcizam. Pašinac je selo koje se nalazi u opštini Prokuplje u Topličkom okrugu i u kom živi oko 130 stanovnika. Postoji i etno-selo Pašino Selo kod Arandelovca u Šumadijskom okrugu. Još neki topomini izvedeni od ovog apelativa su i Pašina česma, Pašina ravan, Pašine livade, Pašino bačiste, Pašino guvno, Pašino polje i Pašina brdo.

Pašino brdo (tur. *paşa* titula visokih dostojanstvenika i vojnih lica). Pašino brdo je naziv velikog brda i naselja u južnom delu Beograda iznad Dušanovca prema Kalenićevoj pijaci. Naziv je dobio po Sulejman-paši Skopljaku koga su ustanici sustigli na Šarenom izvoru 1807. godine. Po njemu je nazvana i (Šarena) Pašina česma koja se nalazi u mesnoj zajednici Zeleno brdo na Zvezdari. Česma je obnovljena 15. oktobra

2014. godine kao značajan istorijski spomenik iz Prvog srpskog ustanka. U Beogradu postoji i Esad Pašina ulica.

Pavlov Bardak: (tur. *bardak* čaša) Dvopleksemni hibridni toponim oformljen od vlastitog imena u srpskom i turske reči *bardak*. Pavlov Bardak je naziv jednog brda / padine u blizini sela Voćnjak kod Loznice.

Pečenjevce: (tur. *Peçenek* Pečenezi / Pečenjezi) Toponim nastao od etnonima *Peçenek*. Pečenezi, jedan od turkijskih naroda, živeli su na prostoru Balkanskog poluostrva i ostavili su manje tragove u balkanskoj toponomastici. Jedan od njih je toponim Pečenjevce - naseljeno mesto grada Leskovca u Jablaničkom okrugu (1776 stanovnika).

Pekmezovići: (tur. *pekmez*) Toponim izveden od turskog apelativa pekmez koji postoji i u srpskom. Antroponimski toponim Pekmezovići je naziv jednog lokaliteta u blizini Krupnja.

Ramaća: (tur. *Ramazan*) Ramaća je naseljeno mesto grada Kragujevca u Šumadijskom okrugu i broji 318 stanovnika. Mišljenja smo da je ovo selo svoj naziv dobilo od hipokoristika vlastitog imena Ramazan. Paštrma, Ime zaselka ovog sela, Paštrma, je takođe turskog porekla - nastalo je od reči *pasturma* (suvo meso). Trebalo bi pomenuti i mikrotoponim Ramadan koji se nalazi na obali prekoputa Ade Huje, a koji je takođe nastao od imena Ramazan (Ramadan).

Ramoševo: Ramoševo je selo čije je ime izvedeno od imena Ramuš koji predstavlja nešto drugačiji hipokoristik imena Ramadan ili Ramazan i ime za koje smatramo da bi se moglo povezati sa albanskim jezikom. U ovom selu u opštini Tutin živi 238 stanovnika. Takođe, u ovoj oblasti se nalazi i Ramoševska reka, kao i Ramčevića bunar u Sjenici, na granici sa Crnom Gorom.

Ramska tvrđava: (tur. *ihram* beli ogrtač od od vune ili pamuka koji nose hodočasnici u Meki, prostirka za pod od vune) Prema Evliji Čelebiji, tvrđavu Ihram (u

starijim turskim izvorima Hrām) sagradio je lično sultan Bajezid Sveti 897 = 1491/92. godine. Hram je inače vrlo staro mesto u kome su Turci podigli jedno utvrđenje 1483. godine; deset godina kasnije oni su ga još bolje utvrdili (Čelebija 1979: 545). Prilikom opisa grada Hrama Evlija Čelebija objašnjava nastanak ovog toponima sledećim rečima: „Ovaj grad je nazvan tim imenom iz sljedećih razloga: Kada je Bajezid Sveti došao u ovo mjesto da podiže ovu tvrđavu, on je sjeo na jedan prostirač (ihrām) i rekao: Na mjestu ovog mog ihrāma podignite mi jednu tvrđavu“ (Čelebija 1979: 546). Kako turski jezik ne trpi konsonantske grupe na početku reči, vremenom je verovatno izostavljen konsonant h iz reči hram, pa je tako nastao toponim Ram. Ram je i naziv naselja u opštini Veliko Gradište u Braničevskom okrugu koje je nastalo oko ramske tvrđave. Prema popisu iz 2011. godine imalo je 255 stanovnika.

Redžepovići: (tur. *Recep*) Ovaj zaselak između Krupnja i Drine čini samo nekoliko domaćinstava, a ime mu je najverovatnije dao neko ko se tamo bio nastanio ili ko je tamo živio, a prezivao se Redžepović.

Resimići: (tur. *resim* slika) Resimići je malo naseljeno mesto koje, uprkos većem broju domaćinstava, ima mali broj stanovnika. Zbog blizine naselju Kremna, računa se kao deo naselja. Pod istim imenom ovaj toponim srećemo i u opštini Ivanjica gde se graniči sa Sjenicom, i to kao malo naseljeno mesto sa 10-15 domaćinstava.

Rospí Ćuprija: (tur. *orospu* bludnica, prostitutka, kurva + *köprü* most, ćuprija) Rospí Ćuprija (Most rospija) je beogradsko naselje u opštini Palilula. Dobilo je naziv po starom kamenom mostu preko Mirijeuskog potoka, na putu kojim se ide iz Beograda u Višnjicu. Prema jednoj legendi most je podigla neka rospija (bludnica) kao bi iskupila grehe, a prema drugoj na tom mestu su ubijane žene iz harema optužene za neverstvo.

Rustanište: (tur. *Rüştem*) Naziv lokaliteta u blizini Prokuplja. Toponim nastao od vlastitog imena Rustem i srpskog toponimijskog nastavka *-ište*.

Sakule: (tur. *kule* kula) Sakule je naselje u opštini Opovo u Južnobanatskom okrugu. U naselju živi oko 2000 ljudi. Mišljenja smo da ovaj toponim ima veze sa

turskom reči *kule*, odnosno „kula” u srpskom. Takođe smatramo da bi jasna etimologija ovog toponima mogla da se otkrije tako što bi se detaljno ispitao istorijat samog sela.

Salakovac: (tur. *salak* prost, glup, budala) Turska reč *salak* se u toponimiji pojavljuje najverovatnije kao prezime ili nadimak, pa tako za toponim Salakovac smatramo da je nastao od antroponima. Salakovac je selo u opštini Malo Crniće u Braničevskom okrugu sa populacijom od oko 750 stanovnika.

Samaila: (tur. *İsmail*) Apelativ od turskog vlastitog imena *İsmail* u Srbiji se javlja u obliku Smail. Smatramo da je toponim Samaila potekao upravo od tog patronima, uz pretrpljenu fonetsku promenu. Samaila je naseljeno mesto grada Kraljeva u Raškom okrugu i ima populaciju od oko 1450 stanovnika. Na teritoriji Srbije se javljaju i mnogi mikrotoponimi izvedeni od ovog istog apelativa, kao što su Samailjska reka, Samailjsko brdo, Smailova kula i Smaljevo polje.

Samanjac: (tur. *saman* slama) Pored ojkonima Zaječar (*saman çayır*) koji je nastao od turskog apelativa *saman*, srećemo i oronim Samanjac. Samanjac je ime planine koja se nalazi između Paraćina i Boljevca.

Samar: (tur. *semer* konjsko sedlo) Turska reč *semer* se na prostorima Balkanskog poluostrva najčešće javlja u obliku samar. Trebalo bi naglasiti da se ova reč često sreće u srpskim antroponimima i toponimima. Ovaj toponim nastao deonimizacijom se javlja kao oronim - u blizini beogradskog naselja Vrčin, kao i u blizini beogradskog naselja Mala Moštanica. Kao dvoleksemni toponim u obliku Magareći Samar, zabeležen je oronim između Paraćina i Soko Banje. Još jedan oronim od istog apelativa, ali ovoga puta sa dodatim srpskim nastavkom za množinu - Samari - zabeležen je pored planine Ozren na granici između Srbije i Crne Gore. Brdo Samarevina se nalazi u Zlatiborskom okrugu između Čajetine i granice sa Bosnom i Hercegovinom. Pored nabrojanih oronima, u Srbiji se mogu naći i neki mikrotoponimi kao što su Samar i Samarić.

Samarinovac: (tur. *samar* sedlo) Toponim najverovatnije izveden od antroponima, koji je, pak, nastao od turske reči *semer*. U ovom primeru je na apelativ

samar dodat srpski antroponimski nastavak -inov a zatim i toponimijski nastavak -ac. Samarinovac je naselje u opštini Žitorađa u Topličkom okrugu, a u njemu živi oko 750 stanovnika. Istoimeni ojkonom beležimo i kao naselje od oko 450 žitelja u opštini Negotin u Borskom okrugu. Ojkonom Samarnica je nastao dodavanjem srpskog toponimijskog nastavka -nica na apelativ *samar*. Samarnica je naselje u opštini Vlasotince u Jablaničkom okrugu i broji ok 130 stanovnika. Varijanta Samardžići (koji predstavlja antroponimski toponim) javlja se kao naziv naseljenog mesta između Krupnja i reke Drine.

Saraje: (tur. *saray* dvor, palata) Toponim obrazovan dodavanjem srpskog nastavka za oblik množine -e na turski apelativ *saray*. Ovaj toponim se javlja kao ime zaselka kod Sjenice u Zlatiborskom okrugu.

Saranovo; Türkçe 'saran' kelimesi pamuk ipliğinden yapılmış kilim ve Kuşatan kişi anlamında Türkçe de soyadı olarak ta kullanılmaktadır. Saranovo: (tur. saran ????) U Turskoj se reč *saran*, između ostalog, javlja i kao oblik prezimena. I na području Srbije su prisutna prezimena Saran i Saranov. Ovde nailazimo i na toponim Saranovo, selo u opštini Rača u Šumadijskom okrugu. Ovo selo ima populaciju od 1030 stanovnika.

Sava Mala, Savamala: (tur. *mahalle* kvart, deo grad ili sela, gradska četvrt; mahal, mala) Savamala je jedna od najpoznatijih dvočlanih toponima izvedenih od naziva reke Save i turskog apelativa „mala“. Savamala se nalazi u Beogradu, južno od Kalemegdanske tvrđave i naselja Kosančićev Venac, i proteže se duž desne obale reke Save. U novije vreme postala je poznato mesto za večernje izlaske.

Sefer: (tur. *Sefer*) Toponim Sefer nastao je deonimizacijom vlastitog imena *Sefer* u turskom. Sefer je selo koje se nalazi u opštini Preševo u Pčinjskom okrugu i ima oko 50 žitelja.

Sofrište: (tur. *sofra* trpeza) Ovaj toponim izveden od turske reči *sofra* je zapravo oronim i predstavlja naziv jednog brda u blizini Skradnika i Mramora kod Sjenice.

Solakovina: (tur. *solak* sultanska telesna garda) Solakovina je naziv za brdoviti predeo u blizini Sjeniškog jezera u Sjenici. Naziv je dobijen tako što je prezime izvedeno od reči *solak* postalo toponim.

Spahijska Bara: (tur. *sipahi* pripadnik elitnih konjaničkih jedinica Osmanskog carstva) Spahijska Bara je ime bare/blatišta/močvarnog predela kod sela Šimanovci. Pećinci i Subotište. Ovo blatište/bara pripada opštini Beograd i nastala je od reči spahija (*sipahi* - pripadnik elitnih konjaničkih jedinica Osmanskog carstva) i bara.

Surduk: (tur. *sürdük* provalija, klanac, jaruga, tesnac) Oblik prvog lica množine prošlog vremena turskog glagola *sürmek* > *sürdük* (neka od značenja ovog glagola su *proterati*, *isterati*, *prognati*) je vremenom u srpskom dobio značenje provalija, klanac, jaruga. Naša pretpostavka je da je iza te promene u značenju neki istorijski događaj. Jedan od najvažijih toponima je naselje Surduk u opštini Stara Pazova u Sremskom okrugu, sa populacijom od oko 1400 stanovnika. U Beogradu postoji toponim Trostruki Surduk ili Beli Surduk – naziv za lokaciju između Surčina i Bežanije. To što se reč *surduk* u srpskom jeziku koristi u značenju geografske formacije je razlog tome što na teritoriji Srbije postoji veliki broj mikrotoponima izvedenih od ove reči. Utvrđeno je da postoje i druge varijante geografskog termina *surduk* i to u obliku *Surhun*, *Surdup*, *Surdupinu* i *Surdulija*. Zbog toga se može pretpostaviti da na teritoriji Srbije postoje i neki mikrotoponimi nastali od tih drugih oblika.

Surdulica: (tur. *sürdük* provalija, klanac, jaruga, tesnac) Toponim *Surdulica* je demutivni oblik reči „*surduk*“. Poznato nam je da postoje i druge varijante reči „*surduk*“, kao što su *Surhun*, *Surdup*, *Surdupinu* i *Surdulija*. *Surdulica* je gradsko naselje u istoimenoj opštini u Pčinjskom okrugu i broji 10888 stanovnika. *Surdul* je naseljeno mesto grada Vranja u Pčinjskom okrugu i u njemu živi 44 stanovnika.

Šainovac: (tur. *şahin* jastreb) Reč *Şahin* se u turskom jeziku javlja i kao ime i kao prezime, dok se u Srbiji i na Balkanu češće pojavljuje kao prezime. Česti su i toponimi nastali od ovog antroponima, i to u obliku u kom je ispušten glas *h*. Ovde pomenuti

toponimi predstavljaju ojkonime u Srbiji. Šainovac je naseljeno mesto grada Leskovca u Jablaničkom okrugu i ima populaciju od oko 200 stanovnika. Istoimeno selo postoji i u opštini Doljevac u Nišavskom okrugu (950 stanovnika). Zatim nailazimo i na toponim Šajinci - seoce u opštini Trgovište u Pčinjskom okrugu (60 stanovnika). Kod ojkonima Sainovina došlo je do fonetske transformacije. Sainovina je selo u opštini Čajetina u Zlatiborkom okrugu (640 stanovnika). Pored nabrojanih toponima srećemo i neke mikrotoponime nastale od ovog apelativa poput Šainovačkog potoka i Šainovače.

Šebet: (tur. *şebek* pavijan) Toponim obrazovan od zoonima *şebek* uz pretrpljenu fonetsku promenu $k > t$. Naravno, postoji verovatnoća da je ovaj toponim nastao od turske reči *şerbet* (šerbet) koja se često javlja među balkanskim toponimima. Međutim, smatramo da je ovaj toponim potekao od nadimka Šebek. Šebet je naziv sela koje se nalazi u opštini Gacin Han u Nišavskom okrugu i u kojem živi oko 70 stanovnika. Još jedan toponim od istog apelativa je mikrotoponim Šebekov Trstik.

Šećer Mala: (tur. *şeker* šećer + *mahalle* kvart, četvrt, mala) Toponim izveden od dva turcizma. Ova vrsta tvorbe toponima pomoću tzv. pridevske genitivne veze je česta u turskom jeziku. Ni prvi niti drugi član (determinans i determinatum) ne primaju nastavke. Šećer mala je jedno od najboljih naselja u Nišu. Zove se još i Gospodin-mala.

Šišmanovac: (tur. *şişman* debeo) Na prostoru Balkana turska reč *şişman* se može sresti u prezimenima. Toponim Šišmanovac izveden od tog antroponima jeste selo u opštini Prokuplje u Topličkom okrugu. U selu živi oko 90 stanovnika.

Tabakovac: (tur. *tabak* tanjir) Smatramo da ime ovog sela sa oko 200 žitelja u opštini Zaječar u Zaječarskom okrugu potiče od turske reči *tabak*. Naravno da ovde može biti reči o terminu vezanom za uzgajanje i trgovinu duvanom i da je zbog toga ovaj toponim dobio taj naziv. Međutim, izvlačimo zaključak da je ovaj toponim potekao od reči „tanjir” jer pretpostavljamo da je u pitanju antroponimski toponim. Pored toga, nailazimo i na mikrotoponime obrazovane od reči *tabak*. Neki od njih su: Tabaković - naziv za jedno brdo u selu Meljak kod Sremčice, hidronim Tabakovački potok, zatim Tabakovića vis i Tabačina.

Tabanovac: (tur. *taban* taban) Utvrdili smo da u Srbiji postoji nekoliko toponima obrazovanih od reči *taban* koja se u srpskom jeziku javlja kao turcizam. Svi ti toponimi imaju odlike antroponimskih toponima. Tabanovac je ime sela kod Petrovca na Mlavi u Braničevskom okrugu i ima populaciju od 1027 stanovnika. Tabanović je ime sela sa 1289 žitelja u opštini Šabac u Mačvanskom okrugu, kao i ime sela sa oko 350 žitelja u opštini Mionica u Kolubarskom okrugu. Dodavanjem srpskog nastavka za množinu -i na ovaj toponim obrazovan je novi toponim Tabanovići, koji predstavlja selo sa oko 110 stanovnika u opštini Požega u Zlatiborskom okrugu.

Tahirovići: (tur. *Tahir*) Ovaj toponim je nastao od antroponima obrazovanog od prezimena koje je, opet, izvedeno od vlastitog imena Tahir. Tahirovići je selo od nekoliko domaćinstava i lokalitet severno od Sjeničkog jezera. Ovaj toponim je na području Srbije moguće sresti u tom obliku kao i u obliku Tajirovići.

Taševo: (tur. *taş* kamen) U ovom primeru je turska reč *taş* najverovatnije prvo postala antroponim, a zatim i toponim. Taševo je selo koje se nalazi u opštini Prijepolje u Zlatiborskom okrugu i koje ima oko 1970 stanovnika. Takođe beležimo i mikrotoponim Tašove livade.

Tašlak: (tur. *taş* kamen) Ime planine u blizini sela Lučane kod Bujanovca u Pčinjskom okrugu. Toponim nastao od reči *taş* (tur. *taş*) i toponimijskog nastavka – *lak*.

Tašmajdan: (tur. *taş* kamen + tur. *maden* rudnik, ruda; kamenolom). Na mestu današnjeg beogradskog parka Tašmajdana nalazio se rudnik kamena, kamenolom. Za vreme Turaka čitav kraj dobija ovaj naziv. Od tašmajdanskog kamena građene su mnoge gospodske kuće. „Konak kneginje Ljubice započet je 1829. godine, a zidovi temelja su od tašmajdanskog kamena“ (Golubović 2006: 230). Iza nekadašnjeg rudnika ostala je tašmajdanska pećina, koja danas predstavlja turističku atrakciju.

Tatarija: (tur. *Tatar*; pismonoša, poštar) Toponim koji se vezuje za Tatаре, jednog turkijskog naroda. Moguće je da označava i mestu gde su zastajali i odmarali se

tatari koji su prenosili poštu iz Carigrada u Srbiju, i iz Srbije u Carigrad. Tatarčevo je ime brda u blizini sela Izvor kod Paraćina. Tatarin je naziv lokaliteta u blizini sela Jasenje u opštini Aleksinac. Tatarska Lipa je naziv jednog lokaliteta između Leštana i Vinče u Beogradu. Tatarska Mahala je lokalitet u opštini Trgovište na granici sa Makedonijom. Hidronim Tatarski kladanac je izvor u Vranju. Tatarski Vis je ime jednog brda između Majdanpeka i sela Dobra. U Srbiji postoji dosta mikrotoponima izvedenih iz ovog etnonima.

Tauzovac: (tur. *tavuz* paun) Ime jedne male planine u naselju Ripanj u Beogradu. Jasno je da je ovaj toponim nastao od reči Tavuz. Javlja se i kao naziv potočića u selu Donje Crniljevo u opštini Koceljeva.

Tavančići: (tur. *tavan* tavan) Naziv jednog lokaliteta u blizini sela Rušanj koji pripada beogradskoj opštini Čukarica (između Sremčice i Rušnja).

Tavani: (tur. *tavan* tavan) Toponim obrazovan dodavanjem srpskog nastavka za množinu *-i* na tursku reč *tavan*. Utvrdili smo da postoji jedan brdovit lokalitet između Bajine Bašte i Valjeva koji nosi naziv Tavani. Zatim imamo toponim Tavančići koji se javlja kao naziv jednog lokaliteta u blizini sela Rušanj koji pripada beogradskoj opštini Čukarica (između Sremčice i Resnika). Ovaj toponim je obrazovan dodavanjem srpskog deminutivnog nastavka *-čić* na tursku reč *tavan*. Osim ovih, Tavanac i Tavanče su još neki primeri za nešto drugačije varijante toponima u srpskoj toponomastici izvedenih od ove iste reči.

Teferić, Teferič: (tur. *teferrüç, tefferuç* zabavljanje, provod, uživanje u prirodi) Turcizmi teferić i teferičiti su rasprostranjeni u srpskom jeziku i koriste se u značenju „odlaziti u prirodu radi provoda i razonode“. Teferić je mesna zajednica gradske opštine Pivara u Kragujevcu. Takođe je i ime planine i predela u blizini sela Marković između Sjenice i Crne Gore. Postoji još mikrotoponima koji nose naziv Teferić.

Tekija: (tur. *tekke* tekija) Na području Balkana se često sreću toponimi izvedeni od reči tekija (tekija – bogomolja u kojoj se derviši okupljaju, borave i vrše verske obrede), a razlog za to je to što su derviši osnivali tekije u mnogim gradovima kako bi

širili svoja verovanja i kulturu/učenja. Vremenom je naziv ovih bogomolja postao toponim. Jedan od ovih toponima, ujedno i najvažniji, je varošica Tekija u opštini Kladovo u Borskom okrugu. Preko puta ove varošice koja broji oko 967 stanovnika nekada se nalazilo ostrvo Adakale. Pod istim imenom – Tekija – sreće se i jedno selo sa oko 1266 stanovnika u opštini Paraćin u Pomoravskom okrugu, naselje u Kruševcu sa 889 stanovnika, kao i lokalitet u Petrovaradinu na kom se nalazi Crkva Snežne Gospe na Tekijama. Utvrdili smo da postoji i oronim Tekija, kao naziv jedne planine koja se nalazi između Vranja i Bugarske.

Tepe: (tur. *tepe* brdo, brežuljak, vrh) Predstavlja oronim u Novom Pazaru u pravcu Barakovića. Takođe srećemo ime brda Tepe južno od Medveđe, na samoj granici sa Kosovom, kao i još jedan oronim sa istim imenom između Sjenice i Brodareva.

Terazije (tur. *terazi* vaga, kantar; razvođe, vododelnica). Na ovom mestu u Beogradu nalazila se najviša od tri kule (rezervoara) na đerizu (zidanom vodovodu) odakle se voda razvodila u raznim pravcima. Turci su ih zvali terazije za vodu.¹⁹ Hroničar starog Beograda se slaže sa ovim značenjem Terazija. Nikola Zega navodi da je „na Terazijama bila jedna velika česma u koju je dolazila voda kroz cevi i odatle se delila na česme u nizini varoši. Otud prozvaše to mesto Terazije“²⁰ (Teodosijević 2011: 391). U Užicu postoji naselje Terazije. Vladimir Macura objašnjava njegovu etimologiju na sledeći način: „Moguće je da je reč „Terazije“ korišćena sa dva značenja - jedno je bilo topografsko - kada je označavan prevoj ka Turici i kosa ka Užicu i, drugi kada se njime označavao kraj varoši iz koga se izlazilo na kosu i prevoj“ (Macura, 6).

Terzići: (tur. *terzi* krojač, terzija) Turska reč *terzi* postoji u srpskom jeziku kao arhaizam u obliku terzija i često se javlja kao prezime na prostorima Balkana. U ovom slučaju je u pitanju toponim nastao od antroponima. Toponim Terzići je zaseok blizu Zlatibora. Kao ime lokaliteta pojavljuje se u Krupnju, Loznici i u još nekim mestima.

¹⁹ Живорад П. Јовановић, *Из старог Београда*, стр. 48.

²⁰ Никола Зег, *Неколико цртица из старог Београда* у: Београдске општинске новине, број 1 – 3, година LV, јануар – март 1937, стр. 75. Живорад П. Јовановић, *Из старог Београда*, стр. 48.

²⁰ Ibid., 75.

Utvrdili smo da postoje i mikritoponimi nastali od istog apelativa - Terzinci i Terzijini u Vranju, zatim Terzina parina, Terzić salaš, Terzinov salaš i dr.

Topalovići: (tur. *topal* hrom, šepav) Turska reč *topal* se često sreće među srpskim antroponimima. U ovom slučaju imamo toponim Topalovići nastao od antroponima. Topalovići je malo naseljeno mesto kod Čačka i obuhvata samo nekoliko domaćinstava. Na istoimeno malo naselje nailazimo i na potezu između Krupnja i Valjeva. Oronim Topalovo brdo je jedan brdoviti predeo i naziv ulice u Čačku. Trebalo bi istaći i to da se na teritoriji Srbije mogu naći još mnogi mikrotoponimi od istog apelativa, a kao primere možemo navesti mikrotoponime Topalovići, Topalovina, Topalov salaš i Topalski salaš.

Torlak (tur. *Torlak* naziv naroda; mlad, neiskus, nezreo) Urbano naselje i brdo koje se nalazi na opštinama Voždovac i Zvezdara u Beogradu. Đorđe Popović definiše Torlake na sledeći način: „tako zovu ljude koji govore ni bugarski ni srpski, a time označavaju i hvališu. U turskom, odakle je očevidno ta reč uzeta, znači ova: lenjština, nebriga, neki rod derviša koji se skitaju po svetu. (Popović Đ. 1884: 214)

Torovi: (tur. *tor* gusta mreža (za ptice, ribe); neiskus, neuk; divlji, neukrotiv) Etimologiju lekseme *tor* detaljno je istražio Hasan Eren. Po njemu, ona se javlja u turskim jezicima (turkmenskom, karakalpačkom, uzbečkom) kao *tor* u značenju mreža (za hvatanje riba, čuvanje ptica); zamka, klopka. U srednjeturkom javlja se u obliku *tōr* u značenju klopka, mreža. Kao pozajmljenica iz turskog postoji u mongolskom (*toğur*, *tor*), mađarskom (tur. *tōr* > mađ. *tőr*) i u persijskom jeziku (Eren 1999: 413). S obzirom da u srpskom jeziku *tor* znači „ograda u koju se zatvara stoka, obor“ (RSKJ, 240) postoji velika verovatnoća da je ovaj termin preuzet iz turskog jezika sa delimično modifikovanim značenjem. Na području Srbije nailazimo na mikrotoponime obrazovane od turske reči *tor*. Najvažniji toponim iz ove grupe je oronim Torovi dobijen dodavanjem srpskog nastavka za množinu *-ovi* na reč *tor*. Ovaj naziv za jednu planinu kod Topole je, po našoj proceni, najverovatnije nastao po tome što su u šumi postojali torovi za životinje. Deonimizirani oblik reči *tor* srećemo uglavnom kao oronim.

Tospaša: (tur. *tos* udarac glavom, tukanje + *paša* titula visokih dostojanstvenika i vojnih lica). Naziv lokaliteta na obali Dunava između Dunava i Velikog sela kod Beograda. Iako ne postoje pouzdani izvori u vezi sa poreklom ovog imena, jasno je da je nastalo od reči *tos* (možda od vlastitog imena *Tosun* u značenju snažan mladić; čvrst i snažan; june, junac) i paša. Vrlo je verovatno da je reč o paši čiji je nadimak bio Tos.

Tupale: (tur. *topal* hrom, šepav) Tupale je naziv jednog seoceta blizu Medveđe i predstavlja pluralni oblik reči *topal*. Tupaljski Vis je ime jednog brda u blizini Medveđe. Tupalovce je naseljeno mesto grada Leskovca u Jablaničkom okrugu sa 380 stanovnika.

Turčin: (tur. *Türk* Turčin, turski) Etonim *Türk* je svakako jedan od najčešćih etnonima među srpskim toponimima. Kako se u srpskom ovaj etnonim javlja u varijantama Turčin, Turak, Turjak, Turek, Turk, Turica, to se odrazilo i na toponime, tako da su na teritoriji Srbije prisutni različiti toponimi nastalo od ovih etnonima. Turčin, oblik nastao deonimizacijom etnonima, javlja se kao brdo na samom obodu opštine Tutin u Raškoj oblasti. Istoimeno selo, Turčin, postoji kao deo naselja Batočina u Šumadijskom okrugu (Batočina je nastala 1979. godine spajanjem naselja Batočina Selo, Batočina Varošica i Turčin). Dodavanjem srpskog nastavka *-ac* na ovu reč dobija se oblik Turčinac, ime planine između Kraljeva i Ivanjice, a dodavanjem srpskog nastavka *-ić* toponim Turčić, ime jednog potoka u Mladenovcu.

Turekovac: (tur. *Türk* Turčin, turski) Turekovac je etnonimski ojkonim izveden od apelativa „Turek” koji predstavlja jednu varijantu turskog etnonima *Türk*. Turekovac je naseljeno mesto u opštini Leskovac u Jablaničkom okrugu i u njemu živi oko 1750 stanovnika. Na nekoliko mesta je zabeležen i toponim Turica koji takođe predstavlja jednu varijantu etnonima Turk (*Türk*). Najvažniji od njih je urbanonim Turica - deo grada Užica u Zlatiborskom okrugu. Toponim Turjak nastao deonimizacijom etnonima Turjak je ime naseljenog mesta u Rasinskom okrugu, u blizini jezera Čelije južno od Kruševca. Od istog apelativa beležimo i mikrohidronim Turjački potok.

Turkova humka: (tur. *Türk* Turčin, turski) Kada posmatramo toponime nastale

od etnonima *Türk* zaključujemo da su tu najčešće u pitanju dvočlani i hibridni toponimi. Trebalo bi istaći da je većina tih toponima obrazovana od etnonima *Türk*, a kao primere možemo navesti sledeće toponime: Turkovo vrelo, Turkovski potok, Turska bara, Turska jaruga, Turska kosa, Turska Kula, Turska Livada, Turska mahala, Turska Strana, Turska Čuka, Turske njive, Turski breg, Turski bunar, Turski izvor, Turski kamen, Turski kraj, Turski potok, Turski šanac, Turski vrh, Tursko brdo, Tursko groblje, Tursko livade, Tursko Kolo i Tursko Kladenče. Važno je istaći i to da su skoro svi gore navedeni toponimi zapravo mikrotoponimi, kao i to da se svi oni u srpskoj toponomastici javljaju najmanje na dve lokacije, a neki, poput Turskog šanca, Turskog brda i Turskog groblja, i na više mesta širom Srbije. A ono što toponime Tursko Kolo i Tursko Kladenče čini autentičnim jeste to što se apelativi „kolo” i „kladenče” skoro uopšte ne mogu sresti u toponimima.

Tutin: (tur. *dut* dud) Teško je dati etimološko tumačenje ovog toponima u srpskom jeziku. To što u narodu vlada mišljenje da je turskog porekla ne mora da znači da je ojkonom Tutin zaista turskog porekla. Međutim, činjenica da u Turskoj postoji mesto Tut čiji je naziv potekao od reči *dut* otvara mogućnost tumačenja da bi i ojkonom Tutin mogao da bude izveden od te iste reči. Našu teoriju da je ovaj ojkonom turskog porekla potkrepljuje i to što je na tursku reč *dut* dodat srpski toponimijski nastavak *-in*.

Tutunište: (tur. *tütün* duvan) Toponim obrazovan dodavanjem srpskog toponimijskog nastavka *-ište* na tursku reč *tütün*. Tutunište (što bi se moglo prevesti kao mesto gde se uzgaja duvan) se sreće kao naziv lokaliteta. Utvrđen je i toponim Tutunjak izveden od iste reči.

Tuzinje: (tur. *tuz* so) Na prostoru nekadašnje Jugoslavije često nailazimo na toponime Tuzla izvedene od turske reči *tuz*. Toponim Tuzinje je dobijen dodavanjem nastavka *-inje* na reč *tuz*. Selo Tuzinje se nalazi u opštini Sjenica u Zlatiborskom okrugu i ima populaciju od oko 150 stanovnika. U blizini ovog sela se nalaze i mikrotoponimi Tuzinjko jezero, Tuzinjski bunari i Tuzinjski stanovi.

Ušak: (tur. *uşak* dete, dečak/devojčica; sluga) Kod ovog toponima je jasno da je potekao od turske reči *uşak*. U pitanju je naziv jednog zaselka blizu Sjenice. Nije jasno kako je ime dobijeno, ali može se pretpostaviti da je dobijeno od nadimka ili prezimena.

Vakuf: (tur. *vakıf* zadužbina, fondacija, vakuf) Reč vakuf se često javlja kao toponim na teritoriji Srbije i Balkana, a naročito kao ojkonim u Bosni i Hercegovini. U Srbiji srećemo Vakuf kao gradsku četvrt u Prijepolju, zatim kao selo u opštini Aleksinac i kao jedan lokalitet u blizini sela Aliđerce u opštini Preševo.

Varvarin: (tur. *barbar* varvarin) Ovaj toponim je obrazovan dodavanjem srpskog nastavka *-in* na reč *barbar*, iako ova reč za koju smatramo da je u srpski prešla iz turskog nije turskog porekla. Varvarin je gradsko naselje u istoimenoj opštini u Rasinskom okrugu i broji oko 2000 stanovnika. Premda postoje mnoge legende u vezi sa poreklom naziva ovog ojkonima, nije jasno odakle i kako je nastalo ime ovog mesta.

Vezirac: (tur. *vezir* vezir) Sasvim je prirodno da se na teritoriji Srbije sreću toponimi nastali od reči vezir koja se javlja u srpskom kao turcizam. Najvažniji iz grupe ovih toponima je brdo Vezirac koje se nalazi između Petrovaradina i Sremskih Karlovaca. Razlog zbog kog je ovo brdo dobilo ime Vezirac je jedan istorijski događaj. Na tom prostoru se odigrala bitka kod Petrovaradina, jedna od odlučujućih bitaka tokom Austrijsko-turskog rata 1716 - 1718. godine. Na Vezircu je bio razapet šator velikog vezira Damad Ali-paše, komandanta bitke, zbog čega je to brdo i dobilo ime Vezirac. Istakli bismo još jedan oronim – Vezurin, koji predstavlja naziv jednog brda blizu Negotina.

Vladičin Han: (tur. *han* han gostionica, konačište, svratište) Vladičin Han je opština u Pčinjskom okrugu koja obuhvata 51 naselje. U istoimenom gradskom naselju živi oko 8200 stanovnika. Mesto je naziv dobilo po hanu koji se nalazio u centru naselja i čiji je vlasnik bio neki vladika. S obzirom na to da se na području Balkana reč han koristi u značenju konačište, (karavansaraj) sreću se toponimi koji u svom nazivu sadrže reč han, a primeri za to su naselja Gadžin Han u Srbiji i Han Pijesak u Bosni.

Zaječar: (tur. *Samançayır*- *saman* slama + *çayır* livada; slamena livada) Turski toponim *samançayır* je dobio oblik Zaječar kao rezultat veoma zanimljive fonetske promene. Ovaj otkonim se prvi put pominje u Putopisu Evlije Čelebije (Sejahatnama). Zaječar je administrativni centar opštine Zaječar i Timočke Krajine i broji oko 38000 stanovnika. Zbog istorijske i sadašnje etničke strukture toponomastička slika ovog kraja je, kao i u većini oblasti Srbije, vrlo šarenolika.

Zorunovac: (tur. *zor* teškoća, muka, težak, naporan) Prezime obrazovano od turske reči *zor* dovelo je do pojave ovog toponima. Zorunovac je naziv seoceta u opštini Knjaževac u Zaječarskom okrugu i ima oko 170 stanovnika.

16. ZAKLJUČAK

Srbija je zbog svog geografskog položaja oduvek bila poprište važnih istorijskih događaja, prostor na kome su boravili različiti narodi i etničke zajednice, a zaposedali ga i razni osvajači. Sve ovo je ostavilo dubokog traga ne samo na njenoj kulturi već i u njenoj toponimiji. Za vreme osmanlijskih osvajanja, na Balkanskom poluostrvu su Turci Osmanlije zatekli dva toponimska sloja – jedan praslovenskog, supstratnog porekla (grčko-vizantijski, ilirsko-trački, ilirsko-keltski, romanski) i drugi mlađi, slovenski stratum. Prilikom istraživanja supstratne toponimije srpski onomastičari svoja istraživanja najčešće usmeravaju na mikrotoponimiju određenog područja, kao i na jezik tog područja kako bi se istovremeno došlo i do određenih etno-jezičkih saznanja korisnih kako za istoriju jezika tako i za istoriju.

Iako postoji manji broj radova koji se bave toponimijom turskog porekla u Srbiji, ona do sada, ipak nije sistematski izučavana niti analizirana. Polazeći od činjenice da je Srbija više vekova bila pod osmanlijskom hegemonijom, prirodno je da je turski jezik ostavio dubok trag u srpskoj toponimiji, tako da su u ovom radu identifikovani toponimi na tlu Srbije koji pripadaju samo turskom superstratu²¹. Građa je ekscerpirana iz topografskih karata, topografskih rečnika, drugih dela i sakupljena na terenu. Značajno je i važno to što je ovaj rad nastao korišćenjem znanja oba jezika, srpskog i turskog.

Mada se u literaturi često navodi da Osmanlije nisu vršili preimenovanja naziva mesta, tj. brisanje zatečene toponimije, na osnovu ovog istraživanja utvrđeno je da su Turci, mada u manjoj meri, ipak vršili i preimenovanja nekih toponima. Tako su Grocku zvali Hisardžik (Mala tvrđava), Kruševac Aladža Hisar (Šarena tvrđava), Pirot Šarkoj (Gradsko selo), a Šabac Bejerdelen ili Bigir Delen (Onaj koji udara sa boka, Probijač boka). Međutim, kada su Osmanlije u osvojenim zemljama podizali utvrđenja, davali su im i svoje nazive, kao što je to slučaj sa nazivom današnjeg Kladova. Naime, na temeljima srušenog Novog Grada podignuto je utvrđenje nazvano Fetislam, a na temeljima nekadašnjeg grada Žrnova kraj Beograda, Havala, odnosno Avala.

U ovom radu predmet istraživanja su savremeni oblici toponima (fiksirani sa obnovom srpske države 1804) koji su zabeleženi u novijim topografskim kartama (1:25

²¹ Imena iz jezika naroda koji su na dato područje došli nakon nosilaca osnovnog sloja, čiji jezik nisu istisli svojim, ali su ostavili traga u njegovoj toponimiji, nazivamo superstrat (lat. super-stratum „nad-sloj“) (Loma 1987: 3)

000). Mada su ekonomski, kulturni i društveni razvoj kao i političke prilike u Srbiji u poslednjih trideset godina, s jedne strane, usporili razvoj toponomastike, s druge strane razvojem nacionalne svesti povećalo se interesovanje za ovu granu nauke, što je ojačalo toponomastička istraživanja s različitih aspekata u Srbiji. Ovo istraživanje je potvrdilo da pored domaćih toponomastičkih struktura, u Srbiji postoji i veliki broj toponomastičkih struktura turskog porekla koje se koriste u svom izvornom obliku ili su adaptirane u skladu sa srpskim jezičkim sistemom i njegovim lingvističkim standardom. Rad pruža potpune i validne podatke o toponomastičkim tragovima osmanlijske vladavine na ovim prostorima, koji se ispoljavaju kroz nepromenjene morfološke strukture iz turskog jezika, toponimske sintagme ili sufiksalne strukture.

Iz izvora je ekscerpirano preko osam stotina toponima. S obzirom na toliki broj, nije bilo moguće da se svaki posebno obradi, jer ima mnogo identičnih toponima koji se pojavljuju na više različitih lokacija. Utvrdili smo da su toponimi turskog porekla prisutniji u sledećim okruzima: Mačvanskom, Braničevskom, Zlatiborskom, Raškom, Rasinskom, Niškom, Pirotskom, Topličkom, Jablaničkom, Pomoravskom i Pčinjskom. Naročito ih ima mnogo duž obala Dunava i Save. To su nazivi sa apelativom *ada*, nazivi tvrđava i gradova, što dokazuje da su reke bile od strateškog značaja za Turke Osmanlije i da su se oni naseljavali duž njihovih obala. Ako se sagledaju stvari do kraja, vidi se da su turski toponimi imali svoju geografsku granicu, bili omeđeni prostorom uže Srbije, i da se ređe sreću u regiji Vojvodine.

U radu su date semantička i strukturalna klasifikacija i obrađene fonetsko-morfološke karakteristike toponima turskog porekla. U semantičkoj klasifikaciji na početku je dat kratak pregled definicije, podele i zadataka onomastike kao celine. Nakon podele toponima u podgrupe, detaljno su obrađeni oronimi, hidronimi, ojkonimi, antroponimski toponimi, etnonimski toponimi, fitonimski toponimi, zoonimski toponimi, geografski toponimi i urbanonimski toponimi. U ovim topografskim nazivima se mogu naći nazivi naroda, nomadskih plemena i zajednica, kao i informacije o istorijskim događajima, o poznatim ljudima koji su živeli u tim krajevima i narodnim junacima što predstavlja značajan izvor za neka druga istorijska proučavanja. Utvrdili smo da su antroponimski toponimi (zbog muslimanskih imena) najzastupljeniji u Sandžaku, a zatim u okolini Vranja. U dvočlanim antroponimskim toponimima najčešće

se sreću apelativi bunar, česma i potok. Urbanonimskih toponima turskog porekla najviše ima u Beogradu, a zatim u Nišu, Novom Sadu, Kruševcu, Kraljevu i Užicu.

U strukturalnoj klasifikaciji toponimi su podeljeni na jednočlane, kompozite, dvočlane i tročlane toponime. Jednočlani toponimi često nastaju kao rezultat deonimizacije. Nazivi Ada, Čifluk, Čuprija i Majdan su zabeleženi na više različitih lokacija.

Kompoziti su sastavljeni od toponimskih i patronimskih nastavaka. U njima se često javljaju lekseme kara (crn), i plemićka titula beg. Kompozitni toponimi su najčešće makrotoponimi i ojkonimi.

Značajan doprinos za buduća toponomastička istraživanja predstavlja lista utvrđenih apelativa turskog porekla koji učestvuju u obrazovanju dvočlanih toponima. Utvrdili smo da se najčešće javljaju apelativi bunar, mahala, mala, česma, jarak, jaruga, kula, kale i bašta. U funkciji determinansa najzastupljeniji su turski prisvojni pridevi hajdučki, turski, begov i pašin, kao i srpski pridevi veliki i mali. Dvočlani toponimi su najrasprostranjeniji i to dvoleksemni antroponimski (mikro)toponimi koji su sastavljeni iz determinansa turskog porekla i srpskih apelativa od kojih su najčešći brdo, bunar, potok i reka. U dvočlanim toponimima u kojima su oba člana turske reči, najfrekventniji su apelativi ada, mahala i mala. Od dvočlanih mikrotoponima u svim regijama sreću se Ciganske mahale.

Tročlani toponimi su retki. U našem istraživanju zabeležili smo samo tri: Baba atin grob, Mali Deli Jovan, Velik Deli Jovan.

U odeljku u kome su date fonetsko-morfološke karakteristike toponima turskog porekla, objašnjeno je šta se podrazumeva pod pojmom turcizmi i do kakvih promena dolazi prilikom preuzimanja turskih reči, odnosno formiranja toponima. Kao što je poznato, strani uticaji su najočigledniji u toponomastičkoj leksici. U toponimima nailazimo na istorizme, arhaizme i na pogrešnu upotrebu određenih turcizama. U ovom delu sistematizovano je ponašanje turskih fonema u sistemima vezanim za promenu oblika prilikom tvorbe toponima turskog porekla na sledeći način:

- Mnogi toponimi su preneti u srpski jezik bez ikakvih izmena u pisanju i izgovoru
- Toponimi su nastali zamenjivanjem vokala i konsonanata
- Toponimi nastali metatezom

- Toponimi nastali disimilacijom glasova
- Toponimi nastali ispadanjem glasova

Fonetsko-morfološka analiza toponima je značajna za istoriju srpskog jezika jer pokazuje stepen njegove interferencije sa turskim jezikom.

U toponomastikonu su detaljnije obrađeni osnovni toponimi. Dati su njihova značenja i osnovni podaci o njima koji mogu biti korisni za srpske i turske istraživače. Ovaj bogat sociolingvistički resurs trebalo bi da bude osnov za izradu još detaljnijeg toponomastikona koji bi obuhvatio i toponimiju urbane sociolingvistike što bi predstavljao značajan doprinos kako srpskoj tako i turskoj onomastici.

Toponimi su pokazatelji bogatstva i ukusa ljudi u pogledu davanja prikladnih imena određenom terenu. Oni su veoma važni za istoriju, kulturu i geografiju jednoga naroda. U svetu koji se menja, prirodno je da se menjaju i nazivi nekih mesta ili da vremenom podležu fonetskim promenama, odnosno da se prenose na neki novi prostor ili se delimično ili potpuno menjaju ukoliko padnu pod vlast nekog drugog naroda ili kulture. Rad je ukazao na to i zbog toga ovo istraživanje, utvrđivanje i proučavanje toponimije turskog porekla sa lingvističko-toponomastičkog stanovišta na teritoriji Srbije, koja je više vekova bila pod hegemonijom Osmanlijske države, neće pokazati samo dubok toponimski uticaj turskog na srpski jezik, već će dati i dragocene istorijske, geografske, etnološke, a ponekad i antropološke podatke i rezultate.

Treba istaći, što i čini autor ovoga rada, da su svi u radu objedinjeni toponimi stari jezički spomenici koji su više od jednog veka ostali imuni na sve društvene promene i urbanizaciju. Može se zaključiti da je u Srbiji sačuvan veliki broj toponima turskog porekla koji predstavljaju dragocen materijal ne samo za istoričare srpskog jezika već i istoričare uopšte. Utvrđeni i analizirani toponimi su ujedno i značajan doprinos koji može biti podsticajan za sociolingvistiku i za bolje upoznavanje društvenog i kulturalnog života našeg naroda. Toponimi turskog porekla svojim postojanjem svedoče o snažnom turskom jezičkom nasleđu i u sferi toponomastike i koristan su materijal za izučavanje ove oblasti i izradu toponomastikona za istorijski period koji je vremenski okvir ovog rada.

17. IZVORI

- Topografske karte:

1. Topographic map 1:25 000, Aleksinac 1
2. Topographic map 1:25 000, Aleksinac 2
3. Topographic map 1:25 000, Aleksinac 3
4. Topographic map 1:25 000, Aleksinac 4
5. Topographic map 1:25 000, Aleksinac 5
6. Topographic map 1:25 000, Aleksinac 6
7. Topographic map 1:25 000, Aleksinac 7
8. Topographic map 1:25 000, Aleksinac 8
9. Topographic map 1:25 000, Aleksinac 9
10. Topographic map 1:25 000, Aleksinac 10
11. Topographic map 1:25 000, Aleksinac 11
12. Topographic map 1:25 000, Aleksinac 12
13. Topographic map 1:25 000, Aleksinac 13
14. Topographic map 1:25 000, Aleksinac 14
15. Topographic map 1:25 000, Aleksinac 15
16. Topographic map 1:25 000, Aleksinac 16
17. Topographic map 1:25 000, Alibunar 1
18. Topographic map 1:25 000, Alibunar 2
19. Topographic map 1:25 000, Alibunar 3
20. Topographic map 1:25 000, Alibunar 4
21. Topographic map 1:25 000, Alibunar 5
22. Topographic map 1:25 000, Alibunar 6
23. Topographic map 1:25 000, Alibunar 7
24. Topographic map 1:25 000, Alibunar 8
25. Topographic map 1:25 000, Alibunar 9
26. Topographic map 1:25 000, Alibunar 10
27. Topographic map 1:25 000, Alibunar 11
28. Topographic map 1:25 000, Alibunar 12
29. Topographic map 1:25 000, Alibunar 13

30. Topographic map 1:25 000, Alibunar 14
31. Topographic map 1:25 000, Alibunar 15
32. Topographic map 1:25 000, Alibunar 16
33. Topographic map 1:25 000, Bačka Palanka 1
34. Topographic map 1:25 000, Bačka Palanka 2
35. Topographic map 1:25 000, Bačka Palanka 3
36. Topographic map 1:25 000, Bačka Palanka 4
37. Topographic map 1:25 000, Bačka Palanka 5
38. Topographic map 1:25 000, Bačka Palanka 6
39. Topographic map 1:25 000, Bačka Palanka 7
40. Topographic map 1:25 000, Bačka Palanka 8
41. Topographic map 1:25 000, Bačka Palanka 9
42. Topographic map 1:25 000, Bačka Palanka 10
43. Topographic map 1:25 000, Bačka Palanka 11
44. Topographic map 1:25 000, Bačka Palanka 12
45. Topographic map 1:25 000, Bačka Palanka 13
46. Topographic map 1:25 000, Bačka Palanka 14
47. Topographic map 1:25 000, Bačka Palanka 15
48. Topographic map 1:25 000, Bačka Palanka 16
49. Topographic map 1:25 000, Bačka Topola 1
50. Topographic map 1:25 000, Bačka Topola 2
51. Topographic map 1:25 000, Bačka Topola 3
52. Topographic map 1:25 000, Bačka Topola 4
53. Topographic map 1:25 000, Bačka Topola 5
54. Topographic map 1:25 000, Bačka Topola 6
55. Topographic map 1:25 000, Bačka Topola 7
56. Topographic map 1:25 000, Bačka Topola 8
57. Topographic map 1:25 000, Bačka Topola 9
58. Topographic map 1:25 000, Bačka Topola 10
59. Topographic map 1:25 000, Bačka Topola 11
60. Topographic map 1:25 000, Bačka Topola 12
61. Topographic map 1:25 000, Bačka Topola 13

62. Topographic map 1:25 000, Bačka Topola 14
63. Topographic map 1:25 000, Bačka Topola 15
64. Topographic map 1:25 000, Bačka Topola 16
65. Topographic map 1:25 000, Bela Palanka 1
66. Topographic map 1:25 000, Bela Palanka 2
67. Topographic map 1:25 000, Bela Palanka 3
68. Topographic map 1:25 000, Bela Palanka 4
69. Topographic map 1:25 000, Bela Palanka 5
70. Topographic map 1:25 000, Bela Palanka 6
71. Topographic map 1:25 000, Bela Palanka 7
72. Topographic map 1:25 000, Bela Palanka 8
73. Topographic map 1:25 000, Bela Palanka 9
74. Topographic map 1:25 000, Bela Palanka 10
75. Topographic map 1:25 000, Bela Palanka 11
76. Topographic map 1:25 000, Bela Palanka 12
77. Topographic map 1:25 000, Bela Palanka 13
78. Topographic map 1:25 000, Bela Palanka 14
79. Topographic map 1:25 000, Bela Palanka 15
80. Topographic map 1:25 000, Bela Palanka 16
81. Topographic map 1:25 000, Beograd 1
82. Topographic map 1:25 000, Beograd 2
83. Topographic map 1:25 000, Beograd 3
84. Topographic map 1:25 000, Beograd 4
85. Topographic map 1:25 000, Beograd 5
86. Topographic map 1:25 000, Beograd 6
87. Topographic map 1:25 000, Beograd 7
88. Topographic map 1:25 000, Beograd 8
89. Topographic map 1:25 000, Beograd 9
90. Topographic map 1:25 000, Beograd 10
91. Topographic map 1:25 000, Beograd 11
92. Topographic map 1:25 000, Beograd 12
93. Topographic map 1:25 000, Beograd 13

94. Topographic map 1:25 000, Beograd 14
95. Topographic map 1:25 000, Beograd 15
96. Topographic map 1:25 000, Beograd 16
97. Topographic map 1:25 000, Bor 1
98. Topographic map 1:25 000, Bor 2
99. Topographic map 1:25 000, Bor 3
100. Topographic map 1:25 000, Bor 4
101. Topographic map 1:25 000, Bor 5
102. Topographic map 1:25 000, Bor 6
103. Topographic map 1:25 000, Bor 7
104. Topographic map 1:25 000, Bor 8
105. Topographic map 1:25 000, Bor 9
106. Topographic map 1:25 000, Bor 10
107. Topographic map 1:25 000, Bor 11
108. Topographic map 1:25 000, Bor 12
109. Topographic map 1:25 000, Bor 13
110. Topographic map 1:25 000, Bor 14
111. Topographic map 1:25 000, Bor 15
112. Topographic map 1:25 000, Bor 16
113. Topographic map 1:25 000, Čačak 1
114. Topographic map 1:25 000, Čačak 2
115. Topographic map 1:25 000, Čačak 3
116. Topographic map 1:25 000, Čačak 4
117. Topographic map 1:25 000, Čačak 5
118. Topographic map 1:25 000, Čačak 6
119. Topographic map 1:25 000, Čačak 7
120. Topographic map 1:25 000, Čačak 8
121. Topographic map 1:25 000, Čačak 9
122. Topographic map 1:25 000, Čačak 10
123. Topographic map 1:25 000, Čačak 11
124. Topographic map 1:25 000, Čačak 12
125. Topographic map 1:25 000, Čačak 13

126. Topographic map 1:25 000, Čačak 14
127. Topographic map 1:25 000, Čačak 15
128. Topographic map 1:25 000, Čačak 16
129. Topographic map 1:25 000, Kikinda 1
130. Topographic map 1:25 000, Kikinda 2
131. Topographic map 1:25 000, Kikinda 3
132. Topographic map 1:25 000, Kikinda 4
133. Topographic map 1:25 000, Kikinda 5
134. Topographic map 1:25 000, Kikinda 6
135. Topographic map 1:25 000, Kikinda 7
136. Topographic map 1:25 000, Kikinda 8
137. Topographic map 1:25 000, Kikinda 9
138. Topographic map 1:25 000, Kikinda 10
139. Topographic map 1:25 000, Kikinda 11
140. Topographic map 1:25 000, Kikinda 12
141. Topographic map 1:25 000, Kikinda 13
142. Topographic map 1:25 000, Kikinda 14
143. Topographic map 1:25 000, Kikinda 15
144. Topographic map 1:25 000, Kikinda 16
145. Topographic map 1:25 000, Kladovo 1
146. Topographic map 1:25 000, Kladovo 2
147. Topographic map 1:25 000, Kladovo 3
148. Topographic map 1:25 000, Kladovo 4
149. Topographic map 1:25 000, Kragujevac 1
150. Topographic map 1:25 000, Kragujevac 2
151. Topographic map 1:25 000, Kragujevac 3
152. Topographic map 1:25 000, Kragujevac 4
153. Topographic map 1:25 000, Kragujevac 5
154. Topographic map 1:25 000, Kragujevac 6
155. Topographic map 1:25 000, Kragujevac 7
156. Topographic map 1:25 000, Kragujevac 8
157. Topographic map 1:25 000, Kragujevac 9

158. Topographic map 1:25 000, Kragujevac 10
159. Topographic map 1:25 000, Kragujevac 11
160. Topographic map 1:25 000, Kragujevac 12
161. Topographic map 1:25 000, Kragujevac 13
162. Topographic map 1:25 000, Kragujevac 14
163. Topographic map 1:25 000, Kragujevac 15
164. Topographic map 1:25 000, Kragujevac 16
165. Topographic map 1:25 000, Kraljevo 1
166. Topographic map 1:25 000, Kraljevo 2
167. Topographic map 1:25 000, Kraljevo 3
168. Topographic map 1:25 000, Kraljevo 4
169. Topographic map 1:25 000, Kraljevo 5
170. Topographic map 1:25 000, Kraljevo 6
171. Topographic map 1:25 000, Kraljevo 7
172. Topographic map 1:25 000, Kraljevo 8
173. Topographic map 1:25 000, Kraljevo 9
174. Topographic map 1:25 000, Kraljevo 10
175. Topographic map 1:25 000, Kraljevo 11
176. Topographic map 1:25 000, Kraljevo 12
177. Topographic map 1:25 000, Kraljevo 13
178. Topographic map 1:25 000, Kraljevo 14
179. Topographic map 1:25 000, Kraljevo 15
180. Topographic map 1:25 000, Kraljevo 16
181. Topographic map 1:25 000, Kruševac 1
182. Topographic map 1:25 000, Kruševac 2
183. Topographic map 1:25 000, Kruševac 3
184. Topographic map 1:25 000, Kruševac 4
185. Topographic map 1:25 000, Kruševac 5
186. Topographic map 1:25 000, Kruševac 6
187. Topographic map 1:25 000, Kruševac 7
188. Topographic map 1:25 000, Kruševac 8
189. Topographic map 1:25 000, Kruševac 9

190. Topographic map 1:25 000, Kruševac 10
191. Topographic map 1:25 000, Kruševac 11
192. Topographic map 1:25 000, Kruševac 12
193. Topographic map 1:25 000, Kruševac 13
194. Topographic map 1:25 000, Kruševac 14
195. Topographic map 1:25 000, Kruševac 15
196. Topographic map 1:25 000, Kruševac 16
197. Topographic map 1:25 000, Kumanovo 1
198. Topographic map 1:25 000, Kumanovo 2
199. Topographic map 1:25 000, Kumanovo 3
200. Topographic map 1:25 000, Kumanovo 4
201. Topographic map 1:25 000, Kumanovo 5
202. Topographic map 1:25 000, Kumanovo 6
203. Topographic map 1:25 000, Kumanovo 7
204. Topographic map 1:25 000, Kumanovo 8
205. Topographic map 1:25 000, Kuršumlija 1
206. Topographic map 1:25 000, Kuršumlija 2
207. Topographic map 1:25 000, Kuršumlija 3
208. Topographic map 1:25 000, Kuršumlija 4
209. Topographic map 1:25 000, Kuršumlija 5
210. Topographic map 1:25 000, Kuršumlija 6
211. Topographic map 1:25 000, Kuršumlija 7
212. Topographic map 1:25 000, Kuršumlija 8
213. Topographic map 1:25 000, Kuršumlija 9
214. Topographic map 1:25 000, Kuršumlija 10
215. Topographic map 1:25 000, Kuršumlija 11
216. Topographic map 1:25 000, Kuršumlija 12
217. Topographic map 1:25 000, Kuršumlija 13
218. Topographic map 1:25 000, Kuršumlija 14
219. Topographic map 1:25 000, Kuršumlija 15
220. Topographic map 1:25 000, Kuršumlija 16
221. Topographic map 1:25 000, Lapovo 1

222. Topographic map 1:25 000, Lapovo 2
223. Topographic map 1:25 000, Lapovo 3
224. Topographic map 1:25 000, Lapovo 4
225. Topographic map 1:25 000, Lapovo 5
226. Topographic map 1:25 000, Lapovo 6
227. Topographic map 1:25 000, Lapovo 7
228. Topographic map 1:25 000, Lapovo 8
229. Topographic map 1:25 000, Lapovo 9
230. Topographic map 1:25 000, Lapovo 10
231. Topographic map 1:25 000, Lapovo 11
232. Topographic map 1:25 000, Lapovo 12
233. Topographic map 1:25 000, Lapovo 13
234. Topographic map 1:25 000, Lapovo 14
235. Topographic map 1:25 000, Lapovo 15
236. Topographic map 1:25 000, Lapovo 16
237. Topographic map 1:25 000, Lazarevac 1
238. Topographic map 1:25 000, Lazarevac 2
239. Topographic map 1:25 000, Lazarevac 3
240. Topographic map 1:25 000, Lazarevac 4
241. Topographic map 1:25 000, Lazarevac 5
242. Topographic map 1:25 000, Lazarevac 6
243. Topographic map 1:25 000, Lazarevac 7
244. Topographic map 1:25 000, Lazarevac 8
245. Topographic map 1:25 000, Lazarevac 9
246. Topographic map 1:25 000, Lazarevac 10
247. Topographic map 1:25 000, Lazarevac 11
248. Topographic map 1:25 000, Lazarevac 12
249. Topographic map 1:25 000, Lazarevac 13
250. Topographic map 1:25 000, Lazarevac 14
251. Topographic map 1:25 000, Lazarevac 15
252. Topographic map 1:25 000, Lazarevac 16
253. Topographic map 1:25 000, Leskovac 1

254. Topographic map 1:25 000, Leskovac 2
255. Topographic map 1:25 000, Leskovac 3
256. Topographic map 1:25 000, Leskovac 4
257. Topographic map 1:25 000, Leskovac 5
258. Topographic map 1:25 000, Leskovac 6
259. Topographic map 1:25 000, Leskovac 7
260. Topographic map 1:25 000, Leskovac 8
261. Topographic map 1:25 000, Leskovac 9
262. Topographic map 1:25 000, Leskovac 10
263. Topographic map 1:25 000, Leskovac 11
264. Topographic map 1:25 000, Leskovac 12
265. Topographic map 1:25 000, Leskovac 13
266. Topographic map 1:25 000, Leskovac 14
267. Topographic map 1:25 000, Leskovac 15
268. Topographic map 1:25 000, Leskovac 16
269. Topographic map 1:25 000, Negotin 1
270. Topographic map 1:25 000, Negotin 2
271. Topographic map 1:25 000, Negotin 3
272. Topographic map 1:25 000, Negotin 4
273. Topographic map 1:25 000, Negotin 5
274. Topographic map 1:25 000, Negotin 6
275. Topographic map 1:25 000, Negotin 7
276. Topographic map 1:25 000, Negotin 8
277. Topographic map 1:25 000, Niš 1
278. Topographic map 1:25 000, Niš 2
279. Topographic map 1:25 000, Niš 3
280. Topographic map 1:25 000, Niš 4
281. Topographic map 1:25 000, Niš 5
282. Topographic map 1:25 000, Niš 6
283. Topographic map 1:25 000, Niš 7
284. Topographic map 1:25 000, Niš 8
285. Topographic map 1:25 000, Niš 9

286. Topographic map 1:25 000, Niš 10
287. Topographic map 1:25 000, Niš 11
288. Topographic map 1:25 000, Niš 12
289. Topographic map 1:25 000, Niš 13
290. Topographic map 1:25 000, Niš 14
291. Topographic map 1:25 000, Niš 15
292. Topographic map 1:25 000, Niš 16
293. Topographic map 1:25 000, Novi Pazar 1
294. Topographic map 1:25 000, Novi Pazar 2
295. Topographic map 1:25 000, Novi Pazar 3
296. Topographic map 1:25 000, Novi Pazar 4
297. Topographic map 1:25 000, Novi Pazar 5
298. Topographic map 1:25 000, Novi Pazar 6
299. Topographic map 1:25 000, Novi Pazar 7
300. Topographic map 1:25 000, Novi Pazar 8
301. Topographic map 1:25 000, Novi Pazar 9
302. Topographic map 1:25 000, Novi Pazar 10
303. Topographic map 1:25 000, Novi Pazar 11
304. Topographic map 1:25 000, Novi Pazar 12
305. Topographic map 1:25 000, Novi Pazar 13
306. Topographic map 1:25 000, Novi Pazar 14
307. Topographic map 1:25 000, Novi Pazar 15
308. Topographic map 1:25 000, Novi Pazar 16
309. Topographic map 1:25 000, Novi Sad 1
310. Topographic map 1:25 000, Novi Sad 2
311. Topographic map 1:25 000, Novi Sad 3
312. Topographic map 1:25 000, Novi Sad 4
313. Topographic map 1:25 000, Novi Sad 5
314. Topographic map 1:25 000, Novi Sad 6
315. Topographic map 1:25 000, Novi Sad 7
316. Topographic map 1:25 000, Novi Sad 8
317. Topographic map 1:25 000, Novi Sad 9

318. Topographic map 1:25 000, Novi Sad 10
319. Topographic map 1:25 000, Novi Sad 11
320. Topographic map 1:25 000, Novi Sad 12
321. Topographic map 1:25 000, Novi Sad 13
322. Topographic map 1:25 000, Novi Sad 14
323. Topographic map 1:25 000, Novi Sad 15
324. Topographic map 1:25 000, Novi Sad 16
325. Topographic map 1:25 000, Pirot 1
326. Topographic map 1:25 000, Pirot 2
327. Topographic map 1:25 000, Pirot 3
328. Topographic map 1:25 000, Pirot 4
329. Topographic map 1:25 000, Pirot 5
330. Topographic map 1:25 000, Pirot 6
331. Topographic map 1:25 000, Pirot 7
332. Topographic map 1:25 000, Pirot 8
333. Topographic map 1:25 000, Pirot 9
334. Topographic map 1:25 000, Pirot 10
335. Topographic map 1:25 000, Pirot 11
336. Topographic map 1:25 000, Pirot 12
337. Topographic map 1:25 000, Pirot 13
338. Topographic map 1:25 000, Pirot 14
339. Topographic map 1:25 000, Pirot 15
340. Topographic map 1:25 000, Pirot 16
341. Topographic map 1:25 000, Pljevlja 1
342. Topographic map 1:25 000, Pljevlja 2
343. Topographic map 1:25 000, Pljevlja 3
344. Topographic map 1:25 000, Pljevlja 4
345. Topographic map 1:25 000, Pljevlja 5
346. Topographic map 1:25 000, Pljevlja 6
347. Topographic map 1:25 000, Pljevlja 7
348. Topographic map 1:25 000, Pljevlja 8
349. Topographic map 1:25 000, Požarevac 1

350. Topographic map 1:25 000, Požarevac 2
351. Topographic map 1:25 000, Požarevac 3
352. Topographic map 1:25 000, Požarevac 4
353. Topographic map 1:25 000, Požarevac 5
354. Topographic map 1:25 000, Požarevac 6
355. Topographic map 1:25 000, Požarevac 7
356. Topographic map 1:25 000, Požarevac 8
357. Topographic map 1:25 000, Požarevac 9
358. Topographic map 1:25 000, Požarevac 10
359. Topographic map 1:25 000, Požarevac 11
360. Topographic map 1:25 000, Požarevac 12
361. Topographic map 1:25 000, Požarevac 13
362. Topographic map 1:25 000, Požarevac 14
363. Topographic map 1:25 000, Požarevac 15
364. Topographic map 1:25 000, Požarevac 16
365. Topographic map 1:25 000, Prijepolje 1
366. Topographic map 1:25 000, Prijepolje 2
367. Topographic map 1:25 000, Prijepolje 3
368. Topographic map 1:25 000, Prijepolje 4
369. Topographic map 1:25 000, Prijepolje 5
370. Topographic map 1:25 000, Prijepolje 6
371. Topographic map 1:25 000, Prijepolje 7
372. Topographic map 1:25 000, Prijepolje 8
373. Topographic map 1:25 000, Prijepolje 9
374. Topographic map 1:25 000, Prijepolje 10
375. Topographic map 1:25 000, Prijepolje 11
376. Topographic map 1:25 000, Prijepolje 12
377. Topographic map 1:25 000, Prijepolje 13
378. Topographic map 1:25 000, Prijepolje 14
379. Topographic map 1:25 000, Prijepolje 15
380. Topographic map 1:25 000, Prijepolje 16
381. Topographic map 1:25 000, Šabac 1

382. Topographic map 1:25 000, Šabac 2
383. Topographic map 1:25 000, Šabac 3
384. Topographic map 1:25 000, Šabac 4
385. Topographic map 1:25 000, Šabac 5
386. Topographic map 1:25 000, Šabac 6
387. Topographic map 1:25 000, Šabac 7
388. Topographic map 1:25 000, Šabac 8
389. Topographic map 1:25 000, Šabac 9
390. Topographic map 1:25 000, Šabac 10
391. Topographic map 1:25 000, Šabac 11
392. Topographic map 1:25 000, Šabac 12
393. Topographic map 1:25 000, Šabac 13
394. Topographic map 1:25 000, Šabac 14
395. Topographic map 1:25 000, Šabac 15
396. Topographic map 1:25 000, Šabac 16
397. Topographic map 1:25 000, Sjenica 1
398. Topographic map 1:25 000, Sjenica 2
399. Topographic map 1:25 000, Sjenica 3
400. Topographic map 1:25 000, Sjenica 4
401. Topographic map 1:25 000, Sjenica 5
402. Topographic map 1:25 000, Sjenica 6
403. Topographic map 1:25 000, Sjenica 7
404. Topographic map 1:25 000, Sjenica 8
405. Topographic map 1:25 000, Sjenica 9
406. Topographic map 1:25 000, Sjenica 10
407. Topographic map 1:25 000, Sjenica 11
408. Topographic map 1:25 000, Sjenica 12
409. Topographic map 1:25 000, Sjenica 13
410. Topographic map 1:25 000, Sjenica 14
411. Topographic map 1:25 000, Sjenica 15
412. Topographic map 1:25 000, Sjenica 16
413. Topographic map 1:25 000, Smederevo 1

414. Topographic map 1:25 000, Smederevo 2
415. Topographic map 1:25 000, Smederevo 3
416. Topographic map 1:25 000, Smederevo 4
417. Topographic map 1:25 000, Smederevo 5
418. Topographic map 1:25 000, Smederevo 6
419. Topographic map 1:25 000, Smederevo 7
420. Topographic map 1:25 000, Smederevo 8
421. Topographic map 1:25 000, Smederevo 9
422. Topographic map 1:25 000, Smederevo 10
423. Topographic map 1:25 000, Smederevo 11
424. Topographic map 1:25 000, Smederevo 12
425. Topographic map 1:25 000, Smederevo 13
426. Topographic map 1:25 000, Smederevo 14
427. Topographic map 1:25 000, Smederevo 15
428. Topographic map 1:25 000, Smederevo 16
429. Topographic map 1:25 000, Sombor 1
430. Topographic map 1:25 000, Sombor 2
431. Topographic map 1:25 000, Sombor 3
432. Topographic map 1:25 000, Sombor 4
433. Topographic map 1:25 000, Sombor 5
434. Topographic map 1:25 000, Sombor 6
435. Topographic map 1:25 000, Sombor 7
436. Topographic map 1:25 000, Sombor 8
437. Topographic map 1:25 000, Sombor 9
438. Topographic map 1:25 000, Sombor 10
439. Topographic map 1:25 000, Sombor 11
440. Topographic map 1:25 000, Sombor 12
441. Topographic map 1:25 000, Sombor 13
442. Topographic map 1:25 000, Sombor 14
443. Topographic map 1:25 000, Sombor 15
444. Topographic map 1:25 000, Sombor 16
445. Topographic map 1:25 000, Subotica 1

446. Topographic map 1:25 000, Subotica 2
447. Topographic map 1:25 000, Subotica 3
448. Topographic map 1:25 000, Subotica 4
449. Topographic map 1:25 000, Subotica 5
450. Topographic map 1:25 000, Subotica 6
451. Topographic map 1:25 000, Subotica 7
452. Topographic map 1:25 000, Subotica 8
453. Topographic map 1:25 000, Subotica 9
454. Topographic map 1:25 000, Subotica 10
455. Topographic map 1:25 000, Subotica 11
456. Topographic map 1:25 000, Subotica 12
457. Topographic map 1:25 000, Subotica 13
458. Topographic map 1:25 000, Subotica 14
459. Topographic map 1:25 000, Subotica 15
460. Topographic map 1:25 000, Subotica 16
461. Topographic map 1:25 000, Užice 1
462. Topographic map 1:25 000, Užice 2
463. Topographic map 1:25 000, Užice 3
464. Topographic map 1:25 000, Užice 4
465. Topographic map 1:25 000, Užice 5
466. Topographic map 1:25 000, Užice 6
467. Topographic map 1:25 000, Užice 7
468. Topographic map 1:25 000, Užice 8
469. Topographic map 1:25 000, Užice 9
470. Topographic map 1:25 000, Užice 10
471. Topographic map 1:25 000, Užice 11
472. Topographic map 1:25 000, Užice 12
473. Topographic map 1:25 000, Užice 13
474. Topographic map 1:25 000, Užice 14
475. Topographic map 1:25 000, Užice 15
476. Topographic map 1:25 000, Užice 16
477. Topographic map 1:25 000, Valjevo 1

478. Topographic map 1:25 000, Valjevo 2
479. Topographic map 1:25 000, Valjevo 3
480. Topographic map 1:25 000, Valjevo 4
481. Topographic map 1:25 000, Valjevo 5
482. Topographic map 1:25 000, Valjevo 6
483. Topographic map 1:25 000, Valjevo 7
484. Topographic map 1:25 000, Valjevo 8
485. Topographic map 1:25 000, Valjevo 9
486. Topographic map 1:25 000, Valjevo 10
487. Topographic map 1:25 000, Valjevo 11
488. Topographic map 1:25 000, Valjevo 12
489. Topographic map 1:25 000, Valjevo 13
490. Topographic map 1:25 000, Valjevo 14
491. Topographic map 1:25 000, Valjevo 15
492. Topographic map 1:25 000, Valjevo 16
493. Topographic map 1:25 000, Veliko Gradište 1
494. Topographic map 1:25 000, Veliko Gradište 2
495. Topographic map 1:25 000, Veliko Gradište 3
496. Topographic map 1:25 000, Veliko Gradište 4
497. Topographic map 1:25 000, Veliko Gradište 5
498. Topographic map 1:25 000, Veliko Gradište 6
499. Topographic map 1:25 000, Veliko Gradište 7
500. Topographic map 1:25 000, Veliko Gradište 8
501. Topographic map 1:25 000, Višegrad 1
502. Topographic map 1:25 000, Višegrad 2
503. Topographic map 1:25 000, Višegrad 3
504. Topographic map 1:25 000, Višegrad 4
505. Topographic map 1:25 000, Višegrad 5
506. Topographic map 1:25 000, Višegrad 6
507. Topographic map 1:25 000, Višegrad 7
508. Topographic map 1:25 000, Višegrad 8
509. Topographic map 1:25 000, Vlasotince 1

510. Topographic map 1:25 000, Vlasotince 2
511. Topographic map 1:25 000, Vlasotince 3
512. Topographic map 1:25 000, Vlasotince 4
513. Topographic map 1:25 000, Vlasotince 5
514. Topographic map 1:25 000, Vlasotince 6
515. Topographic map 1:25 000, Vlasotince 7
516. Topographic map 1:25 000, Vlasotince 8
517. Topographic map 1:25 000, Vlasotince 9
518. Topographic map 1:25 000, Vlasotince 10
519. Topographic map 1:25 000, Vlasotince 11
520. Topographic map 1:25 000, Vlasotince 12
521. Topographic map 1:25 000, Vlasotince 13
522. Topographic map 1:25 000, Vlasotince 14
523. Topographic map 1:25 000, Vlasotince 15
524. Topographic map 1:25 000, Vlasotince 16
525. Topographic map 1:25 000, Vršac 1
526. Topographic map 1:25 000, Vršac 2
527. Topographic map 1:25 000, Vršac 3
528. Topographic map 1:25 000, Vršac 4
529. Topographic map 1:25 000, Vršac 5
530. Topographic map 1:25 000, Vršac 6
531. Topographic map 1:25 000, Vršac 7
532. Topographic map 1:25 000, Vršac 8
533. Topographic map 1:25 000, Vršac 9
534. Topographic map 1:25 000, Vršac 10
535. Topographic map 1:25 000, Vršac 11
536. Topographic map 1:25 000, Vršac 12
537. Topographic map 1:25 000, Vršac 13
538. Topographic map 1:25 000, Vršac 14
539. Topographic map 1:25 000, Vršac 15
540. Topographic map 1:25 000, Vršac 16
541. Topographic map 1:25 000, Žagubica 1

542. Topographic map 1:25 000, Žagubica 2
543. Topographic map 1:25 000, Žagubica 3
544. Topographic map 1:25 000, Žagubica 4
545. Topographic map 1:25 000, Žagubica 5
546. Topographic map 1:25 000, Žagubica 6
547. Topographic map 1:25 000, Žagubica 7
548. Topographic map 1:25 000, Žagubica 8
549. Topographic map 1:25 000, Žagubica 9
550. Topographic map 1:25 000, Žagubica 10
551. Topographic map 1:25 000, Žagubica 11
552. Topographic map 1:25 000, Žagubica 12
553. Topographic map 1:25 000, Žagubica 13
554. Topographic map 1:25 000, Žagubica 14
555. Topographic map 1:25 000, Žagubica 15
556. Topographic map 1:25 000, Žagubica 16
557. Topographic map 1:25 000, Zaječar 1
558. Topographic map 1:25 000, Zaječar 2
559. Topographic map 1:25 000, Zaječar 3
560. Topographic map 1:25 000, Zaječar 4
561. Topographic map 1:25 000, Zaječar 5
562. Topographic map 1:25 000, Zaječar 6
563. Topographic map 1:25 000, Zaječar 7
564. Topographic map 1:25 000, Zaječar 8
565. Topographic map 1:25 000, Zaječar 9
566. Topographic map 1:25 000, Zaječar 10
567. Topographic map 1:25 000, Zaječar 11
568. Topographic map 1:25 000, Zaječar 12
569. Topographic map 1:25 000, Zaječar 13
570. Topographic map 1:25 000, Zaječar 14
571. Topographic map 1:25 000, Zaječar 15
572. Topographic map 1:25 000, Zaječar 16
573. Topographic map 1:25 000, Zrenjanin 1

574. Topographic map 1:25 000, Zrenjanin 2
575. Topographic map 1:25 000, Zrenjanin 3
576. Topographic map 1:25 000, Zrenjanin 4
577. Topographic map 1:25 000, Zrenjanin 5
578. Topographic map 1:25 000, Zrenjanin 6
579. Topographic map 1:25 000, Zrenjanin 7
580. Topographic map 1:25 000, Zrenjanin 8
581. Topographic map 1:25 000, Zrenjanin 9
582. Topographic map 1:25 000, Zrenjanin 10
583. Topographic map 1:25 000, Zrenjanin 11
584. Topographic map 1:25 000, Zrenjanin 12
585. Topographic map 1:25 000, Zrenjanin 13
586. Topographic map 1:25 000, Zrenjanin 14
587. Topographic map 1:25 000, Zrenjanin 15
588. Topographic map 1:25 000, Zrenjanin 16
589. Topographic map 1:25 000, Zvornik 1
590. Topographic map 1:25 000, Zvornik 2
591. Topographic map 1:25 000, Zvornik 3
592. Topographic map 1:25 000, Zvornik 4
593. Topographic map 1:25 000, Zvornik 5
594. Topographic map 1:25 000, Zvornik 6
595. Topographic map 1:25 000, Zvornik 7
596. Topographic map 1:25 000, Zvornik 8
597. Topographic map 1:25 000, Zvornik 9
598. Topographic map 1:25 000, Zvornik 10
599. Topographic map 1:25 000, Zvornik 11
600. Topographic map 1:25 000, Zvornik 12
601. Topographic map 1:25 000, Zvornik 13
602. Topographic map 1:25 000, Zvornik 14
603. Topographic map 1:25 000, Zvornik 15
604. Topographic map 1:25 000, Zvornik 16

2. Физичко географска карта Савезна Република Југославија. Intersistem
Картографија
3. Geographical Places in Serbia general, Serbia- cartographic. info
<http://cartographic.info/names/show.php?p=ri&t=0&f=6>
4. <https://mapcarta.com>

18. LITERATURA

1. Acaroğlu 2006: Acaroğlu, M. Türker, *Balkanlarda Türkçe Yer Adları Kılavuzu*, Istanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık
2. Alerić 1989: Alerić, D., Ime planine Biokove, *P3J 15*, 76-77.
3. Aykut 2011: Aykut, Ksenija, *Kontrastiranje turskog i srpskog jezika*, Lapovo: Kolor pres
4. Aykut 2016: Aykut, Ksenija, Nasredin hodža, balkanska kuća orijentalnog tipa i pirotski ćilim kao izraz zajedničkog kulturnog nasleđa, *Nasleđe. Elementi turskog kulturnog uticaja u Srbiji*, Erzurum: Fakultet lepih umetnosti Univerziteta Atatürk
5. Barjaktarević 1961: Barjaktarević, Fehim, Prilog proučavanju naših pozajmica orijentalnog porekla, *PKJIF*, knj. XXVII, sv. 1-2, Beograd, 65-79.
6. Baskakov 1968: Baskakov, N. A., Actes du Premier congrès international des études balkaniques et sud-est européennes, T IV, Sofia
7. Ćelebi 1973: Ćelebi, Evlija, *Putopis - Odlomci o jugoslovenskim zemljama*, Sarajevo: Veselin Masleša
8. Devellioğlu 1970: Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca–Türkçe Ansiklopedik Lûgat. Eski ve Yeni Harflerle*, Ankara
9. Dimić 2003: Dimić, Dušan, *Onomastika Sredske Župe*, Leposavić: Institut za srpsku kulturu
10. Dragičević 1986: Dragičević, M., O nekim mikrotoponimima antroponimskog porijekla iz jednog predjela u istočnoj Lici, *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku XXIX/1*, Novi Sad, 151-154.
11. Duran 2009: Duran, Tarik, *Prezimana turskog porekla u Srbiji*, Beograd: Filološki fakultet (Neobjavljena magistarska teza)
12. Duran 2012: Duran, Tarik, Etimologija prezimena izvedenih iz turskih naziva zanimanja, *Edicija „Filološka istraživanja danas“*. „Jezik i društvo“, Beograd: Filološki fakultet, 101-111.
13. Đurić-Zamolo 1977: Đurić-Zamolo, Divna, *Beograd kao orijentalna varoš pod Turcima 1521-1867*, Beograd: Muzej grada Beograda

14. Džogović 2004: Džogović, Alija, Toponimija turskog porijekla i njena prilagođenost u sistemima južnoslovenskih jezika, *Saopštenje na simpozijumu BALTAM u Zagrebu 2004. Godine.*
15. Džogović 2006: Džogović, Alija, *Onomastika Župe i Prizrenskog Podgora*, Prizren: Udruženje bošnjačkih pisaca u skandinavskim zemljama, Malmö
16. *Enciklopedija Jugoslavije*, sv. 1-8, MCMLV- MCMLXXI (1955- 1971), Zagreb.
17. Eren 1999: Eren, Hasan, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü. 2. Baskı*, Ankara: Bizim Büro Basım Evi
18. Eyuboğlu 1988: Eyuboğlu, İsmet Zeki, *Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü*, İstanbul: Sosyal Yayınlar
19. Finka 1963: Finka, B., Leksički problemi u toponomastici, *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku VI*, Novi Sad, 117-123.
20. Gacović 2014: Gacović, Slavoljub, *Neslovenske osnove u ojkonomima Vidinskog sandžaka XV i XVI veka*, Zaječar: Matična biblioteka „Svetozar Marković“.
21. Гаговић с.а.: Светозар, Гаговић, *Топонимијска слика Безуја*, Београд: Чигоја штампа
22. Georgijević 1957: Georgijević, S., Iz naše toponomastike, *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku 1*, Novi Sad, 146-154.
23. Golubović 2006: Golubović, Vidoje, *Stari Beograd. Topografski rečnik*, Beograd: Beo Sing
24. Gošić 1979: Gošić, Nevenka, Treća jugoslovenska onomastička konferencija, <http://www.izj.unsa.ba/files/1979-8-4/7-NevenkaGosic57-60.PDF>
25. Иналцик 2003: Иналцик, Халил, *Османско царство. Класично доба 1300-1600*, Београд: Утопија
26. Jireček 1923: Jireček, Konstantin, *Istorija Srba*, Beograd
27. Karaağaç 2008: Karaağaç, Günay, *Türkçe Verintiler Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
28. Klajn 2005: Klajn, Ivan, *Gramatika srpskog jezika*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
29. Kovačević 1977: Kovačević, Jovan, *Avarski kaganat*, Beograd: Srpska književna zadruga

30. Леко 2003: Леко, Милан, *Београдске улице и тргови 1872-2003*, Београд; ЗУНС
31. Loma 1985: Loma, Aleksandar, Iz toponimije Srbije, *Onomatološki prilozi VI*, SANU, Beograd, 105-108.
32. Loma 1987: Loma, Aleksandar, *Problemi izučavanja supstrata u toponimiji Srbije*, Beograd: Filološki fakultet (neobjavljena doktorska disertacija).
33. Lubaš 1966: Lubaš, W., Posesivna funkcija sufiksa –ica u južnoslovenskoj toponimiji, *Naš jezik XV*, Beograd, 108.
34. Љушић 2007: Љушић, Радош, *Историја за трећи разред гимназије општег и друштвено-језичког смера*, Београд: Завод за издавање уџбеника
35. Maretić 1893: Maretić, T., Imena rijeka i potoka u hrvatskim i srpskim zemljama, *Nastavni vjesnik I*, Zagreb, 1-24.
36. Маринковић 1995: Маринковић, Јаворка В., *Микротопонимија сливова Прешевске Моравице и Кленичке реке*, Београд: Филолошки факултет. (необјављена докторска дисертација)
37. Mastilo 2001: Mastilo, Natalija, *Rečnik savremne srpske geografske terminologije*, Beograd: Geografski fakultet Univerziteta u Beogradu.
38. Memmedof 1993: Memmedof, Nadir, *Azerbaycan'ın Yer Adları (Oronimiya)*, Bakı
39. Mihajlović 1965: Mihajlović V., Sufiks –ište u toponimiji i mikrotoponimiji Jugoslavije, *Prilozi proučavanju jezika I*, Novi Sad, 117-133.
40. Mihajlović 1970: Mihajlović V., Prilog rečniku srpskohrvatskih geografskih termina, *Prilozi proučavanju jezika 6*, Novi Sad, 153-181.
41. Могуш 1980: Могуш, М., Називи за занимања као топоними, *Втора југословенска ономастичка конференција*, Скопје, 221-222.
42. Недељков 1984: Недељков, Љиљана, Страни географски термини на територији Шајкашке, *Јазичкете контакти во југословенската заедница*, *Зборник на трудови от конференцијата*, Скопје, 1984, 95-99.
43. *Onomatološki prilozi*, 1-12, SANU, Beograd, 1980-1996.
44. Pavlović 1964: Pavlović, M., Onomastički prilozi, *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku XII*, Novi Sad, 153-156.

45. Павловић 1975: Павловић, Звездана, Прва југословенска ономастичка конференција, Наш Језик, XXI/4-5, Београд, 278-279.
46. Ресо 1967: Ресо, А., Утицај турског језика на фонетику српскохрватског језика, *НЈ*, n. S., XVI, sv. 3, Београд, 127-145.
47. Ресо 1982: Ресо, Асим, Ороними и топоними, *ОЈ* 9, Загреб, 77-82.
48. Пецо 1987: Пецо, Асим, *Турцизми у Вуковим рјечницима*, Београд: Вук Караџић
49. Ресо 1990: Ресо, Асим, *Микротопонимија Подвељжа*, Академија наука и умјетности Босне и Херцеговине, *Дјела LXX*, Одјелjenje друштвених наука 39, Сарајево
50. Пешикан 1969: Пешикан, Митар., Разликовање vlastitih и apelativnih имена у топонимији, *Наш језик*, n.s. XVII/5, Београд, 257-263.
51. Пешикан 1976: Пешикан, Митар., Значај праћења jezičkih elemenata који се понављају у микротопонимији, *Прва југословенска ономастичка конференција*, SANU, Научни skupovi 2, Одјелjenje умјетности 2, Титоград, 95-102.
52. Петровић 1990: Петровић, D., Топонимија Кућа, *Onomatološki prilozi IX*, Београд, 1-162.
53. Петровић 2005: Петровић, Снежана, *Турцизми у српском призренском говору*: Београд, Филолошки факултет (необјављена докторска дисертација)
54. Поповић 1884: Поповић, Ђорђе, *Турске и друге источанске речи у нашем језику. Грађа за велики српски речник*, Београд, Гласник српског ученог друштва
55. Пурковић 1934: Пурковић, Миодраг, *Пожаревац*, Пожаревац.
56. Пушкар 2008: Пушкар, Војислав, Нови Сад - *Приче варошких улица*, Нови Сад: Прометеј
57. Putanec 1963: Putanec, V., Dva naša sufiksa turskog porijekla: -alija/-ajlija, -ahi-ja/-aija, *Ivšićev zbornik*, 295-302.
58. Radenković 1979: Radenković, Radoslav. *O etimologiji nekih toponima jugoistočne Srbije*. Zaječar: Razvitak
59. Radić 2001: Prvoslav, Radić, *Turski sufiksi u srpskom jeziku*, Београд: Institut za srpski jezik SANU

60. *Речник српскохрватскога књижевног језика, I-VI*, Нови Сад - Загреб, 1967; Нови Сад, 1976.
61. *Redhouse Sözlüğü. Türkçe- İngilizce*, 1986, 8.inci baskı, Redhouse Yayınları, İstanbul
62. Родић 1975: Родић, Никола, Замена арапских гласова у традиционалним српскохрватским арабизмима, *Наш Језик*, XXI/4-5, Београд, 254-261
63. Sakaoglu 2001: Sakaoglu, Saim, *Türk Ad Bilimi I Giriş*, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları: 780.
64. Simeon 1969: Simeon, Rikard, *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva I-II*, Zagreb: Matica hrvatska
65. Skok 1939: Skok, dr Petar, *Toponomastika Vojvodine, Zbornik Vojvodina*, Knjiga I, Novi Sad
66. Skok 1921: Skok, Petar, *Studije iz srpskohrvatske toponomastike, Beličev zbornik*, 121-126.
67. Skok 1971: Skok, Petar, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika I-IV*, Zagreb: JAZU
68. Станојчић, Поповић 2008: Станојчић, Живојин, Поповић Љубомир, *Граматика српског језика за гимназије и средње школе*, Београд: Завод за уџбенике
69. Stojaković 1987: Stojaković, Momčilo, *Braničevski teftar*, Beograd: Istorijski institut
70. Şahin 2010: Şahin, Güven, *Türkiye’de Yapılmış Toponimi Çalışmaları, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 3, Sayı: 4, Haziran 2010, 134-156.
71. Шћепановић 2003: Шћепановић, Михаило, *Говор и микротопонимија Дробњака*, Београд: Филолошки факултет. (необјављена докторска дисертација)
72. Šimunović 1976: Šimunović R., *Problemi u jugoslovenskoj onomastici, Prva jugoslovenska onomastička konferencija*, SANU, Naučni skupovi 2, Odjeljenje umjetnosti 2, Titograd, 187-200.
73. Šimunović 1981: Šimunović R., *Hidronomijski apelativi u hidronimima, Četvrta jugoslovenska onomastička konferencija*, SAZU, Ljubljana, 187-198.

74. Škaljić 1985: Abdulah, Škaljić, *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*. Peto izdanje, Sarajevo: Svjetlost
75. Теодосијевић 2010: Теодосијевић, Мирјана, Улога библиотекара у тумачењу позајмљеница у српском језику – на примерима, *Школска библиотека и настава језика и књижевности*, Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду, 55-61.
76. Теодосијевић 2011: Теодосијевић, М. Мирјана, Турцизми у топонимима Београда, *Анали Филолошког факултета. Свеска посвећена Ратку Нешковићу*, 23, свеска I, Београд, 381-397.
77. Teodosijević 2016: Teodosijević, Mirjana, Turcizmi: jezičko blago naše kulturne baštine, *Nasleđe. Elementi turskog kulturnog uticaja u Srbiji*, Erzurum: Fakultet lepih umetnosti Univerziteta Ataturk
78. *Türkçe-Sırpça Sözlük*, 1997, Hazırlayanlar: Prof. Dr. Slavoljub Djindjić, Doç. Dr. Mirjana Teodosijević, Prof. Dr. Darko Tanasković, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu
79. Tuğlacı 1979: Tuğlacı, Pars, *Okyanus Ansiklopedik Sözlük*, İstanbul: Cem Yayınevi, Üçüncü Baskı
80. Вавић Грос 2014: Вавић Грос, Загорка, *Топоними су чувари нашег језика*, Нови Сад: Прометеј
81. Видоески 1999: Видоески, Божидар, *Географската терминологија во дијалектите на македонскиот јазик*, Скопје: Македонска академија на науките и уметностите
82. Vojvodić 2005: Vojvodić, Stanko, *Toponimi slovenskog porekla u Rumuniji*, Kikinda
83. Vujaklija 1980: Vujaklija, Milan, *Leksikon stranih reči i izraza*, Beograd
84. Vujičić 1982: Vujičić, D., *Hidronimi (imena voda) u lijevom slivu Drine*, Akademija nauka Bosne i Hercegovine, Djela LVIII, Odjeljenje društvenih nauka 33, Sarajevo, 227.
85. Vuković 1976: Vuković J., Toponimi i apelativi, *Prva jugoslovenska onomastička konferencija*, Titograd, 31-35.

86. Vuković 1980: Vuković J., Leksičko semantička tumačenja ponekog toponima u durmitorskom arealu, *Vtora jugoslovenska onomastička konferencija*, Skopje, 59-64.
87. Yavuz, Şenel 2013: Yavuz, Serdar, Şenel, Mustafa, Yer Adları (Toponim) Terimleri Sözlüğü, *Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 8/8 Summer 2013, Ankara-Turkey, 2239-2254.
88. Zirojević 1970: Zirojevic, Olga Carigradski drum od Beograda do Sofije, 1450-1683, Beograd: *Zbornik Instituta muzeja Srbije*, vol. 7, 1970.
89. https://hr.wikipedia.org/wiki/Dodatak:Popis_mjesta_imenovanih_po_Josipu_Broz_Titu

BIOGRAFIJA AUTORA

Tarik D. Duran je rođen 23. januara 1983. godine u Vizeu (Kirkklareli / Turska). Osnovnu školu završio je u Edirneu, Republika Turska. Godine 2001. maturirao je u Učiteljskoj gimnaziji Kepirtepe (Anadolu Öğretmen Lisesi) u Luleburgazu. Diplomirao je Turski jezik i književnost 2005. godine na Fakultetu Nedžatibej Univerziteta u Balikesiru. Nakon završenih studija u Turskoj, dolazi u Beograd 2005. godine na postdiplomske studije kao stipendista Zavoda za međunarodnu naučnu, prosvetnu, kulturnu i tehničku saradnju. Nakon završenog jednogodišnjeg kursa srpskog jezika za strance na Filološkom fakultetu u Beogradu, upisuje postdiplomske studije – Smer nauka o jeziku (Turski jezik i književnost) na istom fakultetu. U nedostatku izvornih govornika turskog jezika za rad sa studentima, školske 2006/2007. godine angažuje se kao kontraktualni lektor za turski jezik na Katedri za orijentalistiku. Magistrirao je 06.06.2009. godine odbranivši rad na temu „Prezimana turskog porekla u Srbiji“ (mentor: prof. dr Mirjana Teodosijević). Doktorske studije je upisao na Filološkom fakultetu u Beogradu po novom planu i programu (modul Jezik). U zvanje asistenta za užu naučnu oblast Turkologija, predmet Turski jezik na Katedri za orijentalistiku Filološkog fakulteta u Beogradu izabran je 16.11.2016. godine.

Učestvovao je na pet naučnih skupova i objavio je nekoliko radova iz jezika i onomastike.

Прилог 1.

Изјава о ауторству

Потписани-а Тарик Дуран

број уписа 08229 / D

Изјављујем

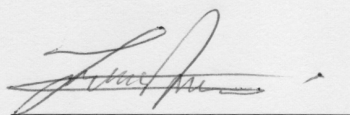
да је докторска дисертација под насловом

Топоними турског порекла у Србији

- резултат сопственог истраживачког рада,
- да предложена дисертација у целини ни у деловима није била предложена за добијање било које дипломе према студијским програмима других високошколских установа,
- да су резултати коректно наведени и
- да нисам кршио/ла ауторска права и користио интелектуалну својину других лица.

Потпис докторанда

У Београду, 1.04.2017.

Прилог 2.

Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада

Име и презиме аутора Тарик Дуран

Број уписа 08229 / D

Студијски програм ЈКК - Докторске академске студије (Модул: Језик)

Наслов рада Топоними турског порекла у Србији

Ментор проф. др Мирјана Теодосијевић

Потписани Тарик Дуран

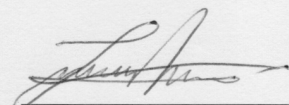
изјављујем да је штампана верзија мог докторског рада истоветна електронској верзији коју сам предао/ла за објављивање на порталу **Дигиталног репозиторијума Универзитета у Београду**.

Дозвољавам да се објаве моји лични подаци везани за добијање академског звања доктора наука, као што су име и презиме, година и место рођења и датум одбране рада.

Ови лични подаци могу се објавити на мрежним страницама дигиталне библиотеке, у електронском каталогу и у публикацијама Универзитета у Београду.

Потпис докторанда

У Београду, 1.4.2017.

Прилог 3.

Изјава о коришћењу

Овлашћујем Универзитетску библиотеку „Светозар Марковић“ да у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду унесе моју докторску дисертацију под насловом:

Топоними турског порекла у Србији

која је моје ауторско дело.

Дисертацију са свим прилозима предао/ла сам у електронском формату погодном за трајно архивирање.

Моју докторску дисертацију похрањену у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons) за коју сам се одлучио/ла.

1. Ауторство
2. Ауторство - некомерцијално
3. Ауторство – некомерцијално – без прераде
4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима
5. Ауторство – без прераде
6. Ауторство – делити под истим условима

(Молимо да заокружите само једну од шест понуђених лиценци, кратак опис лиценци дат је на полеђини листа).

Потпис докторанда

У Београду, 1.04.2017.

